

**การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับกระบวนการกลายเป็นไทย
ของชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านแพ อำเภอมะละเรียง
จังหวัดแม่ฮ่องสอน**

เปรมพร ชันติแก้ว

**ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์**

**บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
พฤษภาคม 2544**

การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับกระบวนการกลายเป็นไทย
ของชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านแพะ อำเภอแม่สะเรียง
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

เปรมพร ชันติแก้ว

วิทยานิพนธ์นี้เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์

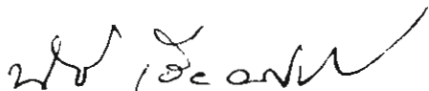
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
พฤษภาคม 2544

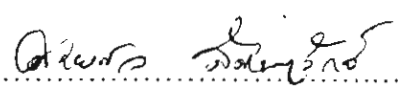
การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับกระบวนการกลายเป็นไทย
ของชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านแพะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

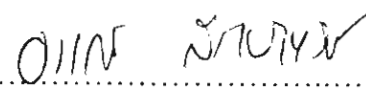
เปรมพร ชันติแก้ว

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
ศาสตราจารย์ ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์

.....กรรมการ
อาจารย์สายชล สัตยานุรักษ์

.....กรรมการ
อาจารย์อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์

1 พฤษภาคม 2544

© ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจาก ศาสตราจารย์ ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ที่ปรึกษาทั่วไปในระดับบัณฑิตศึกษา ผู้ซึ่งกรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ คำปรึกษา ทุนทรัพย์ และตรวจแก้ไขจนวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์สายชล สัตยานุรักษ์ ที่ปรึกษากรรมการวิทยานิพนธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาทั่วไปในระดับบัณฑิตศึกษา และกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่คอยช่วยเหลือแก่ผู้เขียนทั้งทางด้านวิชาการ ให้คำแนะนำ คำปรึกษา ทุนทรัพย์ ตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ และปัญหาอื่น ๆ มาด้วยดี อาจารย์ชูพินิจ เกษมณี ที่กรุณาเป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และให้คำแนะนำเป็นอย่างดีตลอดมา และอาจารย์อรรถจักร สัตยานุรักษ์ ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และให้ความรู้ ข้อเสนอแนะต่าง ๆ แก่ผู้เขียนมาโดยตลอด

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านในภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ให้ข้อคิดเห็น คำแนะนำอันมีค่ายังต่อผู้เขียน และให้ความช่วยเหลือ ตลอดจนสอบถามความคืบหน้าด้วยความเป็นห่วงเสมอมา ขอขอบพระคุณหัวหน้าไพจิตร พรหมวีระ หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำแม่แม่ม แรก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้ช่วยเหลือแก่ผู้เขียนในขณะที่กำลังศึกษาในระดับบัณฑิต และขอขอบคุณพี่กันยาที่ช่วยเหลือติดต่อประสานงานเรื่องการเรียนให้ผู้เขียนมาโดยตลอด รวมทั้งญาติทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณพ่อ คุณแม่ พี่สาว และทุกคนในครอบครัวที่ให้ความช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ขอขอบคุณกองทุนราชกรีฑาสโมสรที่ได้สนับสนุนทุนการศึกษาแก่ผู้เขียนในระดับบัณฑิตศึกษา และกองทุนส่งเสริมการทำวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ที่ได้สนับสนุนทุนในการทำวิทยานิพนธ์แก่ผู้เขียน และขอบพระคุณชาวบ้านทุกคนในชุมชนบ้านแพะผู้เปรียบเสมือนครูของผู้เขียน ให้ความรู้ ข้อคิดเห็น และความร่วมมือในการศึกษาชุมชน

ท้ายที่สุดนี้ หากมีข้อขาดตกบกพร่องหรือผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขออภัยเป็นอย่างสูงในข้อบกพร่องและความผิดพลาดนั้น และผู้เขียนหวังว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงมีประโยชน์บ้างไม่มากนักน้อยสำหรับผู้สนใจศึกษาความเปลี่ยนแปลงของสังคมหมู่บ้านในกลุ่มคนชายขอบของสังคม

เปรมพร ชันดิแก้ว

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับกระบวนการกลาย เป็นไทยของชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านแพะ อำเภอแม่ สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ชื่อผู้เขียน	นางสาวเปรมพร ชันติแก้ว
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชาประวัติศาสตร์
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	ศาสตราจารย์ ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์ ประธานกรรมการ อาจารย์สายชล สัตยานุรักษ์ กรรมการ อาจารย์อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ กรรมการ

บทคัดย่อ

การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับกระบวนการกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านแพะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจ และอธิบายถึงกระบวนการกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านเพื่อตอบคำถามในประเด็นต่อไปนี้ คือ 1) ความเป็นไทยหมายถึงอะไร ชาวกะเหรี่ยงเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยภายใต้เงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมอย่างไร 2) ปัจจัยที่ผลักดันให้ชาวกะเหรี่ยงแต่ละกลุ่มในหมู่บ้านแพะเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยได้แก่อะไร และมีผลกระทบต่อการกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยงอย่างไร อีกทั้งส่งผลกระทบต่อตัวคนหรืออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อย่างไร 3) นิยามความเป็น “ไทยใหม่” หรือนิยามความเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยงคืออะไร ชาวกะเหรี่ยงสามารถที่จะสร้างพื้นที่ของตนเองในสังคมไทยได้หรือไม่ หรือเลือกที่จะเป็นไทยในบางลักษณะและดำรงอัตลักษณ์ของความ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เอาไว้บางลักษณะ

วิธีการศึกษาใช้วิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์และได้นำเสนอผลงานในรูปของพรรณาวิเคราะห์

ผลของการศึกษา พบว่า ยุคการตั้งหมู่บ้าน ก่อนปี พ.ศ 2500 ชุมชนดำรงอัตลักษณ์ทาง ชาติพันธุ์ แม้จะมีความสัมพันธ์กับรัฐและชุมชนข้างเคียงตลอดเวลา ทั้งทางด้านการเมืองการปกครอง วิถีการผลิต และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม เมื่อ ชุมชนเข้าสู่ยุคเผชิญหน้ากับการพัฒนา พ.ศ 2500 0 เป็นระยะเวลา 30 ปี ที่หมู่บ้านมีความเปลี่ยนแปลง

แปลงอย่างมาก เนื่องจากการเข้ามาของภาครัฐ มีการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิต และการเปลี่ยนทางสังคมอันทางวัฒนธรรมอันส่งผลให้ชาวกะเหรี่ยงจะต้องมีการปรับตัวเพื่อรับกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง กระบวนการกลายเป็นไทยเป็นทางเลือกทางหนึ่งในการปรับตัวของชาวบ้านในการเผชิญกับปัญหานานัปการ ยุคที่สามของประวัติศาสตร์ชุมชน คือ พ.ศ 2531 –2543 เป็นระยะเวลาที่ชุมชนมีความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว และกระบวนการกลายเป็นไทยที่ชาวบ้านได้เลือกมีความหลากหลายรูปแบบและสลับซับซ้อน มิได้เป็นไปในทิศทางเดียว กล่าวคือ ในขณะที่ปรับตัวเข้ามาสู่กระบวนการกลายเป็นไทย ชาวกะเหรี่ยงได้ดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองไว้หลากหลายลักษณะ ซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขแวดล้อมของชาวกะเหรี่ยงแต่ละกลุ่ม นับเป็นการปรับตัวเพื่อสร้างพื้นที่ของคนทั้งในสังคมหมู่บ้านตนเอง และในสังคมไทยไปพร้อมกัน

Historical approach is used in the study and presented in the form of analytical description.

The findings of the study show that in the period when the village was first established to the pre-1957 years the Karen community here retained its ethnic identity although much contact

adapt themselves in order to cope with the changing situation. The Process of Thaization is one of choices that villagers can make in self-adaptation to cope with various problems. The third period in the community history is between 1988-2000. This period finds rapid changes in all fields of life and the process of Thaization that villagers choose to undergo is diverse in forms and complexity. While the Karens are adapting themselves to be Thai, they still keep their ethnic identity in different condition depending on circumstances of each group of Karens. The self-adaptation is the process that each group is carving its own social space within the village as well as within the Thai society.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
1.3 สมมุติฐานในการศึกษา	4
1.4 สรุปสาระสำคัญของบทเอกสาร	5
1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	19
1.6 ระเบียบวิธีวิจัย	
1.6.1 วิธีการค้นคว้าและดำเนินการวิจัย	19
1.6.2 สถานที่ในการดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูล	19
บทที่ 2 อุดการตั้งหมู่บ้าน ก่อนปี พ.ศ 2500	
การเมืองการปกครอง การตั้งถิ่นฐาน และผู้นำอูดการตั้งหมู่บ้าน	
ก่อนปี พ.ศ 2500	21
เศรษฐกิจอูดการตั้งหมู่บ้าน ก่อนปี พ.ศ 2500	30
สังคมวัฒนธรรมอูดการตั้งหมู่บ้าน ก่อนปี พ.ศ 2500	40
บทที่ 3 อุดเจริญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลายเป็ไทย ปี พ.ศ 2500 - 2530	
การเมืองการปกครอง การตั้งถิ่นฐาน และผู้นำอูดเจริญหน้ากับการพัฒนา	54
กับกระบวนการกลายเป็ไทย ปี พ.ศ 2500 - 2530	
เศรษฐกิจอูดเจริญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลายเป็ไทย ปี พ.ศ	83
2500 - 2530	
สังคมวัฒนธรรมอูดเจริญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลายเป็ไทย	91
ปี พ.ศ 2500 -2530	

บทที่ 4 ยุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวบรัดเกี่ยวกับกระบวนการกลายพันธุ์เป็นไทย	
ปี พ.ศ. 2531 - 2543	
การเมืองการปกครอง การตั้งถิ่นฐาน และ กลุ่มคนในชุมชนในยุทธศาสตร์	103
การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวบรัดเกี่ยวกับการกลายพันธุ์เป็นไทยปี พ.ศ. 2531 - 2543	
เศรษฐกิจยุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวบรัดเกี่ยวกับการกระบวนการกลาย	111
เป็นไทยปี พ.ศ. 2530 - 2543	
สังคมวัฒนธรรมยุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวบรัดเกี่ยวกับการกระบวนการ	113
กลายพันธุ์เป็นไทยปี พ.ศ. 2530 - 2533-43	
บทที่ 5 บทสรุป	121
บรรณานุกรม	126
ประวัติผู้เขียน	133

ญ

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตำแหน่งรายชื่อผู้นำทางการและผู้นำทางประเพณีจากกลุ่มตระกูลต่าง ในชุมชนหมู่บ้าน	60

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่จะศึกษา

สถานการณ์บนที่สูงของประเทศไทยก่อนปี พ.ศ. 2500 ชุมชนชาวกะเหรี่ยงเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ห่างไกลและทุรกันดาร การใช้ถ่านของรัฐบาลและอิทธิพลของระบบตลาดส่งผลกระทบต่อชาวกะเหรี่ยงค่อนข้างเบาบาง ชาวกะเหรี่ยงยังมีวิถีชีวิตและวิถีการผลิตแบบยังชีพเป็นส่วนใหญ่ ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้น ชุมชนยังไม่มี ความจำเป็นในการปรับตัวให้กลมกลืนกับความเป็นไทย ดังเหตุผลที่กล่าวเอาไว้ข้างต้นที่ว่า ความห่างไกลและทุรกันดารเป็นเหตุให้ถ่านารัฐบาลและอิทธิพลของระบบตลาดเข้าไปไม่ถึง แต่หลังจากปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ชาวกะเหรี่ยงจะต้องเผชิญกับการพัฒนาของรัฐที่มุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาโดยเน้นที่เศรษฐกิจ โดยเป็นแผนงานส่งเสริมการปลูกพืชทดแทนฝิ่น โดยการนำพืชพาณิชย์หรือระบบพืชเดี่ยวมาส่งเสริมเพื่อทดแทนรายได้จากการปลูกฝิ่น ทำให้ชุมชนชาวกะเหรี่ยงจะต้องผูกพันตัวเองเข้ากับระบบตลาดแทนที่การปลูกพืชแบบยังชีพที่ให้ความสำคัญกับการปลูกพืชหลากหลายชนิด และการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้ากับคนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งในพื้นที่สูงและพื้นที่ราบ

ปัจจุบันชุมชนชาวกะเหรี่ยงที่ถูกเรียกรวมเป็นชาวเขากลุ่มหนึ่งได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของรัฐและระบบทุนนิยมที่ไหลบ่าเข้ามายังชุมชนหมู่บ้าน ก่อให้เกิดปัญหาใหม่ ๆ และมีความสลับซับซ้อน อันได้แก่ ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ปัญหาความยากจน ปัญหาสุขภาพอนามัย(การระบาดของโรคเอดส์) การเพิ่มจำนวนของหญิงบริการ ความขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากร ความสับสนหรือความไม่แน่ใจต่อความมั่นคงของชีวิต ทั้งในแง่ของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม การสูญเสียความเป็นตัวตนทางชาติพันธุ์ ในสถานะที่ชุมชนชาวเขาต้องประสบกับปัญหาที่สลับซับซ้อนและนานัปการ ทางเลือกหรือทางออกของกลุ่มคนดังกล่าวมีความหลากหลาย เช่น การกลับมาปลูกข้าวไร่และพืชหลากหลายชนิดในระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ การล้มเลิกปลูกฝิ่นเป็นพื้นที่ขนาดเล็กและห่างไกล การเป็นแรงงานรับจ้างและกรรมกรในโรงงาน (นอกพื้นที่ชุมชน) การเป็นหญิงบริการ การขายสินค้าทางวัฒนธรรม การปรับตัวในรูปแบบของพิธีกรรมตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อเป็นหนทางในการนิยามความหมายต่อปัญหาใหม่ ๆ การ

การหยิบยืมความเชื่อหรือวิธีคิดใหม่ที่อยู่ภายนอกชุมชนมาอธิบายความสัมพันธ์ใหม่ ๆ และช่วยจัดระเบียบเชิงสัญลักษณ์ที่สัมพันธ์กับชุมชนให้คืนสู่ระเบียบใหม่คือ การนับถือพุทธศาสนา หรือ คริสต์ศาสนา การนับถือศาสนาหรือความเชื่ออื่นเป็นการเข้าสู่กรอบความเชื่อที่ถูกระบุว่าเป็นศาสนา โดยความเชื่อดั้งเดิมหรือ “ผี” ของชุมชนไม่ถือว่าเป็นความเชื่อสากล หรือศาสนา และการต่อสู้ช่วงชิงต่อการให้ความหมายและการสร้างความจริงเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองกับคนกลุ่มต่างๆ และรัฐ

กระบวนการกลายเป็นไทยหมายถึง การที่คนชายขอบของสังคมได้ปรับเปลี่ยนตัวเองเพื่อเข้ามาครอบครองพื้นที่ในสังคมไทยในด้านต่าง ๆ ไม่เฉพาะเจาะจงเพียงในด้านการเป็นพลเมืองของรัฐไทย และอยู่ภายใต้กฎหมายไทยเท่านั้น แต่ความเป็นไทยมีความหมายครอบคลุมในแง่ของการมีระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพิงตลาด หรือการเข้ามาสู่ระบบทุนนิยม การรับการศึกษาตามหลักสูตรของรัฐไทย การใช้ภาษาไทย สำนักทางประวัติศาสตร์ในการสัมพันธ์กับดินแดนที่ตนได้อาศัยอยู่ สำนักในการเป็นส่วนหนึ่งของความหลากหลายหรือความเฉพาะของท้องถิ่นในสังคม การเปลี่ยนความเชื่อจากความเชื่อแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์(ผี) มาสู่การนับถือความเชื่อที่ถูกเรียกว่า ศาสนา ในที่นี้หมายถึง ศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ การแต่งกายตามแบบสากล การสร้างบ้านเรือนและการมีพื้นที่ทำการเกษตรอย่างถาวร วัฒนธรรมการกินดื่ม ตลอดจนสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่รับรู้ได้ว่าหมายถึงความเป็นไทย

ความเป็นกะเหรี่ยงมีความหมายครอบคลุมในแง่ของ การมีการเมืองการปกครองที่มีผู้นำตามประเพณี และกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้าน ระบบการผลิตคือ การทำไร่หมุนเวียน โดยมีข้าวเป็นพืชหลัก และมีพืชผักต่าง ๆ ที่สำคัญในการบริโภคร่วมปลูกในพื้นที่เดียวกัน เป็นการทำการเกษตรแบบยังชีพ ประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญของกลุ่มชน เช่น ปีใหม่ ประเพณีกินข้าวใหม่ ระบบความเชื่อ(ผี) ค่านิยม โลกทัศน์ การแต่งกาย ภาษา คดนตรี การละเล่น สำนักทางประวัติศาสตร์ในการเป็นชนกลุ่มเดียวกัน พิธีกรรม การสร้างบ้านเรือน วัฒนธรรมการกินดื่ม ตลอดจนสัญลักษณ์ต่างๆ ที่รับรู้ได้ว่าหมายถึงความเป็นกะเหรี่ยง

การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยของคนชายขอบในสังคมเป็นไปในลักษณะของการเคลื่อนย้ายเข้าสู่ความเป็นไทยทีละเล็กละน้อย ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการเคลื่อนย้ายตัวเอง ในขณะที่มีความพยายามเพื่อครอบครองความเป็นไทยร่วมกับคนกลุ่มอื่นในสังคมก็จะมีระบบการกันคนกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ไทยไม่ให้เข้ามาสู่ความเป็นไทยได้ง่าย โดยการจำแนกลักษณะของความเป็นอื่นที่ไม่ใช่ความเป็นไทยเป็นเครื่องชี้วัด ไม่ว่าจะเป็นความด้อยกว่าทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนความแตกต่างของประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม ในขณะเดียวกัน ความเป็น

ไทยก็มีความเปลี่ยนแปลงไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ ดังนั้น การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยของกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ จะต้องเลือกที่จะเป็นไทยในรูปแบบต่าง ๆ

เหตุผลประการสำคัญที่คนชายขอบได้เลือกวิธีการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทย เป็นทางเลือกหนึ่งที่สำคัญก็เนื่องมาจากการกลายเป็นไทยทำให้คนด้อยโอกาสเช่นคนชายขอบมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคม เช่น การมีสิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองไทยเช่นเดียวกับคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม แต่โอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคมไทยนั้นมีความสำคัญมาก ทั้งนี้การได้รับโอกาส หรือการมีโอกาสของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมมีอยู่ไม่ได้เท่าเทียมกัน เนื่องจากสังคมไทยประกอบไปด้วยกลุ่มคนหลากหลายกลุ่ม การเข้าถึงทรัพยากรแต่ละอย่างขึ้นอยู่กับศักยภาพของกลุ่ม ในฐานะของคนชายขอบที่ครอบครองพื้นที่ทางสังคมน้อยมาก การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยจึงเป็นทางเลือกหนึ่งเพื่อจะเข้ามาช่วงชิงทรัพยากร แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า จะได้มาซึ่งทรัพยากรดังกล่าวเสมอไป

นอกจากการปรับเปลี่ยนตัวเองให้มีความเป็นไทยในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น การได้รับสิทธิในการเป็นพลเมืองของรัฐ การมีบัตรประจำตัวประชาชน การได้รับโอนสัญชาติ การรับการศึกษา ทั้งนี้คนชายขอบของสังคมไม่ได้ต้องการเพียงแค่การได้รับสิทธิตามกฎหมาย หรือการเป็นพลเมืองของรัฐเท่านั้น แต่ต้องการมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหาของตนเองร่วมกับรัฐ และการมีสิทธิในการมีชีวิตอย่างไรตามแบบแผนที่ตนต้องการ ตลอดจนการมีความมั่นใจในความมั่นคงของชีวิต ทั้งในแง่ของระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ตลอดจนการได้รับการยอมรับในความเป็นอื่น ซึ่งเป็นความหลากหลายในสังคมไม่ใช่การครอบงำไม่ให้วัฒนธรรมของคนกลุ่มน้อยในสังคมไม่กล้าแสดงออกมา อันจะส่งผลสืบเนื่องไปบั่นทอนความรู้ สึกความภาคภูมิใจในรากเหง้า เอกลักษณ์ และบุคลิกภาพทางวัฒนธรรมของตัวตน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ ต้องการทั้งความเป็นพลเมืองของรัฐและความเป็นไทย ตลอดจนการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอาไว้

คำถามในการศึกษาก็คือ ความเป็นไทยคืออะไร และกระบวนการกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความสลับซับซ้อนเกิดขึ้นท่ามกลางเงื่อนไขทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมอย่างไร

กระบวนการกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยงเกิดขึ้นเนื่องจากปัจจัยภายในและภายนอกชุมชน ไม่ว่าจะเป็นรัฐ องค์กรทางศาสนา ระบบข้อมูลข่าวสาร ระบบเครือข่ายความสัมพันธ์ ตลอดจนการเข้ามาของระบบทุนนิยม ภายใต้บริบททางสังคมของแต่ละช่วงเวลา ชาวกะเหรี่ยงเลือกที่จะเป็นไทยในเงื่อนไขใด ลักษณะใด ระดับใด และในสถานการณ์แบบใด ทั้งนี้เงื่อนไขดังกล่าวมีผลกระทบต่อความเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยงอย่างไร

ขณะที่ชาวกะเหรี่ยงเข้ามาสู่กระบวนการกลายเป็นไทยได้ส่งผลกระทบต่อความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อย่างไร และชาวกะเหรี่ยงสามารถสร้างพื้นที่ของตนเองในสังคมไทยได้หรือไม่(เลือกเป็นไทยในบางลักษณะแต่ยังคงความเป็นตัวตนทางชาติพันธุ์ในรัฐไทยได้หรือต้องกลายเป็นไทยทั้งหมด) ตลอดจนพิธีกรรมทางความเชื่อของชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ในสภาวะการณ์ที่ชุมชนเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยอย่างไร

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นความพยายามทำความเข้าใจและอธิบายถึงกระบวนการกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยงชุมชนบ้านแพะ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบคำถามในประเด็นดังกล่าวคือ

1. ความเป็นไทยหมายถึงอะไร และมีกระบวนการอย่างไร ชาวกะเหรี่ยงชุมชนบ้านแพะเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยภายใต้เงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมอย่างไร
2. ปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันให้ชาวกะเหรี่ยงแต่ละกลุ่มในชุมชนบ้านแพะเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยได้แก่อะไร การกลายเป็นไทยของกะเหรี่ยงแต่ละกลุ่มมีลักษณะอย่างไร เป็นไทยในระดับใด และส่งผลกระทบต่อความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อย่างไร
3. นิยามของความเป็น “ไทยใหม่” หรือนิยามของความเป็นไทยในทัศนะของชาวกะเหรี่ยงแต่ละกลุ่มคืออะไร ชาวกะเหรี่ยงสามารถสร้าง “พื้นที่ทางสังคม” ของตนเองในสังคมไทยได้หรือไม่(เลือกที่จะเป็นไทยในบางลักษณะและดำรงอัตลักษณ์ของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เอาไว้ด้วย เช่น พิธีกรรม ความเชื่อของชาวกะเหรี่ยง) หรือต้องกลายเป็นไทยในทุกด้าน

สมมุติฐานในการศึกษา

เนื่องจากกระบวนการกลายเป็นไทยเป็นเครื่องมือสำคัญของคนชายขอบที่ใช้เพื่อเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม ความเป็นชาวเขาซึ่งหมายถึงความเป็นอื่นอันเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงทรัพยากร ดังนั้น การกลายเป็นไทยจึงเป็นการปรับเปลี่ยนตัวเองให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับคนกลุ่มใหญ่ในสังคม ในการปรับเปลี่ยนตนเองนั้น คนชายขอบมีโอกาสที่จะเลือกที่จะเป็นไทยในลักษณะใดลักษณะหนึ่งก็หมายความว่า ชาวเขามีโอกาสในการดำรงความเป็นชาติพันธุ์

ของคนไว้ได้ทั้งที่อยู่ในชุมชนหมู่บ้านและเมื่อออกมายังพื้นที่สาธารณะในสังคมไทย แต่ถ้าหากชาวเขาจะต้องปรับเปลี่ยนตัวเองในทุก ๆ ด้าน การสูญเสียความเป็นตัวตนทางชาติพันธุ์ย่อมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และในสังคมไทยยังมีพื้นที่สำหรับคนชายขอบเหล่านี้เข้ามาอยู่หรือไม่ เมื่อเปรียบเทียบกับคนจีนซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในสังคมในทุกด้านของชาติพันธุ์ แต่สำหรับทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม กลุ่มคนดังกล่าวมีความเท่าเทียมหรือดีกว่ากลุ่มคนอื่น ๆ ในสังคมไทย และโอกาสที่จะเข้ามาสร้างพื้นที่ หรือตำแหน่งแห่งที่ในสังคมไทยเป็นไปได้ง่ายมาก ในขณะที่ชุมชนชาวกะเหรี่ยงเองมีความพยายามในการปรับเปลี่ยนตนเองให้มีความเป็นไทยมากขึ้นในทุกขณะ ดังนั้นชาวกะเหรี่ยงจะนิยามความเป็นไทยตามทัศนะของตนอย่างไร เพื่อให้สามารถดำรงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ และความมั่นคงของชุมชนทั้งในแง่ของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม และในอีกด้านหนึ่งสามารถที่จะเข้าถึงความเป็นไทยอันเป็นที่มาของผลประโยชน์

สรุปสาระสำคัญจากเอกสารและความรู้ที่เกี่ยวข้อง

การศึกษานี้มุ่งศึกษากระบวนการกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยง กรณีศึกษาชุมชนบ้านแพะ หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านกาศ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการกลายเป็นไทย

ในการสำรวจงานศึกษาและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องได้แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นด้วยกันคือ องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการกลายเป็นไทย และองค์ความรู้เกี่ยวกับสถานภาพการศึกษาเกี่ยวกับชาวกะเหรี่ยงและพื้นที่ศึกษา

งานการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะประเด็นอัตลักษณ์(Identity)ของชาติพันธุ์ เป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวางในวงวิชาการ เนื่องจากการให้ความหมายที่แตกต่างหรือจุดเน้นที่แตกต่างกัน Frederic Barth ได้ให้ความหมายของคำว่า ชาติพันธุ์(Ethnic group) ไว้ในงาน Ethnic Group and Boundary (1969) ว่าหมายถึง ลักษณะที่บุคคลเลือกใช้เพื่อแสดงว่าตนเองเป็นใคร และยังเห็นว่าการศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ หรือกระบวนการที่บุคคลในสังคมเลือกแสดงว่าตนเองเป็นใครและอยู่ในกลุ่มใดนี้เป็นสิ่งสำคัญเพราะว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่ให้ความหมายต่อการกระทำระหว่างบุคคล (อ้างใน สรินยา กิจประเสริฐ, “การรับคริสต์ศาสนากับการปรับตัวทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนอาข่า ในอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541, 13)

อมรา พงศาพิชญ์ ได้ให้ความหมายของคำว่า กลุ่มชาติพันธุ์ ในงานศึกษา วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมแนวนุษยวิทยาว่าหมายถึง กลุ่มคนที่มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษาพูด และวิถีชีวิตที่เหมือนกันอาจอยู่ในบริเวณเดียวกันหรือแยกกันอยู่แต่เป็นกลุ่มคน ที่มีจิตสำนึกของความเป็นสมาชิกของเผ่าพันธุ์เดียวกัน ภาษาพูดอาจแตกต่างกันบ้างที่สำเนียงและความหมายของคำบางคำอาจผิดกันแต่โดยทั่วไปสื่อความหมายกันได้และถือว่าเป็นภาษาเดียวกัน

ในขณะเดียวกัน เกษียร เตชะพีระ ได้กล่าวถึง “ภาพลักษณ์” ว่าแต่ละคนมุ่งที่จะผลิตภาพลักษณ์ของตนและฝ่ายตรงกันข้าม และฝ่ายอื่น ๆ ที่พึงปรารถนาให้มหาชนบริโภค อาศัยการบริโภค “ภาพลักษณ์” ข้างจากเหล่านั้นสร้าง “เอกลักษณ์” ของตนและฝ่ายตรงกันข้าม ฝ่ายอื่นที่ปรารถนาขึ้นมาตราตรึงในจินตนาการของมหาชนเพราะอำนาจการเมืองในสังคมมวลชน สังคมบริโภค – สังคมข่าวสารปัจจุบันนั้นวิ่งวนเวียนตาม “ภาพลักษณ์” และ ปฏิบัติการทางการเมืองของผู้คนก็เป็นการกระทำตามหรือการกระทำคือ “ภาพลักษณ์” เป็นด้านหลัก (เกษียร เตชะพีระ, จารึกร่วมสมัยการเมืองในยุคหลักกัย, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คอกหญ้า, 2528)

ธงชัย วินิจจะกุล มีความเห็นพ้องกันว่า สรรพสิ่งในธรรมชาติซึ่งดำรงอยู่ได้โดยตัวของมันเองก็จริง แต่ไร้ความหมายในตัวเองแต่จะกลายเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อมนุษย์ในแง่ใดหรืออย่างไรขึ้นมาย่อมขึ้นอยู่กับการที่มนุษย์กำหนดความหมายขึ้นมาด้วยความรู้ นิยาม ชื่อ คำ หรือธรรมเนียมต่าง ๆ ต่อตั้งนั้น ๆ เมื่อมนุษย์กำหนดความหมายสิ่งหนึ่งก็มักจะสร้างกฎหรือค่านิยมที่ปฏิบัติต่อสิ่งนั้นไว้ด้วยซึ่งมีผลต่อความรู้ตึกนึกคิด พฤติกรรม และชีวิตทางสังคม(ธงชัย วินิจจะกุล, “ประวัติศาสตร์การสร้างตัวตน”, อยู่เมืองไทย รวบรวมบทความทางสังคมศาสตร์เพื่อเป็นเกียรติศาสตราจารย์เสนาห์ จามริก ในโอกาสอายุครบ 60 ปี, สมบัติ จันทรวงศ์, ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ บรรณาธิการ, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530)

ในงานการศึกษาของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ ในบทความ “200 ปี ของการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยและทางข้างหน้า” แสดงให้เห็นว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ไทยอย่างคึกคักจะเกิดขึ้นเมื่อมีความสำนึกในเรื่องวิกฤตเอกลักษณ์ จังหวะก้าวแรกอยู่ในช่วงรัตนโกสินทร์ การสูญเสียกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ 2310 สร้างความตื่นตระหนกให้แก่ชนชั้นนำของสังคมไทยเป็นอย่างมาก หลังจากการสูญเสียกรุงศรีอยุธยาปัญญาชนได้ให้ความสนใจต่อประวัติศาสตร์เป็นอย่างมากเพราะส่วนหนึ่งคือคำตอบที่ต้องการคือ การมองย้อนกลับไปในอดีตเพื่อศึกษาและประเมินสิ่งที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของตน จังหวะก้าวที่สองคือ ในสมัยจักรวรรดินิยมตะวันตก ก่อนสิ้นพุทธศตวรรษที่ 24 รัฐไทยต้องเผชิญกับการคุกคามที่ใหญ่หลวงจนน่ากลัวจะไม่สามารถรักษาความมั่นคงของศูนย์กลางไว้ได้ต่อไปอีกครั้ง เนื่องจากการขยายแสนยานุภาพและอิทธิพลทางเศรษฐกิจ การเมืองของชาติตะวันตก การคุกคามของฝรั่งเศสทางวัฒนธรรมมีผลกระทบต่อความเป็นตัวตนของไทยเป็นอย่างยิ่ง

ความปราชัย และความต่ำต้อยทางวัฒนธรรม การรู้ดีว่าความเป็นไทยคือ “บาเบเรียน” ทำให้เอกลักษณ์ไทยที่เคยยึดถือในอุดมคติถูกปฏิเสธและชนชั้นสูงจะต้องหันกลับมาถามตัวเองใหม่อีกครั้ง หนึ่งว่า “ฉันคือใคร” และ “ฉันจะอยู่ในโลกยุคใหม่ได้อย่างไร” ซึ่งในช่วงเวลานั้น กลุ่มชนชั้นนำอยู่ในโลกที่สับสนในสายตาของเขาย่อมสับสนคลุมเครือว่า อะไรคือความเป็นไทย จังหวะก้าวที่สามก็คือ เลี้ยวแรกของศตวรรษที่ 26 ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับอเมริกาทำให้ชนชั้นสูงไทยที่มีการศึกษาต้องเผชิญกับวัฒนธรรมตะวันตกอีก การขยายตัวของการศึกษาอย่างรวดเร็ว ในช่วงปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ผลักดันคนออกจากท้องถิ่นและกันตรอกให้มาเผชิญความรู้ดีที่ต่ำต้อยค่อหน้าฝรั่งร่วมกันมากยิ่งขึ้น นิธิ ได้สรุปว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ปัญหาเรื่อง “อัตลักษณ์” กลายเป็นสิ่งที่ปัญญาชนไทยได้ให้ความสนใจเป็นอย่างมากกว่า “เราคือใคร” และ “เราควรจะเป็นอะไรในโลกข้างหน้า”

กล่าวได้ว่า การจะให้ความหมายกับตัวตนของคนเองเป็นใครและเป็นอย่างไรนั้นเป็นคำถามของคนทุกกลุ่มไม่เฉพาะแต่คนกลุ่มน้อยในสังคมใหญ่เท่านั้น แม้แต่คนกลุ่มใหญ่ในสังคมเองก็ประสบกับปัญหาในทำนองเดียวกันอย่างมาก และมีความพยายามที่จะตอบคำถามอยู่ตลอดเวลา เมื่อสังคมนั้นประสบกับวิกฤตทางสังคมวัฒนธรรม สำหรับสังคมไทย ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์ ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตที่แตกต่างกันย่อมเกิดการปะทะสังสรรค์ในการให้ความหมาย หรือนิยามกลุ่มคน และกลุ่มอื่นอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการให้ความหมายของรัฐ หรือกลุ่มผู้ปกครองต่อผู้อยู่ใต้การปกครอง ดังคำกล่าวของ อาจารย์เสกสรรค์ ประเสริฐกุล ที่กล่าวอ้างโดย นิธิ ในบทความ “เจ๊กในวัฒนธรรมไทย” ที่ว่า การต่อสู้ของชนชั้นนำกลุ่มต่าง ๆ นั่นก็คือ การแย่งชิงการนิยามการเป็นไทย (มติชนสุดสัปดาห์, วันที่ 18 กรกฎาคม 2540, หน้า 47)

ความพยายามของรัฐไทยในการปรับเปลี่ยนกลไกคนกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายอยู่ในแผ่นดินสยามนั้น เริ่มต้นตั้งแต่การปฏิเสธรูปแบบการปกครองในสมัยรัชกาลที่ห้าเป็นต้นมา ในหนังสือ ประวัติศาสตร์ล้านนา ของ สวัสดิ์ อ่องสกุล (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิง จำกัด (มหาชน), 2539, หน้า 367) ได้กล่าวว่า การปฏิรูปการปกครองมณฑลพายัพ ได้มีการผสมกลมกลืน “คนเมือง” และกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย(ลาว กะเหรี่ยง ลื้อ ไทยใหญ่) ให้มีสำนึกความเป็นพลเมืองร่วมกัน โดยความคิดที่จะนำพลเมืองทั้งหมดในรัฐมาแปรสำนึกให้เป็นคนไทยและอยู่ภายใต้พระบรมเชษฐาภาพเช่นเดียวกัน รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ใช้วิธีการจัดการปฏิรูปการศึกษาในล้านนา โดยจัดระบบโรงเรียนไทยซึ่งเป็นระบบการศึกษาแผนใหม่เข้าแทนที่การเรียนในวัด

เนื่องจากความเป็นไทยเป็นสิ่งที่กลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคมพยายามช่วงชิงเพื่อนิยามความหมาย พบว่า ในปัจจุบันการช่วงชิงคำนิยามมิได้มีเพียงรัฐหรือชนชั้นนำในสังคมเพียงส่วนเดียวเท่านั้น แต่มีกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคมมากมายที่พยายามเข้ามาช่วงชิงต่อการให้ความหมายของคำดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการ สื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ ชนชั้นกลาง แม้แต่คนชายขอบในสังคม

นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้ให้ภาพหรือทัศนะเกี่ยวกับ การกลายเป็นไทยที่หลากหลายกล่าวคือการปรับเปลี่ยนหรือการกลาย(การเป็น) สิ่งหนึ่งไปสู่การกลาย (การเป็น) อีกสิ่งหนึ่ง มีวิธีการสี่ลักษณะคือ เปลี่ยนรูปโฉมตั้งแต่การแต่งกาย การเปลี่ยนพฤติกรรม การเปลี่ยนตัวเองโดยอาศัยพิธีกรรมและการเปลี่ยนตัวเองโดยอาศัยอิทธิฤทธิ์ การกลายเป็นไทยหรือการจะเป็นไทยนั้นชาวกระเหรี่ยงเองก็ต้องปรับเปลี่ยนตัวเองในลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือทั้งสี่ลักษณะ การที่จะเลือกเปลี่ยนจากอะไรไปสู่อะไรนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและผลประโยชน์ที่จะได้รับ

ในบทความ “ภาษากับความเป็นไทย” (หมายเหตุวัฒนธรรมร่วมสมัย, กรุงเทพฯ : แพรว, 2536) นिति เอียวศรีวงศ์ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า ภาษาไม่ใช่เครื่องแสดงออกซึ่งความเป็นไทยอย่างง่าย ๆ เพียงเพราะใช้หรือไม่ใช้ภาษาต่างประเทศ แม้แต่การใช้ภาษาพื้นเมืองแล้วก็อาจจะไม่แสดง “ความเป็นไทย” ที่แท้จริงได้เพราะภาษาพื้นเมืองนั้นมีการแบ่งให้บางสำเนียงมีความเป็นไทยมากกว่าบางสำเนียง จากแนวความคิดดังกล่าวพบว่า การให้ความสำคัญกับภาษามาตรฐานหรือภาษาที่รัฐใช้คือ ภาษากรุงเทพฯ มาเป็นภาษากลางที่ใช้บังคับทั่วประเทศ ในรัฐไทยซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์ก็มีสำเนียงที่แตกต่างกันในการพูดภาษาไทย ชนกลุ่มใดที่มีสำเนียงคล้ายกับสำเนียงกรุงเทพฯ ก็จะได้รับที่ยอมรับมากกว่าสำเนียงอื่น ๆ ที่เพี้ยนออกไป เช่นเดียวกันความเป็นไทยของคนกลุ่มต่าง ๆ ก็มีความหลากหลายและได้รับการยอมรับจากส่วนกลางในระดับที่แตกต่างกัน

นิธิ เอียวศรีวงศ์ ยังชี้ให้เห็นถึงพลังของสื่อมวลชนปัจจุบันที่ถือได้ว่ามีบทบาทค่อนข้างมากในการถ่ายทอดความรู้ถึงของความเป็นไทยซึ่งสำคัญกว่าโรงเรียนและสื่อเดิมอื่น ๆ ที่ถูกใช้ในสังคมไทย และคนกลุ่มนี้ได้เข้ามาช่วงชิงความเป็นไทยและประกาศคำนิยามของคนผ่านสื่อโฆษณาทางโทรทัศน์ โดย นिति มีความเห็นว่า เมื่อมีการวิเคราะห์สื่อโฆษณา นวนิยาย หนังสือไทยละครทีวี เพลง ฯลฯ จะพบนิยามความเป็นไทยอย่างใหม่โดยคนกลุ่มนี้ (ชนชั้นกลาง?) สื่อเหล่านี้สามารถเข้าถึงกลุ่มคนต่าง ๆ ได้มากกว่าสื่อเก่า ๆ ไม่ว่าโรงเรียน ราชการวิทยุ การอบรม และเพลงปลุกใจ ซึ่งสื่อเก่าเหล่านี้จะเป็นสื่อที่ชนชั้นนำกลุ่มเก่าใช้ในการประกาศคำนิยามความเป็นไทย (บทความ “ความเป็นไทยในโฆษณาทีวี” สองหน้าสังคมไทย บทวิเคราะห์โครงสร้างอารยธรรมไทย, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผู้จัดการ, 2539, หน้า 188 – 191, บทความ “การศึกษานอกรั้วโรงเรียน”

สังคมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง, คณะกรรมการเผยแพร่และส่งเสริมงานพัฒนา, กรุงเทพฯ, 2539, หน้า 135 – 138)

นักวิชาการอีกท่านหนึ่งที่ทำให้แนวความคิดเกี่ยวกับการกลายเป็นไทยของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมได้อย่างแหลมคมและมีความหมายคือ อาจารย์เกษียร เตชะพีระ ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับวาทกรรมความเป็นไทยสามแบบคือ แบบที่หนึ่ง “สิ่งที่เราไม่เคยเป็น” นั่นคืออุดมคติ ความเป็นไทยในอดีตที่นักอนุรักษ์อ้างว่า เราเคยเป็นมาอย่างนั้นจริง ๆ แล้วมันถูกเสกสรรปั้นแต่งไว้อย่างน่าอภิรมย์หรือวิจิตรตระการตาเพื่อยั่วให้เราอยากเป็นไทยในอุดมคติ (The Imaginary Thainess) อยากเป็นไทยเหมือนอดีตที่ไม่มีตัวตน แบบที่สอง “สิ่งที่เราไม่เป็นและอาจจะไม่มีวันเป็น” มันคือวิสัยทัศน์ความไม่เป็นไทยในอนาคตซึ่งพัฒนาก้าวล้ำยุคสมัยโลกาภิวัตน์ต่างไปจากสิ่งที่เราเป็นอยู่ในปัจจุบัน (The Symbolic Un – Thainess) และแบบที่สาม คือ “สิ่งที่เราเป็นอยู่จริง” มันคือตัวเราเอง อย่างที่เป็นจริงในอดีตและปัจจุบัน และสิ่งที่เราเป็นอยู่จริงมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในการอธิบายถึงความเป็นตัวตนของเรา แต่ทั้งสามแบบนี้ถือว่ามีอยู่และพบเห็นโดยทั่วไปในกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งนี้แบบที่หนึ่งและสองเป็นแบบความเป็นตัวตนที่กลุ่มคนดังกล่าวปั้นขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความสุขทางจิตใจหรือเหตุผลอื่น ๆ ก็ได้ (เกษียร เตชะพีระ, แล่อดลายมังกร, พระนคร : คบไฟ, 2537)

ในขณะที่ Nicholas Tapp ได้ศึกษาชุมชนชาวม้งในสถานการณ์ที่ผลกระทบของการพัฒนาได้สอดแทรกเข้าไปถึงระดับจิตสำนึกทำให้ศักยภาพความเป็นชาติพันธุ์ถูกรีดรอนลงไปประเด็นสำคัญที่ Tapp มีความสนใจคือ ทำไมคนม้งจึงไม่กลายเป็นคนไทยทั้ง ๆ ที่ต้องคกอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่ครอบงำ โดยกระบวนการกลืนทางวัฒนธรรมให้กลายเป็นคนไทยของรัฐ ซึ่ง Tapp มีความเห็นว่า คนม้งและกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และทางตอนใต้ของประเทศจีนมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันมาโดยตลอด คนม้งได้เลือกรับเอาวัฒนธรรมของจีนบางส่วนมาใช้อย่างมีจิตสำนึก ไม่ได้รับเพราะถูกครอบงำหรือถูกบังคับเสมอไป (อ้างใน ทวิช จตุรพฤกษ์, พิธีกรรมเพื่อสืบทอดความเป็นชาติพันธุ์ของชาวเขายากจน : การศึกษาการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าลีซอในจังหวัดเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2538, หน้า 15)

ดังนั้น การที่ชาวกะเหรี่ยงเลือกที่จะเป็นไทย โดยการให้ความหมายแก่ความเป็นไทยในลักษณะใดนั้น พลัฏผลกดันจากภายในและภายนอกชุมชนหรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า เกิดขึ้นจากเงื่อนไขหรือบริบททางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมในแต่ละช่วงเวลาที่จะเป็นตัวคอยกำกับหรือเป็นเครื่องมือสำคัญในการเลือกที่จะเป็นไทยในลักษณะใด แต่ทั้งนี้การกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยงซึ่งถือว่าเป็นคนชายขอบเป็นไปในลักษณะของกระบวนการไม่ใช่การก้าว

กระโดดจากสิ่งหนึ่งในทันทีทันใดและการกลายเป็นไทยของกลุ่มคนดังกล่าวนี้มีความหลากหลายขึ้นอยู่กับบริบทของคนแต่ละกลุ่มซึ่งแตกต่างกัน

องค์ความรู้เกี่ยวกับสถานภาพการศึกษาเกี่ยวกับชาวกะเหรี่ยงและพื้นที่ศึกษา

ในการศึกษาเกี่ยวกับสถานภาพความรู้ที่เกี่ยวกับชาวกะเหรี่ยงที่เป็นข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวทั้งการศึกษาของชาวต่างชาติ ชาวไทย และชาวกะเหรี่ยงเอง ในการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวก็ไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงเกี่ยวกับสถานภาพและการศึกษาเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยอื่นได้ เนื่องจากการเข้ามาศึกษาของกลุ่มคนที่มีความสนใจทางด้านชาวเขาได้เริ่มต้นจากชาวต่างชาติหรือนักมนุษยวิทยาชาวต่างชาติที่มีความสนใจเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยหลายชาติพันธุ์ ซึ่งไม่ได้จำกัดการศึกษาเฉพาะกลุ่มกะเหรี่ยง ในงานการศึกษาของ ทวิช (อ้างแล้ว 2538, หน้า 66) ได้ทบทวนและวิพากษ์วิจารณ์งานการศึกษาของนักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ เกี่ยวกับชุมชนชาวเขาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน โดยให้เห็นภาพความเคลื่อนไหวของการปรับตัวในประเด็นต่าง ๆ ของผู้คนและชุมชนบนภูเขาโดยแบ่งออกเป็นสี่ยุค คือ ยุคบ้านป่าบนภูเขา (พ.ศ 2500 – 2510) ยุคแย่งชิงทรัพยากร (2511 – 2520) ยุคเผชิญหน้ากับการพัฒนา (2520 – 2530) และยุคการปรับตัวในภาวะวิกฤตทางวัฒนธรรม (2530 - ปัจจุบัน)

ในการศึกษาได้แบ่งกลุ่มของงานเขียนตามหัวข้อหรือประเด็นที่มีผู้ศึกษาเอาไว้แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า แต่ละหัวข้อจะไม่เชื่อมโยงกับหัวข้ออื่น ๆ และในงานเขียนเล่มเดียวกันอาจจะมีการเสนอความคิดในหลายประเด็นซึ่งสามารถจัดอยู่ในกลุ่มหัวข้ออื่น ๆ ได้เช่นเดียวกัน แต่ที่จัดเป็นกลุ่มหัวข้อก็เพื่อให้ง่ายต่อการนำเสนอ โดยแบ่งกลุ่มงานออกเป็น 12 กลุ่มดังต่อไปนี้

กลุ่มงานเขียนทางด้านชาติพันธุ์วรรณนา ถือว่าเป็นกลุ่มงานเขียนที่มีความสำคัญและมีจำนวนมาก อีกทั้งเป็นงานเขียนที่บุกเบิกการศึกษาเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในที่ต่าง ๆ รวมทั้งกลุ่มของชาวกะเหรี่ยงด้วย สำหรับงานเขียนทางด้านชาติพันธุ์วรรณนาเป็นลักษณะของงานที่อธิบายเกี่ยวกับวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่ถูกศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ เช่น โครงสร้างทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคม การปกครอง การลำดับชั้นทางสังคม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม เครื่องประดับ การสร้างบ้านเรือน อาหารและโภชนาการ การเกิด การเกี่ยวพาราตี การแต่งกาย การตาย เป็นต้น ทั้งนี้กล่าวได้ว่า งานดังกล่าวนี้เป็นงานที่ให้ข้อมูลและข้อเท็จจริงจากการที่ผู้ศึกษาได้พบเห็น

งานการศึกษาในด้านนี้มักจะให้ความสำคัญกับความเชื่อของกลุ่มคนดังกล่าว ในประเด็นความเชื่อได้แบ่งกลุ่มงานออกเป็น งานการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อดั้งเดิมของคนในชุมชน งานการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่ออื่นที่เข้ามายังชุมชน คือ พุทธศาสนา และคริสต์ศาสนา สำหรับกลุ่มงาน

ศึกษาที่เลือกศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อใหม่ในชุมชนจะต้องมีการศึกษาความเชื่อเดิมของชุมชนก่อน เนื่องจากความเชื่อดั้งเดิมของชุมชนเป็นพื้นฐานหรือฐานของความเชื่อใหม่ที่เข้ามาผสมผสานกับความเชื่อในสังคม

งานทางด้านชาติพันธุ์วรรณาให้คุณประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้ที่มีความสนใจเกี่ยวกับกลุ่มชนดังกล่าวเพราะมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานหลากหลายประเด็น แต่งานในลักษณะดังกล่าวนี้ขาดการวิเคราะห์และการเชื่อมโยงให้เห็นภาพรวม ตลอดจนรายละเอียดที่ลึกซึ้ง

ข้อสังเกตประการหนึ่งของงานศึกษาทางด้านชาติพันธุ์วรรณา คือ งานดังกล่าวขาดข้อมูลในแง่ของความเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการ อาจจะมีบางส่วนที่กล่าวถึงประเด็นประวัติความเป็นมาแต่ก็เป็นความเปลี่ยนแปลงที่มาจากคำบอกเล่าหรือการสันนิษฐาน

งานการศึกษาด้านเอกสารชั้นต้นของไทย ข้อมูลเกี่ยวกับชาวกะเหรี่ยงมีน้อยมาก เอกสารที่เด่นในกลุ่มงานนี้คือ พระราชนิพนธ์เสด็จประพาสไทรโยค ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ในปีฉลู จุลศักราช 1239 พระราชนิพนธ์ฉบับนี้ได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับชาวกะเหรี่ยงมากพอสมควร นอกจากเอกสารชั้นต้นของไทยที่พระราชนิพนธ์โดยพระมหากษัตริย์ไทย พระองค์ต่าง ๆ ที่เสด็จพระราชดำเนินประทับในที่ต่าง ๆ แล้วยังมีสามัญชนที่ได้เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับชาวกะเหรี่ยง เช่น หนังสือภูมิศาสตร์วัดโพธิ์ ของ กาญจนาคพันธุ์ เล่มที่ 1 ได้อธิบายลักษณะสภาพของชาวกะเหรี่ยงที่ปรากฏในวัดโพธิ์

งานการศึกษาด้านเอกสารชั้นต้นของไทยเป็นงานลักษณะการศึกษาทางชาติพันธุ์วรรณาเป็นการบรรยายหรืออธิบายในสิ่งที่พบเห็นแต่ไม่มีการวิเคราะห์และเชื่อมโยง

งานการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ เป็นงานการศึกษาที่ค่อนข้างมีน้อย เท่าที่พบได้แก่ งานของ ราษฎร์ ฤณาท สองเรื่องด้วยกัน คือ วิทยานิพนธ์ปริญญาเอกเรื่อง Kariang : History of Karen – Tai relations from the beginning to 1923 และบทความ The Karen in Thai History ซึ่งแปลและเรียบเรียงเป็นภาษาไทยในหัวข้อเรื่อง “ประวัติความเป็นมาของกะเหรี่ยง พ.ศ 2393 – 2475”

กล่าวได้ว่า งานศึกษาดังกล่าวไม่ต่างไปจากงานทางด้านชาติพันธุ์วรรณาซึ่งนักวิชาการบางท่านได้รวมเอกสารดังกล่าวไว้เป็นงานทางด้านชาติพันธุ์วรรณา แต่ลักษณะเด่นของกลุ่มงานดังกล่าวคือ เป็นงานการศึกษาจากประวัติศาสตร์คำบอกเล่า (Oral History)

งานศึกษาเอกสารภาษากะเหรี่ยง หนังสือที่เด่นในกลุ่มงานดังกล่าวและที่เป็นที่รู้จักแพร่หลายในกลุ่มกะเหรี่ยงคือ งานเขียนของ Saw Aung Hla ในหนังสือ The Karen History เขียนขึ้นในปี ค.ศ 1937 ถือได้ว่าเป็นหนังสือที่มีการศึกษาประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาวกะเหรี่ยง แนวคิดที่อยู่เบื้องหลังงานเขียน เล่มนี้คือ แนวคิดชาตินิยม โดยการปลุกจิตสำนึกของกลุ่มชาติพันธุ์ชาว

กะเหรี่ยงให้รู้จักตนเองและมีความสำนึกว่าตนเองมีประเทศ มีเมือง มีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และมีทุกสิ่งทุกอย่างเช่นเดียวกับชนชาติอื่น ๆ ตลอดจนมีความภาคภูมิใจในชาติของตน ภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ของตนเองเพื่อร่วมกันต่อต้านรัฐบาลพม่า

นอกจากแนวคิดชาตินิยมแล้ววิธีการเขียนงานของผู้เขียนดังกล่าวเป็นกลุ่มงานเขียนที่เขียนขึ้นตามแนวการเขียนประวัติศาสตร์คริสต์ศาสนา คือ การกล่าวอ้างว่าชาวกะเหรี่ยงเป็นกลุ่มชาวอิสราเอลกลุ่มหนึ่งที่หายไป และในที่สุดพระเจ้าจะประทานแผ่นดินให้แก่พวกตน เมื่อมองจากวัตถุประสงค์เพื่อที่จะขอบคุณพระเจ้าที่ให้อำนาจแก่ชาวกะเหรี่ยงจนถึงทุกวันนี้เป็นประเด็นหนึ่ง

กลุ่มงานการศึกษาทางด้านการเกษตร การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้อง กลุ่มงานในประเด็นดังกล่าวค่อนข้างเป็นที่สนใจศึกษาของกลุ่มคนมากขึ้นโดยเฉพาะในช่วงเวลา 20 ปีให้หลังมานี้ ประเด็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นกระแสความสนใจที่มีอยู่ทั่วไปในโลก ในการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวมีอยู่สองกระแสความคิดในการศึกษาวิจัย กระแสความคิดแรกคือ กระแสความคิดของกลุ่มนักวิชาการชาวต่างชาติที่เข้ามาศึกษาเกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบยังชีพของชาวกะเหรี่ยง โดยประเด็นสำคัญอยู่ที่การทำไร่เลื่อนลอย ทั้งนี้กระแสความคิดดังกล่าวมีอิทธิพลต่อความคิดและนโยบายของรัฐบาลที่มองว่าชาวบ้านเป็นผู้ทำลายป่า ทำไร่เลื่อนลอย ซึ่งคิดตามมาด้วยปัญหาการชะล้างของหน้าดินและการปลูกพืชเสพติด อีกกระแสความคิดหนึ่งเกิดขึ้นในระยะ 20 - 30 ปีที่ผ่านมาเป็นกระแสความคิดในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเกษตรของชาวเขาในกลุ่มที่ไม่ปลูกฝิ่นคือ ในกลุ่มชาวลัวะ กะเหรี่ยง ถิ่น ขมุ โดยกระแสความคิดนี้มีความเห็นว่า การทำการเกษตรของชาวเขาจะต้องมีการแบ่งระบบการเกษตรออกเป็นสองระบบคือ กลุ่มที่ทำไร่เลื่อนลอยจริงซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวเขาที่อพยพเข้ามาทีหลัง มีการปลูกฝิ่นเป็นพืชสำคัญ กระแสความคิดนี้มองว่า กลุ่มชาวเขากลุ่มนี้มีจำนวนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีระบบการผลิตที่เรียกว่า ระบบไร่หมุนเวียน

กลุ่มงานการศึกษาทางด้านเศรษฐกิจ ประเด็นดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับหัวข้อข้างต้นเนื่องจากเศรษฐกิจของชาวกะเหรี่ยงคือ การทำการเกษตรแบบยังชีพ และเริ่มมีการผลิตเพื่อขายเพิ่มมากขึ้น งานการศึกษาในประเด็นดังกล่าวได้ให้ความสำคัญต่อประเด็นความเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการขยายตัวของระบบทุนนิยม

กลุ่มงานการศึกษาทางด้านโครงสร้างทางสังคม และการจัดระเบียบสังคม งานการศึกษาดังกล่าวมีลักษณะที่กล่าวถึงโดยรวมกับประเด็นต่าง ๆ ในงานการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์วรรณา และมีความคล้ายคลึงกับงานชาติพันธุ์วรรณาในด้านการให้รายละเอียดข้อมูล

กลุ่มงานการศึกษาทางด้านความสัมพันธ์ของชาวกะเหรี่ยงกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง จากงานศึกษาของ รัตนพร เศรษฐกุล ในบทความ “เอกภาพในความหลากหลาย : สังคม

หลายชาติพันธุ์ในล้านนา” ได้กล่าวว่า จากการบันทึกของนักสำรวจชาวอังกฤษที่เดินทางเข้ามายังเชียงใหม่ในปี ค.ศ 1893 ได้บรรยายสภาพตลาดใจกลางเมืองไว้ว่า “ไม่แปลกประหลาดอันใดที่จะเห็นช้างหนึ่งเชือกเดินในตลาดท่ามกลางกลุ่มคนชาวยาง(กะเหรี่ยง) เจี้ยว(จากลุ่มแม่น้ำสาละวิน) เงินจากอีกฟากหนึ่งของแม่น้ำโขง แม้แต่ไทจากสิบสองจุไทที่ไกลโพ้น และพ่อค้าฮ่อจากยูนนาน” ในบทความดังกล่าวชี้ให้เห็นภาพความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อยู่ในเมืองเชียงใหม่ ในส่วนของชาวกะเหรี่ยงได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า กลุ่มกะเหรี่ยงมักจะอยู่บนพื้นที่สูงทำหน้าที่ส่งส่วยของป่าและทำหน้าที่สวดมนต์ สำหรับความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง เช่น ลัวะ เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ของคนสองกลุ่มที่ค่อนข้างใกล้ชิดกันมีการแลกเปลี่ยนถ่ายเทวัฒนธรรมให้แก่กันและกัน

กลุ่มงานศึกษาทางด้านภาษาศาสตร์ ส่วนใหญ่งานการศึกษาในกลุ่มดังกล่าวเป็นงานวิเคราะห์ทางภาษาศาสตร์ นอกจากนั้นจะเป็นงานศึกษาของนักวิชาการสถาบันวิจัยชาวเขาที่วิเคราะห์ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ

กลุ่มงานการศึกษาทางด้านสุขภาพอนามัย สำหรับงานศึกษาในประเด็นดังกล่าวได้แบ่งงานศึกษาออกเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มงานศึกษาทางด้านภูมิปัญญาของคนท้องถิ่น ในการรักษาพยาบาล งานในลักษณะดังกล่าวเป็นงานที่ให้รายละเอียดข้อมูลที่ลึกซึ้ง และผู้ศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อภูมิปัญญาของชาวบ้าน และกลุ่มงานกลุ่มที่สอง งานการศึกษาเกี่ยวกับการแพทย์แผนใหม่เป็นลักษณะงานที่เข้าไปตรวจสอบ ประเมิน ชีวิตควมมีสุขภาพดี ไม่ดี และสภาพโภชนาการของชุมชนโดยเกณฑ์ความรู้ของการรักษาพยาบาลแผนใหม่

กลุ่มงานทางด้านสถิติ เป็นงานสำรวจจำนวนประชากรชาวเขาในประเทศ ทั้งโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ และงานสำรวจประชากรชาวเขา ของกองชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ ในการสำรวจจะเก็บข้อมูลพื้นฐานทางด้านต่าง ๆ ของประชากรชาวเขา ทั้งนี้เริ่มงานศึกษา ในระดับอำเภอ จังหวัด และประเทศ ความถี่ในการสำรวจขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละหน่วยงาน

จากงานการศึกษาพบข้อสังเกตบางประการคือ

ประการแรก ลักษณะของงานศึกษาเกี่ยวกับชาวกะเหรี่ยงโดยส่วนใหญ่เป็นงานในกลุ่มชาติพันธุ์วรรณา เป็นลักษณะของการเก็บข้อมูล แต่ขาดการวิเคราะห์ให้เห็นภาพรวมจึงเป็นลักษณะของงานที่ให้ข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นเท่านั้น

ประการที่สอง ในการอธิบายเกี่ยวกับจักรวาลวิทยา ระบบคิด ความเชื่อของกลุ่มคนที่ศึกษาเกี่ยวกับชาวกะเหรี่ยง พบว่า เป็นงานที่ค่อนข้างเน้นการอธิบายในส่วนของการประเพณีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ไม่มีชิ้นงานใดที่เอาจักรวาลวิทยาแบบกะเหรี่ยงมาอธิบายวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงให้เห็นเป็นภาพรวม

ประการที่สาม งานศึกษาเกี่ยวกับชาวกะเหรี่ยงในช่วงแรกไม่โดดเด่น ไม่เป็นที่รู้จัก หรือเป็นที่รู้จักในวงแคบเฉพาะในสายสังคมศาสตร์ แต่ในช่วง 20 ปีให้หลังมานี้ เนื่องจากกระแสอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมขยายวงกว้างของกลุ่มงานที่ศึกษาเกี่ยวกับชาวกะเหรี่ยงในหัวข้อดังกล่าวเริ่มมีผู้สนใจมากขึ้น และชาวกะเหรี่ยงเองก็กลายเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่เริ่มเป็นที่รู้จักในวงกว้าง เนื่องจากการเสนอภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตของชาวกะเหรี่ยงที่ส่งผลให้สามารถใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน

ประการสุดท้าย จากเดิมการศึกษาเกี่ยวกับชุมชนกะเหรี่ยงเป็นการริเริ่มจากคนภายนอก ชุมชน และมองผ่านสังคมด้วยแว่นตาของคนภายนอก ตลอดจนทัศนคติเบื้องต้นของการศึกษาก็เนื่องมาจากเห็นว่า กลุ่มคนดังกล่าวเป็นกลุ่มคนที่สร้างปัญหาให้กับคนในสังคมจำเป็นต้องทำการศึกษาเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหา แต่ในปัจจุบันความคิดดังกล่าวเริ่มจะหมดไป แนวความคิดใหม่ก็คือ การศึกษาชุมชนจะต้องอาศัยความคิด โลกทัศน์ อุดมการณ์ ทัศนคติของคนในชุมชนเองและมองผ่านสายตาของคนในชุมชนเป็นประการสำคัญ

องค์ความรู้เกี่ยวกับหมู่บ้านแพะ

เนื่องจากหมู่บ้านที่ผู้เขียนศึกษาอยู่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอแม่สะเรียง หมู่บ้านดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับแม่สะเรียง ดังนั้น การสำรวจองค์ความรู้เกี่ยวกับแม่สะเรียงจึงเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจหมู่บ้านที่เลือกศึกษา ก่อนอื่นควรทำความเข้าใจการนิยามความหมายและกำหนดขอบเขตของอำเภอแม่สะเรียงเสียก่อนที่จะกล่าวถึงเนื้อหาต่อไป

การกำหนดขอบเขตของอำเภอแม่สะเรียงนั้นอาจกำหนดได้หลากหลายมิติ ในด้านการปกครอง แม่สะเรียงได้รับการแต่งตั้งเป็นเมืองโดยมีพ่อเมืองปกครองขึ้นตรงต่อเจ้าเมืองนครเชียงใหม่ ตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ 2441 ต่อมาในปี พ.ศ 2445 ทางราชการได้เปลี่ยนสถานะทางการเมืองในบริเวณนี้ โดยเรียกว่า “บริเวณเชียงใหม่ตะวันตก” ครั้นในปี พ.ศ 2448 ได้รับยกการสถานะเป็นอำเภอเรียกว่า อำเภอเมืองขวม โดยอาศัยชื่อลำน้ำขวมซึ่งเป็นลำน้ำสายใหญ่ไหลผ่านใจกลางอำเภอ ในปี พ.ศ 2448 ได้เปลี่ยนชื่ออำเภอโดยตัดคำว่า “เมือง” ออกให้เรียกว่า “อำเภอขวม” จนกระทั่งปี พ.ศ 2467 ทางราชการพิจารณาเห็นว่า อำเภอขวมพ้องหรือคล้ายคลึงกับอำเภอขุนขวมซึ่งอยู่ในเขตการปกครองเดียวกันจึงให้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็นอำเภอแม่สะเรียง อันเป็นแม่น้ำสายหนึ่งที่ราษฎรใช้ในการเกษตร และได้รับประโยชน์เป็นชื่ออำเภอตราบนทุกวันนี้(สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดแม่ฮ่องสอน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2528)

ขอบเขตของอำเภอแม่สะเรียงขณะที่อยู่ในฐานะเมืองหน้าด่านบริเวณเชียงใหม่ตะวันตก และช่วงเวลาที่มิสถานะเป็นอำเภอเมืองยวมไม่สามารถทราบได้แน่ชัดว่า ขณะนั้นมีพื้นที่และขอบเขตเพียงใด แต่อนุมานว่าคงจะเป็นพื้นที่ที่เป็นอำเภอแม่สะเรียง อำเภอแม่ลาน้อย และอำเภอสบเมยในปัจจุบัน

นอกจากนี้อาจพิจารณาขอบเขตความสัมพันธ์ของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว พบว่า พื้นที่ดังกล่าวประกอบไปด้วยกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์ และเป็นที่อยู่เก่าแก่ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่น ลัวะ กะเหรี่ยง กลุ่มคนเหล่านี้มีการตั้งถิ่นฐานทั้งในพื้นที่ราบ ที่ดอน และที่สูง ความสัมพันธ์ของกลุ่มคนดังกล่าวสัมพันธ์กันในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การแลกเปลี่ยนซื้อขาย ความสัมพันธ์ทางเครือญาติในลักษณะของการแต่งงาน และความสัมพันธ์ที่อยู่บนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรร่วมกัน หรือการอาศัยอยู่ในหน่วยนิเวศน์เดียวกัน ได้แก่ การจัดการระบบเหมืองฝายของลำน้ำยวม ลำน้ำแม่หาร ลำน้ำแม่สะเรียง ลำน้ำแม่ต๋อบ เป็นต้น

ในการติดต่อแลกเปลี่ยนซื้อขายกันนั้น พบว่า มีทั้งการติดต่อซื้อขายในพื้นที่ใกล้เคียง และการติดต่อซื้อขายในระยะทางไกลกล่าวคือ การติดต่อซื้อขายในพื้นที่ใกล้เคียงมีตลาดสดแม่สะเรียงเป็นศูนย์กลาง นอกจากตลาดแล้ว ชุมชนต่าง ๆ ก็ยังเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้า โดยเฉพาะสินค้าเกษตรกรรม และหัตถกรรม ในการศึกษาของ ชูสิทธิ์ ชูชาติ (รายงานการวิจัย “พ่อค้าวัวต่าง : ผู้บุกเบิกการค้าในหมู่บ้านภาคเหนือของประเทศไทย (พ.ศ 2398 – 2503) , 2534, หน้า 31 – 33) บรรยายเกี่ยวกับพ่อค้าวัวต่างไว้ว่า “ เส้นทางการค้าสายต่าง ๆ ในเขตแม่ฮ่องสอน มีเส้นทางการค้าสองสายคือ เส้นทางการค้าระหว่างมะละแหม่ง – แม่ฮ่องสอน เส้นทางนี้มีความสำคัญค่อนข้างมาก โดยเฉพาะก่อนที่ทางรถไฟจะมาถึงเชียงใหม่ เส้นทางอีกสายหนึ่งคือ เส้นทางการค้ากับที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง เส้นทางการค้านี้เริ่มมีความสำคัญเมื่อมีการสร้างทางรถไฟมาถึงเชียงใหม่ ในปี พ.ศ 2464

ส่วนเรื่องราวเกี่ยวกับหมู่บ้านแพะยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาเอาไว้ ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยการสัมภาษณ์ การอ่านเอกสาร และการเข้าไปร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน พบว่า ประวัติศาสตร์หมู่บ้านแพะแบ่งออกได้เป็นสามยุค โดยพิจารณาจากกระบวนการกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยงในชุมชนดังนี้

1. ยุคการตั้งหมู่บ้าน ก่อนปี พ.ศ 2500
2. ยุคเผชิญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลายเป็นไทย พ.ศ 2500 – 2530
3. ยุคความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วกับกระบวนการกลายเป็นไทย พ.ศ 2531 – 2543

ยุคการตั้งหมู่บ้าน ก่อนปี พ.ศ 2500

หมู่บ้านแพะเริ่มตั้งถิ่นฐานประมาณ 150 ปีมาแล้ว แต่เดิมชุมชนบ้านแพะเป็นพื้นที่ป่าไม่มีผู้คนตั้งถิ่นฐาน ในการเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณดังกล่าวของชาวกะเหรี่ยง เนื่องจากจากการหาพื้นที่ทำการเกษตรใหม่ สืบเนื่องมาจากการขาดแคลนพื้นที่ทำการเกษตรเดิมในชุมชนของคน หรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ปัญหาโรคระบาด ในการตั้งถิ่นฐานในช่วงแรกชาวบ้านไม่ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่รวมกัน แต่ตั้งบ้านเรือนกระจัดกระจายในพื้นที่ทำการเกษตรของคน

กลุ่มคนที่เข้ามาตั้งหมู่บ้านในชุมชนบ้านแพะประกอบไปด้วยชาวบ้านหลายกลุ่มด้วยกัน กลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งบ้านเรือนในชุมชนบ้านแพะคือ กลุ่มตระกูล “ฟือ โร” เดิมชาวบ้านกลุ่มดังกล่าวเคยมีการตั้งชุมชนอยู่ในเทือกเขาสูงในเขตป่าสาละวิน สาเหตุในการอพยพจากชุมชนเดิมของคน เนื่องจากการเข้ามาหาพื้นที่ทำการเกษตรใหม่

กลุ่มตระกูลที่สองที่เข้ามามีส่วนร่วมในการตั้งชุมชนบ้านแพะคือ กลุ่มตระกูล “เส่ เปอ เตอ” กลุ่มคนดังกล่าวเป็นกลุ่มชาวบ้านจากชุมชนบ้านแม่จอม ซึ่งเป็นกลุ่มบ้านย่อยของหมู่บ้านแม่หาร สาเหตุในการอพยพคือ การหาพื้นที่ในการทำการเกษตรพื้นที่ใหม่ และการเกิดโรคระบาดในชุมชนบ้านแม่จอม นอกจากสองตระกูลดังกล่าวนี้แล้ว ยังมีชาวบ้านตระกูลอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกชุมชนบ้านแพะ แต่ทั้งนี้ก็มีจำนวนไม่กี่หลังคาเรือน

การตั้งหมู่บ้านเป็นความร่วมมือของสองตระกูลคือ กลุ่มตระกูล “ฟือ โร” และ กลุ่มตระกูล “เส่ เปอ เตอ” มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 10 กว่าหลังคาเรือน ในช่วงนี้ ชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านแพะมีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนต่าง ๆ ทั้งในพื้นที่ราบ และพื้นที่สูง การเข้าสู่กระบวนการกลาย เป็นไทยมีน้อยมาก ชุมชนยังดำรงความเป็นกะเหรี่ยง คำนวณวัฒนธรรมเดิมของคนในชุมชน

ยุคเผชิญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลาย เป็นไทย พ.ศ 2500 – 2530

ในปลายยุคการตั้งถิ่นฐานก่อนกลาย เป็นไทยและช่วงเวลาต้นยุค และยุคกลางของ ยุคเผชิญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลาย เป็นไทย พบว่า ผู้ที่มีบทบาทสำคัญและได้รับยกย่องจากคนในชุมชน คือ นายปะเชอ ผู้นำตามประเพณีที่มีความสามารถ และเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ ได้มีหน่วยงานของรัฐทยอยเข้ามาปฏิบัติงานในชุมชนหมู่บ้าน ได้แก่ หน่วยงานของฝ่ายปกครอง โรงเรียน ป่าไม้ ชลประทาน เป็นต้น และเป็นช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในชุมชนกะเหรี่ยงมากมาย อันเนื่องจากการเข้ามาของหน่วยงานของรัฐ การเปลี่ยน

แปลงการผลิต การเปลี่ยนแปลงทางด้านความเชื่อ การเปลี่ยนความคิด ค่านิยม โลกทัศน์ มีส่วนสำคัญต่อการที่ชุมชนเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทย

ชุมชนบ้านแพะในช่วงเวลานี้ ชุมชนมีขนาดใหญ่ขึ้น มีจำนวนครัวเรือนมากกว่า 50 หลังคาเรือน สาเหตุของการที่ชุมชนสามารถตั้งอยู่ได้อย่างถาวร และมีขนาดของครัวเรือนที่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากชุมชนมีความเชื่อว่า หมู่บ้าน “เย็นลง” เนื่องจากปัจจัยหลายประการด้วยกันคือ การปกครองผู้นำตามประเพณีและผู้อาวุโสหมู่บ้าน มีศีลธรรม ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน มีความสามารถในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าในด้านการปกครอง การรักษาโรค การตัดสินใจตัดสินใจ และการประกอบพิธีกรรม ประการที่สอง การอพยพย้ายเข้ามาเป็นครัวเรือนของชาวกะเหรี่ยงจากชุมชนบนที่สูง และปัจจัยพัฒนาการมีครอบครัวของชาวกะเหรี่ยง ความเจริญเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลแผนใหม่ ความสำคัญของพื้นที่ในการสร้างบ้านนำไปสู่การแยกเรือนที่เร็วขึ้น

ชุมชนบ้านแพะยังคงดำเนินการผลิตแบบเดิมของชุมชน การทำไร่ข้าว การทำนา การทำสวนอ้อย ยังคงมีการดำเนินการจนกลางยุคดังกล่าว และในช่วงปลายยุคนี้ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตอันเกิดจากการลดพื้นที่ไร่ข้าว และการประสบกับปัญหาการทำสวนอ้อยทำให้การไร่ข้าวและสวนอ้อยลดน้อยลงมาก และพืชพาณิชย์ชนิดอื่น ๆ ได้เข้ามายังชุมชน ได้แก่ ข้าวหอมมะลิ กระเทียม ถั่วเหลือง ถั่วลิสง เป็นต้น

ในช่วงยุคนี้ ชุมชนได้รับผลกระทบจากการเข้ามาของหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ หน่วยงานของกรมการปกครอง หน่วยงานการศึกษา หน่วยงานกรมป่าไม้ หน่วยงานกรมชลประทาน รวมทั้งการเข้ามาของความเชื่ออื่น ๆ คือ พุทธศาสนา และคริสต์ศาสนา ปัจจัยดังกล่าวมีส่วนอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเดิมของชุมชน

หน่วยงานทางการปกครองเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ได้เข้ามายังชุมชนหมู่บ้าน และเข้ามาปรับเปลี่ยนโครงสร้างภายในชุมชนหมู่บ้าน กิจกรรมที่หน่วยงานดังกล่าวเข้ามายังชุมชนได้แก่ การดำเนินการสำรวจสำมะโนประชากร การจัดทำเอกสารการลงสัญญาชาติไทย การทำบัตรประชาชน ทะเบียนบ้าน นามสกุล และการแต่งตั้งผู้นำทางการซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนในการเข้ามามีสัมพันธ์กับหน่วยงานทางราชการ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนหมู่บ้านคือ ชุมชนกะเหรี่ยงเองก็มีการจัดระเบียบโครงสร้างของตนเอง มีการจัดวางสถานภาพบุคคลต่างๆ ภายในชุมชน มีการจัดระเบียบความสัมพันธ์ของคนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน โดยมีกลุ่มผู้นำตามประเพณีและกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้านเป็นผู้ทำหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน

หน่วยงานทางการศึกษา เป็นอีกหน่วยงานที่สำคัญที่เข้ามามีส่วนเปลี่ยนความคิด โลกทัศน์ ความเชื่อ ของคนในชุมชน และมีบทบาทสำคัญในการสร้างกลุ่มผู้นำกลุ่มใหม่ในชุมชนหมู่บ้าน

บ้าน โดยการศึกษาในระดับพื้นฐานของคนในชุมชน การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งในการเข้ามาสู่กระบวนการกลายเป็นไทย

หน่วยงานของกรมป่าไม้เป็นหน่วยงานที่เปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตของคนในชุมชน การจำกัดพื้นที่ในการทำไร่ข้าวบนพื้นที่สูง การออกเอกสารสิทธิ์พื้นที่ทำกินให้กับชุมชนมีส่วนอย่างมากต่อการดำเนินการผลิตแบบเดิมของคนในชุมชน

และความเชื่อใหม่ที่เข้ามาในชุมชนหมู่บ้านมีส่วนต่อการเปลี่ยนโลกทัศน์ ความเชื่อ ค่านิยม พิธีกรรมของคนในชุมชน และการสร้างคำอธิบายใหม่เกี่ยวกับความเชื่อของคนในชุมชน ทั้งนี้ได้มีการดัดแปลง ต่อยอด ปรับเปลี่ยนความเชื่อ พิธีกรรมให้มีลักษณะของการผสมผสานระหว่างความเชื่อใหม่กับความเชื่อเดิมที่มีอยู่ในชุมชนหมู่บ้าน

ยุคความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วกับกระบวนการกลายเป็นไทย พ.ศ 2531 – 2543

ในช่วงเวลานี้ชุมชนได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และค่านิยมต่อความเป็นไทยก็มีความเปลี่ยนแปลงกล่าวคือ เมื่อสังคมหมู่บ้านมีความเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ยุคก่อนหน้านั้น คนในชุมชนจะต้องเผชิญกับปัญหานานัปการ การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยก่อนหน้านั้นเป็นเครื่องมือสำคัญในชุมชนเพื่อต่อรองและเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคม ทั้งนี้ชุมชนชาวกะเหรี่ยงได้เข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยที่หลากหลายให้เป็นที่มาของผลประโยชน์

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นเหตุให้คนในชุมชนต้องเข้าสู่สังคมไทยเป็นการหาพื้นที่ในสังคมไทยในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การรับการศึกษาของรัฐ การแต่งกาย การแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ การทำงานนอกชุมชน การเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตโดยการหันมาปลูกพืชเศรษฐกิจแทน ในขณะที่เกี่ยวกับการดำรงอัตลักษณ์ความเป็นกะเหรี่ยงในช่วงเวลาที่คนในชุมชนต้องเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยก็มีเพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกัน การมีสำนึกในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่ง ความภาคภูมิใจ การมีรากเหง้าทางวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมกะเหรี่ยงเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์มีส่วนต่อการสร้างภาพหรือจินตนาการร่วมกันของกลุ่มคนดังกล่าว โดยเฉพาะภาพของชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่ต่าง ๆ ที่ได้รับการเผยแพร่เกี่ยวกับภูมิปัญญาในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้น การนำความเป็นกะเหรี่ยงเข้าสู่สังคมไทยที่เปิดกว้างสำหรับวัฒนธรรมย่อย ซึ่งมีความหลากหลายในสังคมใหญ่เป็นอีกปรากฏการณ์หนึ่งที่สำคัญ เช่น การนำพิธีกรรมของชาวกะเหรี่ยงเข้าสู่กรอบใหญ่ของสังคมไทย การเสนอภาพผู้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นการเสนอภาพของชาวกะเหรี่ยงให้มหาชนส่วนใหญ่บริโภค

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลของการศึกษาจะช่วยให้เข้าใจกระบวนการกลายเป็ไทยของชาวกะเหรี่ยงชุมชนบ้านแพะชัดเจนขึ้น และผลของการศึกษาดังกล่าวอาจสะท้อนให้เข้าใจความเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากกระบวนการกลายเป็ไทยของคนชายขอบไม่เฉพาะแต่ชาวกะเหรี่ยงเท่านั้น เป็นการปรับตัวของคนในชุมชนท่ามกลางการขยายตัวของอำนาจรัฐ ระบบทุนนิยม ตลอดจนระบบข่าวสารข้อมูลผ่านสื่อชนิดต่าง ๆ ได้บ้างไม่มากนักน้อย

ขอบเขตและวิธีการศึกษา

เกณฑ์ในการเลือกกลุ่มชาติพันธุ์และพื้นที่ศึกษา

กะเหรี่ยงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่ถูกเรียกรวมว่า “ชาวเขา” เป็นกลุ่มที่มีจำนวนประชากรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.70 % ของชาวเขาทุกเผ่าในประเทศไทย ชาวกะเหรี่ยงถือได้ว่าเป็นคนชายขอบในสังคมในด้านต่าง ๆ กล่าวคือ ในด้านของชาติพันธุ์ ชาวกะเหรี่ยงเป็นกลุ่มหนึ่งที่มีเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ประเพณีวัฒนธรรม ระบบความเชื่อ ค่านิยมที่แตกต่างไปจากคนส่วนใหญ่ในสังคม การเป็นคนชายขอบในแง่ของเศรษฐกิจ ชาวกะเหรี่ยงถือได้ว่าเป็นคนที่มีฐานะยากจน มีความเป็นอยู่ที่ล้าหลังยังคงผลิตในระบบการเกษตรแบบยังชีพเป็นส่วนใหญ่ คนชายขอบในแง่ของการเมืองการปกครอง ชาวกะเหรี่ยงถือได้ว่าเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยในสังคม และยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจในการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยของรัฐบาลนัก อีกทั้ง รัฐก็มองว่า กลุ่มคนชายขอบเหล่านี้เคยเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ การเป็นคนชายขอบในแง่ของการครอบครองทรัพยากรที่อึดอัด พบว่า ชาวกะเหรี่ยงเป็นกลุ่มคนที่ถือครองพื้นที่ทำการเกษตรค่อนข้างน้อย และเป็นพื้นที่ที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำ ตลอดจนการเป็นชายขอบในแง่ของโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคมกล่าวคือ กลุ่มคนดังกล่าวมีโอกาสน้อยมากในการหยิบใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคม ได้แก่ การบริการด้านการศึกษา การบริการทางด้านสุขภาพอนามัย การบริการทางด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และ โดยเฉพาะโอกาสในการเลือกที่จะมีชีวิตอยู่โดยไม่ถูกครอบงำจากรัฐ โดยการพัฒนา

เหตุผลหลักในการเลือกหมู่บ้านแพะเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากชุมชนบ้านแพะที่กำลังอยู่ในกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงเข้าสู่ความเป็นไทยอย่างชัดเจนที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีหมู่บ้านหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ใกล้ตัวอำเภอซึ่งผ่านกระบวนการกลายเป็ไทยก่อนหน้านี้แล้ว จนแทบไม่เหลือร่องรอย

เป็นกะเหรี่ยงอยู่เลยหรือในกรณีของหมู่บ้านชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงซึ่งเข้ามาสู่กระบวนการดังกล่าวน้อย

วิธีการค้นคว้าและดำเนินการวิจัย

การค้นคว้าและวิจัยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์(History Approach) และได้นำเสนอผลงานในรูปของการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ข้อมูลในการศึกษาวิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของคนในชุมชน นอกจากนั้นยังใช้ข้อมูลจากเอกสารของทางราชการ เอกสารจากองค์กรทางศาสนา รายงานผลการวิจัย และวิทยานิพนธ์ อีกทั้งศึกษาประวัติของครอบครัวผู้นำชุมชนเพื่อดูระยะเวลาที่กลุ่มคนดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทย

สถานที่ที่ใช้ในการดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูล

หมู่บ้านที่เลือกศึกษาคือ หมู่บ้านแพะ หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านกาศ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีชื่อภาษากะเหรี่ยงคือ “ฮิ แพะ ไช้” มีสภาพเป็นพื้นที่ราบเชิงเขาและที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่ยวม และพื้นที่ดอน มีพื้นที่ป่าสงวน 700 ไร่ ป่าชุมชน 200 ไร่ และพื้นที่สำหรับการเพาะปลูก 450 ไร่ มีจำนวนประชากร 821 คน ชาย 381 คน หญิง 440 คน โดยมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 194 หลังคาเรือน ประชากรส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา 171 ครัวเรือน และคริสต์ศาสนา 23 ครัวเรือน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยการทำนา ทำสวนถั่วเหลือง ถั่วลิสง และกระเทียม โดยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้นำตามประเพณี กลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้าน กลุ่มผู้นำทางการ กลุ่มวัยกลางคน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มหนุ่มสาว พระสงฆ์ อาจารย์สอนศาสนาคริสต์ประจำหมู่บ้าน กลุ่มครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี กลุ่มครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง และกลุ่มครัวเรือนที่มีฐานะยากจน

บทที่ 2

ยุคการตั้งหมู่บ้าน ก่อนปี พ.ศ 2500

การเมืองการปกครอง การตั้งถิ่นฐาน และผู้นำยุคการตั้งหมู่บ้าน ก่อนปี พ. ศ 2500

การตั้งถิ่นฐานในชุมชนบ้านแพะในปัจจุบันเคยมีการตั้งถิ่นฐานเมื่อประมาณ 150 ปี แต่เดิมพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ป่า ต่อมาได้มีชาวกะเหรี่ยงจากชุมชนอื่นได้เข้ามาจับจองพื้นที่เพื่อทำการเกษตรและที่อยู่อาศัย ปัจจัยในการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน เนื่องจากการขาดแคลนพื้นที่ทำการเกษตรในชุมชนเดิมของตน ความขัดแย้งภายในชุมชนทำให้บางครอบครัว บางกลุ่มเครือญาติได้ตัดสินใจที่จะอพยพ และเพื่อหาพื้นที่ทำการเกษตร และพื้นที่ตั้งบ้านเรือนใหม่ อีกทั้งปัญหาโรคระบาดที่เกิดขึ้นทำให้คนในชุมชนอพยพโยกย้ายเพื่อหนีการแพร่ระบาดของโรค

การตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านในปัจจุบัน และบริเวณใกล้เคียงมิได้มีการตั้งถิ่นฐานอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านมาก่อน แต่เป็นการตั้งบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่ทำการเกษตรของตนและครอบครัว โดยเป็นการตั้งบ้านเรือนอยู่รวมกันกับกลุ่มเครือญาติของตน ทั้งนี้ในการเลือกพื้นที่ในการตั้งบ้านเรือนจะมีการพิจารณาว่า พื้นที่ดังกล่าวมีความเหมาะสมที่จะตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัยหรือไม่ ในช่วงแรกมีครัวเรือนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้ประมาณ 8 - 10 หลังคาเรือน โดยมีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ในละแวกเดียวกันสองถึงสามกลุ่ม กลุ่มละสามถึงสี่หลังคาเรือน บริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในช่วงแรกได้แก่ พื้นที่ที่เรียกว่า “ซุ วอ โกล นิ ทิ” เป็นบริเวณที่ราบริมฝั่งแม่น้ำแม่หาร ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของชุมชนในปัจจุบัน , บริเวณที่เรียกว่า “จี ปลอ ปู” เป็นบริเวณพื้นที่ราบที่ชาวกะเหรี่ยงในชุมชนบ้านแพะในช่วงเวลาต่อมาได้ทำการบุกเบิกเป็นพื้นที่นา อยู่บริเวณท้ายชุมชนในปัจจุบัน และบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านในปัจจุบัน ชาวกะเหรี่ยงเรียกบริเวณดังกล่าวนี้ว่า “ฮิ แพะ โง”

ช่วงเวลาดังกล่าว การย้ายพื้นที่บ้านเรือนเกิดขึ้นบ่อยครั้ง และชุมชนทำการเกษตรตามระบบไร่หมุนเวียน สาเหตุการย้ายพื้นที่ตั้งหมู่บ้านบ่อย เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงชุมชนบ้านแพะมีความเชื่อว่า พื้นที่ดังกล่าวไม่มีความเหมาะสมในการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัย หากมีการตั้งบ้านเรือนในบริเวณนี้อาจก่อให้เกิดเหตุการณ์ที่ไม่ดีต่อคนในชุมชน ได้แก่ การเกิดโรคระบาดภายในชุมชน การเกิดโรคระบาดในสัตว์เลี้ยง การตายของคนในชุมชนซึ่งไม่ใช่การตายตามปกติแต่เป็นการตายที่ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่าเกิดจากการกระทำของสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งเหนือธรรมชาติ(ผี)

ชาวกะเหรี่ยงในชุมชนดังกล่าวยังมีความเชื่อว่า พื้นที่ดังกล่าวนี้ไม่สามารถที่จะตั้งบ้านเรือนขนาดใหญ่ได้ คนในชุมชนจะไม่สามารถตั้งหมู่บ้านอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนได้ โดยได้อธิบายว่า การตั้งหมู่บ้านนั้นจะต้องมีขนาดเท่ากับก้อนเส้าจำนวนสามก้อน(ก้อนหินสำหรับใช้เป็นเตาไฟใช้ประกอบอาหาร)เท่านั้น(สัมภาษณ์ นายพะลุยเจ๊ะ ฆมาคมลเงิน อายุ 74 ปี บ้านเลขที่ 28 ม.3 ต.บ้านกาต อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน วันที่ 30 มีนาคม 2540) โดยชาวกะเหรี่ยงได้ให้เหตุผลที่มีการจำกัดจำนวนประชากรคือ การตั้งหมู่บ้านที่มีจำนวนหลังคาเรือนมาก มีจำนวนสายตระกูลมาก และการมีจำนวนประชากรมากยากแก่การจัดการภายในชุมชน เช่น การดูแลควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชน การจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ตลอดจนการจัดการปัญหาความขัดแย้งต่างๆ อีกทั้งในระบบสังคมที่มีการพึ่งตนเองมาก เช่น ในกรณีที่ข้าวไม่พอเพียงในการบริโภคจะเป็นภาระให้กับคนในชุมชนที่จะต้องรับผิดชอบต่อสมาชิกที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาการขาดแคลนข้าว ดังนั้นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในกลุ่มเครือญาติจึงมีความสำคัญมากกว่าความสัมพันธ์ภายในชุมชน

ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชาวกะเหรี่ยงหมู่บ้านแพะมีลักษณะการตั้งบ้านเรือนเช่นเดียวกับการตั้งบ้านเรือนของชาวกะเหรี่ยงในชุมชนอื่นๆ กล่าวคือ ก่อนที่จะมีการตั้งถิ่นฐานอย่างถาวร ชุมชนกะเหรี่ยงโดยส่วนใหญ่มีประสบการณ์การตั้งถิ่นฐานที่เรียกว่า “บ้านเหล่า” ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “แด ลอ” รูปแบบการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของชาวกะเหรี่ยงมีอยู่สองลักษณะด้วยกันคือ ลักษณะที่หนึ่ง เป็นการตั้งถิ่นฐานอย่างถาวร และมีจำนวนประชากรมาก ชุมชนลักษณะนี้จะเป็นชุมชนที่มีความเก่าแก่ มีองค์การทางการเมืองที่เข้มแข็ง มีระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ มีจำนวนครัวเรือนไม่ต่ำกว่า 30 ครัวเรือน ในชุมชนหมู่บ้านมีองค์การในสังคมที่ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “เบละ” ซึ่งเป็นทั้งชื่อองค์กรทางสังคม และชื่อสถานที่ หน้าที่ของ “เบละ” ตามโครงสร้างทางสังคมของชาวกะเหรี่ยงมีอยู่ห้าประการด้วยกันคือ การทำหน้าที่ทางการเมืองและการปกครองของหมู่บ้าน หรือองค์กรทางการเมือง การทำหน้าที่ผลิตนักคิด ผู้รู้ หรือผู้มีความสามารถเฉพาะด้าน กล่าวได้ว่าเป็นองค์กรทางการศึกษา การทำหน้าที่เป็นสถานที่ในการประกอบพิธีกรรมตามวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง การเป็นสถานที่รับรองแขก หรือที่พักสำหรับแขกของหมู่บ้าน การเป็นสถานที่ในการพบปะสังสรรค์ระหว่างชายหนุ่ม – หญิงสาวภายในหมู่บ้านและต่างหมู่บ้าน ทั้งนี้หมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่มีองค์การทางสังคมครบถ้วนก็สามารถกลับกลายเป็นหมู่บ้านขนาดเล็กได้ เนื่องมาจากการอพยพของคนในชุมชนอันมีสาเหตุจากโรคระบาด การเสียชีวิตที่คนในชุมชน โดยเชื่อว่าเกิดจากการกระทำของสิ่งเหนือธรรมชาติ(ผี) ปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชนทำให้สมาชิกของชุมชนบางกลุ่มตัดสินใจที่ย้ายไปตั้งชุมชนใหม่ มีการหาพื้นที่ทำเกษตรพื้นที่ใหม่(เปรมพร ชันติแก้ว, โครงสร้างทางสังคม และกลุ่มผู้นำในสังคมกะเหรี่ยง, รายงานการศึกษากระบวนการวิชา 004795 ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ภาควิชาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2539)

รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชาวกะเหรี่ยงอีกลักษณะหนึ่งคือ การตั้งบ้านเรือนในช่วงระยะเวลาสั้นๆ หรือการตั้งบ้านเรือนอย่างชั่วคราว การตั้งบ้านเรือนในลักษณะนี้เป็นการตั้งบ้านเรือนในรูปแบบของ “บ้านเหล่า” ชุมชนจะมีขนาดเล็กสามถึงสี่หลังคาเรือน การย้ายบ้านเรือนจะเกิดขึ้นบ่อยครั้ง แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้วยกันหลายประการกล่าวคือ หมู่บ้านดังกล่าวประสบกับปัญหาต่างๆ หรือไม่ และผู้นำชุมชนได้ตัดสินใจให้ย้ายหมู่บ้าน เนื่องจากผลการเสาะหาพบว่า พื้นที่ดังกล่าวไม่สมควรที่จะอยู่ต่อไป ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานนั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อ และความเหมาะสม โดยเฉลี่ยประมาณสามถึงสี่ปี การย้ายชุมชนในแต่ละครั้งมักจะย้ายในบริเวณที่ไม่ไกลจากที่ตั้งชุมชนเดิม และมักจะมีการเวียนกลับมาตั้งชุมชนอีกครั้งในพื้นที่ที่เคยมีการสร้างบ้านเรือนหรือชุมชนเมื่อเวลาผ่านไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง

สำหรับชุมชนบ้านแพะเคยมีการตั้งถิ่นฐานในรูปแบบของ “บ้านเหล่า” จากคำบอกเล่าของคนในชุมชน กลุ่มคนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่ตั้งหมู่บ้านแพะ กลุ่มหนึ่งเป็นคนจากชุมชนบ้านแม่หารที่ได้อพยพเพื่อหนีโรคระบาดภายในหมู่บ้าน และมีเหตุการณ์การเสียชีวิตที่ชาวกระเหรี่ยงเรียกว่า “ค่า เชอ ญู” คือ การเสียชีวิตของคนในชุมชนที่มีอยู่ต่อเนื่องในช่วงเวลาไล่เรียงกัน ชาวกระเหรี่ยงเชื่อว่าเป็นการกระทำของสิ่งเหนือธรรมชาติ (ผี) อีกทั้งเป็นการหาพื้นที่ทำการเกษตรพื้นที่ใหม่เนื่องจากชุมชนบ้านแม่หารเป็นชุมชนเก่าแก่ มีจำนวนประชากรมาก มีพื้นที่ซึ่งใช้ในการทำการเกษตรจำกัด

เนื่องจากคนในชุมชนบ้านแพะมีความเชื่อว่า บริเวณที่ตั้งชุมชนบ้านแพะในปัจจุบันเป็นพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมในการตั้งชุมชน เคยมีความพยายามที่จะอยู่ร่วมกันเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่แต่ก็ประสบปัญหาหลายประการ เช่น ความเชื่อบางประการที่ไม่สนับสนุนให้มีการตั้งชุมชนขนาดใหญ่ ปัญหาในการจัดการภายในชุมชน เป็นต้น สำหรับชุมชนบ้านแพะได้มีการอธิบายสาเหตุของการที่ผู้คนไม่สามารถอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนกล่าวคือ ชาวบ้านมีความเชื่อว่าพื้นที่บริเวณดังกล่าวนี้แผ่นดินมีความร้อนมาก หรือที่ชาวกระเหรี่ยงเรียกว่า “กอ โก่” โดยได้อธิบายว่าเป็นสถานที่มี “ผีแรง” หรือมีผีที่ดุร้าย ผีดังกล่าวนี้เป็น “ผีดิน” ชาวกระเหรี่ยงเรียกว่า “กอ เกอ จ่า” การที่แผ่นดิน หรือพื้นที่ที่มีความร้อนมากนั้นไม่เหมาะสมสำหรับการตั้งหมู่บ้าน แต่ทั้งนี้ชาวกระเหรี่ยงยังมีความเชื่อว่า “ผีนํ้า” โดยเฉพาะ “ผีนํ้าห้วยกุด” ชาวกระเหรี่ยงเรียกว่า “ที โกล กอ เกอ จ่า” หมายถึง แม่น้ำของเจ้าแผ่นดิน ซึ่งเป็นผีนํ้าที่ทำหน้าที่ดับความร้อนของแผ่นดินทำให้ชาวบ้านสามารถตั้งหมู่บ้านและอยู่ได้อย่างสงบสุข ผีนํ้าห้วยกุดจึงเปรียบเสมือนผีเจ้าที่เจ้าทาง ซึ่งชาวบ้านจะให้ความสำคัญอย่างมากและมีการประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ขอขมา สำหรับลำห้วยสายห้วยกุดนอกจากจะมีความสำคัญตามความเชื่อของชาวกระเหรี่ยงหมู่บ้านแพะแล้ว ยังเป็นแม่น้ำเพียงสายเดียวที่ชุมชนใช้ในการอุปโภค

บริโศก และใช้ในการทำการเกษตร(การทำนา) (สัมภาษณ์ นางจันทร์ดี นำน้อมจิต อายุ 68 ปี บ้านเลขที่ 30/1 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่ 15 สิงหาคม 2541)

กลุ่มคนที่เข้ามาตั้งหมู่บ้านในชุมชนบ้านแพะประกอบไปด้วยกลุ่มคนหลายกลุ่มด้วยกัน กลุ่มแรกคือ กลุ่มตระกูล “ฟือ โร” ผู้นำของตระกูลดังกล่าวนี้คือ “ฟือ โร” ผู้นำของตระกูลนี้ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนให้ดำรงตำแหน่งผู้นำตามประเพณี ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “กอ เกอ จ่า” หมายถึง เจ้าของแผ่นดิน “ฟือ โร” ได้พากลุ่มเครือญาติของตนเข้ามาตั้งชุมชนด้วยจำนวนห้าครัวเรือน เดิมกลุ่มคนดังกล่าวเคยมีการตั้งชุมชนหมู่บ้านในเขตเทือกเขาสูงในเขตป่าสาละวิน สาเหตุในการอพยพ เนื่องจากการเข้ามาหาพื้นที่ทำการเกษตรใหม่

กลุ่มตระกูลที่สองที่เข้ามามีส่วนร่วมในการตั้งชุมชนบ้านแพะคือ กลุ่มตระกูล “เต่ เปอ เตอ” ในช่วงแรกของการตั้งหมู่บ้านกลุ่มตระกูลนี้มีสมาชิกเข้าร่วมในการตั้งชุมชนจำนวนสามครัวเรือน กลุ่มคนดังกล่าวนี้เป็นชาวบ้านจากชุมชนบ้านแม่จอมซึ่งเป็นกลุ่มบ้านหนึ่งในบรรดากลุ่มบ้านย่อยของหมู่บ้านแม่หาร สาเหตุในการอพยพคือ การหาพื้นที่ทำการเกษตรใหม่ และการเกิดโรคระบาดภายในชุมชนบ้านแม่จอม นอกจากกลุ่มตระกูลทั้งสองนี้แล้วยังมีชาวบ้านตระกูลอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวร่วมเป็นสมาชิกของชุมชนบ้านแพะ แต่ทั้งนี้มีจำนวนไม่กี่หลังคาเรือน ในการตั้งถิ่นฐานในช่วงแรกจึงมีเพียง 10 กว่าหลังคาเรือน

ในการตั้งหมู่บ้านของกลุ่มคนในชุมชนบ้านแพะถือได้ว่าเป็นความร่วมมือของผู้นำทางเศรษฐกิจ และผู้นำทางพิธีกรรมกล่าวคือ “ฟือ โร” เป็นผู้นำของกลุ่มตระกูลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เนื่องจากครัวเรือนของผู้นำตระกูล “ฟือ โร” มีที่นาจำนวนสองแปลง อีกทั้งเป็นครัวเรือนที่มีสัตว์เลี้ยงหลายชนิด ได้แก่ ช้าง กระบือ และโค ในขณะที่กลุ่มตระกูลอื่น ๆ ไม่มีพื้นที่นา นอกจากฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีแล้ว ผู้นำของตระกูลดังกล่าวยังมีความสามารถทางด้านการประกอบพิธีกรรม ตลอดจนเป็นผู้นำของกลุ่มตระกูลที่มีวิญญูมากกว่าผู้นำตระกูลอื่น ๆ ทำให้ตำแหน่งผู้นำตามประเพณีตกเป็นของผู้นำสายตระกูลดังกล่าว สำหรับ “เต่ เปอ เตอ” ซึ่งเป็นผู้นำอีกตระกูลหนึ่งที่ร่วมมือกับผู้นำตระกูล “ฟือ โร” ตั้งชุมชนบ้านแพะ เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการประกอบพิธีกรรม ตลอดจนความสามารถในด้านอื่น ๆ ที่จำเป็นในการตั้งชุมชน ได้แก่ ความสามารถในการรักษาโรค ความสามารถในการใช้คาถาอาคม ความสามารถในการใช้อาวุธหรือศิลปะในการป้องกันตัว ซึ่งเป็นความสามารถที่โดดเด่นมากของผู้นำตระกูลดังกล่าว(นายวาปี ษมา จิตรงูโรจน์ อายุ 82 ปี บ้านเลขที่ 33 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่ 13 สิงหาคม 2541)

ความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญเกี่ยวกับการสืบทอดตำแหน่งผู้นำตามประเพณีของชุมชนตั้ง แต่มีการตั้งหมู่บ้านอย่างถาวรคือ หลังจากการเสียชีวิตของ “ฟือ โร” บุตรชายของผู้นำตามประเพณี

ซึ่งได้แต่งงานกับหญิงต่างหมู่บ้านได้กลับเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนเพื่อสืบทอดตำแหน่งผู้นำตามประเพณีต่อจากบิดาเสียชีวิตในช่วงเวลาที่ไล่เรียงกับบิดาของตน อีกทั้งไม่มีบุตรชายที่จะสืบทอดตำแหน่งต่อจากตน การเสียชีวิตของผู้นำตามประเพณีคนที่สองของชุมชนชาวบ้านมีความเชื่อว่าเป็นการตายที่ผิดปกติ(การตายห่ม) เนื่องจากในชุมชนหมู่บ้านได้เกิดโรคระบาด หนึ่งในจำนวนผู้เสียชีวิตในครั้งนี้คือ ผู้นำตามประเพณีจากเหตุการณ์ดังกล่าวได้มีการอพยพย้ายหนีโรคระบาด ทำให้หมู่บ้านที่มีการจัดตั้งอย่างถาวรได้ไม่นานก็ต้องมีการหนีตั้งบ้านเรือนอย่างกระจัดกระจายอีกครั้งจากเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้นนำไปสู่การเปลี่ยนสายตระกูลผู้นำตามประเพณี เนื่องจากสายตระกูล “ฟือ โร” ไม่มีทายาทสืบทอด และทางสายตระกูล “ฟือ โร” ได้ยินยอมที่จะยกตำแหน่งผู้นำตามประเพณีให้กับ “เส่ เปอ เตอ” ทั้งนี้ สายตระกูล “เส่ เปอ เตอ” ได้กล่าวถึงความชอบธรรมที่สายตระกูล หรือผู้นำของตนได้รับตำแหน่งผู้นำตามประเพณีคนที่สองของชุมชน โดยอ้างว่าผู้นำของตนเป็นหนึ่งในผู้ร่วมตั้งหมู่บ้าน คุณสมบัติของผู้นำของตระกูลตนมีครบโดยเฉพาะความสามารถในการประกอบพิธีกรรม ซึ่งเป็นความสามารถที่สำคัญที่ผู้นำตามประเพณีจะต้องมี และประการสำคัญ ตระกูล “ฟือ โร” ขาดทายาทที่จะสืบทอดตำแหน่งต่อจากผู้นำคนเดิม อีกทั้งเหตุการณ์การเสียชีวิตของผู้คนในชุมชนเป็นเหตุการณ์ที่บ่งบอกถึงความไม่ชอบธรรมของกลุ่มผู้นำเดิม เช่น การประกอบพิธีกรรมที่ไม่ถูกต้อง มีการละเลยความเชื่อประเพณีวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน

เหตุการณ์การอพยพเพื่อหนีการเกิดโรคระบาดของหมู่บ้านพร้อมทั้งการขาดผู้นำตามประเพณีในช่วงเวลาหนึ่ง “เส่ เปอ เตอ” ได้ทำการรวบรวมผู้คนที่มีการตั้งบ้านเรือนกระจัดกระจายตามพื้นที่ทำการเกษตรของตนให้กลับเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นหมู่บ้านตามเดิม บริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนกระจัดกระจายตามบริเวณต่าง ๆ ได้แก่ บริเวณ “จี ปลอ ปู” คือ บริเวณที่นาท้ายหมู่บ้านในปัจจุบัน บริเวณลำห้วย “โม ไส ลี” และบริเวณขุนห้วย “ที เคอ จี” ในการกลับเข้ามาตั้งชุมชนอีกครั้งนำไปสู่การจัดระเบียบตั้งคมหมู่บ้านใหม่อีกครั้งหนึ่ง

กฎระเบียบชุมชนที่มีการจัดทำขึ้นภายใต้การเป็นผู้นำของ “เส่ เปอ เตอ” ผู้นำตามประเพณีได้กล่าวอ้างถึงความเชื่อของผู้คนในชุมชนว่า พื้นที่ดังกล่าวนี้เป็นพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยง จากการทำนายในการตั้งชุมชนภายใต้การประกอบพิธีกรรมของ “เส่ เปอ เตอ” ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “กำ ซอ ลี” กระตุกไก่อที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมพบว่า มีเพียงกระตุกไก่อจำนวนสามคู่จากกระตุกไก่อสามกะลามะพร้าวที่บ่งบอกว่าสามารถดำเนินการตั้งหมู่บ้านได้ จากกระตุกไก่อจำนวนสามคู่นำมาสู่พิธีกรรมที่ชุมชนจะต้องปฏิบัติกล่าวคือ

กระตุกไก่อคู่ที่หนึ่ง ผลของการเสี่ยงทายคือ สามารถดำเนินการตั้งชุมชนได้แต่มีเงื่อนไขว่าตามปีแรกของการตั้งหมู่บ้านนับจากนี้ไป ชุมชนจะต้องมีการเลี้ยงผีหมู่บ้านด้วยไก่ ชาวกะเหรี่ยงเรียกพิธีกรรมการเลี้ยงผีหมู่บ้านว่า “ลือ ค่ำ ตะ ป่า”

กระดุกไก่อู๋ที่สอง ผลของการเสี่ยงทายคือ สามารถดำเนินการตั้งชุมชนได้แต่มีเงื่อนไขว่า สามปีถัดมา คือ ปีที่สี่ ห้า และหก ชุมชนจะต้องเลี้ยงผีหมู่บ้านด้วยสุกร

กระดุกไก่อู๋ที่สาม ผลของการเสี่ยงทายคือ สามารถดำเนินการตั้งหมู่บ้านได้แต่มีเงื่อนไข คือ ในปีที่เกิดของการตั้งหมู่บ้านจะต้องเลี้ยงผีหมู่บ้านด้วยกระบือ(ดำ)หนึ่งตัว การเลี้ยงผีหมู่บ้านจะต้องกระทำทุกปี(นายหม่อโพ นำน้อมจิต ผู้นำตามประเพณี อายุ 76 ปี บ้านเลขที่ 30/1 ม.3 ต.บ้าน กาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่ 30 ตุลาคม 2541)

นอกจากเงื่อนไขของผลการเสี่ยงทายกระดุกไก่อู๋ทั้งสามคู่แล้ว ผู้นำตามประเพณีจะต้องเป็น ผู้นำและเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมตามเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้น ชุมชนจึงจะสามารถตั้งขึ้นและอยู่รอด ความเชื่อเดิมของชาวกะเหรี่ยงหลายประการเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนและการประเพณี ปฏิบัติในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนได้ถูกยกขึ้นเป็นประเด็นสำคัญที่จะให้สมาชิกในชุมชน ปฏิบัติตามความเชื่อเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนได้อย่างสงบสุข ความเชื่อต่าง ๆ ได้แก่

ประการที่หนึ่ง เมื่อมีการเจ็บไข้ได้ป่วยไม่สบายเกิดขึ้นในชุมชน มีการประกอบพิธีกรรม ของแต่ละครัวเรือนปรากฏว่าไม่หาย และเริ่มมีการระบาดทั้งหมู่บ้าน โรคดังกล่าวได้แก่ โรคตาแดง ไข้หวัด โรคท้องร่วง หรือโรคติดต่อชนิดอื่น ๆ การเกิดโรคระบาดเปรียบเสมือนกลางบอกเหตุว่ามีความผิดปกติเกิดขึ้นภายในชุมชนคือ เกิดการกระทำผิด ไม่ประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน สิ่งที่สามารถแก้ไขปัญหการเจ็บไข้ได้ป่วยในชุมชนคือ การประกอบพิธีกรรม ชาวกะเหรี่ยง เรียกว่า “เมอ ที โกล ชือ ลอ” หมายถึง การทำให้แม่น้ำเย็นลง จากการกระทำผิดดังกล่าวของคนในชุมชนได้ส่งผลให้แม่น้ำที่มีหน้าที่ดูแลชุมชนเกิดความโกรธทำให้เกิดโรคระบาดซึ่งเป็นการลงโทษ คนในชุมชน นอกจากนั้นชุมชนมีความเห็นเกี่ยวกับพื้นที่ในการตั้งถิ่นฐานว่ามีความร้อนไม่ สามารถตั้งชุมชนได้ แม่น้ำเป็นสัญลักษณ์ของความร่มเย็น ชุ่มชื้น โดยมีแม่น้ำเป็นเจ้าของที่ให้ความ ร่มเย็นแก่ชุมชน คราบโคลที่แม่น้ำยังสามารถให้ความร่มเย็น ชุ่มชื้น ชุมชนก็สามารถดำรงอยู่ได้ แต่เมื่อมีการกระทำผิดแผ่นดินก็จะร้อนจนกระทั่งสิ่งที่เคยให้ความร่มเย็นพลอยร้อนไปด้วย สิ่งนี้บ่ง ชี้ให้เห็นถึงการเกิดวิกฤตจึงจำเป็นที่จะต้องดับความร้อนของแผ่นดินให้แม่น้ำคืนความร่มเย็นให้แก่ ชุมชน สำหรับเรื่องเช่นไหว้ ในพิธีกรรมดังกล่าวคือ กระบือเผือกหนึ่งตัว พิธีกรรมดังกล่าวนี้ไม่มี การจำกัดเวลา ทั้งขึ้นอยู่กับการเกิดวิกฤตในชุมชน

ประการที่สอง เมื่อมีสมาชิกในชุมชนคนหนึ่งคนใดได้เสียชีวิตนอกชุมชนไม่ว่ากรณีใดก็ ตาม ห้ามนำศพ หรือสิ่งของของผู้ตายทุกอย่างที่ติดตามตัวผู้ตายกลับเข้ามายังหมู่บ้าน ความเชื่อดัง กล่าวนี้เป็นความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงทุกชุมชนไม่จำกัดเฉพาะหมู่บ้านกรณีศึกษาเท่านั้น โดยชุมชนให้เหตุผลว่า ถ้าหากนำกลับเข้ามาในชุมชนจะทำให้เกิดการตายของคนในชุมชนจำนวนมาก และมีระยะเวลาต่อเนื่องกัน ซึ่งชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “ตำ เซอ ฤ”

ประการที่สาม เป็นกฎระเบียบของการตั้งชุมชนอีกประการหนึ่งที่พบเห็นทั่วไปในชุมชนของชาวกะเหรี่ยงคือ ระบบการกันคนอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มเครือญาติของตนไม่ให้เข้ามาร่วมตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน การเข้ามาตั้งบ้านเรือนในชุมชนจะต้องได้รับอนุญาตจากผู้นำตามประเพณีและกลุ่มผู้อาวุโสในหมู่บ้านเสียก่อน เมื่อได้รับการพิจารณาให้สามารถเข้ามาเป็นสมาชิกคนหนึ่งของชุมชนแล้ว ในการตั้งบ้านเรือนชาวกะเหรี่ยงจะให้ความสำคัญกับทิศ โดยมีข้อปฏิบัติคือ ถ้าหากครัวเรือนใดมาจากทิศใดของตัวหมู่บ้านจะต้องสร้างบ้านในทิศนั้น และในการสร้างบ้านจะต้องมีระยะห่างจากบ้านของสมาชิกเดิมภายในชุมชนพอประมาณ หลังจากที่อยู่อาศัยอยู่ได้หนึ่งถึงสองปี ชุมชนจะพิจารณาร่วมกันในการรับครัวเรือนดังกล่าวเข้ามาเป็นสมาชิกของสังคม หากได้รับอนุญาตก็สามารถที่จะเลือกพื้นที่ในการตั้งบ้านเรือนบริเวณใดบริเวณหนึ่งของชุมชนได้ หรือสามารถตั้งบ้านเรือนใกล้กับสมาชิกคนอื่น ๆ ภายในชุมชนได้ ระบบดังกล่าวถือได้ว่าเป็นระบบการกันคนอื่นที่ไม่ใช่พวกของตน เป็นการแยกความเป็นอื่นให้ออกจากความเป็นเรา อีกทั้งเป็นระบบตรวจสอบคนอื่นที่เข้ามาเป็นสมาชิกในชุมชนว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ สมควรที่จะได้รับความไว้วางใจจากเจ้าของชุมชนหรือเปล่า ถือได้ว่าเป็นมาตรการในการพิสูจน์บุคคลหรือครัวเรือนใหม่ว่าเป็นคนดีหรือไม่ สำหรับสมาชิกในชุมชนได้ให้เหตุผลของกฎระเบียบดังกล่าวนี้ว่า เนื่องจากมีความกลัวว่า บุคคลหรือครัวเรือนใหม่จะมีการตั้งบ้านเรือนข้ามใจบ้าน ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “สี อา สะ” ใจบ้านของชาวกะเหรี่ยงจะเป็นสถานที่ซึ่งเป็นทางแยก หรือทางเข้า – ออกหมู่บ้านตัดกันหรือพบกัน เป็นสถานที่ในการประกอบพิธีกรรมในการส่งเครื่องเซ่นไหว้ต่าง ๆ ในพิธีกรรมสำคัญของชุมชน

การตั้งถิ่นฐานในช่วงแรกชาวบ้านจะไม่ยอมให้บุคคลที่ไม่ใช่สมาชิกเดิมของชุมชนเข้ามาเป็นสมาชิกภายในชุมชน โดยเฉพาะการปฏิเสธการรับสมาชิกใหม่ของกลุ่มตระกูลสองตระกูลที่มีส่วนร่วมในการตั้งชุมชน คำกล่าวอ้างที่มักจะหยิบยกขึ้นมาในกรณีดังกล่าวนี้คือ การกลัวความขัดแย้งของลูกบ้านเพราะการที่ชุมชนใดชุมชนหนึ่งมีสมาชิกมากเกินไปจนความสามารถที่ชุมชนจะรองรับได้ย่อมเกิดปัญหาตามมา เพราะการที่มีคนมากย่อมต้องมีปัญหามากตามไปด้วย ทำให้ยากลำบากในการปกครอง การควบคุมความประพฤติของสมาชิกในชุมชน ตูภาษิตหรือคำพังเพยที่กล่าวถึงเรื่องดังกล่าวนี้และชี้ให้เห็นถึงความกลัวที่แอบแฝงอยู่ในจิตใจของกลุ่มผู้นำ ตลอดจนสมาชิกเดิมของชุมชนคือ “ปา ซอ มี มา เนอ ซอ เคอ” เป็นการเปรียบเทียบกับ คนป่าหรือไก่ป่าจะเอาชนะคนบ้านหรือไก่บ้าน หมายถึง คนนอกจะเข้ามาปะปนและเมื่อมีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนเป็นระยะเวลานานและมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้นก็จะเกิดการแย่งชิง แ่งแย่งอำนาจ หรือไม่เชื่อฟังสมาชิกเดิมของชุมชน ทำการต่อต้านหรือขัดขืนคำสั่งหรือกฎข้อปฏิบัติต่าง ๆ ของชุมชน

ประการสุดท้าย เป็นข้อห้ามปฏิบัติบางประการของคนในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มเด็ก กลุ่มหนุ่มสาวภายในชุมชน เป็นการห้ามหรือการควบคุมพฤติกรรมบางประการ โดยเฉพาะการรับวัฒนธรรมจากภายนอกซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งแปลกใหม่ ไม่ใช่วิถีชีวิตโดยปกติของคนในชุมชน ทั้งนี้สิ่งใหม่ต่าง ๆ ได้เข้ามาในชุมชนที่ละเล็กละน้อย ได้แก่ การห้ามไม่ให้มีการดมมือ ห้ามการร้องเพลง ห้ามเอะอะเสียงดัง หรือหัวเราะเสียงดัง ห้ามเล่นเครื่องดนตรีชนิดอื่นยกเว้นเขาควายเป็นต้น ซึ่งจะต้องเป่าในเวลากลางวันเท่านั้น ห้ามนุ่งผ้าถุงหรือสวมกางเกงในกลุ่มหญิงสาว ห้ามเปิดเทป วิทยุ ห้ามขับจักรยาน ห้ามเล่นตะกร้อ ฟุตบอล ฯลฯ ซึ่งทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี โดยผู้อาวุโสหมู่บ้านได้อธิบายว่า สิ่งเหล่านี้ไม่ดีเนื่องจากเหตุผลหลายประการด้วยกัน

กรณีการแต่งกาย การที่ห้ามเกี่ยวกับการนุ่งผ้าถุงหรือสวมกางเกงในกลุ่มหญิงสาว เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงได้ให้ความหมายกับเครื่องแต่งกายอันเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงสถานภาพของผู้สวมใส่ กล่าวคือ หญิงสาวชาวกะเหรี่ยงจะสวมเสื้อแขนกระบอกสีขาว มีความยาวถึงเท้า สีขาวอันเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเป็นโสด แต่เมื่อมีครอบครัวผู้หญิงจะต้องเปลี่ยนเครื่องแต่งกายมาสวมใส่เสื้อกระบอกสีดำมีความยาวถึงสะโพกและนุ่งผ้าถุงสีแดง ชาวกะเหรี่ยงได้ให้ความหมายของชุดสีขาวของกลุ่มหญิงสาวหมายถึง ความบริสุทธิ์ การมีพรหมจารย์ ส่วนเสื้อสีดำและผ้าถุงสีแดงหมายถึง การมีครอบครัว การห้ามนุ่งผ้าถุงและกางเกงสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อดังกล่าว และการนุ่งผ้าถุงและกางเกงซึ่งเป็นเสื้อผ้าของกลุ่มต่างวัฒนธรรมนำมาซึ่งความสับสนในการให้ความหมายคือ หญิงสาวที่ยังไม่ผ่านขั้นตอนของการแต่งงานแต่นุ่งผ้าถุงหรือใส่กางเกงจะทำให้ไม่สามารถแบ่งแยกระหว่างความเป็นสาวหรือการเป็นหญิงที่มีครอบครัวแล้ว และกางสวมกางเกงเป็นสิ่งที่น่าเกลียดในสายตาของกลุ่มผู้อาวุโสคือ ทำให้เห็นทรวดทรงและเป้ากางเกงที่เด่นชัดของผู้สวมใส่

สำหรับการละเล่นตลอดจนกีฬาประเภทต่าง ๆ กลุ่มผู้อาวุโสได้แสดงทัศนะคือ การดมมือ ร้องเพลง การละเล่นเครื่องดนตรีประเภทต่าง ๆ การใช้สื่อวิทยุ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไม่มีใช้ชีวิตประจำวันและไม่สามารถบรรจุในพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยง หากมีการกระทำอาจทำให้มีลักษณะของการทำลายค่านิยมหรือขนบธรรมเนียม เช่น ในกรณีงานศพ โดยเฉพาะเพลงพื้นบ้านที่เกี่ยวกับพิธีกรรมดังกล่าว ห้ามนำมาขับร้องเพื่อความสนุกสนาน หรือดลกขบขัน เพราะชาวบ้านเชื่อว่า หากสมาชิกคนใดคนหนึ่งฝ่าฝืนกฎระเบียบที่มีความเชื่อหรือข้อห้ามภายในชุมชนแล้วก็จะเกิดการตายของคนในชุมชน ความเชื่อดังกล่าวเหล่านี้ล้วนตั้งอยู่บนพื้นฐานของความกลัวถึงเหนือธรรมชาติกว่าอื่นใด และมีการสอนให้สมาชิกอยู่ภายใต้วัฒนธรรมของความกลัว พฤติกรรมการแสดงออกควรมีลักษณะของการสยบยอม อีกทั้งข้อห้ามดังกล่าวเป็นการแสดงออกถึงการไม่ยอมรับวัฒนธรรมอื่น ๆ เข้ามายังชุมชนหมู่บ้าน

ดังได้กล่าวข้างต้นว่า กฎระเบียบของชุมชนล้วนตั้งอยู่บนวัฒนธรรมความกลัวและเป็นการกระทำเพื่อเอาใจ และสยบยอมต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงการจัดระดับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์ด้วยกันเองในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งภายในชุมชน ในการอยู่ร่วมกันจำเป็นจะต้องมีระเบียบแบบแผนเพื่อความเรียบร้อยและความมั่นคงในชีวิตตลอดจนการดำรงอยู่ของชุมชน ซึ่งสมาชิกจะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนภายใต้ข้อปฏิบัติอันเดียวกันซึ่งจะนำไปสู่การอยู่รอดของชุมชน

ในช่วงแรกของการตั้งหมู่บ้าน รัฐหรือหน่วยงานของราชการถึงแม้มิได้เข้ามาจัดระเบียบหมู่บ้านในแง่ของการปกครองของชุมชนบ้านแพะ ถึงกระนั้นชุมชนเองก็มีความสัมพันธ์กับรัฐหรือหน่วยงานของทางราชการโดยเฉพาะหน่วยงานของตำรวจกล่าวคือ ปัญหาโรคระบาดที่เกิดขึ้นในชุมชน ภาวะการขาดผู้นำหมู่บ้านตามประเพณี ซึ่งเป็นปัจจัยภายในชุมชนอันเป็นเหตุให้ชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นหมู่บ้าน มีการตั้งถิ่นฐานร่วมกัน มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และในบางช่วงเวลาของประวัติศาสตร์ก็มีการกระจายแยกย้ายกันตั้งบ้านเรือนตามพื้นที่การเกษตรของตน ปัจจัยภายนอกก็มีส่วนอย่างมากเช่นเดียวกันในการที่ชุมชนมีการรวมตัวกันตั้งหมู่บ้าน หรือมีการกระจายกระจายในการตั้งหมู่บ้าน ปัจจัยดังกล่าวคือ ปัญหาโจรผู้ร้ายที่คอยปล้นสดมภ์ทรัพย์สิน ศักดิ์เสียงของคนในชุมชน ปัญหาดังกล่าวนี้นี้เป็นปัญหาที่พบทั่วไปในพื้นที่เขตการปกครองของอำเภอแม่สะเรียง และเป็นเหตุผลที่ชุมชนที่มีการตั้งชุมชนอย่างกระจายรวมตัวกันในการป้องกันชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง การหวังพึ่งหน่วยงานของรัฐเป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจาก การคมนาคมที่ยากลำบาก และบุคลากรของหน่วยงานทางราชการมีจำนวนจำกัดจำเป็นที่จะต้องพึ่งตนเอง

สำหรับกรณีของชุมชนบ้านแพะซึ่งมีระยะห่างไกลจากตัวอำเภอประมาณสิบสาม กิโลเมตร ไม่มีถนนเข้าหมู่บ้าน ในการติดต่อสัมพันธ์กับหมู่บ้านอื่น ๆ หรืออำเภอต้องใช้วิธีเดินเท้าตัดผ่านทุ่งนาหรือพื้นที่ป่า การขอความช่วยเหลือจากรัฐในกรณีปัญหาเรื่องความมั่นคงเกี่ยวกับชีวิตทรัพย์สินเป็นสิ่งที่เป็นไปด้วยความยากลำบาก ทั้งในแง่ของการคมนาคม และในด้านการติดต่อสื่อสารคือ การพูดภาษาพื้นเมือง หรือภาษาไทย แต่อย่างไรก็ตามชุมชนก็มีความสัมพันธ์กับหน่วยงานของตำรวจโดยการแจ้งข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการปล้นหากเกิดขึ้นในชุมชนของตน ดังนั้นหน่วยงานของตำรวจจึงเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้คนในชุมชนในแง่ของความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินของบุคคล ทั้งนี้ชุมชนเองก็มีตำนานหรือเรื่องเล่าเกี่ยวกับวีรกรรมของผู้นำชุมชนหรือชาวบ้านเกี่ยวกับการต่อสู้เอาชนะโจรผู้ร้าย และบุคคลที่มีความสามารถเกี่ยวกับศิลปะการป้องกันตัวคือ การฟันดาบ

เศรษฐกิจยุคการก่อตั้งหมู่บ้าน ก่อนปี พ.ศ 2500

ชุมชนบ้านแพะมีวิธีการผลิตคือ การทำไร่ข้าว พบว่า เหตุผลหลักในการที่ชาวบ้านได้อพยพออกจากชุมชนเดิมของตนมาตั้งชุมชนใหม่ เนื่องจากปัญหาการขาดแคลนพื้นที่ทำการเกษตร ก่อนการอพยพย้ายชุมชนชาวกะเหรี่ยงบ้านแพะมีวิธีการผลิตแบบยังชีพคือ การทำไร่ข้าว เมื่ออพยพจากชุมชนเดิมของตนก็ยังคงยึดวิธีการผลิตแบบเดิมของตนคือ การทำไร่หมุนเวียน

ระบบการทำไร่หมุนเวียนของชาวกะเหรี่ยง ข้าวถือเป็นพืชหลักที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชาวกะเหรี่ยง ผลผลิตข้าวที่ได้จากการทำการเพาะปลูกจะถูกนำมาบริโภคภายในครัวเรือนเป็นหลัก นอกจากนั้น ผลผลิตข้าวยังถูกใช้ในการเลี้ยงสัตว์โดยเฉพาะไก่และสุกร ซึ่งเป็นสัตว์เลี้ยงที่สำคัญที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม หากมีผลผลิตข้าวคงเหลือก็จะถูกนำไปใช้ในการแลกเปลี่ยนซื้อขายภายในชุมชนและชุมชนละแวกใกล้เคียง

การทำการเกษตรแบบไร่หมุนเวียนของชาวกะเหรี่ยงเป็นการทำการเกษตรหรือการดำเนินการเพาะปลูกในช่วงเวลาสั้น ๆ และทิ้งให้ป่าฟื้นตัวระยะยาวคือ พื้นที่ทำการเกษตรหนึ่งแปลงจะมีการใช้ในการผลิตเพียงหนึ่งฤดูการผลิตเท่านั้นโดยเฉพาะในการปลูกข้าว แต่ในกรณีของพืชยืนต้นสำหรับพืชที่มีอายุปานกลางและยาวสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้สองถึงสามปี ครัวเรือนหนึ่ง ๆ จะมีพื้นที่ทำการเกษตรหลายแปลง ในแต่ละปีก็จะมีกรรมวิธีในการใช้พื้นที่ทำการเกษตร การจะทิ้งระยะเวลานานเท่าใดจึงจะกลับมาเริ่มต้นทำการผลิตในพื้นที่แปลงที่หนึ่งของตนนั้นขึ้นอยู่กับปริมาณของพื้นที่ทำการเกษตรของชุมชน และจำนวนประชากรในชุมชนเป็นหลัก

ในระบบไร่หมุนเวียนหรือไร่ข้าวของชาวกะเหรี่ยงนั้น นอกจากข้าวที่เป็นพืชหลักในการเพาะปลูกแล้ว พื้นที่ไร่ก็ยังเป็นพื้นที่สำหรับการปลูกพืชชนิดอื่น ๆ ผสมผสานปลูกรวมกับข้าว ซึ่งมีทั้งพืชล้มลุก และพืชยืนต้นที่มีช่วงอายุการผลิตสั้น ปานกลางและยาว พืชผักชนิดต่าง ๆ ได้แก่ ผักชนิดต่าง ๆ บวบ พริก มะเขือ ผือก มัน อ้อย ถั่วลิสง เป็นต้น ระบบไร่หมุนเวียนของชาวกะเหรี่ยงเปรียบเสมือนแหล่งผลิตอาหารรวมทุกชนิดทั้งที่เป็นพืชหลักและพืชรอง(พืชหลักหมายถึง ข้าว พืชรองในที่นี้หมายถึง พืชผักชนิดต่าง ๆ) พืชผักเหล่านี้จะเป็นหลักประกันว่าในช่วงระยะเวลาหลังการเก็บเกี่ยวครัวเรือนยังมีอาหารสำหรับการบริโภค โดยเฉพาะในฤดูหนาวและฤดูร้อน ผลผลิตทางการเกษตรที่สามารถเก็บไว้ได้นาน หรือผลผลิตที่สามารถแปรรูปได้ เช่น แดงกวา พืชชนิดต่าง ๆ ผือกมัน เมล็ดพืชชนิดต่าง ๆ ตลอดจนการนำผลผลิตทางการเกษตรนำมาแปรรูป โดยการถนอมอาหารในลักษณะต่าง ๆ เช่น การดอง การตากแห้ง เป็นต้น อาหารดังกล่าวมีส่วนอย่างมากในการประกันการไม่เกิดภาวะการขาดแคลนอาหาร และคนในชุมชนมิได้หวังพึ่งอาหารที่ได้จากป่าเพียงอย่างเดียว ทั้งในกลุ่มของพืชผักและเนื้อสัตว์ชนิดต่าง ๆ

ระบบกรรมสิทธิ์ในพื้นที่ไร่หมุนเวียนหรือไร่ข้าวของชาวกะเหรี่ยง พื้นที่ไร่ข้าวถือได้ว่าเป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชน เป็นกรรมสิทธิ์ร่วมของคนในชุมชน ไม่ใช่ระบบกรรมสิทธิ์เอกชนหรือกรรมสิทธิ์ส่วนตัว แต่สำหรับผลผลิตทางการเกษตรเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ทำการผลิตจนกว่าจะเก็บเกี่ยวผลผลิตหมด ซึ่งอาจใช้ระยะเวลาประมาณหนึ่งถึงสามปี หรือมากกว่านั้นขึ้นอยู่กับชนิดของพืช แม้ว่าพื้นที่ในการทำไร่ข้าวไม่ใช่พื้นที่กรรมสิทธิ์เอกชนแต่สมาชิกภายในชุมชนจะทราบว่าพื้นที่ใดเป็นพื้นที่ทำการเกษตรของสมาชิกคนใดในชุมชน และไม่เข้าไปทำการจับจองเพื่อทำการเกษตรยกเว้นจะได้รับอนุญาตจากเจ้าของพื้นที่เดิม หรือมีการตกลงเกี่ยวกับการใช้ที่ดินของคนในชุมชนร่วมกัน

เนื่องจากการผลิตข้าวในระบบไร่หมุนเวียนเป็นวิธีการผลิตหลักของชาวกะเหรี่ยง และเป็นบ่อเกิดของประเพณีวัฒนธรรม พิธีกรรม ตลอดจนความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงหลายประการ โดยเฉพาะพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการผลิต ตั้งแต่การหาพื้นที่ในการทำการเพาะปลูกจนกระทั่งการขนย้ายผลผลิตทางการเกษตร เป็นจารีตหรือแนวทางปฏิบัติสืบต่อมาในแต่ละช่วงอายุคน เช่นเดียวกันชาวบ้านในชุมชนบ้านแพะมีการประกอบพิธีกรรม และเครื่องครุฑที่จะปฏิบัติตามความเชื่ออันจะส่งผลให้ผลผลิตในฤดูกาลนั้นได้ผลดี ไม่เกิดความเสียหายต่อพืชผลหรือผลผลิตของตน นอกจากนั้นจะไม่ให้โทษแก่เจ้าของ สมาชิกภายในครัวเรือน ตลอดจนสัตว์เลี้ยงของผู้ที่ทำการเพาะปลูก

สำหรับพื้นที่ทำไร่ข้าวของชาวบ้านแพะนั้นอยู่บริเวณรอบ ๆ หมู่บ้าน โดยเฉพาะทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันออกของหมู่บ้าน พื้นที่โดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ภูเขา มีความลาดชันเหมาะที่จะทำไร่ข้าว บริเวณดังกล่าวได้แก่ บริเวณลำน้ำห้วยกูด บริเวณใกล้เคียงกับต้นน้ำห้วยกูด บริเวณแม่น้ำแม่ต๋อบได้ บริเวณแม่น้ำ “เซอ โพ ลา” ชุมชนจะให้ความสำคัญกับพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการผลิตข้าวในไร่ข้าวอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมการเสี่ยงทายการเลือกพื้นที่ในการผลิต ตลอดจนพิธีกรรมในการเช่นไหว้ เป็นต้น ดังนั้นระบบไร่ข้าวจึงถือได้ว่าเป็นหัวใจหลักในระบบการผลิตเพื่อการยังชีพของชาวกะเหรี่ยง

โดยทางทิศเหนือและทิศตะวันออกของชุมชนจะเป็นพื้นที่ภูเขาหรือพื้นที่สูงสลับกับการมีพื้นที่ราบบริเวณเชิงเขา หรือบริเวณใกล้ลำน้ำสายต่าง ๆ ในทิศดังกล่าวแล้ว ในทิศตะวันตกและทิศใต้ของหมู่บ้าน พื้นที่โดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ดอน และมีบริเวณที่ติดกับลำน้ำสายใหญ่ไม่ว่าจะเป็นแม่น้ำแม่หาร และแม่น้ำแม่ขวม ในช่วงแรกของการตั้งหมู่บ้านพื้นที่ดังกล่าวนี้ล้วนแต่เป็นป่า พื้นที่ป่าแพะยังไม่มีมีการจับจองสำหรับการทำการเกษตรใด ๆ ทั้งจากกลุ่มของชาวกะเหรี่ยงบ้านแพะและชาวพื้นราบในหมู่บ้านสบหาร ได้มีความพยายามที่จะบุกเบิกพื้นที่ดังกล่าวเป็นนาดำ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า นากินน้ำหมายถึง นาหรือพื้นที่นาที่สามารถนำน้ำจากแม่น้ำ ลำห้วยสายต่าง ๆ มาหล่อเลี้ยงพื้นที่ปลูกข้าวได้หรือระบบนาที่สามารถขุดลอกเหมืองฝายได้

ในการบุกเบิกพื้นที่นาในช่วงแรกนั้นเป็นความพยายามของครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีคือ ครอบครัวของตระกูลผู้นำตามประเพณีของชุมชนบ้านแพะ คือ “ฟือ โร” ปัจจัยที่มีผลอย่างมากในการที่ครัวเรือนดังกล่าวสามารถดำเนินการบุกเบิกพื้นที่นาได้ เนื่องจากเหตุผลหลายประการกล่าวคือ โดยเริ่มต้นของผู้นำตระกูลดังกล่าวเป็นผู้ที่มีเศรษฐกิจดี มีทรัพย์สินเงินทอง มีช้าง และมีแรงงานภายในครอบครัวมาก(“ฟือ โร” มีจำนวนบุตรทั้งสิ้น 15 คน) ครัวเรือนดังกล่าวมีนาจำนวนสองแปลง ในขณะที่ชาวบ้านไม่มีใครมีที่นาทุกครัวเรือนล้วนแต่ทำไร่ข้าว สำหรับครัวเรือนของ “ฟือ โร” ถึงแม้จะมีพื้นที่นาแต่ผลผลิตข้าวก็ไม่เพียงพอต่อสมาชิกภายในครัวเรือนยังคงมีการทำไร่ข้าวเช่นเดียวกับสมาชิกภายในหมู่บ้านคนอื่น ๆ

เหตุผลสำคัญที่ชาวกะเหรี่ยงที่มีที่นาของตนเองก็ยังคงมีการทำไร่ข้าวเช่นเดียวกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในชุมชน เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า ระบบไโรนั้นต้องมีการประกอบพิธีกรรม และมีความเชื่อคอยกำกับมากมาย โดยเปรียบเทียบว่า “ไโรเปรียบเสมือนพี่ ส่วนนาเปรียบเสมือนน้อง” พิธีกรรมเกี่ยวกับการผลิตทุกอย่างจะต้องทำที่ไโร เมื่อทำพิธีกรรมที่ไโรแล้วพื้นที่นานั้นไม่จำเป็นที่จะต้องทำ เนื่องจากสามารถทดแทนกันได้ การทำนาเป็นระบบของการปลูกพืชชนิดเดียวคือ ข้าว สำหรับการทำไร่ข้าวเป็นการปลูกพืชผสมผสานหลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน ไม่ได้ให้ความสำคัญกับพืชในระบบไโรหมุนเวียนเฉพาะข้าวเพียงอย่างเดียว การทำนาก็เป็นการทำการผลิตที่มักจะได้ผลค่อนข้างดี ถ้าหากนาดังกล่าวเป็นดินดี และมีน้ำเพียงพอ ความเสี่ยงในการผลิตจะมีน้อยกว่าการทำไร่ข้าว อีกทั้งประหยัดเวลา และใช้แรงงานน้อยกว่าในขั้นตอนของการผลิตกล่าวคือ การบุกเบิกพื้นที่นาเพียงครั้งเดียวสามารถทำการเพาะปลูกได้ทุกปี แต่การทำไร่ข้าวจะต้องทำการบุกเบิกทุกปี ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาและใช้แรงงานในการเตรียมพื้นที่มากเช่นเดียวกัน นาจะให้ผลผลิตต่อไร่มากกว่าไร่ข้าวหากว่าไม่มีปัญหาทางด้านภัยธรรมชาติ ตลอดจนศัตรูพืชชนิดต่าง ๆ ระบาดมากจนไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้

คนในชุมชนมีความต้องการบุกเบิกพื้นที่นาหากสามารถกระทำได้ โดยมีปัจจัยต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์ ปัจจัยทางด้านเงินทุน และแรงงานในการบุกเบิก ตลอดจนภูมิปัญญาในการบุกเบิกที่นา การทำระบบเหมืองฝายเป็นเงื่อนไขสำคัญ ในช่วงแรกของการบุกเบิกพื้นที่นา และชุดเหมืองฝาย แรงงานสำคัญที่มีส่วนอย่างมากในการบุกเบิกพื้นที่นาของชาวกะเหรี่ยงชุมชนบ้านแพะคือ ชาวลัวะ โดยเฉพาะชาวลัวะจากหมู่บ้านดง บ้านสาม บ้านละอูบ อำเภอแม่ลาน้อย คนในชุมชนได้ให้ความเห็นว่า ชาวลัวะมีความสามารถในการทำเหมืองฝายบนพื้นที่สูง ในขณะที่ชาวกระเหรี่ยงไม่มีความสามารถในการบุกเบิกพื้นที่นา การบุกเบิกพื้นที่นาในช่วงแรกจำกัดอยู่เฉพาะในครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ครัวเรือนที่มีฐานะปานกลาง และเรียนรู้ระบบการบุกเบิกที่นา และการชุดเหมืองฝายของชาวกระเหรี่ยงจากชาวลัวะด้วย ชาวกระเหรี่ยงมีรายได้จากการขาย

งบน้ำอ้อย การทำไม้ในบางครัวเรือน การขายสัตว์เลี้ยง เช่น โค กระบือ ตลอดจนการรับจ้างแรงงาน รายได้ที่สะสมไว้จะนำไปใช้ในการจ้างแรงงานตัวในการบุกเบิกพื้นที่นา และกิจกรรมอื่น ๆ ในครัวเรือน

การบุกเบิกพื้นที่นาก่อให้เกิดความสัมพันธ์กับคนกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ชาวกะเหรี่ยงด้วยกันคือ ชาวลัวะ แรงงานตัวในการบุกเบิกพื้นที่นาและการขุดเหมืองฝาย นอกจากจะเป็นแรงงานที่มีภูมิปัญญาทางด้านนี้แล้ว ชาวกะเหรี่ยงยังให้ความเห็นว่า แรงงานชาวลัวะเป็นแรงงานที่มีความอดทน มีความขยันเมื่อเปรียบเทียบกับชาวกะเหรี่ยงด้วยกันเอง ซึ่งทัศนคติดังกล่าวมีผลอย่างมากในการที่จะเลือกจ้างใครเข้ามาทำงาน ทั้งนี้ชาวลัวะก็มีแรงงานที่มีฝีมือและแรงงานที่ไม่มีฝีมือ การรับจ้างจะเกิดขึ้นในช่วงหลังจากการเก็บเกี่ยวได้มีชาวลัวะกลุ่มหนึ่งลงมารับจ้างบุกเบิกพื้นที่นาในพื้นที่ชุมชนบ้านแพะ นอกจากการรับจ้างแล้ว คนกลุ่มดังกล่าวจะนำสินค้าจากชุมชนของตนลงมาจำหน่ายในชุมชนอื่นด้วยเช่นกัน สินค้าที่สำคัญและถือว่าเป็นสินค้าหลักที่คนกลุ่มดังกล่าวนำมาจำหน่ายคือ ลูกสุกร ลูกสุกรเป็นสินค้าที่สำคัญในบางช่วงเวลา หรือในบางปีที่ชุมชนกะเหรี่ยงในพื้นที่ราบมีความต้องการมาก เนื่องจากในบางปีสุกรจะมีโรคระบาดเกิดขึ้นทำให้ชุมชนขาดแคลนสุกร การเกิดโรคระบาดนั้นทำให้บางชุมชนไม่มีสุกรเหลืออยู่เลย และสุกรเป็นสัตว์เลี้ยงที่จำเป็นในการประกอบพิธีกรรมของชาวกะเหรี่ยง และสุกรที่ชาวลัวะมาขายเป็นสุกรพันธุ์พื้นเมืองที่มีลักษณะเช่นเดียวกับที่ชาวกะเหรี่ยงเลี้ยงสำหรับการบริโภคและใช้ในการประกอบพิธีกรรม ลูกสุกรถือว่าเป็นสินค้าที่ทำรายได้ให้กับชาวลัวะเป็นอย่างมาก เมื่อนำลูกสุกรลงมาจำหน่ายก็จะถือโอกาสหางานรับจ้างก่อนที่จะถึงฤดูกาลผลิตต่อไป

นอกจากลูกสุกรซึ่งเป็นสินค้าสำคัญชนิดหนึ่งแล้ว ชาวลัวะยังนิยมที่จะนำสินค้าของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนนำมาจำหน่ายในชุมชนชาวกะเหรี่ยง เช่น สร้อยเงิน สร้อยลูกปัด กำไลเงิน ต่างหู ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำด้วยโลหะต่าง ๆ เช่น มีด จอบ เสียม พร้า ฯลฯ สินค้าต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นสินค้าที่ผลิตขึ้นในชุมชนของตน สินค้าเหล่านี้ผลิตขึ้นโดยช่างชาวลัวะ นอกจากนั้นก็จะ เป็นสินค้าประเภทเครื่องลงรักต่าง ๆ เช่น หีบใส่หมากพลู กำไลมือ-เท้าที่ลงรัก สินค้าต่าง ๆ นี้ล้วนเป็นที่ต้องการของชาวกะเหรี่ยง พบว่า ในบางครั้งชาวลัวะจะนำสินค้าที่สำเร็จรูปจากชุมชนของตนลงมาจำหน่าย แต่ในบางครั้งจะมีการนำเครื่องมือในการทำหรือประกอบสินค้าต่าง ๆ คิดตัวมาด้วยเพื่อมาบริการลูกค้าถึงหมู่บ้าน เช่น การตีมีด การทำสร้อยทอง สร้อยเงิน ต่างหู กำไล เป็นต้น (สัมภาษณ์ นางเชอเปอ - อายุ 76 ปี บ้านเลขที่ 21/4 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่ 16 ธันวาคม 2541)

พบว่า ชาวกะเหรี่ยงก็มีความสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันและต่างกลุ่มชาติพันธุ์ บนพื้นที่สูง และในพื้นที่ราบ ตลอดจนมีลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกัน มีเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างกันในลักษณะต่าง ๆ เช่น การรับจ้าง การซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าต่าง ๆ

นอกจากพื้นที่สูงซึ่งถูกนำมาใช้ประโยชน์ในการทำไร่ข้าว พื้นที่ราบที่สามารถบุกเบิกเป็นพื้นที่นา ชุมชนได้พยายามที่จะทำการจับจองและบุกเบิกเป็นพื้นที่นา พื้นที่ตอนในช่วงแรกของการตั้งหมู่บ้านพื้นที่ดังกล่าวจะเป็นป่าแพะ ยังไม่ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในด้านการเกษตรในส่วนของการเพาะปลูก พื้นที่ดังกล่าวจะถูกนำมาใช้ประโยชน์ในการหาของป่า และพื้นที่เลี้ยงสัตว์ของคนในชุมชนไม่ว่าจะเป็น ช้าง โค กระบือ สุกร แต่ในช่วงปลายยุค คือก่อนปี พ.ศ. 2500 เล็กน้อย พื้นที่ตอนอันเป็นป่าแพะจะถูกบุกเบิกเป็นพื้นที่สวนสำหรับการปลูกอ้อย

อ้อยเป็นพืชอีกชนิดหนึ่งที่หารายได้ให้คนในชุมชนบ้านแพะ โดยเป็นสายพันธุ์พื้นเมืองชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานใกล้แม่น้ำและมีพื้นที่ตอนมักจะนิยมปลูก หรือมีการปลูกอ้อยในบริเวณไร่ข้าวของตนเอง วัตถุประสงค์ในการปลูกก็เพื่อบริโภคภายในครัวเรือน ต่อมามีการปลูกอ้อยในระบบสวนซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการจำหน่ายและแลกเปลี่ยนกับสินค้าอื่น ๆ เหตุผลประการหนึ่งที่อ้อยได้ถูกยกระดับจากการเป็นพืชที่บริโภคภายในครัวเรือนมาเป็นพืชที่เพาะปลูกเพื่อการจำหน่ายคือ เป็นพืชที่สามารถนำไปแปรรูปเป็นผลผลิตและจำหน่ายโดยได้รับรายได้เป็นเงินสด และการแลกเปลี่ยนกับผลผลิตทางการเกษตร เนื่องจากความต้องการของตลาดมีค่อนข้างมาก ความต้องการของตลาดในที่นี่มิได้หมายถึงอ้อยที่เป็นปล้องแต่เป็นงบน้ำอ้อย โดยเป็นการแปรรูปวัตถุดิบจากอ้อยมาเป็นงบน้ำอ้อย พบว่า งบน้ำอ้อยเป็นสินค้าที่มีความต้องการของตลาดในแง่ของ งบน้ำอ้อยสามารถนำไปทำอาหารโดยเฉพาะของหวานได้หลายชนิดในขณะที่ชุมชนต่าง ๆ ยังไม่มีน้ำตาลทรายใช้บริโภค และโดยเฉพาะงบน้ำอ้อยเป็นส่วนประกอบสำคัญในการต้มเหล้า

รายได้จากการขายงบน้ำอ้อยในบางปีหากเป็นที่ต้องการของตลาดก็จะได้ราคาที่ดี เช่น ในบางปีที่งบน้ำอ้อยหนึ่งห่อ ห่อละหนึ่งกิโลกรัมขายได้ราคา 2 – 3 บาทถือว่าเป็นราคาที่ดีมาก แต่ในบางปีหากงบน้ำอ้อยราคาคต่ำเพียง ห้าสิบสตางค์หรือหนึ่งบาท ชาวบ้านจะขาดทุนหรือได้แค่ทุนคืน

ในช่วงปลายยุคที่หนึ่ง ชุมชนบ้านแพะมีจำนวนประชากร 30 หลังคาเรือน ถือได้ว่าเป็นชุมชนกะเหรี่ยงขนาดใหญ่แห่งหนึ่งในบริเวณลุ่มน้ำแม่ขวม ทุกครัวเรือนมีการปลูกอ้อย และพื้นที่ในการปลูกอ้อยโดยประมาณครัวเรือนละสองงาน ปัจจัยเกี่ยวกับแรงงานภายในครอบครัวมีส่วนอย่างมากต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับขนาดของพื้นที่ในการทำสวนอ้อย บางครัวเรือนที่มีแรงงานมาก หรือมี

รายได้เพียงพอที่สามารถจ้างแรงงานได้ก็จะมีการทำสวนอ้อยขนาดใหญ่ พื้นที่ในการทำสวนอ้อยจะอยู่ในบริเวณพื้นที่ดอนลำห้วยกุด ลำห้วย “เซอ โพ ถา” ลำห้วย “เกอ บอ เอะ ถา” และพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำแม่ยวม เมื่อชุมชนมีการปลูกอ้อยก่อให้เกิดอุตสาหกรรมขนาดเล็กภายในครัวเรือนขึ้น

ถึงแม้ว่าการปลูกอ้อยมิใช่ลักษณะการปลูกเพื่อการค้าแต่ก็เป็นการสร้างรายได้อีกทางหนึ่งของครัวเรือน พบว่า แต่ละครัวเรือนสามารถผลิตงบน้ำอ้อยได้จำนวนน้อย หรือจำนวนจำกัดทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแรงงานที่มีอยู่ภายในครัวเรือน อีกทั้งการจำหน่ายก็เพื่อเป็นการเสริมรายได้ของครัวเรือนและการแลกเปลี่ยนสินค้ากับชุมชน หรือกลุ่มคนอื่นในละแวกใกล้เคียงหาใช่เป็นการทำการผลิตที่มีผลผลิตมากและก่อให้เกิดรายได้อย่างมากมาย

การที่ชุมชนบ้านแพะเป็นแหล่งปลูกอ้อย และมีการทำงบน้ำอ้อยมีส่วนอย่างมากให้ชุมชนเป็นที่รู้จัก และเป็นแหล่งหนึ่งที่มีการแลกเปลี่ยนสินค้ากล่าวคือ งบน้ำอ้อยที่ชาวบ้านผลิตได้สามารถกระจายผลผลิตออกเป็นสองวิธีคือ วิธีที่หนึ่ง พ่อค้ามารับซื้อในหมู่บ้าน ทั้งในรูปแบบของพ่อค้าคนกลาง และตัวผู้บริโภคนสุดท้ายที่จะมาซื้องบน้ำอ้อยจากในหมู่บ้าน พ่อค้าคนกลางในที่นี้หมายถึง พ่อค้าจากตลาดสดแม่สะเรียงจะเดินทางมาซื้อเพื่อนำไปจำหน่ายในตัวอำเภอ คนพื้นราบบ้านสหภาพจะมาซื้องบน้ำอ้อยแล้วนำไปจำหน่ายยังชุมชนหมู่บ้านอื่น ๆ กลุ่มพ่อค้าวัวต่าง โดยเฉพาะพ่อค้าวัวต่างจากอำเภอแม่ลาน้อยที่บรรทุกข้าวเปลือกมาจากลี้ก็จะมาแวะซื้องบน้ำอ้อยกลุ่มพ่อค้าลัวะที่นำลูกสุกร หรือสินค้าจากชุมชนของตนมาจำหน่ายก็จะซื้องบน้ำอ้อยกลับไปจำหน่ายต่อในชุมชนของตน หรือแม้แต่กลุ่มของชาวกะเหรี่ยงเองที่มาจากชุมชนอื่น โดยเฉพาะชุมชนที่อยู่บนพื้นที่สูงก็จะมาซื้อเพื่อนำไปจำหน่าย พบว่า ในกลุ่มของพ่อค้าคนกลางจะมีการซื้อสินค้าทั้งในรูปแบบของเงินสด และในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนสินค้ากันเองไม่ว่าจะเป็นสินค้าหัตถกรรมหรือกลุ่มผลผลิตทางการเกษตร

วิธีระบายสินค้าวิธีที่สองคือ ในกรณีที่ไม่บางปีผลผลิตงบน้ำอ้อยมีมากเกินไปเกินความต้องการของตลาด ชาวบ้านชุมชนบ้านแพะเองก็จะนำงบน้ำอ้อยไปจำหน่ายเองโดยเฉพาะชุมชนบนพื้นที่สูงไม่ว่าจะเป็นชุมชนของชาวกะเหรี่ยงหรือชาวลัวะก็ตาม การนำงบน้ำอ้อยออกไปตามชุมชนบนพื้นที่สูงมักจะเป็นไปในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนผลผลิตทางการเกษตร เช่น กา พริก ข้าว เป็นต้น

พบว่า ในการทำงบน้ำอ้อยนั้น ชุมชนได้ประสบกับปัญหา กล่าวคือ ในบางปีผลผลิตมีมาก ราคาต่ำไม่คุ้มกับการปลูก ในขั้นของการเคี้ยวงบน้ำอ้อยไม่ดี เช่น ไม่แข็งตัว หักไม่เป็นแผ่นตามแม่พิมพ์ทำให้ได้ราคาไม่ดี หรือการจ้างแรงงานทำให้ต้นทุนในการผลิตสูง ในบางปีประสบกับปัญหาอ้อยเป็นโรคไม่สามารถนำมาทำงบน้ำอ้อยได้ หรือในบางปีก็ประสบกับปัญหาเรื่องการขโมยอ้อย ผู้ทำสวนอ้อยจำเป็นต้องไปนอนเฝ้าสวนอ้อยและประสบกับความหวาดกลัวเรื่องของโจรผู้ร้ายที่คอยปล้นขณะที่พักในห้าง (ที่พักในสวนอ้อย) ถึงแม้ว่าชุมชนจะประสบกับปัญหาดังกล่าว แต่

ก็ยังคงดำเนินการปลูกอ้อยตามความสามารถที่มีอยู่(สัมภาษณ์ นายหล่อเกษมื่อ สว่างกุล อายุ 56 ปี บ้านเลขที่ 59/1 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่ 16 มกราคม 2542)

ในขณะที่การบุกเบิกพื้นที่นา และการจัดการระบบเหมืองฝายนำมาซึ่งความสัมพันธ์กับชาว ลัวะ เช่นเดียวกับการทำสวนอ้อยก็ได้ก่อให้เกิดระบบการจ้างแรงงานขึ้น เนื่องจากในบางครัวเรือน ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีมีการเพาะปลูกอ้อยในพื้นที่กว้าง ความต้องการแรงงานก็มีมากเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในบางขั้นตอนของการผลิต เช่น การเตรียมดิน การปลูก การเก็บเกี่ยว หรือในขั้นตอน ของการทำงานน้ำอ้อย จากคำบอกเล่าของคนในชุมชนได้กล่าวถึง ชาวกะเหรี่ยงในชุมชนข้างเคียง หลังจากว่างจากการทำการเกษตรก็จะลงมารับจ้างในสวนอ้อยของชาวกะเหรี่ยงบ้านแพะ เช่น ชาว กะเหรี่ยงบ้านแม่เตี้ย ชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่ด้อยเหนือ เป็นต้น การทำงานน้ำอ้อยมักจะใช้แรงงานของ ชาวกะเหรี่ยง เนื่องจากการทำสวนอ้อยไม่จำเป็นหรือต้องการแรงงานที่มีฝีมือเช่นการบุกเบิกพื้นที่ นนา อย่างไรก็ตามระบบการทำสวนอ้อยนี้นำไปสู่การที่ชุมชนของชาวบ้านแพะสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ ชุมชนรอบข้างต่าง ๆ เช่นกัน ซึ่งอาจจะนำไปสู่การสัมพันธ์รูปแบบอื่น ๆ เช่น การแต่งงาน การ อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในชุมชนบ้านแพะในช่วงระยะเวลาต่อมา การผูกเสี่ยวหรือเกลอ การลง ทุนร่วมร่วมในการทำการเพาะปลูก และการแลกเปลี่ยนแรงงาน

การที่ชุมชนมีโอกาสสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่าง ๆ รอบข้างทั้งกลุ่มที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง และ กลุ่มคนที่อาศัยอยู่บนพื้นที่ราบมีส่วนอย่างมากต่อการที่ชาวกะเหรี่ยงมีสำนึกเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของ กลุ่มคน “ความเป็นพวกเรา” หรือการเป็นชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้าน เช่น ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การใช้ทรัพยากรของชุมชนร่วมกัน ได้แก่ ดิน น้ำ เหมืองฝาย ป่าช้า การจัดระเบียบโครงสร้างและ สถานภาพของกลุ่มคนในชุมชน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ - ชาวบ้าน ผู้อาวุโส - ผู้อ่อน อาวุโส ญาติพี่น้อง ชาย - หญิง สำหรับความเป็น “คนอื่น” ได้แก่ ลัวะ คนพื้นราบ ดองซู พม่า ไทย ใหญ่ พบว่า ระยะห่างของการจัดลำดับความสัมพันธ์ของชาวกะเหรี่ยงกับคนกลุ่มต่าง ๆ มีระยะห่าง ที่ไม่เท่ากัน ชาวกะเหรี่ยงค่อนข้างมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวลัวะ โดยเชื่อว่าเป็นพี่น้องกัน หรือ นิยมผูกเสี่ยวกัน มีการแต่งงานระหว่างคนสองกลุ่มนี้ มีการแลกเปลี่ยนถ่ายโอนวัฒนธรรมให้แก่ กัน พบว่า ชาวลัวะโดยส่วนใหญ่สามารถพูดภาษากะเหรี่ยงได้ เนื่องจากได้เดินทางไปมาหาสู่กัน ตลอด แต่เมื่อเปรียบเทียบกับชาวพื้นราบค่อนข้างมีระยะห่างมาก โดยชาวกะเหรี่ยงค่อนข้างมีทัศน ะคติทางลบกับกลุ่มคนดังกล่าว เช่น ไม่ซื้อตรง เอาเปรียบ ความไม่ไว้วางใจ ซึ่งแสดงให้เห็นถึง ความเป็นอื่นที่เด่นชัดมาก ชาวกะเหรี่ยงอดีตมักจะสอนเด็กให้กลัวคนเมือง พบว่า หากเดินทางไป ยังหมู่บ้านชาวบ้านบางหมู่บ้านจะเห็นภาพของเด็กหรือกลุ่มแม่บ้านจะซ่อนตัว หรือไม่พูดคุยด้วย เมื่อเห็นคนพื้นราบเดินทางเข้ามายังหมู่บ้านเป็นต้น แต่ความเป็นอื่นก็นำมาสู่ข้อห้ามในบางลักษณะ

เช่น ห้ามเข้าร่วมพิธีกรรมในทุกระดับ ไม่ว่าพิธีกรรมระดับปัจเจก กลุ่มเครือญาติ ชุมชน ห้ามการแต่งงาน เป็นต้น

นอกจากชุมชนบ้านแพะเป็นแหล่งผลิตงบน้ำอ้อยและระบายสินค้าของตนเองแล้ว ชุมชนบ้านแพะตั้งอยู่ไม่ไกลจากตัวอำเภอมากนัก มีสินค้าที่สามารถแลกเปลี่ยนกับชุมชนอื่นและเป็นสถานที่ที่มีผู้คนหรือพ่อค้าแม่ค้าจากนอกชุมชนมาจำหน่ายสินค้า เช่น กลุ่มพ่อค้าต้องซู่เป็นกลุ่มพ่อค้าที่นำสินค้าจากพม่าเข้ามาขายในหมู่บ้าน เช่น ผ้าชนิดต่าง ๆ กลอง ฉิ่ง ฉาบ หรือเครื่องมือเครื่องใช้โลหะต่าง ๆ หรือกลุ่มแม่ค้าจากตัวอำเภอ แม่ค้าพื้นราบจากบ้านคนพื้นราบสภามักจะนำอาหารรูปแบบต่าง ๆ มาแลกเปลี่ยนกับผลผลิตทางการเกษตร เช่น ขนมะขวิดต่าง ๆ ได้แก่ ขนมะขวิด ขนมะลอคชอง ปลาชนิดต่าง ๆ ได้แก่ ปลาแห้ง ปลาเค็ม ปลาทุ ผลผลิตที่ชาวบ้านนำมาแลกเปลี่ยนกับกลุ่มแม่ค้าดังกล่าวนอกจากจะซื้อเป็นเงินสดแล้วได้แก่ งบน้ำอ้อย พริก ข้าว แดงกวา ฟักทอง ฟักเขียว เป็นต้น

ดังที่ได้กล่าวเอาไว้ข้างต้นว่า ชุมชนบ้านแพะเป็นชุมชนหนึ่งที่มีพื้นที่ดอน เป็นลักษณะของป่าแพะเหมาะที่จะทำการบุกเบิกเป็นพื้นที่สวน เนื่องจากมีความชันไม่มากแต่ไม่เหมาะที่จะทำการบุกเบิกเนื่องจากไม่สามารถนำน้ำเข้ามายังพื้นที่ได้ สวนของชาวชุมชนบ้านแพะโดยส่วนใหญ่จะอยู่ใกล้กับริมลำห้วย หรือริมแม่น้ำสายต่าง ๆ พื้นที่ดังกล่าวจะมีข้อจำกัดในส่วนของขนาดเนื่องจากไม่สามารถทำการบุกเบิกเป็นพื้นที่กว้างได้ พบว่าในช่วงเวลานี้ แม้ว่าชุมชนจะมีการจับจองพื้นที่สำหรับการทำสวนใกล้แม่น้ำแต่ยังมีพื้นที่เป็นพื้นที่ดอนอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่มีการบุกเบิกจับจองเนื่องจากไกลแม่น้ำ ทำให้พื้นที่ดังกล่าวก็ยังคงเป็นพื้นที่สำหรับเลี้ยงสัตว์ของคนในชุมชน

การทำสวนไม่สามารถทราบได้แน่ชัดว่าเป็นความคิดของชาวกะเหรี่ยงเองหรือเป็นการเลียนแบบ การหยิบยืมวัฒนธรรมของคนกลุ่มอื่นอันเกิดจากการถ่ายโอนวัฒนธรรมให้แก่กัน เนื่องจาก ชาวกะเหรี่ยงจะมีระบบการผลิตหลักคือ การทำไร่หมุนเวียน สำหรับการทำนาและการทำสวนเป็นระบบการผลิตที่แตกต่างจากระบบการทำไร่ข้าวของชาวกะเหรี่ยงกล่าวคือ การปลูกข้าวในพื้นที่ไร่เป็นระบบการผลิตที่มีการหมุนเวียนพื้นที่ในการเพาะปลูก โดยการใช้พื้นที่แปลงใดแปลงหนึ่งในหนึ่งช่วงฤดูการผลิตแล้วจะปล่อยให้พื้นที่ดังกล่าวพักตัวเป็นระยะเวลาหนึ่งจึงจะเวียนกลับมาทำการเพาะปลูกอีกครั้งหนึ่ง แต่ระบบการทำนาและการทำสวนเป็นระบบความคิดที่ตั้งอยู่บนฐานของการใช้พื้นที่ดังกล่าวอย่างถาวร ทำซ้ำที่เดิม และก่อให้เกิดระบบกรรมสิทธิเอกชนขึ้น อย่างไรก็ตาม ชาวกะเหรี่ยงยังให้ความสำคัญการทำไร่ข้าว การบุกเบิกพื้นที่นาและพื้นที่สวนจะทำเท่าที่ถนัดความสามารถของครัวเรือนดังกล่าวอยู่ หากตั้งอยู่บนพื้นฐานของการสะสมหรือการแสวงหาความมั่นคงแต่เป็นการทำเพื่อความอยู่รอดในการยังชีพ และเป็นการประกันการเกิดความเสียหายในระบบการทำเกษตรในไร่ข้าว อีกทั้งเป็นการเสริมรายได้เล็กๆ น้อยๆ ให้แก่ครัวเรือนทั้งที่เป็น

ตัวเงินหรือเพื่อการแลกเปลี่ยนกับสินค้าอื่น ๆ ที่จำเป็นภายในครัวเรือน ทั้งในการแลกเปลี่ยนภายในชุมชนเองกับการแลกเปลี่ยนกับคนต่างชุมชน ต่างชาติพันธุ์

การทำสวนในที่นี้สามารถแบ่งออกเป็นสองชนิดคือ สวนที่เป็นพื้นที่ดอนดำเนินการปลูกพืชผักต่าง ๆ กล้วย ไว้บริโภคตลอดปี หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นสวนที่ปลูกพืชผักสวนครัวของชาวบ้าน และสวนที่ที่เป็นพื้นที่ที่ดอนหรือที่นาที่ได้ดำเนินการเพาะปลูกพืชสวนซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจชนิดต่าง ๆ เช่น กระเทียม ถั่วเหลือง ถั่วลิสง

ในกรณีของการทำนาเพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตให้เพียงพอต่อความต้องการบริโภคภายในครัวเรือนในฤดูกาลเกษตรหนึ่งถือว่าเป็นเหตุผลหลักในการที่ชุมชนกะเหรี่ยงพยายามบุกเบิกพื้นที่นา เนื่องจากในระบบการทำไร่ชาวนั้นไม่สามารถประกันได้ว่าแต่ละปีการผลิตจะได้ปริมาณข้าวเท่าใดจะเพียงพอในการบริโภคหรือไม่ สำหรับระบบการทำสวนนั้นหากกล่าวว่าเป็นการยืมวัฒนธรรมของชาวพื้นราบซึ่งมีระบบการทำสวนก็สามารถกล่าวได้ เนื่องจากชาวพื้นราบโดยส่วนใหญ่จะมีระบบการทำสวน แต่ถ้าหากมองปัจจัยภายในชุมชนเองก็สามารถกล่าวได้ว่า การเกิดความคิดในระบบสวนนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์เอื้ออำนวย ตลอดจนปัจจัยเงื่อนไขต่าง ๆ รอบข้างคือ จำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ความต้องการอาหารก็เพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกันเพราะระบบการทำสวนนั้นโดยส่วนใหญ่เป็นการทำสวนหลังฤดูกาลผลิต มักจะเป็นการทำสวนผักต่าง ๆ ซึ่งสามารถเก็บเกี่ยวในฤดูหนาวและฤดูร้อน แต่สำหรับการทำสวนอ้อยนั้นจะทำการเพาะปลูกในฤดูฝน และจะนำมาเคี้ยวเพื่อทำน้ำตาลอ้อยในฤดูหนาวซึ่งว่างเว้นจากการทำการเพาะปลูกพืชหลักแล้ว ถือได้ว่าเป็นการเสริมรายได้อย่างแท้จริง นอกจากการทำเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน ระบบการทำสวนในลักษณะดังกล่าวจะเกิดขึ้นกับชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานในที่ราบ และที่ดอน รวมทั้งอยู่ใกล้ริมแม่น้ำ จะไม่ค่อยเกิดขึ้นในชุมชนพื้นที่สูงมากนัก โดยชุมชนกะเหรี่ยงที่อยู่บนพื้นที่สูงมักจะพึ่งพาระบบไร่ข้าวเป็นหลัก

นอกจากการทำเกษตร การซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าชนิดต่าง ๆ ในชุมชนบ้านแพะยังมีแหล่งรายได้อีกประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นรายได้ที่สำคัญสำหรับบางครัวเรือนคือ การทำไม้ของครัวเรือนที่มีช้าง การทำไม้ของชาวกะเหรี่ยงบ้านแพะจะเป็นการนำช้างไปลากซุงให้กลุ่มพ่อค้าไม้ ซึ่งการทำไม้ได้เริ่มต้นหรือเริ่มมีการทำไม้กับคนในบังคับของอังกฤษ เช่น กลุ่มชาวไทยใหญ่ พม่า ที่อยู่ในตัวอำเภอแม่สะเรียง การทำไม้ดังกล่าวมีส่วนอย่างมากที่ทำให้ชาวกะเหรี่ยงบางครัวเรือนได้มีโอกาสดึงพันธุกับคนต่างชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มพ่อค้าไม้ต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีของอำเภอแม่สะเรียง นอกจากนี้การทำไม้ได้สร้างโอกาสให้มีการเดินทางออกนอกชุมชน คนกลุ่มดังกล่าวจะมีประสบการณ์ในการไปท่องเที่ยวในพื้นที่ต่าง ๆ ที่ห่างไกลออกจากพื้นที่ในเขตชุมชนของคนทำให้มีโอกาสดูเห็น เรียนรู้ สัมผัสกับประสบการณ์ที่ต่างไปจากชุมชนของคน

รายได้จากการทำไม้คือ การนำช้างไปลากซุงเป็นรายได้ที่ค่อนข้างมากสำหรับครัวเรือนที่มีช้าง และรายได้เหล่านี้นำไปสู่การสะสมความมั่งคั่งให้กับครัวเรือนโดยเฉพาะครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจในชุมชนดี การทำไม้ทำให้ครัวเรือนดังกล่าวมีรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนในแง่วัฒนธรรม โครงสร้างทางสังคมมีส่วนอย่างมากต่อการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในวิถีการผลิตกล่าวคือ คนในชุมชนจะต้องพึ่งพิงแรงงานในการทำการเกษตรของคนในชุมชนเป็นหลัก การพึ่งพิงแลกเปลี่ยนให้ ถั่วลิสง เมล็ดพันธุ์ต่าง ๆ เช่น ข้าว ข้าวโพด และพืชผักชนิดต่าง ๆ และระบบการจ้างแรงงานโดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้านที่สามีเสียชีวิต และกลุ่มเด็กกำพร้า เป็นต้น

กลุ่มแม่บ้านที่ประสบปัญหาสามีเสียชีวิตก่อนวัย และกลุ่มเด็กกำพร้าจะเป็นกลุ่มคนที่ลำบากมากที่สุดในชุมชน ในฐานะที่กลุ่มคนดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนหมู่บ้าน คนในชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการดูแลคนกลุ่มดังกล่าว โดยเฉพาะบางคนที่ไม่มีญาติพี่น้อง หรือญาติพี่น้องไม่ให้ความสนใจ พบว่า กลุ่มคนดังกล่าวมักจะอาศัยอยู่กับกลุ่มคนที่มีฐานะดีหรือฐานะในระดับปานกลางและรับจ้างเป็นรายปี โดยครัวเรือนที่อุปถัมภ์จะให้ค่าตอบแทนบ้างเล็กน้อย โดยนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของครัวเรือนดังกล่าว และหญิงม่ายที่มีปัญหาครอบครัวก็มักจะพึ่งพาญาติพี่น้องโดยการทำการเพาะปลูกร่วมกับครัวเรือนของญาติ เนื่องจากการทำไร่ข้าวเป็นงานที่หนักและงานบางประเภทเป็นงานที่ผู้หญิงไม่สามารถทำได้ เช่น ในการประกอบพิธีกรรมในการเลี้ยงผีไร่(ผู้ประกอบพิธีกรรมต้องเป็นผู้ชาย) เป็นต้น

การทำนายกระดูกไก่มีส่วนสัมพันธ์กับความเจริญทางเศรษฐกิจกล่าวคือ เงื่อนไขในการเลี้ยงผีหมู่บ้านคือ ปีแรกและปีที่สองที่สามจะต้องเลี้ยงด้วยไก่ ปีที่สี่ ห้า และหกจะต้องเลี้ยงด้วยสุกร และปีที่เจ็ดจะต้องเลี้ยงด้วยกระบือ แสดงให้เห็นถึงชุมชนจะต้องมีผลผลิตส่วนเกินที่เพิ่มมากขึ้น อันหมายถึง รายได้และความมั่นคงทั้งทางด้านการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจ

สำหรับการศึกษาเศรษฐกิจของชุมชน มิได้ศึกษาเฉพาะวิธีการผลิตของชุมชนที่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมเท่านั้นแต่จะมีการศึกษาในมุมที่กว้างออกเพื่อให้เล็งเห็นความเคลื่อนไหวการปรับตัว ตลอดจนความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการผลิต หรือรายได้แต่ละแหล่งของคนในชุมชน พบว่า ชุมชนเองมิได้ประกอบอาชีพทางด้านการเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียว และในการผลิตในด้านการเกษตรก่อให้เกิดการซื้อขายแลกเปลี่ยนของคนในชุมชน ชุมชนเองเป็นทั้งแหล่งแลกเปลี่ยนซื้อขายสำหรับสินค้าที่ผลิตภายในชุมชนของตนเอง ในขณะที่เดียวกันก็เป็นแหล่งระบายสินค้าจากภายนอกชุมชนเช่นเดียวกัน และประการสำคัญก่อให้เกิดความสัมพันธ์รูปแบบต่าง ๆ ไม่ใช่ในฐานะผู้ผลิต ผู้บริโภคเท่านั้น แต่ยังมีรูปแบบความสัมพันธ์ในลักษณะอื่น ๆ เช่น การผูกเดี่ยวผูกมิตร การแต่งงาน การถ่ายโอนวัฒนธรรมให้แกกัน ดังนั้นในช่วงเวลาก่อนที่ชุมชนกะเหรี่ยงจะกลายเป็นไทยชุมชนเองก็ได้ดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยวโดยมิได้มีความสัมพันธ์กับชุมชนอื่น ๆ หากในทางตรงกัน

ข้ามชุมชนมีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ หลากหลายลักษณะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของคนแต่ละกลุ่มที่จะไปสัมพันธ์ด้วย ทั้งนี้เนื่องจากแต่ละชุมชนจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกันในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง อย่างไรก็ตามคนในชุมชนมีความจำเป็นที่จะต้องสัมพันธ์กับรัฐและคนไทยน้อยมาก จึงยังไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องกลายเป็นไทย

สังคมวัฒนธรรมก่อนปี พ.ศ 2500

ในการศึกษาเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านแพะ ในที่นี้จะเน้นการศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชน เนื่องจากพิธีกรรมทุกพิธีกรรมในกลุ่มชนต่าง ๆ ล้วนประกอบหรือกำกับด้วยระบบความคิด ความเชื่อ โลกทัศน์ การอธิบายหรือการให้ความหมายต่อสิ่งต่าง ๆ ในสภาพและเงื่อนไขที่อยู่รอบ ๆ กลุ่มคนดังกล่าว ทั้งนี้พิธีกรรมเองก็มีส่วนสำคัญในการกำหนดแบบแผนการดำเนินชีวิต พฤติกรรม บุคลิกภาพของคนในสังคมนั้นดังกล่าว ซึ่งเปรียบเสมือนบรรทัดฐาน กฎระเบียบในการควบคุม หรืออบรมกล่อมเกลาคคนในสังคม

หน้าที่ของพิธีกรรมคือ การยืนยันอุดมการณ์ของสังคม เช่น ระบบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนตามตามสถานต่าง ๆ ของคนในสังคม ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การทำหน้าที่ยืนยันสถานภาพของคนในสังคม เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อาวุโส - ผู้อ่อนอาวุโส ชาย - หญิง กลุ่มผู้นำ - ชาวบ้าน และการยืนยันอุดมการณ์ต่าง ๆ เช่น ศีลธรรม เป็นต้น

สังคมกะเหรี่ยงเป็นสังคมที่กลุ่มคนนับถือความเชื่อแบบดั้งเดิม หรือความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ(ผี) การนับถือความเชื่อดังกล่าวนี้นำไปสู่การกำหนดรูปแบบของพิธีกรรม ระบบความเชื่อ โลกทัศน์ ค่านิยม วิธีการปฏิบัติคนในสังคม การจัดระบบความสัมพันธ์ของคนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ทั้งนี้ในการศึกษาได้แบ่งกลุ่มของพิธีกรรมที่สำคัญออกเป็นสามกลุ่มกล่าวคือ พิธีกรรมกลุ่มที่หนึ่งเป็น พิธีกรรมในวงจรชีวิต แบ่งออกเป็นสามพิธีกรรมคือ พิธีกรรมในการเกิด การแต่งงาน และพิธีกรรมในการเสียชีวิต หรือพิธีศพ พิธีกรรมกลุ่มที่สองคือ พิธีกรรมที่สำคัญในรอบปี ศึกษาเฉพาะ พิธีกรรมปีใหม่ และพิธีกรรมการเลี้ยงผีหมู่บ้าน พิธีกรรมกลุ่มสุดท้ายคือ พิธีกรรมตามโอกาส ศึกษาเฉพาะพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษ และพิธีกรรมการขอขมา

พิธีกรรมในช่วงเปลี่ยนผ่าน

ชาวกะเหรี่ยงได้ให้ความสำคัญกับพิธีกรรมในวงจรชีวิตทั้งสามพิธีกรรม โดยเชื่อว่า ในชีวิตของคนแต่ละคนนั้นจะเป็นที่รู้จัก หรือจะถูกกล่าวขานเพียงสามครั้งเท่านั้นคือ เกิด แต่งงาน และเมื่อเสียชีวิต โอกาสทั้งสามนี้จึงมีความสำคัญต่อชีวิตของบุคคลคนใดบุคคลหนึ่งเป็นอย่างมาก เนื่องจากมนุษย์เราแต่ละคนนั้นเกิดเพียงครั้งเดียว แต่งงานได้เพียงครั้งเดียว และตายเพียงครั้งเดียวเท่านั้น โดยสมาชิกภายในชุมชนจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในโอกาสดังกล่าวของคนในชุมชน พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิดเป็นการต้อนรับหรือรับรู้เกี่ยวกับการมีสมาชิกใหม่ของชุมชน เด็กที่เกิดมาจะต้องเริ่มต้นเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมดังกล่าว การแต่งงานเปรียบเหมือนการเปลี่ยนสถานะของสมาชิกคนหนึ่งในชุมชนคือ จากวัยเด็กมาเป็นวัยผู้ใหญ่ มีวุฒิภาวะพอที่จะมีครอบครัวเป็นของตนเอง และการตายเปรียบเสมือนการสิ้นสุดสถานภาพการมีชีวิตของบุคคลดังกล่าวในโลกมนุษย์และกลับไปเริ่มต้นในอีกภพหนึ่ง

ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า การเกิดนั้นเป็นการเริ่มต้นในภพของโลกมนุษย์ บุคคลทุกคนจะมีวัยวุฒิตั้งแต่เด็ก – ผู้ใหญ่ – ชรา และท้ายที่สุดคือ การเสียชีวิต ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อเกี่ยวกับจักรวาล โดยแบ่งออกเป็นสองภพคือ โลกมนุษย์ ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “ดู เล่อ โซ่” และโลกความตาย ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “ปลี ปู” ทั้งสองภพชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า เมื่อเรามีชีวิตสิ้นสุดในภพใดก็จะมีการเริ่มต้นวัยวุฒิในสภาพต่าง ๆ อีกภพหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะของการเวียนว่ายตายเกิด เมื่อหมดอายุขัยในโลกความตายก็จะมาเวียนว่ายตายเกิดในโลกมนุษย์ซึ่งเป็นวงจรชีวิตของเหล่าสรรพสิ่งต่าง ๆ จากความเชื่อดังกล่าวนำไปสู่การปฏิบัติบางประการสำหรับผู้ตายกล่าวคือ เมื่อมีการให้กำเนิดสมาชิกใหม่ในครัวเรือน สมาชิกภายในครัวเรือน กลุ่มเครือญาติ รวมทั้งคนภายในชุมชนจะคอยสังเกตพฤติกรรมของบุคคลดังกล่าวตั้งแต่เกิดจนถึงเสียชีวิตว่ารักอะไร ชอบอะไร มีลักษณะนิสัยอย่างไร เมื่อบุคคลดังกล่าวเสียชีวิต ญาติพี่น้องก็จะเตรียมหรือให้สิ่งของ หรือทำกิจกรรมที่บุคคลดังกล่าวมีความชื่นชอบเพื่อให้ผู้ตายได้นำมาใช้ กิน หรือประกอบกิจกรรมในโลกความตาย

การกำเนิดของมนุษย์ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า ทุกคนที่จะไปเกิดในโลกมนุษย์นั้นจะต้องไปบอกเทพเจ้าองค์หนึ่งซึ่งชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “หมื่อ คา เขล่อ” เทพองค์นี้เป็นเทพผู้หญิง สิงสถิตบนต้นไม้ที่มีขนาดใหญ่ ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “เขล่อ” (ชาวกะเหรี่ยงจะเรียกรวมต้นไม้ และต้นไม้ที่ชื่อว่า “เขล่อ”) เนื่องจากต้นไม้เหล่านี้เป็นต้นไม้ขนาดใหญ่ มีผลหรือลูกสำหรับให้สัตว์ต่าง ๆ ได้รับประทาน เช่น หนู นก กระรอก ตลอดจนเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์หลายชนิดในป่า อีกทั้งเป็นต้นไม้ใหญ่ที่ให้ร่มเงา ที่อยู่อาศัยให้กับผู้ที่เข้ามาพักพิง มีนิทานของชาวกะเหรี่ยงหลายเรื่องที่กล่าวถึงเทพองค์นี้ และกล่าวถึงกำเนิดของมนุษย์ ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่าเทพดังกล่าวเป็นเทพแห่งการ

เกิด หรือผู้ให้กำเนิด (นายจะนิ ไม้ฝักศักดิ์ อายุ 74 ปี บ้านเลขที่ 61 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2542)

การเกิดในโลกมนุษย์ชาวกะเหรี่ยงยังมีความเชื่ออีกว่า มนุษย์มีสิทธิ์ประการหนึ่งที่สำคัญในการกำหนดชะตา หรือลิขิตชีวิตของตนเองเมื่อมาเกิดยังโลกมนุษย์กล่าวคือ การจะเกิดในโลกมนุษย์จะต้องแจ้งให้ “เทพแห่งการเกิด” หรือ “หม้อ คา เซล่อ” ทราบเพื่อที่จะส่งบุคคลดังกล่าวมาเกิดยังโลกมนุษย์ โดย “เทพแห่งการเกิด” จะต้องบุคคลสอบถามดังกล่าว่า เมื่อต้องการมาเกิดบนโลกมนุษย์ ท่านจะลิขิตชีวิตของตนเองเอาไว้อย่างไร จะมีพฤติกรรมอย่างไร มีครอบครัวลักษณะอย่างไร ดำเนินชีวิตอย่างไร จะทำมาหากินอย่างไร และจะอยู่นานเท่าไร ทั้งนี้ “เทพแห่งการเกิด” จะจดบันทึกสิ่งดังกล่าวเอาไว้ และลิขิตชีวิตของบุคคลดังกล่าวตามที่บุคคลดังกล่าวได้บอกกล่าวเอาไว้เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของเขา ซึ่งชาวกะเหรี่ยงเรียกการลิขิตชีวิตหรือกำหนดโชคชะตาของตนเองไว้ก่อนที่จะมาเกิดนี้ว่า “แฮ เสา ปะ แว”

ดังนั้น การเกิดหรือกำเนิดของมนุษย์ในโลกมนุษย์ตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยง มนุษย์ทุกคนมีแหล่งที่มาที่ไปของตน อันเป็นการอธิบายการเกิด และการดับของมนุษย์ สำหรับพิธีกรรมในการเกิดของชาวกะเหรี่ยงนั้น เมื่อครั้นเรือนใดได้กำเนิดบุตร คนในชุมชนจะหยุดทำกิจกรรมทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมในการผลิตหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับพืชผล เช่น การเคี่ยวน้ำตาล ผลิตน้ำตาล การเกษตร ตลอดจนกิจกรรมที่ทำในครัวเรือน ได้แก่ การทอผ้า การดำข้าว การหยุดกิจกรรมดังกล่าว ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “ปา คือ สะ เบ” หมายถึง การหยุดกิจกรรมทุกอย่างเพื่อต้อนรับสมาชิกใหม่ของชุมชน และการเคี่ยวน้ำตาล หรือผลไม้ต่าง ๆ อาจจะมีผลต่อเด็กที่เกิดใหม่ทำให้ร่วงโรยเช่นเดียวกับผลไม้มดังกล่าว

นอกจากความเชื่อดังกล่าวนี้อีกแล้ว ยังมีพิธีกรรมที่ชาวกะเหรี่ยงมักจะปฏิบัติเมื่อมีสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในครัวเรือนคือ การนำรกหรือสายสะดือของเด็กไปผูกติดเอาไว้กับต้นไม้ใหญ่ ต้นไม้ที่ชาวกะเหรี่ยงนิยมนำสายรกไปผูกติดเอาไว้มักจะเป็นต้นไทรหรือต้นโพธิ์ ตลอดจนต้นไม้ชนิดอื่น ๆ แต่ต้องเป็นต้นไม้ที่มีลักษณะคิ สว ย ขนาดใหญ่ ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าต้นไม้มดังกล่าวเป็นที่สถิตของ “หม้อ คา เซล่อ” ซึ่งเทพดังกล่าวจะเป็นผู้ดูแลรกหรือสายสะดือของเด็ก และขวัญของเด็กจะอยู่ที่นั่นด้วย

สำหรับการแต่งงานของชาวกะเหรี่ยงนั้นเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งของชีวิตของบุคคลคนหนึ่งๆ การแต่งงานถือได้ว่าเป็นการก้าวพ้นจากวันเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ โอกาสหรือพิธีกรรมดังกล่าวถือได้ว่ามีความสำคัญอีกพิธีกรรมหนึ่งของชีวิตมนุษย์ การก้าวพ้นจากวันเด็กมาเป็นวัยผู้ใหญ่โดยการแต่งงาน การมีเหย้ามีเรือนของตนเองนั้น ไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องส่วนตัวของกลุ่มแต่งงานเท่านั้น หากแต่เป็น

การตัดสินใจร่วมของครอบครัวบุคคลทั้งสองฝ่าย หรือเป็นเรื่องระหว่างตระกูล และเป็นกิจกรรมที่ชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม

การย่างก้าวหรือพ้นจากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ นั้น บุคคลดังกล่าวจะต้องมีความพร้อมพอสมควรจึงจะสามารถที่จะออกไปมีครัวเรือนของตนเองได้ ชาวกะเหรี่ยงเรียกพิธีกรรมแต่งงานว่า “ทอปลา” หมายถึง ขึ้นไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ เมื่อบุคคลดังกล่าวได้ผ่านพิธีกรรมของการแต่งงานแล้ว บุคคลดังกล่าวจะต้องหมกสภภาพของความเป็นเด็กถึงแม้ว่าจะมีอายุไม่มากก็ตาม การแต่งงานจึงเป็นการแสดงถึงความพร้อมทั้งวุฒิภาวะและหน้าที่ต่าง ๆ ตลอดจนความรับผิดชอบที่จะตามมาเมื่อมีครัวเรือนเป็นของตนเอง

ในการเตรียมความพร้อมของบุคคลที่จะเข้ามาสู่วัยผู้ใหญ่ นั้น เป็นหน้าที่ของตนเองในการใส่ใจที่จะเรียนรู้ ศึกษาด้วยตนเอง ศึกษาจากผู้ใหญ่ในชุมชน หรือผู้ใหญ่ภายในครัวเรือนของตนเอง เพื่อให้เกิดความชำนาญ หรือเกิดทักษะนั่นเอง ซึ่งแต่ละเพศจะมีความพร้อม หรือการเตรียมความพร้อมที่แตกต่างกันตามความถนัด หรือตามหน้าที่รับผิดชอบ และการแบ่งงานกันทำตามเพศ เช่น ฝ่ายชายก็ถูกเตรียมความพร้อมในด้านของการผลิตตามขั้นตอนต่าง ๆ เช่น การเตรียมพื้นที่ การแผ้วถาง การเตรียมดิน หรือในกิจกรรมอื่น ๆ ได้แก่ การล่าสัตว์ การหาของป่า การสร้างบ้าน การจักสาน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวนี้เป็นกิจกรรมทั่ว ๆ ไปที่ชายกะเหรี่ยงทุกคนจะต้องทำได้ก่อนที่จะมีครอบครัวเป็นของตนเอง สำหรับฝ่ายหญิงการเรียนรู้ในกิจกรรมของการผลิตก็มีความสำคัญและความจำเป็นเช่นเดียวกัน เช่น การเตรียมพื้นที่ การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ การแผ้วถาง การกำจัดวัชพืช หรือกิจกรรมอย่างอื่น เช่น การทอผ้า การหาของป่า การเก็บผักเก็บเห็ด หรือการหาอาหารต่าง ๆ การดูแลเด็ก หรือกิจกรรมอื่น ๆ ภายในบ้านซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้หญิง นอกจากแต่ละบุคคลจะเป็นผู้เตรียมความพร้อมของตนเองแล้ว บุคคลภายในครอบครัว กลุ่มเครือญาติ และคนในชุมชนก็มีหน้าที่ในการอบรมกล่อมเกลาศึกฝึกฝนเด็กกลุ่มดังกล่าวก่อนที่จะพวกเขาย่างเข้ามาสู่ความเป็นผู้ใหญ่ ไม่เฉพาะกิจกรรมในการประกอบอาชีพเท่านั้น แต่บุคคลดังกล่าวจะต้องเรียนรู้ และถูกอบรมกล่อมเกล่าในการใช้ชีวิตในสังคม การมีครัวเรือน การครองเรือนด้วย

ในการแต่งงานของหนุ่มสาวชาวกะเหรี่ยงนั้น ฝ่ายชายจะต้องเข้ามาเป็นสมาชิกของครัวเรือนฝ่ายหญิงและนับถือผีเรือนของฝ่ายหญิง ในการประกอบพิธีกรรมแต่งงานโดยส่วนใหญ่จะถูกทำที่บ้านของฝ่ายผู้หญิง โดยกิจกรรมหลักในการประกอบพิธีกรรมแต่งงานของชายหนุ่มหญิงสาวชาวกะเหรี่ยงเน้นอยู่ที่การประกอบพิธีกรรมเพื่อแจ้งให้กับผีเรือนของฝ่ายหญิงทราบว่าหญิงดังกล่าวมีสามีแล้ว อีกทั้งเป็นการประกาศให้สังคมรับรู้ถึงสถานภาพของตนเองในการเป็นผู้ใหญ่ เพราะก่อนที่จะมีการดำเนินการจัดพิธีแต่งงานนั้น ชาวกะเหรี่ยงจะให้ความสำคัญกับกิจกรรมหนึ่งที่เรียกว่า “จี ปา” หมายถึง การอบรมสั่งสอนคู่บ่าวสาวในการใช้ชีวิตในการครองเรือน การหมกสัณ

สภาพความเป็นเด็ก ความเป็นคนโตมาเป็นผู้ที่มีครอบครัวของตนเอง การเป็นพ่อแม่ของบุตรในอนาคต ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะต้องทำก่อนที่จะมีการแต่งงานจะมาเป็นระยะเวลาเท่าใดขึ้นอยู่กับผู้อาวุโสในหมู่บ้าน แต่อย่างน้อยที่สุดต้องฝ่ายเจ้าบ่าวหนึ่งคืน และฝ่ายเจ้าสาวหนึ่งคืน

เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า การแต่งงานเป็นการสิ้นสุดสภาพของความเป็นเด็กมาสู่ความเป็นผู้ใหญ่ ชาวกะเหรี่ยงจะให้ความสำคัญต่อกลุ่มคนที่มีครัวเรือนในด้านการตัดสินใจโดยเชื่อว่าบุคคลดังกล่าวมีวุฒิภาวะ และกลุ่มคนดังกล่าวจะมีอำนาจในการตัดสินใจ อีกทั้งเชื่อว่าตัดสินใจได้ดีกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับในช่วงเวลาที่ยังเป็นเด็ก ตลอดจนมีความน่าเชื่อถือมากกว่า แต่กระนั้นก็ตาม ในขณะที่แต่งงานได้ไม่นาน และอาศัยอยู่กับบิดามารดาของฝ่ายหญิง ฝ่ายชายเองก็ต้องปฏิบัติตามหรือเชื่อฟังบิดามารดาของฝ่ายหญิง โดยบิดามารดาของฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ดูแลบุคคลทั้งสองก่อนที่จะเข้าทั้งสองจะออกเรือนหรือแยกครัวเรือนเป็นของตนเอง การแยกเรือนหมายถึง ความพร้อมอีกขั้นหนึ่งของการมีครอบครัวของตนเองหรือในชีวิตแต่งงาน ซึ่งชาวกะเหรี่ยงโดยส่วนใหญ่มักจะแยกเรือนหลังจากที่บุตรโตพอประมาณ หรือสมาชิกที่เป็นหญิงภายในครอบครัวดังกล่าวแต่งงานอีกคน บุคคลที่แต่งงานก่อนหรือที่สาวจำเป็นที่จะต้องแยกเรือนของตนเอง เพราะบิดามารดาจะต้องทำหน้าที่ดูแลคู่แต่งงานใหม่ต่อไป แต่การแยกเรือนของกลุ่มแต่งงานก็ยังคงพึ่งพาอาศัยครอบครัวเดิมของตนโดยเฉพาะครอบครัวของฝ่ายหญิง ได้แก่ การทำพิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษ การทำการเกษตรร่วมกับครอบครัวของฝ่ายหญิง การให้ดูแลบุตรที่ยังอายุน้อย เป็นต้น

สำหรับพิธีกรรมในงานศพ หรือพิธีกรรมเกี่ยวกับการเสียชีวิตนั้นชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า นอกจากโลกมนุษย์แล้วยังมีโลกของความตาย หรือโลกวิญญาณ โลกของความตายเป็นอีกภาคหนึ่งของโลกมนุษย์ หลังจากที่มีการตายบนโลกมนุษย์แล้ว หรือโลกที่มีการดำรงอยู่ก่อนหน้าที่จะมาเกิดบนโลกมนุษย์ นอกจากนั้นโลกแห่งความตายก็ยังหมายรวมถึง สถานที่ที่เป็นที่อยู่อาศัยของวิญญาณที่หลุดออกจากร่างของผู้ตายแล้ว สถานที่แห่งนี้เป็นสถานที่ที่วิญญาณรอคอยว่าตนเองจะได้ไปยังนรก หรือกลับไปยังชุมชน

ทั้งนี้โลกแห่งความตายได้แบ่งสถานที่ออกเป็นสองแห่งด้วยกันคือ สถานที่แห่งที่แรก ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “คู เซอ วอ” หมายถึง ชุมชน หรือ หมู่บ้าน เป็นที่อยู่ของกลุ่มคน หรือบรรดาคนที่เสียชีวิตจากโลกมนุษย์กลับไปอาศัยอยู่ที่นั่น ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า สถานที่แห่งนี้เป็นบ้านที่ถาวร หรือเป็นบ้านที่แท้จริงของพวกเขา เป็นสถานที่ที่เปี่ยมไปด้วยความสุขในโลกแห่งความตายหรือในโลกวิญญาณ ในขณะที่อาศัยอยู่บนโลกมนุษย์บุคคลดังกล่าวได้ประกอบคุณงามความดี มีศีลธรรม เมื่อเสียชีวิตก็จะได้กลับไปอยู่ยังชุมชน หรือหมู่บ้านของตนเองที่มีพ่อแม่พี่น้องกลุ่มเครือญาติของตนเองรออยู่ ในเนื้อร้องของเพลงพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยงเกี่ยวกับงานศพได้กล่าวเอาไว้

อย่างชัดเจนว่าให้ผู้ตายเดินทางไปยัง “ดู เซอ วอ” อย่าได้เดินทางไปยังสถานที่แห่งอื่น เพราะใน “ดู เซอ วอ” เป็นบ้านของผู้ตายที่พร้อมและญาติมิตรของเขาได้รอคอยอยู่

สถานที่อีกแห่งหนึ่งในโลกแห่งความตายก็คือ นรก ซึ่งชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “ดู เล่อ ระ” หมายถึง สถานที่ที่เต็มไปด้วยความทุกข์ทรมาน บุคคลใดที่มีชีวิตอยู่บนโลกมนุษย์ได้กระทำชั่วขาดศีลธรรม วิญญาณจะต้องกลับไปอยู่ยังสถานที่แห่งนี้ ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า สถานที่แห่งนี้มีสภาพ หรือลักษณะที่ไม่แตกต่างจากโลกมนุษย์ โดยชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า โลกมนุษย์นั้นทุกคนมาอาศัยอยู่เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่ง มีระยะเวลาไม่นาน และโลกมนุษย์มีแต่ความทุกข์ ความทรมานโดยเฉพาะความยากลำบากในการเลี้ยงชีพ ดังนั้นสถานที่ทั้งสองแห่งจึงมีสภาพที่ไม่แตกต่างกัน(นายชอเจ๊ะ - อายุ 76 ปี บ้านเลขที่ 55 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน วันที่ 3 มีนาคม 2542)

การตาย ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า เกิดจากเจ้าแห่งความตายได้อาชีวิตของพวกเขากลับไป จากพิธีกรรมหนึ่งในงานศพของชาวกะเหรี่ยงที่เรียกว่า “อู มอ โพ” เป็นการเป่ากระบอกไม้ไผ่ขนาดเล็ก เป็นพิธีกรรมของการจำลองการมาของ เจ้าแห่งความตาย “คำ ซิ อา ก่อ จ่า” โดยเจ้าแห่งความตายได้ส่ง “นา โค” และ “ปา รา นา โค” ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่มารับวิญญาณของผู้ตายกลับไปยังโลกแห่งความตาย ตามความเชื่อนี้ เมื่อเจ้าหน้าที่ทั้งสองซึ่งเป็นชายหนึ่งหญิงหนึ่งสามารถเอาชีวิตของผู้ตายไปด้วย ก่อนที่จะกลับไปยังโลกแห่งความตายได้บอกลาญาติของผู้ตายว่าผู้ตายได้ปราศัยต่อพวกตนแล้ว และเวลาที่เหลืออยู่ (ก่อนที่จะนำร่างของผู้ตายไปเผา หรือฝัง) ญาติของผู้ตายสามารถฝากสิ่งของโดยมอบผ่านพวกตนได้(โดยการจำลองบุคคลทั้งสองนี้จะไปยังบ้านของผู้ตาย กลุ่มเครือญาติ และคนในชุมชนเพื่อไปบอกลาและเก็บสิ่งของต่าง ๆ ที่มีคนต้องการจะฝากให้ผู้ตาย)

นอกจากความเชื่อเกี่ยวกับการตายในข้างต้นแล้ว ชาวกะเหรี่ยงยังมีความเชื่อเกี่ยวกับความตาย การมีชีวิตในโลกมนุษย์ด้วยกันหลายประการคือ

ประการที่หนึ่ง ความเชื่อเกี่ยวกับความเป็น “แขก” หรือผู้มาอาศัยเพียงชั่วคราวในโลกมนุษย์ ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า บ้านที่แท้จริงของคนนั้นอยู่ที่ “ดู เซอ วอ” ส่วนโลกมนุษย์ที่ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “ดู เล่อ โจ” เป็นการมาอาศัยอยู่เพียงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ดังนั้น เมื่อมาอยู่เป็นแขกก็มีความจำเป็นที่จะต้องจัดระเบียบชุมชนเช่นเดียวกับบ้านที่แท้จริงของคนด้วย เพื่อให้เกิดความสงบสุข ง่ายต่อการปกครอง และสามารถควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกที่มาอยู่ร่วมกัน คุณสมบัติสำคัญประการหนึ่งในการเป็นแขกคือ ความเกรงใจ โดยเฉพาะความเกรงใจต่อเจ้าของบ้าน ทั้งนี้เจ้าของบ้านในโลกมนุษย์นั้นไม่ใช่มนุษย์ด้วยกันแต่เป็นสิ่งเหนือธรรมชาติ นอกจากความเกรงใจต่อเจ้าของบ้านแล้ว แขกด้วยกันยังต้องมีความเกรงใจซึ่งกันและกันด้วย ซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับแขกสามารถเห็นได้หรือสิ่งที่เป็นรูปธรรมระหว่างความเป็นเจ้าบ้านและความเป็นแขกในการกันคนอื่น

ที่ไม่ใช่พวกของคนในชุมชนของชาวกะเหรี่ยง การเป็นแขกหรือสมาชิกใหม่ของชุมชนจะต้องมีความเกรงใจต่อเจ้าบ้านหรือผู้มาอยู่ก่อน

ความเชื่อประการที่สองคือ การอธิบายความเหมือนและความต่างของควมมีชีวิตและการเสียชีวิต โดยเฉพาะการเน้นให้เห็นภาพของความเหมือนมากกว่าความต่างของควมมีชีวิตและการเสียชีวิตเป็นการบอกย้ำว่าความเป็นอยู่ หรือการมีชีวิตอยู่ในโลกมนุษย์และโลกแห่งความตายไม่มีความแตกต่างกัน โดยเห็นจากพิธีกรรมที่ได้จัดทำขึ้นในพิธีศพ เช่น พิธีกรรมที่ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “เน่ เซอ กั่ว” เป็นพิธีกรรมที่มีการชี้ทิศทางให้กับผู้ตายเพื่อเดินทางกลับไปยังหมู่บ้านหรือชุมชนของตนเอง ในการชี้ทิศนั้นทิศในความเป็นจริงในโลกมนุษย์จะอยู่ตรงกันข้ามกับทิศในโลกของความตายกล่าวคือ ทิศเหนือจะเป็นทิศใต้ ทิศตะวันออกจะเป็นทิศตะวันตก ปลายต้นไม้จะเป็นโคน ต้นไม้ เป็นต้น เสื้อผ้าหรือสิ่งของต่างๆ ที่มีการมัดหรือผูกเอาไว้สำหรับแขวนเหนือศพของผู้ตายนั้นจะต้องเอาด้านในออกมาไว้ด้านนอก ทั้งนี้ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชีวิตของมนุษย์นั้นถ้าหากกับผู้ตายสิ่งของเหล่านั้นจะต้องใช้ในลักษณะตรงกันข้าม เช่น ในกรณีของเครื่องแต่งกาย หรือ ในกรณีของการใช้กระด้ง หรืออุปกรณ์อื่น ๆ ที่ใช้ในพิธีศพนั้น เมื่อใช้กับผู้ตายจะต้องมอบให้กับผู้ตายเพื่อให้นำไปใช้ในภพของความตาย โดยการนำไปทั้ง เผาทั้ง ห้ามกลับนำมาใช้อีก ได้แก่ เสื้อผ้าที่มีการนำมามอบให้ผู้ตาย อุปกรณ์หรือเครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตร ได้แก่ มีด จอบ เสียม พร้า ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้อื่นที่ผู้ตายนิยมใช้ เช่น อาหาร ภาชนะใส่อาหารต่าง ๆ

นอกจากความเชื่อข้างต้นนี้แล้ว สิ่งหนึ่งที่เรพบพบว่า ชาวกะเหรี่ยงค่อนข้างจะให้ความสำคัญคือ ต้นไม้ โดยเฉพาะต้นไม้ที่ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “เขล่อ” พิธีกรรมหรือความเชื่อเกี่ยวกับต้นไม้ได้แก่ คำว่า “เส่ เกอ คือ” หมายถึง ต้นไม้ที่ให้ร่มเงา โดยชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า ต้นไม้เหล่านี้จะเป็นร่มเงา เป็นที่พักพิง พักผ่อนให้กับผู้ตายในขณะที่เดินทางกลับไปยังหมู่บ้านของตน โดยมีการจำลอง “เขล่อ” ที่ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “แมะ แตะ ต่า” เป็นการจำลอง “เขล่อ” โดยให้ความหมายว่า ต้นไม้ดังกล่าวเป็นแหล่งอาหารสำคัญที่ผู้ตายจะได้กินเพื่อกำลังในขณะที่เดินทาง ทั้งนี้ ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า ชาวกะเหรี่ยงมีที่มาจากต้นไม้ และเมื่อถึงเวลาตายซึ่งเป็นกลับไปยังชุมชนหมู่บ้านของตนก็ต้องอาศัยต้นไม้เช่นเดียวกัน

สำหรับพิธีกรรมในวงจรชีวิตทั้งสามพิธีกรรมนี้ถือได้ว่าเป็นพิธีกรรมหรือโอกาสที่มนุษย์ทุกคนจะต้องผ่านหรือเผชิญในชีวิตทั้งสามพิธีกรรมไม่ว่าจะเป็นการเกิด การแต่งงาน หรือในการเสียชีวิต เป็นสิ่งที่เราหลีกเลี่ยงไม่พ้น(ยกเว้นเฉพาะพิธีกรรมในการแต่งงานที่บางบุคคลอาจจะไม่มีโอกาสได้ประกอบพิธีกรรมดังกล่าวเนื่องจากไม่ต้องการมีชีวิตคู่หรือเสียชีวิตตั้งแต่วัยเด็ก) พิธีกรรมทั้งสามนี้ค่อนข้างมีความสำคัญต่อตัวบุคคล แต่ทั้งนี้โอกาสหรือพิธีกรรมที่เป็นของตัวบุคคล ครัวเรือน กลุ่มเครือญาติ ตลอดจนชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม โดยเฉพาะชุมชนซึ่งเป็นหน่วย

ทางสังคมที่ใหญ่ที่สุดจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในชีวิตของสมาชิกของชุมชนของตน เช่น การแสดง ความยินดี ความเสียใจ หรือการเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าภาพจัดงาน เช่น ในการแต่งงาน หรือในงานศพ

พิธีกรรมสำคัญในรอบปี

สำหรับในการศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมสำคัญในรอบปีของชุมชนบ้านแพะ เลือกศึกษา เฉพาะสองพิธีกรรมสำคัญคือ พิธีกรรมปีใหม่ และพิธีกรรมเลี้ยงผีหมู่บ้าน พิธีกรรมทั้งสองนี้มีความสำคัญที่ทุกคนในชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อความเป็นสิริมงคลในชีวิต และเพื่อความสงบสุขในการดำเนินชีวิตของทุกคนในชุมชน

ประเพณีปีใหม่เป็นประเพณีที่สำคัญในรอบปีของชาวกะเหรี่ยง เป็นการเฉลิมฉลองโดยสมาชิกทุกคนในชุมชน ชาวกะเหรี่ยงจะมีการผูกข้อมือในช่วงของการเฉลิมฉลองนี้ โดยเรียกว่า “ค่า ก็ จือ” สำหรับการเฉลิมฉลองปีใหม่นี้จะแบ่งออกเป็นสองครั้งคือ การเฉลิมฉลองปีใหม่ในช่วงต้นปี ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “ก็ จือ นี ซอ ไ้” ประมาณเดือนเมษายน เป็นการเฉลิมฉลอง หลังจากการทำการเกษตรเสร็จแล้วในฤดูกาลผลิตที่ผ่านมา และจะเข้าสู่ฤดูกาลผลิตที่จะมาถึง ซึ่งมักจะทำการเฉลิมฉลองก่อนที่จะมีการลงมือเตรียมพื้นที่ในการผลิต

สำหรับการผูกข้อมือเฉลิมฉลองอีกครั้งหนึ่งอยู่ในช่วงระหว่างปีการผลิต ประมาณเดือนตุลาคม เป็นการเฉลิมฉลองปีใหม่เนื่องจากได้ผ่านพ้นหรือดำเนินชีวิตได้ครั้งปี หรือในการทำการเกษตรก็ได้ทำมาแล้วครั้งทางชาวกะเหรี่ยงจะเรียกปีใหม่มกกลางปีนี้ว่า “ก็ จือ ลา ลู ปู”

การเฉลิมฉลองปีใหม่ทั้งสองครั้งนี้ จะเป็นการเฉลิมฉลองทั้งในส่วนของแต่ละครัวเรือน และในส่วนของชุมชนด้วย สำหรับในส่วนของแต่ละครัวเรือนนั้น แต่ละครัวเรือนจะต้องเตรียมตัวเพื่อร่วมในงานเฉลิมฉลอง โดยเฉพาะความพร้อมของสมาชิกภายในครอบครัว และอาหารต่าง ๆ ที่จะใช้ในการเฉลิมฉลอง ในส่วนของชุมชนนั้น เป็นการร่วมมือกันของทุกครัวเรือน ทุกสายตระกูลในการร่วมงานเฉลิมฉลองปีใหม่ ทุกคนในชุมชนจะต้องกลับเข้ามาอยู่ในชุมชนอย่างพร้อมเพรียง สำหรับการกำหนดวันเวลาในการเฉลิมฉลองนั้นขึ้นอยู่กับความพร้อมของสมาชิกภายในชุมชนเป็นหลัก ความพร้อมในที่นี้หมายถึง การเสร็จภาระกิจทางด้านการเกษตรในฤดูกาลผลิตที่ผ่านมา เนื่องจากทุกครัวเรือนจะต้องเสร็จกิจกรรมในด้านการเกษตร ข้าวจะต้องกลับเข้ามายังทุ่งนาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และได้ประกอบพิธีกรรมเรียกขวัญข้าว ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “กอ ทอ โท” ในไร่นาเสร็จเรียบร้อยแล้วเช่นเดียวกัน นอกจากนั้นความพร้อมหรือการอยู่ครบของสมาชิกภายในแล้ว ความพร้อมทางด้านอาหาร ข้าวที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมหรือสำหรับเลี้ยงแขกโดยเฉพาะกลุ่มผู้นำ

ชุมชนและผู้อาวุโสหมู่บ้านพร้อมกับแขกคนอื่น ๆ จะต้องเป็นข้าวใหม่หมายถึง เป็นผลผลิตข้าวที่ได้จากการผลิตในฤดูกาลนี้ ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “บือ ซอ ไช่” เหล้าที่ใช้ก็ต้องนำมาจากข้าวใหม่นอกจากนั้นก็เป็นอาหารประเภทเนื้อสัตว์ ไม่ว่าจะเป็น ไก่ สุกร โค หรือกระบือ ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละครัวเรือน หรืออาจจะเป็นการตกลงกันร่วมหุ้นเพื่อใช้สัตว์ใหญ่ เช่น โคหรือกระบือเพื่อใช้ในการเฉลิมฉลอง

พิธีกรรมสำคัญในปีใหม่หรือการฉลองปีใหม่แต่ละครั้งคือ การที่ผู้นำตามประเพณี ผู้อาวุโสหมู่บ้านผู้นำของแต่ละสายตระกูล ตลอดจนหัวหน้าครัวเรือนต่าง ๆ และสมาชิกภายในชุมชนร่วมมือกันเพื่อผูกข้อมืออวยพรซึ่งกันและกันในเทศกาลดังกล่าว อีกทั้งเป็นการพักผ่อน สนุกสนานรื่นเริงหลังจากที่เหน็ดเหนื่อยจากการทำงานตลอดฤดูกาลเกษตรที่ผ่านมา

วัตถุประสงค์ประการหนึ่งของการเฉลิมฉลองเทศกาลปีใหม่คือ การรวมญาติ การอยู่ร่วมกันของสมาชิกภายในครัวเรือน ชุมชน เนื่องจากหลังจากเสร็จสิ้นการทำการเกษตรแล้วสมาชิกบางคนจะไม่อยู่ในชุมชน อาจจะมีการเดินทางออกนอกหมู่บ้านเพื่อไปรับจ้าง ค้าขาย หรือทำไม้ ตลอดจนการออกไปเยี่ยมญาติต่างหมู่บ้าน ดังนั้น การกลับมาพร้อมกันของทุกคนในชุมชนจึงถือว่ามีความสำคัญ แต่ทั้งนี้ในช่วงเวลาดังกล่าว การเดินทางออกนอกชุมชนเป็นระยะเวลานานหรือห่างไกลยังไม่มีมากนัก และทุกคนทราบว่าช่วงเวลาใดที่ชุมชนจะทำการเฉลิมฉลองปีใหม่ ทำให้ความพร้อมเพรียงและสามารถที่ตกลงกันได้ง่ายในการร่วมงานประเพณีที่จะต้องทำร่วมกันของทุกคนในชุมชน

ในการผูกข้อมือปีใหม่นั้นเป็นหน้าที่ของผู้นำชุมชนและกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้านที่จะอวยพรให้กับสมาชิกลูกบ้านของตน พิธีกรรมจะเริ่มต้นและสิ้นสุดที่บ้านของผู้นำชุมชน โดยผู้นำตามประเพณีและครอบครัวจะเป็นครัวเรือนแรก que เริ่มการผูกข้อมือ โดยจะมีสมาชิกภายในชุมชนของตนมาร่วมผูกข้อมืออวยพรให้กับผู้นำและสมาชิกภายในบ้านของผู้นำตามประเพณี ซึ่งถือว่าเป็นการเริ่มต้นของการเฉลิมฉลองปีใหม่ หลังจากเสร็จสิ้นพิธีกรรมที่บ้านของผู้นำตามประเพณีแล้ว กลุ่มผู้นำและกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้านจะทยอยไปผูกข้อมืออวยพรให้กับครัวเรือนของลูกบ้านตัวเองให้ครบทุกหลังคาเรือน การกำหนดวันเวลาเสร็จสิ้นเทศกาลปีใหม่ขึ้นอยู่กับเวลาที่กลุ่มผู้นำดังกล่าวได้ผูกข้อมืออวยพรให้ลูกบ้านของตนครบทุกหลังคาเรือน ทั้งนี้จึงขึ้นอยู่กับขนาดของหมู่บ้าน

ดังนั้น เทศกาลปีใหม่จึงมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเฉลิมฉลองหลังจากเสร็จสิ้นภาระกิจในการทำการเกษตรในรอบปีที่ผ่านมา หลังจากที่ได้เหน็ดเหนื่อยจากการทำงานก็ได้หยุดพักผ่อน และเป็นการจัดงานรื่นเริง ได้กินดื่มอย่างเต็มที่ อีกทั้งเป็นการพบปะญาติพี่น้อง สำหรับญาติพี่น้องบางท่านที่ได้เดินทางออกนอกชุมชน หรือญาติพี่น้องกลุ่มเครือญาตินอกชุมชนได้กลับมาเยี่ยมคามที่ได้รับเชิญ

และสำหรับอีกพิธีกรรมหนึ่งที่สำคัญในรอบปีที่น่ามาศึกษาคือ ประเพณีการเลี้ยงผีหมู่บ้าน ในการเลี้ยงผีหมู่บ้านนั้น ในที่นี้เลือกศึกษาสองพิธีกรรมคือ การเลี้ยงผีหมู่บ้านประจำปี ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “ถ่อ คำ สะ ป่า” ชาวกะเหรี่ยงจะเรียกพิธีกรรมนี้ตามภาษาไทยพื้นเมืองว่า “การเลี้ยงผีเจ้าเมือง” และอีกพิธีกรรมหนึ่งซึ่งเป็นการเลี้ยงผีหมู่บ้านในภาวะที่ชุมชนถือว่ามีความผิดปกติ หรืออยู่ในภาวะวิกฤต พิธีกรรมดังกล่าวนี้คือ พิธีกรรมที่ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “ลือ เฒ่ พะ ไค่” (สัมภาษณ์ นายหม่อโพ นำน้อมจิต อายุ 76 ปี บ้านเลขที่ 30/1 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน วันที่ 30 ธันวาคม 2541)

สำหรับพิธีกรรมการเลี้ยงผีหมู่บ้านประจำปี หรือพิธีกรรมที่ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “ลือ คำ สะ ป่า” นั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับเงื่อนไขการก่อตั้งหมู่บ้านในช่วงการก่อตั้งหมู่บ้าน ซึ่ง “เฒ่ เปอ เตอ” เป็นผู้นำตามประเพณี เงื่อนไขดังกล่าวนี้เป็นไปตามการทำนายกระดูกไก่สามคู่ที่เกี่ยวกับเงื่อนไขในการตั้งชุมชน

และสำหรับการเลี้ยงผีหมู่บ้านในภาวะวิกฤตนั้น ผีหมู่บ้านในที่นี้หมายถึง ผีน้ำห้วยกุด ซึ่งเป็นผีที่ชาวบ้านให้ความเกรงกลัวและเคารพนับถือ เนื่องจากผีนํ้ามักจะลงโทษคนในชุมชนหรือเป็นกลางบอกเหตุว่ามีคนทำผิดในชุมชน ผู้นำและผู้อาวุโสหมู่บ้านจะต้องนำคนผิดมาลงโทษ หรือทำพิธีกรรมเพื่อขอขมาต่อผีนํ้า

การเลี้ยงผีหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นภาวะปกติหรือประจำปี และในภาวะที่ไม่ปกติ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนเกิดความสงบสุข มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ผู้นำชุมชนตามประเพณีพร้อมทั้งผู้อาวุโสหมู่บ้านจะต้องคอยทำหน้าที่ดูแล สืบทอดพิธีกรรมทั้งสองนี้ของชุมชน และสมาชิกภายในชุมชนจะต้องเข้าร่วมการประกอบพิธีกรรม เช่น การเข้าร่วมในขณะที่ประกอบพิธีกรรมสำหรับกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้าน และหัวหน้าครัวเรือน หรือการร่วมมือในด้านการเงินสำหรับการซื้อเครื่องเซ่นไหว้ต่าง ๆ เช่น ข้าว เนื้อสัตว์ (ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขในปีนั้นว่าจะต้องเป็นสัตว์ประเภทไหน หรือขึ้นอยู่กับการทำนายด้วยกระดูกไก่ ที่ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “กำ คำ”) เหล่า เป็นต้น

พิธีกรรมตามโอกาส

สำหรับพิธีกรรมตามโอกาสนั้นมักเป็นพิธีกรรมที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล ครวเรือน ตลอดจนสายตระกูล พิธีกรรมตามโอกาสนี้มักจะเกี่ยวข้องกับการเจ็บไข้ได้ป่วยของคนในชุมชน หรือเกิดขึ้นเนื่องจากการทำผิดต่อสิ่งเหนือธรรมชาติหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างชายหนุ่มหญิงสาว และกลุ่มพ่อบ้านแม่บ้านอันส่งผลต่อการคิดศีลธรรมต่าง ๆ เช่น การมีไข้ การบังคับขึ้นใจ เป็นต้น ผลกระทบของการกระทำดังกล่าวอาจจะส่งผลกระทบต่อบุคคลที่กระทำผิด สมาชิกคนใดคนหนึ่งภายในครัวเรือนของผู้กระทำผิดเครือญาติ และในชุมชน

พิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษ ชาวกะเหรี่ยงเป็นชนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีการนับถือผีบรรพบุรุษหรือผีเรือนฝ่ายแม่หรือฝ่ายผู้หญิง ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “ออ แม” สำหรับการเลี้ยงผีเรือนนั้นก็ถือได้ว่าเป็นพิธีกรรมตามโอกาส เนื่องจากพิธีกรรมดังกล่าวไม่ได้ถูกระบุว่าจะต้องทำทุกปีหรือทำในช่วงเวลาใด แต่ทั้งนี้การเลี้ยงผีเรือนในบางครัวเรือนหรือในบางสายตระกูลก็มีความเชื่อหรือกฎเกณฑ์บางอย่างที่จะต้องทำพิธีกรรมดังกล่าวปีละครั้ง หรือทุก ๆ สามปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละสายตระกูล แต่โดยส่วนใหญ่การเลี้ยงผีเรือนจะทำก็เมื่อมีความจำเป็นบางประการ เช่น การเจ็บไข้ได้ป่วย หรือมีการละเมิดทางเพศในแง่ของการชู้สาว

พิธีกรรมการเลี้ยงผีเรือนเป็นพิธีกรรมที่สร้างขึ้นในระดับกลุ่มเครือญาติหรือในระดับครัวเรือน หากได้ใช้พิธีกรรมในระดับชุมชนไม่ การเลี้ยงผีเรือนของแต่ละครัวเรือนมีความแตกต่างกันในรายละเอียดขึ้นอยู่กับหัวหน้าตระกูลหรือหัวหน้าสายผี โดยส่วนใหญ่หัวหน้าสายผีจะเป็นผู้หญิงอาวุโสที่สุดในครัวเรือนหรือในสายตระกูลนั้น ความแตกต่างในรายละเอียดในที่นี้หมายถึง ความแตกต่างเกี่ยวกับขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม เครื่องเซ่นไหว้ที่ใช้ในพิธีกรรมการเลี้ยงผีเรือน ผู้ประกอบพิธีกรรม ตัวอย่างเช่น ในกรณีของชุมชนบ้านแพะ ชาวบ้านโดยส่วนใหญ่ได้กล่าวว่า ครวเรือนหรือสายตระกูลของคนจะมีการเลี้ยงผีเรือนแบบกะเหรี่ยงไปว แต่บางสายตระกูลจะมีการเลี้ยงผีเรือนแบบกะเหรี่ยงสะกอ การเลี้ยงผีเรือนแบบใดนั้นจะมีความแตกต่างในการนำสัตว์ที่นำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรม เช่น ถ้าเลี้ยงแบบสะกอ ในกรณีของการฆ่าสุกร และใช้สุกรในการประกอบพิธีกรรมในขั้นตอนของการหาสุกรนั้นจะต้องหาให้ได้ภายในคืนที่กำหนดว่าจะมีการประกอบพิธีกรรมในวันรุ่งขึ้น หรือต้องหาให้ได้ในวันที่กำหนดจะทำพิธีกรรม เมื่อได้สุกรกลับมาถึงบ้านเวลาใดก็จะต้องเริ่มทำพิธีกรรมตั้งแต่นั้นเลย และสมาชิกในครัวเรือนหรือสายตระกูลทุกคนจะต้องจับหรือต้มผัดสุกรตัวดังกล่าวให้ครบทุกคนก่อนที่จะลงมือฆ่า เป็นต้น

ชาวบ้านได้กล่าวถึงความเป็นมาของการเลี้ยงผีเรือนโดยได้อ้างนิทานหลายเรื่อง เรื่องหนึ่งที่ได้อ้างถึงที่มาของการเลี้ยงผีเรือนกล่าวคือ นิทานบางเรื่องของชาวกะเหรี่ยงได้กล่าวถึงพิธี

กรรมการเลี้ยงผีเรือนในแง่ของการตอบแทนบุญคุณผู้ที่เคยช่วยเหลือตนจากภาวะการขาดแคลนอาหาร เนื่องจากได้มีเทพองค์หนึ่งช่วยเหลือผู้ที่ประสบปัญหาการขาดแคลนข้าวและอาหารอย่างอื่น ชาวกะเหรี่ยงได้ให้ความหมายของคำว่า “ออ แหม” ตามนิทานเรื่องนี้คือ การได้กินหรือรับประทานในช่วงที่พอมี (คำว่า “ออ” ในภาษากะเหรี่ยงหมายถึง กิน และคำว่า “แหม” ในภาษากะเหรี่ยงหมายถึง พอมี) และมีนิทานบางเรื่องได้กล่าวถึงสาเหตุในการประกอบพิธีกรรมนี้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้กระทำความผิดต่อเทพองค์หนึ่งของชาวกะเหรี่ยงคือ “หมื่อ กอ ลี” โดยได้ฆ่าบุตรของเทพองค์นี้และนำมารับประทาน ความผิดดังกล่าวจะต้องชดใช้โดยการฆ่าสัตว์เลี้ยง ได้แก่ ไก่ สุกร ทุกครั้งที่เทพดังกล่าวต้องการ โดยมีนางบอกเหตุคือ การเจ็บไข้ได้ป่วย (นางจะโพ สว่างกุล อายุ 65 ปี บ้านเลขที่ 13 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ. แม่ฮ่องสอน วันที่ 15 ธันวาคม 2541)

พิธีกรรมเลี้ยงผีเรือนสามารถเลี้ยงหรือทำพิธีกรรมในภาวะที่ปกติหมายถึง ไม่มีการเจ็บป่วย ไม่อยู่ในภาวะที่มีปัญหาครอบครัวยุติ เนื่องจากเป็นสิ่งที่เคยทำกันมาในครัวเรือนสายตระกูลนั้น และจะต้องทำให้ถูกต้องตามขั้นตอนที่มีการกำหนดเอาไว้มีเช่นนั้นจะต้องทำใหม่ แต่โดยทั่วไปแล้วการเลี้ยงผีเรือนมักจะทำเมื่อเกิดความไม่สบาย การรักษาด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ไม่ได้ผล ไม่ว่าจะเป็นการรักษาด้วยทางการแพทย์สมัยใหม่ หรือการทำพิธีกรรมอื่น ๆ ตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงหากผลการทำนายปรากฏว่าการเจ็บไข้ได้ป่วยมีสาเหตุมาจากปัจจัยใดก็ต้องทำพิธีกรรม เช่น เกิดการลงโทษของผีน้ำก็ต้องทำพิธีกรรมขอขมาผีน้ำ หากเกิดจากการลงโทษของผีป่าก็ต้องทำพิธีขอขมาผีป่าเป็นต้น แต่ถ้ามีการทำนายว่าเกิดจากการทำของผีเรือนก็ต้องทำพิธีกรรมเลี้ยงผีเรือน หรือ “ออ แหม” ตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยง

ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า การประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีเรือนถือได้ว่าเป็นยาวนานเอก และเป็นยาภายในครัวเรือน และดีที่สุดในการรักษาโรคทุกชนิด เมื่อมีการเจ็บไข้ได้ป่วยและมีการทำนายว่าเป็นเนื่องจากการกระทำของผีเรือน ชาวกะเหรี่ยงก็จะรีบทำพิธีกรรมดังกล่าว เนื่องจากเชื่อว่าหากทำพิธีกรรมดังกล่าวแล้วโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ จะหายอย่างแน่นอน ทำครั้งที่หนึ่งอาจจะไม่หายเนื่องจากทำได้ไม่ครบตามขั้นตอน หรือทำผิดพลาดก็จะมีอาการเรื่อย ๆ จะกว่าจะหายป่วย ในการเลี้ยงผีเรือนแต่ละครั้งนั้นไม่จำเป็นจะต้องเป็นการเลี้ยงแบบโป่ว หรือสะกอกจะต้องใช้เวลาทั้งหมดสี่วันคือ วันแรกจะเป็นวันที่มีการใช้เครื่องเช่น ไหว้ด้วยไก่ ไก่ดังกล่าวจะเป็นไก่ตัวแรกของครัวเรือนดังกล่าวที่เลี้ยงเอาไว้ (ชาวกะเหรี่ยงเมื่อแต่งงานจะต้องมีการเลี้ยงไก่หนึ่งตัว สุกรหนึ่งตัว สัตว์เลี้ยงดังกล่าวนี้จะใช้ในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีเรือนเท่านั้นไก่ตัวอื่น หรือลูกไก่ตัวอื่นไม่สามารถนำมาประกอบพิธีกรรมได้โดยเฉพาะถ้าหากเป็นพิธีกรรมที่ใช้เลี้ยงผีเรือนฝ่ายแม่ หรือฝ่ายผู้หญิง) การเลี้ยงผีเรือนในวันแรกนี้จะเป็นการเลี้ยงผีเรือนฝ่ายแม่หรือฝ่ายผู้หญิง สำหรับวันที่สอง เครื่องเช่น ไหว้จะเป็นสุกร ซึ่งเป็นสุกรที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีเรือนเช่นเดียว

กับไก่ ชาวกะเหรี่ยงจะเรียกไก่สำหรับประกอบพิธีกรรมในการเลี้ยงผีเรือนว่า “ซอ ไช่ ทิ” และจะเรียกหมูที่ใช้ในพิธีกรรมดังกล่าวว่า “ทอ ไช่ ทิ” ในวันที่สองเป็นการเลี้ยงผีเรือนฝ่ายแม่ หรือฝ่ายผู้หญิงเช่นเดียวกัน สำหรับในวันที่สามเป็นการเลี้ยงผีเรือนฝ่ายชาย หรือฝ่ายพ่อ โดยไก่ที่นำมาฆ่า หรือใช้ในการประกอบพิธีกรรมต้องเป็นไก่ที่ไม่มาจากครอบครัวหรือสายตระกูลของภรรยาตัวเอง หรือของฝ่ายผู้หญิง มักนิยมซื้อไก่จากต่างชุมชน และในวันสุดท้ายซึ่งเป็นวันที่สี่เป็นการเลี้ยงผีเรือนฝ่ายผู้ชายหรือฝ่ายสามี สุกรที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมเช่นเดียวกับไก่ต้องหาจากต่างหมู่บ้าน ซึ่งไม่ใช่สุกรในครัวเรือนของตนและไม่ใช่จากครอบครัวกลุ่มเครือญาติของภรรยาตัวเอง การมีเงื่อนไขว่าจะต้องหาไก่หรือสุกรจากต่างกลุ่มเครือญาติของภรรยาหรือต่างหมู่บ้านเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ครัวเรือนดังกล่าวจะต้องพยายามหารายได้ที่เป็นเงินสดสำรองไว้หรือต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มเครือญาติอื่น ๆ ในหมู่บ้านและต่างชุมชนซึ่งหลักประกันของความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

สำหรับพิธีกรรมตามโอกาสอีกพิธีกรรมหนึ่งคือ พิธีกรรมการขอขมา ในที่นี้จะศึกษาเฉพาะพิธีกรรมการขอขมาในกรณีที่มีการขี้สว จากที่ได้กล่าวเอาไว้ข้างต้นว่า ในการตั้งหมู่บ้านหรือชุมชนบ้านแพะนั้นเป็นไปด้วยความยากลำบากและโดยเฉพาะความเชื่อที่ว่า พื้นที่บริเวณดังกล่าวไม่สามารถที่จะตั้งชุมชนได้เนื่องจากแผ่นดินดังกล่าวมีความร้อน (ผีแรง) การทำเช่นไรเพื่อให้แผ่นดินเย็นลงเป็นหน้าที่ของทุกคนในชุมชนจะต้องช่วยกันทำ ในกรณีของการขอขมาการเกิดความสัมพันธ์ของชายหญิงในฐานะคู่สมรสนั้นก็ถือว่าเป็นอีกกรณีหนึ่งที่ทำให้แผ่นดินร้อนระอุ เมื่อเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวจะต้องมีพิธีกรรมขอขมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในหมู่บ้าน ทั้งผีเรือน ผีหมู่บ้าน และผีน้ำ ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่า ผีน้ำจะเป็นตัวการสำคัญโดยเฉพาะผีน้ำห้วยกุดทำให้แผ่นดินเย็นลง เมื่อเกิดการกระทำผิดโดยการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานของชายหนุ่มหญิงสาวภายในชุมชนนั้น จะพบว่าหากเป็นการกระทำที่ผิดพลามากถึงขั้นตั้งครรภ์จะต้องมีการเซ่นไหว้ทำพิธีกรรมขอขมาด้วยกระบือเท่านั้น เนื่องจากเชื่อว่าเป็นความผิดที่ร้ายแรง แต่โดยทั่วไปพิธีกรรมการขอขมาในเรื่องดังกล่าวสำหรับชุมชนบ้านแพะจะใช้สุกรเท่านั้น แต่ถ้าหากเป็นกรณีของพ่อบ้านแม่บ้านที่มีกรณีของการมีชู้จะต้องทำพิธีกรรมขอขมาด้วยควายเท่านั้นเนื่องจากถือได้ว่าเป็นความผิดที่ร้ายแรง (เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า คนเราจะมีกรรมเพียงครั้งเดียวและมีคู่เพียงคนเดียวเท่านั้น)

ในการขอขมานั้นเป็นหน้าที่ของผู้นำชุมชนและผู้อาวุโสชุมชนที่จะต้องทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมเพื่อขอขมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และจัดพิธีแต่งงานให้กับคนทั้งสองคน โดยความร่วมมือของคนทั้งสองครอบครัว อีกทั้งยังมีการประจานเพื่อให้บุคคลทั้งสองพร้อมทั้งครอบครัวได้รับความอับอาย และไม่ให้คนอื่น ๆ ในชุมชนเอาเยี่ยงอย่างบุคคลทั้งคู่ พิธีกรรมดังกล่าวนี้จึงเป็นพิธีกรรมที่

ไม่เกิดขึ้นบ่อย ถือว่าเป็นพิธีกรรมตามโอกาส เนื่องจากชาวบ้านยังมีความเชื่อเกี่ยวกับการที่หญิงสาวจะต้องรักษาความบริสุทธิ์ก่อนแต่งงานและคำเช่นไหว้ในการประกอบพิธีกรรมนั้นแพงมาก เช่นกรณีที่ถูกลงโทษด้วยการใช้ควาย เนื่องจากควายเป็นสัตว์ใหญ่มีราคาแพง ยากที่เด็กที่ไม่แต่งงานจะมีกระบือป็นสมบัติของตนเองหรือมีรายได้พอที่จะซื้อกระบือได้

สำหรับยุคการก่อตั้งหมู่บ้านก่อนการกลายเป็นไทย ก่อนปี พ.ศ. 2500 ของชุมชนบ้านแพะนั้น คนในชุมชนยังคงดำรงความเป็นกะเหรี่ยงตามแบบฉบับของคนในชุมชนกล่าวคือ คนในชุมชนยังมีความเชื่อ ความคิด โลกทัศน์ ทศนคติ วิถีชีวิตเช่นเดียวกับชาวกะเหรี่ยงโดยทั่วไป แต่อาจจะมีความแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเป็นมา ประวัติศาสตร์และพัฒนาการของหมู่บ้านที่แตกต่างกันทำให้รายละเอียดเกี่ยวกับความเชื่อหรือการปฏิบัติบางอย่างทำให้ชาวกะเหรี่ยงแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันแต่ทั้งนี้ยังคงมีความเป็นกะเหรี่ยงที่เราสามารถนับได้ว่าเป็นกะเหรี่ยงอีกรูปแบบหนึ่ง

ชุมชนบ้านแพะมีการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนอื่น ๆ ข้างเคียงอยู่ตลอดเวลา มิได้ตั้งอยู่โดดเดี่ยว อีกทั้งสามารถดำรงความเป็นตัวของตัวเองได้ ความสัมพันธ์กับชุมชนรอบข้างมีส่วนอย่างมากที่ทำให้ชุมชนบ้านแพะมองเห็นถึงความเป็นตัวของตัวเองและความเป็นอื่นที่แตกต่างจากตัวเอง ความสัมพันธ์กับชุมชนกะเหรี่ยงด้วยกันเอง ความสัมพันธ์กับคนพื้นเมืองบ้านสบหารที่มีการตั้งชุมชนอยู่ใกล้เคียงกัน ความสัมพันธ์กับชาวลัวะที่มีการติดต่อซื้อขายแลกเปลี่ยนแรงงานกันตลอดจนกับกลุ่มคนต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในตัวอำเภอล้วนส่งผลให้ชุมชนบ้านแพะมองเห็นถึงความเป็นตัวของตัวเองที่มีความแตกต่างกับคนอื่น ๆ หรือแม้แต่ในชุมชนของตนเอง ความเป็นเจ้าบ้านและความเป็นแขกก็ยังคงมีความสำคัญในความนึกคิดของคนในชุมชน อันสะท้อนให้เห็นถึง การอธิบายความเป็นตัวตนของเขาเองและการอธิบายความเป็นอื่นที่มีอยู่รอบข้างเขา

บทที่ 3

ยุคเผชิญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลายเป็นไทย พ.ศ. 2500 – 2530

ยุคเผชิญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลายเป็นไทย พ.ศ. 2500 – 2530 เป็นอีกยุคหรือช่วงเวลาหนึ่งที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์พัฒนาการของชุมชนหมู่บ้านแพะ เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่สำคัญในการเข้ามาสู่กระบวนการกลายเป็นไทยของคนในชุมชน ช่วงเวลาดังกล่าวนี้นี้เป็นช่วงเวลาที่ผู้คนในชุมชนอยู่ระหว่างการตัดสินใจที่จะเลือกที่จะเป็นไทยอย่างไร มีระดับความเข้มข้นขนาดไหน และคนกลุ่มต่าง ๆ เลือกที่จะเป็นไทยในรูปแบบใด จากการศึกษาพบว่า มีความหลากหลายรูปแบบของการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทย และมีระดับความเข้มข้นที่แตกต่างกัน อีกทั้งยังมีกลุ่มคนหลากหลาย ซึ่งจะส่งผลถึงช่วงระยะเวลาถัดคือหลังปี พ.ศ. 2530 ที่คนในชุมชนได้เข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยอย่างเข้มข้น ทั้งนี้ชุมชนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทย และมีสิทธิที่จะเลือกที่จะเป็นไทยหรือถูกบังคับให้เลือกในลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือหลากหลายรูปแบบ ในขณะที่เดียวกันก็เลือกที่จะรักษาความเป็นกะเหรี่ยงของคนเอาไว้ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือหลากหลายรูปแบบเช่นเดียวกัน

การเมืองการปกครองและกลุ่มผู้นำในยุคเผชิญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการเป็นไทย พ.ศ. 2500 – 2530

ช่วงรอยต่อระหว่างยุคการตั้งหมู่บ้านก่อนการกลายเป็นไทยคือ ก่อนปี พ.ศ. 2500 และยุคเผชิญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลายเป็นไทย พ.ศ. 2500 – 2530 ชุมชนบ้านแพะในช่วงเวลานี้มีจำนวนครัวเรือนเพิ่มมาก กล่าวได้ว่าชุมชนบ้านแพะเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีจำนวนครัวเรือนมากกว่า 50 หลังคาเรือน เป็นหมู่บ้านที่ทางราชการสามารถจัดตั้งเป็นหมู่บ้านทางการตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทยได้ คนในชุมชนได้กล่าวว่า สาเหตุสำคัญในการที่ชุมชนสามารถตั้งอยู่ได้อย่างถาวรและมีขนาดของครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากชาวบ้านมีความเชื่อว่า ชุมชนดังกล่าว “เย็นลง” หมายถึง ตามความเห็นของคนในชุมชน ชุมชนบ้านแพะเคยเป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านมีความเห็นว่า พื้นที่ดังกล่าวไม่มีความเหมาะสมในการตั้งชุมชนตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงเนื่องจากแผ่นดินร้อน(ผิแรง) การตั้งชุมชนในที่ที่ไม่มีความเหมาะสมก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต

ทรัพย์สิน ตลอดจนสถิติเลี้ยงของผู้คนที่เข้ามาอยู่ร่วมกันในชุมชน สาเหตุที่ชุมชนมี “ความเย็น” ลงตามความเห็นของชาวบ้าน เนื่องจากปัจจัยหลายประการด้วยกันคือ

ปัจจัยประการแรกคือ การปกครองของผู้นำหมู่บ้าน หรือ “ก่อ เกอ จ่า” ผู้นำหมู่บ้านตามประเพณีมีส่วนอย่างมากในการที่ทำให้แผ่นดินเย็นลง ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “ซื่อ ลอ บะ ลอ” การทำให้แผ่นดิน “เย็น” ลงนั้น ผู้นำตามประเพณีมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งกล่าวคือ ตัวผู้นำตามประเพณีต้องปกครองลูกบ้านอย่างมีศีลธรรม ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม และครอบครัวของผู้นำตลอดจนสายตระกูลจะต้องเป็นแบบอย่างให้กับสมาชิกอื่น ๆ ในชุมชน ขณะที่ผู้นำตามประเพณีได้ประพฤติปฏิบัติในที่ถูกต้องแล้ว การสอดส่องดูแลและการลงโทษสมาชิกภายในชุมชนของตนให้ปฏิบัติตามก็เป็นสิ่งที่ผู้นำเองต้องมีความเคร่งครัด มีความยุติธรรม ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ต้องปฏิบัติตัวและลงโทษลูกบ้านอย่างเท่าเทียมกัน ประการสำคัญในด้านการประกอบพิธีกรรม ความเคร่งครัดในการประกอบพิธีกรรมให้ถูกต้องจะมีส่วนสำคัญอย่างมากในการทำให้ชุมชนอยู่รอดได้ และมีความร่มเย็นสงบสุข การที่ชุมชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของผู้นำตามประเพณีคือ ความสงบสุขร่มเย็นของชุมชน สืบเนื่องมาจาก หากมีเหตุการณ์ใดหรือปรากฏการณ์ใดที่ถือว่าเป็นความผิดปกติเกิดขึ้นในชุมชน เช่น การแพร่ระบาดของโรค การเสียชีวิตของคนในชุมชนจำนวนมากในเวลาไล่เรี่ยกัน(การตายหมู่)การเกิดภาวะขาดแคลนข้าวปลาอาหารหรือการอดอยาก ความแห้งแล้งฝนไม่ตกตามฤดูกาล การเกิดน้ำท่วม ฯลฯ ชาวบ้านในชุมชนจะตั้งสมมุติฐานว่า เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งอันสืบเนื่องจากตัวของผู้นำตามประเพณี ถัดจากผู้นำตามประเพณี ก็จะสงสัยมายังสมาชิกภายในครัวเรือนของผู้นำตามประเพณี ก่อนที่จะมีการสืบหรือมีความผิซัดแจ้ง หรือเกิดจากการทำนายโดยกระดุกไก่ ว่าเป็นการกระทำของบุคคลใดในชุมชน

ปัจจัยประการที่สองที่ส่งผลให้มีการขยายตัวของการเพิ่มจำนวนครัวเรือนในชุมชนบ้านแพะเพิ่มมากขึ้นเนื่องจาก การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนบ้านแพะ โดยอพยพเข้ามาทั้งครัวเรือน โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่มีถิ่นฐานบ้านเรือนเดิมบนพื้นที่สูง หรือหมู่บ้านที่ห่างไกลจากตัวอำเภอมากกว่าชุมชนบ้านแพะ การเข้ามาตั้งถิ่นฐานในลักษณะทั้งครัวเรือน ครัวเรือนดังกล่าวจะต้องมีความสัมพันธ์ทางใดทางหนึ่งกับกลุ่มคนที่มีการตั้งถิ่นฐานที่ชุมชนบ้านแพะก่อนหน้านี้ เช่น ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ความสัมพันธ์ทางการแต่งงาน ความสัมพันธ์โดยแง่ของการเป็นเพื่อนหรือเกลอ ในการเข้ามาตั้งบ้านเรือนนั้นครัวเรือนดังกล่าวจะต้องเข้ามาอยู่ในฐานะของความเป็นแขกของชุมชน แต่เมื่อรับการยอมรับจากคนในชุมชนครัวเรือนนั้นก็ได้รับการยอมรับในฐานะเป็นสมาชิกร่วมชุมชน มาตรฐานในการยอมรับการเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกของคนในชุมชนนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ได้แก่ พฤติกรรมหรือการปฏิบัติตัวของสมาชิกในครัวเรือนดังกล่าวเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน

การช่วยเหลือหรือการร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับคนในชุมชน ไม่ใช่ครัวเรือนที่สร้างปัญหาหรือปกครองยาก ตลอดจนการมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับครัวเรือนหรือสายตระกูลใดสายตระกูลหนึ่งในชุมชนที่มีบทบาทหรือมีอิทธิพลภายในชุมชน เช่น ครัวเรือนหรือกลุ่มเครือญาติของผู้นำหมู่บ้าน หรือครัวเรือนหรือกลุ่มเครือญาติของกลุ่มผู้นำทางเศรษฐกิจ ตลอดจนผู้อาวุโสอื่น ๆ ในชุมชน

ปัจจัยอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการเพิ่มจำนวนครัวเรือนในช่วงเวลา 30 ปีคือ พัฒนาการการมีครอบครัวของชาวกะเหรี่ยง ในช่วงเวลาหนึ่งครัวเรือนของชาวกะเหรี่ยงจะมีลักษณะของครอบครัวเดี่ยวมีสมาชิกภายในครัวเรือน คือ บิดา มารดา และบุตร เมื่อลูกแต่งงานโดยเฉพาะลูกสาวแต่งงานและนำเขยเข้ามายังบ้าน ในช่วงเวลาถัดมาครัวเรือนดังกล่าวก็จะมีสมาชิกภายในครอบครัวเพิ่มขึ้นหนึ่งชั่วอายุคนคือ หลาน ในช่วงเวลานี้ครัวเรือนของชาวกะเหรี่ยงจะมีสมาชิกสี่ชั่วอายุคนคือ ตายาย พ่อแม่ บุตร และหลาน ซึ่งถือได้ว่าครัวเรือนของชาวกะเหรี่ยงมีลักษณะของครอบครัวขยาย

พบว่า ในช่วงประมาณกลางยุคนี้ ตลอดจนปลายยุค ความสำคัญของที่ดินมีเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการขยายตัวของจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ช่วงเวลาของภาวะเจริญพันธุ์ของหญิงชาวกะเหรี่ยงมีระยะเวลานานเนื่องจากความนิยมแต่งงานเร็ว หรือการแต่งงานในช่วงอายุน้อยทำให้ระยะเวลาในการมีบุตรมีนาน อีกทั้งความเจริญทางด้านทางการแพทย์มีส่วนอย่างมากทำการรอดชีวิตของเด็กทารกสูงขึ้น การไม่นิยมการคุมกำเนิด ยังคงนิยมการมีบุตรมาก การนิยมแยกครัวเรือนเพื่อจับจองพื้นที่ในการสร้างบ้านทำให้ครัวเรือนชุมชนบ้านแพะมีจำนวนครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น

ความสำคัญของที่ดินที่สร้างบ้านนั้นเกิดขึ้นเนื่องจาก การที่กรมที่ดินได้เข้ามาจัดทำเอกสารสิทธิให้กับคนในชุมชนทำให้พื้นที่สร้างบ้านได้ถูกจับจอง มีการสร้างบ้านและการแยกเรือนเร็วกว่าปกติ(เป็นการแยกเรือนในขณะที่ไม่มีความพร้อมตามความเห็นของชาวกะเหรี่ยง) หรือในกลุ่มของคนโตศก็มีการจับจองที่ดินสำหรับสร้างบ้านให้กับตนเอง

ปัจจัยอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการเพิ่มจำนวนครัวเรือนในช่วงเวลา 30 ปีคือ พัฒนาการการมีครอบครัวของชาวกะเหรี่ยง ในช่วงเวลาหนึ่งครัวเรือนของชาวกะเหรี่ยงจะมีลักษณะของครอบครัวเดี่ยวมีสมาชิกภายในครัวเรือน คือ บิดา มารดา และบุตร เมื่อลูกแต่งงานโดยเฉพาะลูกสาวแต่งงานและนำเขยเข้ามายังบ้าน ในช่วงเวลาถัดมาครัวเรือนดังกล่าวก็จะมีสมาชิกภายในครอบครัวเพิ่มขึ้นหนึ่งชั่วอายุคนคือ หลาน ในช่วงเวลานี้ครัวเรือนของชาวกะเหรี่ยงจะมีสมาชิกสี่ชั่วอายุคนคือ ตายาย พ่อแม่ บุตร และหลาน ซึ่งถือได้ว่าครัวเรือนของชาวกะเหรี่ยงมีลักษณะของครอบครัวขยาย

ในช่วงประมาณกลางยุคนี้ ตลอดจนปลายยุค ความสำคัญของที่ดินมีเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการขยายตัวของจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ช่วงเวลาของภาวะเจริญพันธุ์ของหญิงชาวกะเหรี่ยงมีระยะเวลานานเนื่องจากความนิยมแต่งงานเร็ว หรือการแต่งงานในช่วงอายุน้อยทำให้ระยะ

เวลาในการมีบุตรมีนาน อีกทั้งความเจริญทางด้านการแพทย์มีส่วนอย่างมากทำการรอดชีวิตของเด็กทารกสูงขึ้น การไม่นิยมการคุมกำเนิด ยังคงนิยมการมีบุตรมาก การนิยมแยกครัวเรือนเพื่อจับจองพื้นที่ในการสร้างบ้านทำให้ครัวเรือนชุมชนบ้านแพะมีจำนวนครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น

ดังนั้น การให้ความเห็นหรือความสำคัญของที่ดินของชาวกะเหรี่ยงบ้านแพะเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ เมื่อมีการตั้งบ้านเรือนอย่างถาวร ที่ดินจึงมีความจำเป็นในแง่ของการสร้างบ้านเรือนและการเกษตร ความสำคัญในการเป็นเจ้าของเกิดขึ้นในขณะที่ประชากรภายในหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น พื้นที่ว่างภายในหมู่บ้านเริ่มน้อยลงเนื่องจากการถูกจับจอง อีกทั้งการที่รัฐได้ดำเนินการรังวัดและออกใบเอกสารสิทธิ์เป็นการเพิ่มแรงกระตุ้นให้ชุมชนเห็นความสำคัญของพื้นที่เพิ่มมากขึ้น

การตั้งถิ่นฐานในต้นยุคประมาณปี พ.ศ. 2500 ชาวบ้านได้เริ่มตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอย่างถาวร ดังเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ปัจจัยภายนอกชุมชนมีส่วนสำคัญที่เอื้อให้มีการตั้งถิ่นฐานอย่างถาวร หน่วยงานของรัฐมีความต้องการที่จะเข้ามาจัดระเบียบชุมชนในแง่ของการปกครอง และให้ชุมชนตั้งถิ่นฐานอย่างถาวร ชุมชนบ้านแพะเองก็มีพื้นที่ไม่ไกลจากตัวอำเภอนัก และมีพื้นที่ติดต่อกับชุมชนบ้านสบหารซึ่งเป็นหมู่บ้านของชาวพื้นเมืองซึ่งรัฐได้เข้ามาจัดระเบียบชุมชนโดยการตั้งผู้นำทางการในระดับหนึ่งแล้ว (จากประวัติของหมู่บ้านสบหาร หมู่บ้านดังกล่าวนี้มีผู้นำหมู่บ้านที่มีเชื้อสายของเจ้าเมืองขวม และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับหน่วยงานของทางราชการ) อย่างไรก็ตามในช่วงต้นยุค ชุมชนบ้านแพะไม่มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับหน่วยงานทางราชการมากนัก และทางราชการก็ได้เข้ามาเพื่อจัดการกับชุมชนให้อยู่ภายใต้อำนาจรัฐอย่างเคร่งครัด เนื่องจากปัญหาการคมนาคมที่ยากลำบาก ไม่มีถนน ชาวบ้านยังใช้เส้นทางเดินเท้าตัดผ่านพื้นที่นาในการติดต่อกับชุมชนบ้านสบหารหรือในการเดินทางเข้าไปยังตัวอำเภอ

แม้ว่าหน่วยงานทางราชการมิได้เข้ามาจัดการหรือจัดระเบียบชุมชนอย่างเคร่งครัดแต่ประการใด แต่หน่วยงานทางการปกครองเองก็พยายามที่จะเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการจัดระเบียบชุมชน โดยการเลือกตัวแทนของชาวบ้านในชุมชนเข้ากับติดต่อสัมพันธ์กับตน โดยการแต่งตั้งผู้นำทางการเมืองในช่วงแรก ในช่วงเวลาต่อมาเมื่อชุมชนหมู่บ้านได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหมู่บ้านทางการเมือง กลุ่มผู้นำดังกล่าวก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้นำทางการเมืองหรือผู้ใหญ่บ้าน พบว่า ผู้นำทางการเมืองคนแรกของหมู่บ้านแพะคือ นายพะน่อปรี(บุตรชายของ “ฟือ โร” บุคคลที่ได้สืบทอดตำแหน่งผู้นำตามประเพณีต่อจากบิดา) สิ่งหนึ่งที่พบในการเมืองภายในชุมชนในช่วงเวลานี้คือ การเริ่มต้นผูกขาดตำแหน่งผู้นำตามประเพณี และผู้นำตำแหน่งอื่น ๆ ภายในชุมชนกล่าวคือ ตระกูล “เต้ เปอ เดอ” ได้ผูกขาดความเป็นผู้นำตามประเพณี เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า การที่สามารถจะดำรงตำแหน่งผู้นำตามประเพณี หรือ “กอ เกอ จ่า” นั้นคุณสมบัติประการหนึ่งคือ การสืบสายโลหิตเท่านั้น สำหรับตำแหน่งผู้

นำถึงทางการต่อมาคือตำแหน่งผู้นำทางหน้านั้น สมาชิกของตระกูล “ฟือ โร” ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวมากกว่าสมาชิกตระกูลอื่น

เหตุผลสำคัญที่คนในชุมชนยอมรับสมาชิกในตระกูล “ฟือ โร” เป็นตัวแทนของคนชุมชนในการเข้าไปสัมพันธ์กับรัฐกล่าวคือ ตระกูลดังกล่าวนี้ โดยเฉพาะตัวผู้นำของตระกูล คือ “ฟือ โร” มีคุณสมบัติประการหนึ่งที่สำคัญในการเอื้อให้บุตรชายของตนได้รับการยอมรับจากชุมชนและหน่วยงานของรัฐในการเป็นตัวแทนชุมชน เนื่องจากการมีสายสัมพันธ์กับคนนอกชุมชน ได้แก่ คนพื้นราบ กลุ่มพ่อค้าไม้ กลุ่มพ่อค้าและคนในตัวอำเภอ ตลอดจนผู้ใหญ่ทางราชการเนื่องจาก “ฟือ โร” มีช้างและทำไม้กับคนนอกชุมชนอยู่ การที่ “ฟือ โร” มีเครือข่ายสายสัมพันธ์กับคนนอกชุมชนทำให้สมาชิกภายในครัวเรือนย่อมมีโอกาสสัมพันธ์กับกลุ่มคนต่าง ๆ ทำให้บุคคลกลุ่มดังกล่าวมีโลกทัศน์ ประสบการณ์ที่มากหรือแตกต่างจากสมาชิกคนอื่น ๆ ในชุมชน การมีโอกาสนี้ลักษณะดังกล่าวเอื้อต่อการเรียนรู้ภาษา สังคม วัฒนธรรมของคนกลุ่มต่างๆ อันจะช่วยในการเข้าไปสัมพันธ์กับกลุ่มคนของหน่วยงานราชการได้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะความได้เปรียบในแง่ของภาษา ในช่วงเวลานี้ บุคคลที่สามารถพูดภาษาพื้นเมืองในกลุ่มคนในชุมชนบ้านแพะมีน้อยมาก และบุคคลที่จะพูดได้ต้องเป็นบุคคลที่มีโอกาสออกนอกชุมชนไปสัมพันธ์กับเจ้าของภาษาด้วย ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นกลุ่มพ่อบ้าน หรือชายวัยกลางคน

นอกจากนั้น ตระกูล “ฟือโร” เป็นตระกูลใหญ่ตระกูลหนึ่งที่เป็นที่นับถือของคนในหมู่บ้าน ประกอบกับการเคยดำรงตำแหน่งผู้นำตามประเพณี และเป็นครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีมากของชุมชนทำให้ชาวบ้านเล็งเห็นถึงศักยภาพของคนในตระกูลดังกล่าวในการเข้าไปเป็นตัวแทนของชุมชนในการสัมพันธ์กับรัฐ เนื่องจากคนในชุมชนมีความเห็นว่า ในการเป็นตัวแทนของคนในชุมชนทั้งหมดในการติดต่อสัมพันธ์กับรัฐนั้นต้องเป็นบุคคลที่รู้เท่าทันคนของราชการ การมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีจะเอื้ออำนวยต่อการสัมพันธ์กับคนของรัฐในแง่ของค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ตลอดจนคนกลุ่มดังกล่าวไม่จำเป็นต้องหาเช้ากินค่ำสามารถเสียสละเวลา ค่าใช้จ่ายในการเดินทางสัมพันธ์กับข้าราชการประการสำคัญตำแหน่งดังกล่าวเอื้อประโยชน์ในอาชีพของคนกลุ่มนี้เพราะคนในตระกูลนี้มีความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปยังตัวอำเภอเพื่อติดต่อกับกลุ่มคนต่าง ๆ นอกจากนั้นคนในชุมชนบ้านแพะเองไม่ได้เห็นความสำคัญของตำแหน่งดังกล่าว หากเปรียบเทียบกับตำแหน่งผู้นำตามประเพณีแล้ว ตำแหน่งกึ่งผู้นำทางการเป็นเพียงการเป็นตัวแทนของชุมชนในการเข้าไปสัมพันธ์กับรัฐ ไม่มีบทบาทมากนักในการจัดระเบียบภายในชุมชนหมู่บ้าน และเห็นว่าตำแหน่งดังกล่าวเป็นภาระมากกว่าความภาคภูมิใจหรือแหล่งที่มาของผลประโยชน์ แต่ถ้าหากมองในทางกลับกัน สำหรับตระกูล “ฟือ โร” แล้ว การได้รับตำแหน่งดังกล่าวมีส่วนเกื้อหนุนหรือเสริมอำนาจของคนในตระกูลดังกล่าวค่อนข้างมาก ทำให้

สังคมของคนตระกูลนี้กว้างขวาง เพิ่มเครือข่ายความสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ในขณะที่กลุ่มคนในตระกูล “ฟือ โร” ได้เข้าไปสัมพันธ์กับรัฐเพิ่มมากขึ้น ผู้นำตามประเพณีเองก็ไม่ให้ความสำคัญกับตำแหน่งนี้มากเพราะบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้นำตามประเพณีของตนเองนั้นไม่ได้รับความกระทบกระเทือน เป็นการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ และโดยตัวของผู้นำตามประเพณีเอง ในช่วงเวลานี้คือ บุตรชายของ “เต้ เปอ เตอ” คือ “ปะ เซอ” เป็นผู้นำตามประเพณีที่มีการยอมรับจากคนในชุมชนค่อนข้างมาก คนในชุมชนค่อนข้างจะยกย่องผู้นำตามประเพณีคนดังกล่าวนี้ ถือว่าเป็นผู้นำที่มีความสามารถ มีศีลธรรม สามารถปกครองลูกบ้านและนำพาชุมชนให้อยู่รอด ด้วยลักษณะของผู้นำตามประเพณีคนดังกล่าวนี้ทำให้ผู้นำตามประเพณีเองไม่มีความหวั่นระแวงในตำแหน่งของผู้นำกึ่งทางการแต่อย่างใดเนื่องจากคนสามารถครองใจคนในชุมชนได้

อย่างไรก็ตามการเข้ามาจัดตั้งผู้นำกึ่งทางการในชุมชนสร้างผลกระทบต่่ออำนาจเดิมของผู้นำตามประเพณีในเวลาต่อมา เนื่องจากการคัดเลือกผู้นำกึ่งทางการซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนในการเข้าไปสัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐต้องเป็นบุคคลที่สามารถสื่อสารภาษาไทยหรือภาษาพื้นเมืองได้ กลุ่มสมาชิกของ “ฟือ โร” จะได้เปรียบในเรื่องดังกล่าว ทั้งในแง่ของความสามารถในการสื่อสาร ประสิทธิภาพในการติดต่อกับหน่วยงานราชการและบุคคลต่าง ๆ ในขณะที่ผู้นำตามประเพณีไม่มีคุณสมบัติตามที่ราชการต้องการ คือ ไม่มีความสามารถในด้านภาษา ไม่มีการศึกษา และมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับคนนอกชุมชนน้อยกว่า ไม่เป็นที่รู้จักของหน่วยงานราชการ การเข้ามาจัดตั้งตำแหน่งผู้นำของรัฐได้สร้างความแตกแยกภายในชุมชน แต่ก็ไม่ใช่ว่าความขัดแย้งที่มีการแสดงออกอย่างชัดเจน แต่เป็นความขัดแย้งที่มีอยู่ในลักษณะของการไม่พึงพอใจ

การที่บุคคลบางกลุ่มมีความต้องการสัมพันธ์กับรัฐ โดยในช่วงแรกนั้นคนในชุมชนไม่ได้เห็นความสำคัญต่อตำแหน่งผู้นำทางการที่รัฐได้เข้ามาแต่งตั้ง แต่ในช่วงเวลาต่อมา ตำแหน่งดังกล่าวมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐมีอำนาจและเป็นตำแหน่งสำคัญตำแหน่งหนึ่งในชุมชน โดยกลุ่มคนดังกล่าวจะได้รับผลประโยชน์หลายประการด้วยกันคือ การได้รับเงินเดือน การได้รับสวัสดิการต่าง ๆ เช่น ค่ารักษาพยาบาลของตนและคนในครอบครัว สิทธิได้รับการยกเว้นค่าเล่าเรียนบุตร(ช่วงเวลาที่ผ่านมา) ซึ่งผลประโยชน์เหล่านี้เป็นผลประโยชน์ที่ผู้ดำรงตำแหน่งได้รับโดยตรง แต่ผลประโยชน์ที่ได้รับทางอ้อม ได้แก่ เงินจากโครงการพัฒนาที่เข้ามายังหมู่บ้าน หรือเงินเปอร์เซ็นต์จากงบโครงการที่ได้รับจากผู้รับเหมา เป็นต้น

รายชื่อผู้นำทางการและผู้นำตามประเพณีจากกลุ่มตระกูลต่าง ๆ

ตระกูลพืโร	ตระกูลเสเปอเดอ	ตำแหน่งผู้นำตามประเพณี
1. พระหน่อปรี (ช่วงนี้ยังไม่มีนามสกุล) 2. นายมหาสุปา (คนพื้นราบ แต่งงานจากจังหวัดลำพูน) 3. นายกำเก สว่างกุล 4. นายพะเน่เฮ ไข่คำ 5. นายซาเก สว่างกุล 6. นายหงอแป๊ สว่างกุล 7. นายบุญตัง วุฒิเจริญ 8. นายจ้านงค์ วงศ์พนาไพร 9. นายประยูร พูนไพรทรัพย์ 13. นายสุวิทย์ รักษาติพงศ์พันธุ์	10. นายมนิตย์ มงคลชัยกุล 11. นายหมวก ใจเพื่อพันธุ์ 12. นายบุญเป็ง มงคลเจริญฤทธิ์	1. พืโร ผู้นำตระกูล พืโร 2. พระหน่อปรี บุตรชาย พืโร 3. เสเปอเดอ ผู้นำตระกูล เสเปอเดอ 4. นายปะเซอ บุตรชาย เสเปอเดอ 5. นายหม่อโพ นำน้อมจิต บุตรชายนายปะเซอ

แต่เดิมชุมชนมีทัศนคติเกี่ยวกับตำแหน่งผู้นำทางการเปรียบเสมือนการเพิ่มภาระให้กับตนเอง ทัศนคติดังกล่าวได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะในช่วงปลายยุค ชุมชนมีความเห็นว่าจากที่เคยเป็นภาระกลายเป็นการดำรงตำแหน่งดังกล่าวนี้สามารถหาผลประโยชน์จากโครงการพัฒนาด่าง ๆ ที่เข้ามายังหมู่บ้าน และตัวของผู้นำเอง คุณสมบัติประการสำคัญของผู้นำทางการที่สำคัญที่ชาวบ้านต้องการคือ ผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติในการติดต่อสัมพันธ์กับหน่วยงานของทางราชการได้ดี หรือสามารถเข้ากับผู้หลักผู้ใหญ่และนำเงินเข้ามาพัฒนาหมู่บ้านมาก ๆ หรือการนำความเจริญเข้ามาพัฒนาชุมชน

ในการเป็นผู้นำทางการเมืองและผู้นำทางการในช่วงต้นยุคนั้น การเป็นผู้นำสามารถดำรงตำแหน่งได้นาน เช่น กรณีของ นายพระหน่อปรี ได้เป็นผู้นำทางการเมืองจนเสียชีวิต นายกำเกบุตรชายของ นายพระหน่อปรีก็ได้ดำรงตำแหน่งผู้นำทางการเมืองจนเสียชีวิต หรือในกรณีของนายพะเน่เฮ ดำรง

ตำแหน่งผู้นำเป็นเวลา 20 ปี ซึ่งถือได้ว่าเป็นการดำรงตำแหน่งที่ยาวนานของผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้ง และได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน

บทบาทสำคัญของหน่วยงานทางการปกครองที่เข้ามาจัดระเบียบชุมชนถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเข้าสู่กระบวนการเป็นไทยของคนในชุมชนในแง่ของการเป็นพลเมืองไทยของรัฐ และเป็นประจักษ์สำคัญในการเข้าสู่กระบวนการเป็นไทยในช่วงเวลาต่อมา ซึ่งมีรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลายขึ้นอยู่กับความพร้อมและการตัดสินใจที่จะเลือกที่จะเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยในลักษณะใด การดำเนินการสำรวจประชากรของหมู่บ้าน ได้ทำขึ้นในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2504 – 2508 เป็นการสำรวจจำนวนประชากรเป็นครั้งแรกของหมู่บ้านแพะ และมีการดำเนินการจัดตั้งให้ชุมชนบ้านแพะเป็นหมู่บ้านทางการของหน่วยงานทางการปกครอง โดยมีนายหงอแป สว่างกุลเป็นผู้ใหญ่ทางการเป็นคนแรก (นายหงอแป สว่างกุล (อดีต)ผู้ใหญ่บ้าน อายุ 76 ปี บ้านเลขที่ 38 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่ 18 สิงหาคม 2541)

เมื่อมีการสำรวจประชากรเสร็จแล้ว ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้พาสมาชิกภายในชุมชนของตนไปยังที่ทำการอำเภอเพื่อดำเนินการจัดทำบัตรประชาชนและทะเบียนบ้าน ตลอดจนการลงสัญชาติไทย ตามความเห็นของคนในชุมชนในช่วงเวลานั้น ชาวบ้านค่อนข้างมีความหวาดกลัวต่อการกระทำของหน่วยงานทางราชการเป็นอย่างมากในการเข้าไปสำรวจประชากรและการจัดทำเอกสารต่าง ๆ และคนในชุมชนเองก็ไม่ได้มีความเห็นว่า การทำเอกสารดังกล่าวจะมีความสำคัญต่อชีวิตของตนเอง หรือคนในครอบครัวของตนแต่ประการใดแต่มีความเห็นในทางที่กลับกันว่า การดำเนินการสำรวจสำมะโนประชากรของหน่วยงานของรัฐเป็นการผูกมัดพวกตน ทำให้พวกตนไม่มีความเป็นอิสระต้องอยู่ได้หรืออยู่ภายใต้การปฏิบัติงานต่าง ๆ ของหน่วยงานราชการ และไม่รู้ว่าการทำทะเบียนเอกสารสำคัญ of หน่วยงานทะเบียนดังกล่าว แต่ทุกครัวเรือนก็ยินยอมปฏิบัติตามข้อระเบียบของทางราชการ ซึ่งในช่วงเวลาต่อมา ชุมชนได้เริ่มเห็นความสำคัญของเอกสารที่ทางราชการเป็นผู้ออกให้ โดยเฉพาะความสำคัญในแง่ของการก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายในฐานะที่เป็นพลเมืองของราชอาณาจักร เช่น การได้รับบริการการจากภาครัฐ การทำนิติกรรมต่าง ๆ

สำหรับในช่วงแรกของการทำทะเบียนเอกสารสำคัญดังกล่าวนี้ ชาวบ้านทุกหลังคาเรือนในชุมชนบ้านแพะได้รับการลงทะเบียนชื่อในทะเบียนบ้าน และการลงสัญชาติแต่ยังไม่มียามสกุล ครัวเรือนแรกที่มีนามสกุลคือ ครัวเรือนของผู้ใหญ่บ้าน คือนายหงอแป สว่างกุล ขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านของชุมชนบ้านแพะ โดยทางอำเภอเป็นผู้จัดทำให้ ชาวบ้านโดยส่วนใหญ่ยังไม่มียามสกุลใช้อีกทั้งในช่วงเวลานั้น การมียามสกุลเป็นเรื่องใหม่ คาดว่าชุมชนเองไม่มีความสนใจหรือให้ความสำคัญในการตั้งนามสกุลสำหรับครัวเรือนของตน การมีชื่อในทะเบียนบ้านและการมีบัตรประจำตัวประชาชนก็ถือว่าเพียงพอแล้ว

ในการสำรวจสำมะโนประชากร พบว่า การใช้ชื่อบุคคลภายในบ้านนั้น เจ้าพนักงานฝ่ายทะเบียนจะบันทึกชื่อของคนในชุมชนตามชื่อภาษากะเหรี่ยง ไม่มีการเปลี่ยนแปลงให้เป็นชื่อไทย เนื่องจากหน่วยงานของรัฐมีความเห็นว่า การใช้ภาษากะเหรี่ยงง่ายสำหรับคนในชุมชนเองที่จะจำและสะดวกในการดำเนินการและก็ถือว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับชุมชน หากมีการดำเนินการเปลี่ยนเป็นชื่อไทย อาจก่อให้เกิดปัญหายุ่งยาก ทั้งในการเปลี่ยนชื่อ ตั้งชื่อใหม่ และการจำชื่อใหม่ที่เป็นภาษาไทย ปัญหาการไม่มีการศึกษา และปัญหาการไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยและภาษาพื้นเมืองได้เป็นอุปสรรคสำคัญของหน่วยงานราชการในการปฏิบัติหน้าที่ในชุมชนของชาวกะเหรี่ยง อย่างไรก็ตามการใช้ชื่อภาษากะเหรี่ยงเองก็ประสบกับปัญหาหลายประการด้วยกันคือ ในการเขียนชื่อภาษากะเหรี่ยงให้เป็นภาษาไทยบางครั้งเขียนแล้วอ่านไม่ตรงกับชื่อเดิมทำให้ชาวบ้านสับสนว่าเป็นชื่อของบุคคลใดในชุมชน ปัญหาชื่อซ้ำ แต่การมีเลขที่บ้านจะช่วยในกรณีดังกล่าว

ความเปลี่ยนแปลงในการใช้ชื่อไทยนั้นเกิดขึ้นประมาณ พ.ศ 2520 เป็นต้นมา เนื่องจากคนในชุมชนมีความเห็นว่า การเปลี่ยนชื่อที่ใช้ติดต่อกับราชการเป็นภาษาไทยนั้นให้ประโยชน์มากกว่าผลเสียกล่าวคือ ผลประโยชน์ในด้านการได้รับการบริการที่ดีจากรัฐ ไม่สับสนในการจัดทำทะเบียนลักษณะเป็นทางการหรือเป็นสากล ก่อให้เกิดความรู้สึกมั่นใจ ไม่อาย ไม่มีความรู้สึกด้อย อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเจริญหรือการได้รับการพัฒนา

ความรู้สึกอับอายต่อความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในสังคมไทย เกิดขึ้นเนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวมีความเห็นว่า การเป็นกะเหรี่ยงถูกป้ายชื่อให้เป็นชาวเขา อันแสดงให้เห็นถึง ความล้าหลัง การไม่มีความเจริญ เป็นกลุ่มที่ไม่ได้รับการพัฒนา ไม่ว่า การศึกษา การรักษาพยาบาลแผนใหม่ อีกทั้งเป็นกลุ่มคนที่มีความเชื่อเกี่ยวกับผีซึ่งมีความเห็นว่าเป็นความเชื่อกึ่งมหาย เป็นคติน

การเปลี่ยนแปลงชื่อนอกจากทัศนคติของคนในชุมชนเองแล้ว รัฐเองก็สนับสนุนให้มีการเปลี่ยนมาใช้ชื่อไทยเพิ่มมากขึ้น โดยการเปลี่ยนชื่อนั้นได้เริ่มต้นจากคนสองกลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มผู้นำทางการเมืองจะเป็นกลุ่มหนึ่งที่นิยมเปลี่ยนเป็นชื่อภาษาไทยแทนชื่อภาษากะเหรี่ยงเดิมของคน เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวจะต้องเกี่ยวข้องกับหน่วยงานของรัฐ การเปลี่ยนเป็นชื่อไทยทำให้มีความมั่นใจ มีความภาคภูมิใจมากซึ่งทั้งหมดเป็นเรื่องของความรู้สึกของแต่ละบุคคล

กลุ่มคนที่สองคือ กลุ่มเด็ก เริ่มต้นจากเมื่อทารกเริ่มเกิดจะมีการแจ้งชื่อ(แจ้งเกิด) เจ้าพนักงานฝ่ายทะเบียนมักจะนิยมตั้งชื่อให้เด็กเป็นภาษาไทย หรือเมื่อเด็กเข้าเรียนในโรงเรียน ครูอาจารย์มักจะนิยมตั้งชื่อเด็กเป็นภาษาไทยด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามในขณะที่เด็ก หรือกลุ่มคนโดยส่วนมีชื่อที่เป็นทางการเป็นภาษาไทย แต่ก็มีชื่อภาษากะเหรี่ยงควบคู่กันด้วย และกลุ่มคนดังกล่าวก็จะต้องจำชื่อของคนให้ได้ทั้งสองภาษา และชื่อทั้งสองภาษาจะถูกใช้ในเงื่อนไขที่แตกต่างกัน กล่าวคือ

การใช้ชื่อภาษากะเหรี่ยงจะใช้เรียกสำหรับคนภายในครอบครัว กลุ่มเครือญาติ คนในชุมชน และกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน สำหรับชื่อภาษาไทยจะใช้ในกรณีของการติดต่อกับหน่วยงานราชการ

ความสำคัญของการมีนามสกุลเริ่มมีมากขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา สมาชิกภายในชุมชนบ้านแพะมีการทยอยให้ทางหน่วยงานด้านการจัดหาทะเบียนจัดหานามสกุลให้กับครัวเรือนหรือกลุ่มเครือญาติของตน เหตุผลหรือปัจจัยที่ส่งผลหรือผลักดันให้คนในชุมชนเห็นถึงความสำคัญของการมีนามสกุลเนื่องมาจาก การที่คนในชุมชนจำเป็นต้องสัมพันธ์กับหน่วยงานของภาครัฐเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเด็กที่จะต้องเข้าโรงเรียน การมีนามสกุลจึงเป็นสิ่งจำเป็น ตลอดจนการเข้าไปสัมพันธ์กับหน่วยงานของทางราชการโดยส่วนใหญ่ การมีนามสกุลจะทำให้ง่ายต่อการติดต่อกับหน่วยงานนั้น และได้รับความสะดวกมากกว่า และคล้ายกับมีความเจริญหรือมีศักดิ์ศรีมากกว่าการไม่มีนามสกุล หรืออาจกล่าวได้ว่า การมีนามสกุลนั้นมีความเป็นไทย เป็นคนไทยมากกว่าคนที่นับถือศาสนา มีทะเบียนบ้าน มีสัญชาติไทยแต่ไม่มีนามสกุล อีกทั้งหน่วยงานของทางราชการก็มีนโยบายสนับสนุนให้คนในเขตพื้นที่รับผิดชอบของคนมีนามสกุลใช้เพื่อสะดวกในการปฏิบัติงานด้านงานทะเบียนและเอกสารของเจ้าพนักงานของสำนักงานอำเภอ ทางหน่วยงานดังกล่าวมีการตั้งนามสกุลบริการให้กับชาวบ้านเลือกจะใช้นามสกุลใด

ปัจจัยภายในชุมชนเองก็มีส่วนอย่างมากต่อกรณีดังกล่าวคือ การที่ชุมชนมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปสัมพันธ์กับหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ การติดต่อซื้อขายผลผลิตที่ได้ทำการเพาะปลูกเพิ่มมากขึ้น หรือการสัมพันธ์กับเครือข่ายทางการ และปัจจัยภายนอกคือ รัฐเป็นตัวละครสำคัญที่สนับสนุนให้คนภายใต้การปกครองของตนจัดทำนามสกุล จากปัจจัยข้างต้นก่อให้เกิดความพยายามที่จะมีนามสกุลของคนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น ตั้งแต่ผู้ใหญ่บ้านเริ่มมีนามสกุล แต่การมีนามสกุลหรือการทำคำร้องขอมีนามสกุลจากทางราชการไม่ใช่เรื่องง่ายนักเพราะจะต้องมีการทำตามขั้นตอนต่าง ๆ ของระบบราชการ และตัวของผู้นำทางการของแต่ละหมู่บ้านจะต้องเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกลูกบ้านของตนด้วย เช่น การให้คำแนะนำ การรับรองเอกสารต่าง ๆ ให้ ซึ่งชาวบ้านเองก็มีความเห็นว่า ถ้าหากไม่มีค่าใช้จ่ายพอก็ไม่สามารถที่จะขอทำนามสกุลได้ และการขอมีนามสกุลเป็นเรื่องใหม่สำหรับชาวกะเหรี่ยงเพราะตามวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงนั้น การนับสายเครือญาติที่สนิทกันจะทำเพียงสามถึงสี่ชั่วอายุคนเท่านั้นกล่าวคือ ในรุ่นของตายาย – ปู่ย่า รุ่นที่สองคือ รุ่นของพ่อแม่ รุ่นที่สามคือ รุ่นของลูก และรุ่นที่สี่ คือ รุ่นของเหลน พอถึงในช่วงรุ่นที่ห้า ความสัมพันธ์ของคนในกลุ่มเครือญาติก็จะเริ่มห่างออกไป ความเชื่อบางประการของชาวกะเหรี่ยงกล่าวไว้ว่า รุ่นที่ห้าคนในกลุ่มเครือญาติเดียวกันสามารถแต่งงานกันได้เพราะถือว่ามีความสัมพันธ์ของระบบเครือญาติที่ห่างกันแล้ว หรืออาจจะถือได้ว่าเป็นคนอื่นไปแล้ว การแต่งงานในกลุ่มเครือญาติที่ใกล้ชิดกัน ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่าสามารถ

เป็นปอบได้ การนับกลุ่มเครือญาติของชาวกะเหรี่ยงสามารถนับได้ทั้งทางฝ่ายพ่อและทางแม่ แต่ในการนับถือผีเรือนนั้นสามีจะต้องหันมานับถือผีเรือนของฝ่ายผู้หญิงหรือภรรยา

จากที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับการขอมีนามสกุลจากทางราชการ สำหรับบางครัวเรือนที่มีความต้องการมีนามสกุลใช้เพื่อส่งบุตรหลานเข้าเรียนในระดับที่สูงกว่าชั้นประถมศึกษา และเรียนในตัวอำเภอ หรือในกรณีของการทำนิติกรรมต่าง ๆ เช่น การซื้อ - ขาย โอนสังหาริมทรัพย์ หรือ อสังหาริมทรัพย์ต่าง ๆ การมีนามสกุลเป็นสิ่งที่จำเป็น สิ่งที่เกิดขึ้นในบางกรณีได้แก่ การยืมนามสกุลใช้กันในกลุ่มเครือญาติเดียวกัน ครัวเรือนใดที่ได้นามสกุลก่อน เช่น นายหงอแป้ สว่างกุล ซึ่งเป็นครัวเรือนแรกที่ได้นามสกุลก็มีการให้ญาติในกลุ่มเครือญาติเดียวกันยืมนามสกุล หรือให้ใช้นามสกุลเดียวกันกับตน เนื่องจากการทำนามสกุลของรัฐในช่วงต้นจะเป็นการทำนามสกุลให้กับครัวเรือนใดครัวเรือนหนึ่งเท่านั้น มิใช่เป็นการทำนามสกุลให้กับกลุ่มเครือญาติหรือกลุ่มตระกูลทั้งหมด ซึ่งส่งผลให้คนในตระกูลเดียวกันมีนามสกุลที่หลากหลายมิได้บ่งบอกถึงความสัมพันธ์ทางเครือญาติตามแบบของชาวกะเหรี่ยงเลย

นอกจากการยืมนามสกุลใช้กันในกลุ่มเครือญาติที่สนิทสนมกันก็มีการซื้อ - ขายนามสกุลระหว่างกลุ่มเครือญาติเดียวกันหรือคนภายในชุมชนเดียวกัน การซื้อขายเป็นสัญลักษณ์ชี้ให้เห็นถึงความยุ่งยากในการขอมีนามสกุลจากทางราชการ หรือการที่มีการขอแล้วต้องใช้เวลาในการพิจารณา ชาวบ้านจึงนิยมที่จะใช้วิธีซื้อจากกลุ่มคนที่มีนามสกุลอยู่ก่อนแล้ว การซื้อ - ขายในช่วงแรกก็ไม่ใช่ว่าเรื่องยุ่งยากหากได้รับการยินยอมจากเจ้าของนามสกุล และได้รับการรับรองจากผู้นำทาง การแล้ว ทางราชการเองก็ได้จัดซื้อแต่ประการใดเพราะผู้ที่ขอร่วมใช้นามสกุลก็เป็นคนไทย มีบัตรประจำตัวประชาชน มีทะเบียนบ้าน และได้รับการลงสัญชาติเป็นที่เรียบร้อยแล้ว แต่เมื่อทางราชการได้ส่งเสริมให้คนอยู่ภายใต้การปกครองของคนให้มีการจัดทำนามสกุล พบว่าทางราชการเองก็ได้ให้ความช่วยเหลือแก่คนในชุมชนโดยการตั้งนามสกุลให้(นายมานิตย์ มงคลชัยกุล อดีตผู้ใหญ่บ้าน อายุ 45 ปี บ้านเลขที่ 49/2 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน วันที่ 24 กันยายน 2541)

การตั้งนามสกุลโดยหน่วยงานของทางราชการ โดยส่วนใหญ่ปลัดอำเภอทางด้านงานทะเบียนหรือปลัดอำเภอที่ทำงานในพื้นที่ด้านการพัฒนาจะเข้าร่วมช่วยตั้งนามสกุลให้ชาวบ้าน โดยจะมีรายนามของนามสกุลต่าง ๆ ให้ชาวบ้านเลือก แต่ละนามสกุลจะไม่ซ้ำกัน เมื่อชาวบ้านเลือกแล้วก็จะดำเนินการจัดตั้งนามสกุลให้เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนกับนามสกุลที่มีอยู่ก่อนหน้านั้น ถ้าหากนามสกุลซ้ำก็ให้ชาวบ้านทำการเลือกใหม่

ลักษณะเด่นประการหนึ่งที่รัฐเป็นผู้ตั้งนามสกุลให้ชาวบ้านคือ นามสกุลที่ตั้งโดยส่วนใหญ่มักจะยาวอย่างน้อยสี่ถึงห้าพยางค์ และมีลักษณะบางประการที่บ่งชี้หรือให้ความรู้ถึงความเป็นนาม

สกุลที่ดั่งขึ้นมาใหม่ เช่น เป็นนามสกุลของชาวกะเหรี่ยง(ในกรณีที่พื้นที่การปกครองนั้นมีชาว
กะเหรี่ยงอาศัยอยู่) เนื่องจากนามสกุลที่ดั่งขึ้นมักจะเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดลอม
ทรัพยากรธรรมชาติ การได้รับความเจริญ หรือสิ่งที่เป็นมงคลต่อชีวิต และครอบครัว ตลอดจน
สัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นชาวไทยภูเขา(นามสกุลที่มีอยู่ในชุมชนบ้านแพะได้แก่ ธรรมชาติ
ศคโส ดอกไม้คอย ฤดีไพรวัลย์ ษามากมเงิน คำริเพิ่มสุข สารณคำ รุ่งรังสรรค์ ษมาจิตรุ่งโรจน์ หน่อ
จันทร์ ภูไพรเจริญ เปรมเจริญจิตร ศิริศรีสกุล ผาติวโรคม ผาติบุญมงคล บัวลอย วุฒิเจริญ ผาติมงคล
บุญ ชนะพันธ์ ขจรเลิศ อมรไผ่คารา บิศาสกุล เจริญสุขพนาพันธ์ ผาติวาพรรณ ละอองจันทร์ พุ่ม
พวงมาลี เจริญสุขพันธ์ สถิตย์พนาไพร ไผ่กระจายพนา พันธุ์มาลี สุดแดนไพรพฤกษ์ เลิศดวงพร
ผาติโกศลพงศ์ ณาณชีวิเลิศ ชนะภัยพาล ษมาชัยเรืองฤทธิ์ ใจศิษฐ์เรืองสุข เลิศดวงรัตน์ นันท
บรรเลง ไพรพิพัฒน์ พ้าคงคอย ดอกไม้ป่า สถิตย์พนาไพร สว่างกุล มาลาดอกรัก อมรไผ่ชีพ ชิงชัยมี
ชาญ นันทเกตุ อาภาจันทร์ ใจเพื่อพันธุ์ ธรรมชาติศคโส ผาติวิริยะพันธ์ มงคลชัยกุล บำรุงพนัส น้า
น้อยจิตต์ ยอดพนา ไผ่ใจความรู้ ผาติวณิชย์กุล ผาติพงศ์โมกล ไผ่มงคล เจริญพิพิธพรชัย คำนึ่ง
พนาคอน พิพัฒน์ติทธิ์ ไพรเด่นดวง เฉลยอุดมผล อัสดงไพร ผาติวงศ์สถิตย์ แก้วชุม ผาติสุขเกษม
วงศ์พนาไพร สร้อยศคโส)

ดังนั้น การจัดทำหรือร้องขอเกี่ยวกับการจัดทำนามสกุล เป็นความสำคัญหรือการให้ความสำคัญ
สำคัญต่อการมีนามสกุลของกลุ่มคนดังกล่าว เนื่องจากเงื่อนไขทางสังคม คือ การติดต่อกับหน่วย
งานภาครัฐ เอกชนที่เพิ่มมากขึ้น และรัฐเองก็มีส่วนช่วยสนับสนุนให้กิจกรรมดังกล่าวสามารถ
ดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว

นอกจากการสำรวจสำมะโนครัว โดยมีการลงชื่อ นามสกุล และบ้านเลขที่ การระบุนาสนา
ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญ รัฐไทยยอมรับศาสนาสากล ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์
และศาสนาอิสลาม แต่สำหรับความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชนต่างๆ คือ ความเชื่อเกี่ยวกับผี รัฐไม่ยอม
รับหรือนับว่าเป็นศาสนาหนึ่ง หรือศาสนาสากล ในการระบุนาสนาในทะเบียนบ้าน ชาวบ้านจะต้อง
เป็นผู้เลือกระบุนาสนาใดศาสนาหนึ่ง การระบุดังกล่าวอาจจะมีส่วนต่อการที่กลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ
เลือกที่จะต้องแสดงสัญลักษณ์บางอย่างว่าตนเป็นกลุ่มคนที่นับถือศาสนาดังกล่าว เช่น การแสดงตน
เป็นพุทธมามะกะ หรือการรับศีลปฏิบัติสมา เป็นต้น

จากการเข้ามาดำเนินงานของหน่วยงานทางการปกครอง โดยเฉพาะงานทางด้านการสำรวจประชากรและการดำเนินการจัดทำเอกสารต่าง ๆ ของหน่วยงานทางด้านทะเบียนนั้น ถ้าหากมองอย่างผิวเผินจะพบว่า ทุกคนได้รับการปฏิบัติหรือการเป็นคนไทยได้อย่างพร้อมเพรียงกันทั้งหมู่บ้าน แต่ถึงอย่างไรก็ตามกลุ่มคนกลุ่มแรกที่จะได้รับการดำเนินการให้โดยหน่วยงานของทางราชการก็มักจะเป็นกลุ่มของผู้นำทางการในชุมชนก่อน เช่น ในกรณีของการมีนามสกุล กลุ่มของตระกูล “ฟิ อ โร” จะเป็นกลุ่มคนกลุ่มแรกที่มีนามสกุล และช่วยกันหรือช่วยเหลือกันให้กลุ่มเครือญาติของตนได้รับนามสกุลก่อน แต่สำหรับบางครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำทางการ และรู้จักกับข้าราชการในอำเภอก็สามารถที่จะมีนามสกุลได้เร็ว แต่ทั้งนี้จะต้องเสียค่าใช้จ่ายพอประมาณ จากการดำเนินการจัดทำนามสกุลนี้ ถ้าหากมองในแง่ของการเคลื่อนย้ายเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทย ในแง่ที่ว่า ใครมีนามสกุลก็แสดงให้เห็นถึงความเป็นไทยมากกว่าแล้ว กลุ่มของผู้นำทางการพร้อมกับสมาชิกภายในครัวเรือนของตนและกลุ่มญาติบางกลุ่มก็จะเข้าขยับใกล้ความเป็นไทยมากกว่าคนในชุมชนคนอื่น ถัดมาก็คือ กลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่สามารถดำเนินการจัดทำได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีและการมีสายสัมพันธ์กับกลุ่มผู้นำทางการของชุมชนนั้นก็คิดลดจนการมีสายสัมพันธ์กับข้าราชการในตัวอำเภอส่งผลให้ขยับใกล้เส้นความเป็นไทยมากกว่า กลุ่มคนถัดไปคือ คนส่วนใหญ่ภายในชุมชนที่มีฐานะปานกลางจะเป็นกลุ่มที่ได้ขยับเข้าเป็นกลุ่มที่สามเมื่อมีการสนับสนุนให้มีการจัดทำนามสกุล ซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ของสังคมหมู่บ้าน กลุ่มคนดังกล่าวเองก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายพอประมาณในการดำเนินการร้องขอให้มีนามสกุลถึงแม้รัฐเองให้การสนับสนุนให้มีการดำเนินการร้องขอให้มีการจัดทำนามสกุลก็ตาม และกลุ่มสุดท้ายคือ กลุ่มที่ฐานะทางเศรษฐกิจด้อยที่สุดภายในชุมชน หรือคนยากจนภายในหมู่บ้าน จะเป็นคนกลุ่มสุดท้ายในทุกเรื่อง เช่นเดียวกับการจัดทำบัตรหรือการทำนามสกุล กลุ่มคนดังกล่าวจะได้รับเป็นคนกลุ่มสุดท้ายและมักจะเป็นการช่วยเหลือหรือร้องขอให้ผู้นำทางการช่วยเหลือคนและครอบครัวเพราะตามความสามารถแล้วเขาไม่สามารถดำเนินการใด ๆ ได้ พบว่า บางครัวเรือนที่มีฐานะยากจนก็ไม่ได้มีการสำรวจประชากรในหมู่บ้านในช่วงแรก ทำให้กลุ่มคนดังกล่าวกลายเป็นคนตกสำรวจ และเสียผลประโยชน์หลายประการ ในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งภายในชุมชน ดังนั้นกลุ่มคนกลุ่มดังกล่าวนี้จะเป็นคนกลุ่มที่ขยับเข้าใกล้เส้นความเป็นไทยน้อยที่สุดกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ ในชุมชน

นอกจากหน่วยงานทางการปกครองแล้ว หน่วยงานอื่นของรัฐที่ทยอยเข้ามาเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามเป้าหมายของหน่วยงานของตน หน่วยงานที่สองที่จะกล่าวถึงในที่นี้คือ หน่วยงานทางการศึกษา สำหรับหน่วยงานการจัดการศึกษาในที่นี้จะกล่าวถึงหน่วยงานของกลุ่มมิชชันนารีที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในตัวอำเภอแม่สะเรียงเป็นหน่วยงานแรกที่เข้ามาจัดตั้งโรงเรียนในตัว

อำเภอ ได้มีชาวแม่สะเรียงทั้งชาวพื้นราบและชาวกะเหรี่ยงเข้าเรียนในโรงเรียนดังกล่าว โดยโรงเรียนดังกล่าวจะสอนภาษาไทย และต่อมาโรงเรียนของมิชชันนารีได้โอนให้หน่วยงานของทางราชการ ปัจจุบันคือ โรงเรียนบ้านโป่งวันครู 2504

พบว่า โรงเรียนที่ตั้งขึ้นโดยมิชชันนารีในช่วงแรกนั้น สำหรับคนในชุมชนบ้านแพะนั้น ได้มีคนในตระกูล “ฟือโร” ได้เข้าเรียนในโรงเรียนดังกล่าวนี้ด้วย คือ นายพะหน่อปรี ซึ่งเป็นผู้นำทางการคนแรกของชุมชนบ้านแพะ สำหรับชุมชนบ้านแพะนั้น โรงเรียนได้เข้ามาจัดตั้งประมาณปี พ.ศ. 2506 – 2510 ในการเข้ามาจัดตั้งสถานศึกษาภายในชุมชนบ้านแพะเองก็ประสบปัญหาหลายประการกล่าวคือ ในการเข้ามาขอจัดตั้งโรงเรียนภายในชุมชนบ้านแพะแต่ไม่ได้รับคำตอบรับจากกลุ่มผู้นำชุมชนทั้งกลุ่มผู้นำทางการเองและกลุ่มผู้นำตามประเพณี อีกทั้งผู้อาวุโสในหมู่บ้านคนอื่น ๆ เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวมีความเห็นว่า พื้นที่ชุมชนยังมีความร้อน (ผิวยังแรงอยู่) หรือพื้นที่ดังกล่าวเริ่มเย็นลงการเข้ามาสร้างโรงเรียนอาจทำให้พื้นที่กลับร้อนเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นในพื้นที่ชุมชนไม่ควรต้อนรับการเข้ามาจัดตั้งหน่วยงานภายในชุมชน เพราะถ้าเกิดปัญหาใดหรืออุบัติเหตุขึ้นอาจทำให้ชุมชนไม่สามารถตั้งอยู่ได้ ซึ่งนั่นหมายถึงชีวิตของผู้คน ทรัพย์สินตลอดจนสัตว์เลี้ยงของคนในชุมชน มีการเข้ามาตกลงทำความเข้าใจกับชุมชนหลายครั้งแต่ก็ได้รับการยืนยันมิให้มีการจัดตั้งโรงเรียน ถ้าผู้ปกครองท่านใดต้องการส่งบุตรหลานเข้าเรียนก็สามารถที่จะให้ลูกหลานเดินทางไปเรียนที่หมู่บ้านสบหารซึ่งเป็นหมู่บ้านของชาวพื้นราบอยู่ไม่ไกลจากชุมชนมากนัก แต่ผู้ปกครองของเด็กในช่วงเวลานั้นก็มิได้มีความสนใจที่จะให้บุตรหลานเข้าเรียนแต่ประการใดเลย ในบางปีไม่มีเด็กนักเรียนจากชุมชนบ้านแพะเข้าเรียนหนังสือเลยแม้ทางครูจากโรงเรียนบ้านสบหารจะเข้ามาชักชวนก็ตาม เหตุผลที่ผู้ปกครองเด็กไม่ได้ให้ความสำคัญแก่การศึกษาในช่วงต้นเนื่องจากมีความเห็นว่า การศึกษามีได้ช่วยให้ชีวิตของผู้เรียนหรือครอบครัวดีขึ้นแต่ประการใด ถึงแม้จะเรียนหนังสือก็ต้องกลับมาทำงานเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ ที่ตัดสินใจไม่เรียนหนังสือเช่นเดียวกัน การส่งบุตรหลานเข้าเรียนทำให้เสียเวลาและเป็นการเสียแรงงานภายในครอบครัว การทำงานกับครอบครัวก็เป็นการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพในการเลี้ยงตนเองประการหนึ่งเช่นกันและมีประโยชน์ในแง่ที่ความรู้ประสบการณ์ดังกล่าวสามารถนำมาใช้จริงในการดำเนินชีวิต

จากปัญหาที่เรื้อรังเกี่ยวกับการเข้ามาขอจัดสร้างโรงเรียนในพื้นที่ชุมชน ซึ่งถูกปฏิเสธมาโดยตลอด ราชการเองก็มีความพยายามที่จะยุติปัญหาดังกล่าว โดยการให้ครูใหญ่โรงเรียนบ้านสบหาร คือ อาจารย์ชื่น อุปนันท์ ซึ่งเป็นชาวพื้นราบบ้านสบหาร และค่อนข้างมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวบ้านในชุมชนบ้านแพะ ได้เข้ามาเป็นคนกลางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเพื่อให้สามารถตกลงกันได้ เนื่องจากปัญหาดังกล่าวเริ่มมีแนวโน้มที่จะมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น โดยผู้นำตามประเพณีเป็นหัวหน้าภายในชุมชนในการปฏิเสธหน่วยงานของรัฐในครั้งนี้ ในขณะที่หน่วยงานทาง

การศึกษาได้ขอให้หน่วยงานทางการปกครองช่วยเหลือเพื่อเจรจากับคนในชุมชน โดยกลุ่มผู้นำทางการเป็นคนกลางในการเจรจา ในช่วงแรกเอง ผู้นำทางการก็มีความเห็นเช่นเดียวกับคนในชุมชน แต่เมื่อทางราชการได้ใช้อำนาจในการบีบบังคับคือ จะมีการจับกุมผู้ที่ทำการต่อต้านการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการทำให้ผู้นำทางการเจรจาขอให้ทางผู้นำตามประเพณียอมรับการก่อสร้างโรงเรียนในพื้นที่ พร้อมทั้ง อาจารย์ขึ้น อุปนันท์ ซึ่งเป็นคนรับรองในการขอให้มีการประนีประนอมระหว่างกัน ในท้ายที่สุดกลุ่มชาวบ้านก็ต้องยอมให้ทางราชการเข้ามาก่อสร้างโรงเรียน แต่ทั้งนี้ในช่วงแรกของการเข้ามาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนชุมชนบ้านแพะนั้น ชาวบ้านมีเงื่อนไขที่ขอให้ทางราชการปฏิบัติตามคือ กรณีที่มีครูอาจารย์เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ทำการสอนจะต้องแจ้งให้ผู้นำหมู่บ้านทราบ และทางผู้นำตามประเพณีจะมีการประกอบพิธีกรรมแจ้งให้กับผีประจำหมู่บ้านทราบ ซึ่งให้ถือเป็นข้อปฏิบัติสำคัญของข้าราชการครู(นายสุพอ เจริญพิพิธพรชัย อายุ 65 ปี บ้านเลขที่ 45 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่ 10 กันยายน 2541)

การเข้ามาจัดตั้งโรงเรียนหรือระบบการศึกษาในชุมชนไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่ทีเดียของหมู่บ้าน เนื่องจากก่อนหน้านั้นก็มีคนภายในชุมชนได้เข้าเรียนหนังสือทั้งในตัวอำเภอและโรงเรียนในหมู่บ้านสภาร แต่สิ่งที่ชาวบ้านปฏิเสธการศึกษาของรัฐ เนื่องจากมีความเห็นว่า การเข้ามาของหน่วยงานดังกล่าวนี้จะเข้ามาตั้งในหมู่บ้าน ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานแรก ซึ่งหน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐไม่มีหน่วยงานใดที่เข้ามาตั้งในหมู่บ้าน นอกจากนั้นมีความเห็นว่า การเข้ามาของหน่วยงานทางการศึกษาจะเข้ามาเปลี่ยนแปลงชุมชน โดยเฉพาะการเปลี่ยนความคิด โลกทัศน์ของคนในชุมชน ทำให้ยากต่อการจัดการดูแลควบคุมความคิดของคนในชุมชนให้อยู่บนแนวความคิดเดียวกัน การศึกษาของรัฐวางอยู่บนวัฒนธรรมอื่น และมีอำนาจเหนือกว่าชุมชน

การที่ผู้นำตามประเพณีเป็นตัวละครสำคัญในการปฏิเสธการเข้ามาของรัฐ เนื่องจากผู้นำดังกล่าวมีฐานอำนาจอยู่บนความเชื่อดั้งเดิมของคนในชุมชน การเข้ามาของการศึกษามีส่วนในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ระบบคิด ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อความประพฤติ หรือการปฏิบัติตนของสมาชิกภายในชุมชนในด้านการเคร่งครัดต่อความเชื่อ ค่านิยม ประเพณีวัฒนธรรม และทำให้อำนาจที่มีอยู่แต่เดิมของคนลดน้อยลง

ทัศนะในการปฏิเสธการเข้ามาของหน่วยงานทางการศึกษาของคนในชุมชนค่อนข้างหลากหลายกล่าวคือ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งไม่ใช่ทุกคนในชุมชนจะมีความเห็นพ้องต้องกัน ความเห็นที่แตกต่างยังคงมีอยู่เสมอในสังคมหมู่บ้าน สำหรับกรณีดังกล่าว กลุ่มตระกูล “ฟือ โร” และวัยกลางคนของหมู่บ้านเป็นกลุ่มที่สนับสนุนการเข้ามาหน่วยงานทางการศึกษาและให้ความสำคัญต่อการศึกษามากกว่ากลุ่มผู้นำตามประเพณีและผู้อาวุโสหมู่บ้านอื่น ๆ เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวมีประสบการณ์ที่แตกต่างจากสมาชิกคนอื่น ๆ เงื่อนไขที่สำคัญคือ กลุ่มคนดังกล่าวมีโอกาสสัมผัสกับคน

ภายนอกชุมชนมากกว่า ได้เห็นตัวอย่างของผู้ประสบความสำเร็จจากการศึกษา กลุ่มคนดังกล่าวค่อนข้างมีท่าทีประนีประนอมระหว่างรัฐกับผู้นำตามประเพณี เนื่องจากเห็นความสำคัญของการศึกษา และยังคงมีความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่ในชุมชน และระบบอาวุโสเป็นสิ่งที่กลุ่มคนดังกล่าวให้ความสำคัญ

การจัดการศึกษาในช่วงแรกของโรงเรียนบ้านแพะมีจำนวนเด็กนักเรียนมีน้อยมาก มีการจัดการเรียนการสอนถึงระดับประถมศึกษาปีที่สี่ นักเรียนคนใดที่ต้องการศึกษาให้จบการศึกษา ระดับประถมศึกษาปีที่หก จะต้องเดินทางไปเรียนในโรงเรียนบ้านสหหาร จากการที่พ่อแม่ผู้ปกครองไม่ให้ความสำคัญต่อการศึกษาและไม่สนับสนุนให้บุตรหลานเข้าเรียน ทำให้เด็กในช่วงนั้นไม่เข้าเรียนเป็นส่วนใหญ่โดยเฉพาะเด็กผู้หญิงโดยส่วนใหญ่พ่อแม่ผู้ปกครองจะไม่สนับสนุนให้เข้าเรียน เมื่อเด็กเข้าเรียนน้อยโอกาสที่เด็กที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษามีน้อย โดยส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่สี่ จากโรงเรียนในชุมชนของตน แต่ทั้งนี้ในช่วงปลายยุคดังกล่าวนี้ พ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กเริ่มให้ความสำคัญต่อการศึกษาเพิ่มมากกว่าในยุคกลางหรือยุคต้น ๆ สาเหตุของการสนับสนุนให้บุตรหลานของตนเข้าเรียนเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากกลุ่มดังกล่าวมีความเห็นว่าการศึกษามีส่วนช่วยให้บุตรหลานของตนมีชีวิตที่ดีกว่าตน หรือมีโอกาที่จะประกอบอาชีพให้หลากหลายมากกว่าการทำเกษตรเช่นเดียวกับตน และประสบการณ์บางอย่างหรือตัวอย่างที่ผู้ที่ประสบความสำเร็จเนื่องจากบรรดาพ่อแม่ผู้ปกครองสนับสนุนให้เรียนในระดับสูงได้ประสบความสำเร็จและมีรายได้ทำให้ผู้ปกครองเหล่านั้นมองว่าการศึกษามีส่วนสำคัญในการผลักดันให้บุตรหลานของตนประสบความสำเร็จในชีวิตมีอาชีพการงานที่ดี มีความฉลาด รู้เท่าทันสังคม และสามารถติดต่อกับหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะทักษะในการพูด ฟัง อ่าน เขียน ภาษาไทย การที่ไม่มีความสามารถทางด้านภาษาจะเป็นข้อเสียเปรียบอย่างมากของกลุ่มคนที่ไม่ใช่คนพื้นราบหรือคนไทยเหนือ

จะพบว่าโอกาสในการได้รับการบริการทางการศึกษาของคนแต่ละกลุ่มในชุมชนนั้นไม่เท่ากัน สำหรับกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะเป็นกลุ่มคนที่ได้มีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนทั้งในโรงเรียนในระดับชุมชนหมู่บ้านของตนเอง และโรงเรียนนอกหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นในระดับชั้นประถมศึกษา หรือในระดับมัธยมศึกษาในตัวอำเภอ สำหรับในช่วงเวลานี้ การที่พ่อแม่ผู้ปกครองมีฐานะทางเศรษฐกิจดีก็ได้เป็นหลักประกันว่าบุตรหลานของคนกลุ่มดังกล่าวจะได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ได้รับการศึกษาครบทุกคนทุกครัวเรือน ถ้าครัวเรือนใดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีแต่ผู้ปกครองไม่ให้ความสำคัญต่อการศึกษา ยังคงมีความคิดบางประการคือ การศึกษาโดยผ่านระบบโรงเรียนเป็นการสูญเสียแรงงานภาคเกษตรกรรมของครัวเรือน สมาชิกภายในครัวเรือนที่ควรได้รับการศึกษาก็สามารถที่จะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าเรียนได้ ดังนั้น โลกทัศน์ ความคิด ความเห็น

ของผู้ปกครองที่ให้ความสำคัญต่อการศึกษาจึงมีส่วนสำคัญอย่างมากในการส่งเสริมหรือไม่สนับสนุนให้บุตรหลานของตนได้เข้าเรียนโดยผ่านระบบโรงเรียนของรัฐ แต่ถึงอย่างไรก็ตามบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และผู้ปกครองมีโลกทัศน์ที่กว้างมีสังคมที่กว้างโดยเฉพาะการมีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะคนนอกชุมชนในขณะที่คนในชุมชนโดยส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาของบุตรหลานตัวเอง กลุ่มคนกลุ่มแรกที่นิยมส่งบุตรหลานของตนเองเรียนซึ่งอยู่ในตระกูล “พ่อโร” โดยเฉพาะกลุ่มนามสกุล “สว่างกุล” จะเป็นคนโดยกลุ่มแรกที่มีบุตรให้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาในตัวอำเภอ จะพบว่า คนในสายตระกูลดังกล่าวอายุประมาณ 40 ถึง 50 ปี มักจะจบการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่สี่ เป็นอย่างต่ำทั้งหญิงและชาย

ความแตกต่างทางเพศก็เป็นเงื่อนไขสำคัญในการได้รับโอกาสทางการศึกษาแม้แต่ในกลุ่มของผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกล่าวคือ เพศชายจะมีโอกาสได้รับการศึกษามากกว่าเพศหญิง พ่อแม่ผู้ปกครองมักจะให้โอกาสแก่สมาชิกเพศชายมากกว่าเพศหญิงในด้านการอนุญาตให้เรียน เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงมีความเห็นว่า เพศชายจะเป็นกลุ่มคนที่ต้องออกไปสัมพันธ์ติดต่อกับกลุ่มคนข้างนอกชุมชนมากกว่าเพศหญิงซึ่งต้องอยู่กับบ้าน และเป็นแรงงานในภาคเกษตรกรรม การศึกษาและความสามารถด้านการมีทักษะเกี่ยวกับภาษาไทย ภาษาพื้นเมืองมีส่วนช่วยอย่างมากให้การติดต่อสัมพันธ์ให้เป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะทักษะคติเกี่ยวกับการรู้ทันคนเป็นเหตุผลหลักที่พ่อแม่ผู้ปกครองมักให้ความสำคัญคือ เพื่อให้การติดต่อสัมพันธ์ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ อีกทั้งยังมีประโยชน์ในการติดต่อกับหน่วยงานของทางราชการ การรับจ้างต่างหมู่บ้านหรือการค้าขายหรือในการทำกิจกรรมอื่น ๆ อีกทั้งในความคิดของชาวกะเหรี่ยงมีทัศนะที่มองว่าเพศชายเป็นเพศที่ต้องหาเลี้ยงคนในครอบครัว ดังนั้น ความรู้ การศึกษาอาจจะมีส่วนช่วยในการดำเนินชีวิตไม่มากนักน้อย นอกจากนั้นพ่อแม่ผู้ปกครองชาวกะเหรี่ยงมีความเห็นบางประการว่า เพศชายนั้นสามารถเดินทางไกลโดยการออกไปอยู่ต่างหมู่บ้าน ไปอาศัยอยู่กับคนอื่นได้ง่ายโดยเฉพาะในแง่ของการประกอบพิธีกรรมโดยเฉพาะพิธีกรรมการเลี้ยงผีเรือนซึ่งจะต้องมีการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ความพร้อมของสมาชิกภายในครัวเรือนมีความสำคัญอย่างมาก แต่ก็ยังมีช่องว่างให้กับสมาชิกในครัวเรือนเพศชายที่ไม่ใช่หัวหน้าครอบครัวไม่ต้องอยู่ประกอบพิธีกรรมได้ในกรณีที่จำเป็นพิธีกรรมสามารถดำเนินการได้เมื่อสมาชิกคนดังกล่าวกลับมาก็สามารถทำพิธีกรรมใหม่อีกครั้ง ในขณะที่สมาชิกที่เป็นเพศหญิงนั้นไม่สามารถขาดในการดำเนินพิธีกรรมดังกล่าว เนื่องจากเพศหญิงจะเป็นเพศที่สืบทอดพิธีกรรมดังกล่าวในการเลี้ยงผีเรือนและมีความสำคัญในการประกอบพิธีกรรมต้องฝึกสังเกตฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เมื่อมีครอบครัวเป็นของตนเองหญิงดังกล่าวจะต้องเป็นหัวหน้าสายผีและสามารถที่จะดำเนินการในการประกอบพิธีกรรมได้ (ในกรณีให้หัวหน้าครอบครัว

ฝ่ายชายเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม แต่ผู้หญิงจะต้องบอกรายละเอียด และขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมเนื่องจากแต่ละสายตระกูลมีรายละเอียดในการประกอบพิธีกรรมที่แตกต่างกันและสายผีที่ใช้เลี้ยงเป็นสายผีของฝ่ายหญิง)

ในขณะที่เดียวกันชาวกะเหรี่ยงมีทักษะต่อเด็กผู้หญิงในกรณีที่กลุ่มคนดังกล่าวจะเป็นแรงงานในการทำงานบ้านและเป็นแรงงานหลักภาคเกษตรกรรมโดยเฉพาะงานที่เบาแต่ต้องใช้เวลานานในการทำ หรือมีการทำอยู่สม่ำเสมออย่างต่อเนื่อง เช่น กิจกรรมภายในบ้าน การดักน้ำ หุงข้าว หาฟืน การทำความสะอาดบ้าน การดำข้าว การหาอาหารในส่วนที่ผู้หญิงสามารถทำได้ ฯลฯ ส่วนกิจกรรมการเพาะปลูกได้แก่ การปลูกข้าว การกำจัดวัชพืช เป็นต้น

และเหตุผลอีกประการหนึ่งที่พ่อแม่มีต่อเด็กผู้หญิงซึ่งเป็นบุตรสาวของตนเองคือ ความเป็นห่วงของพ่อแม่ที่มีต่อบุตรสาวมากกว่าบุตรชายในกรณีต้องออกนอกหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นกรณีของการออกไปเรียนต่างหมู่บ้านโดยเฉพาะเด็กสาวในช่วงวัยรุ่นซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อครอบครัวและชุมชนในแง่ของความสัมพันธ์ในด้านชู้สาวหรือการแต่งงานกับชายต่างชาติพันธุ์ แต่ทั้งนี้หากเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้หญิงด้วยกันที่มีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกันแล้ว เพศหญิงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะมีโอกาสได้รับการศึกษามากกว่าผู้หญิงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า การจบการศึกษาอย่างน้อยก็ชั้นประถมศึกษาปีที่สี่ ในโรงเรียนภายในชุมชนของตนเอง

ประโยชน์ของการศึกษาไม่ได้ส่งผลให้เห็นเด่นชัด เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวถึงแม้จะมีการศึกษาในระดับหนึ่งแต่ก็ไม่ใช่ว่าจะจบการศึกษาในระดับสูงและได้ประกอบอาชีพบางอย่างที่ได้รับค่าตอบแทนเป็นรายเดือน การศึกษาดังกล่าวไม่ได้ส่งผลให้คนออกนอกชุมชนไปรับจ้างหรือทำงานนอกชุมชนแต่อย่างใด คนที่มีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับชั้นดังกล่าวยังคงอยู่ในชุมชนและประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรมเช่นเดียวกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในชุมชน แต่สิ่งหนึ่งที่กลุ่มคนดังกล่าวได้รับจากการศึกษาคือ ความรู้ ความสามารถในการใช้ภาษาไทย การมีความสัมพันธ์กับคนนอกชุมชนได้ง่าย การเปลี่ยนแปลงแนวความคิด โลกทัศน์ใหม่ และการได้รับโอกาสมากกว่าคนอื่น ๆ ในสังคม เช่น การได้รับโอกาสเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้าน การช่วยเหลือกิจกรรมอื่น ๆ ของราชการ เช่น อาสาสมัครในด้านต่าง ๆ

กล่าวได้ว่าการศึกษาของกลุ่มคนกลุ่มแรก ๆ ของชุมชนนี้เปรียบเสมือนการหว่านเมล็ดพืชและรอให้พืชผักเหล่านั้นเจริญเติบโตในรุ่นต่อไปถัดจากพวกเขา การศึกษาของกลุ่มคนดังกล่าวจะมีส่วนอย่างมากในการเปลี่ยนโลกทัศน์ของคนในชุมชนโดยเฉพาะโลกทัศน์ในการให้ความสำคัญแก่การศึกษาของบุตรหลานของคนในช่วงเวลาต่อมา และกลุ่มคนกลุ่มที่ได้รับการศึกษาในช่วงเวลานี้จะเป็นกลุ่มผู้นำในช่วงเวลาต่อมาของชุมชนและถือว่าเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ของชุมชน

สำหรับกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับปานกลางการให้ความสำคัญต่อการศึกษานองบุตรหลานในครัวเรือนก็ถือว่าน้อยลงตามลำดับ เพราะการดิ้นรนต่อสู้ในการดำรงชีวิตหรือในการทำมาหากินเลี้ยงปากท้องทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองไม่ค่อยเห็นความสำคัญของการศึกษา ซึ่งเด็กในกลุ่มนี้ถือว่าเป็นเด็กส่วนใหญ่ในชุมชน โอกาสในการศึกษาของเด็กกลุ่มนี้ถือว่ามีความพอสมควรและจะเป็นเด็กส่วนใหญ่ที่มักจะจบการศึกษาในโรงเรียนระดับหมู่บ้านของตนเองเท่านั้น โอกาสที่จะเข้าเรียนต่อให้จบชั้นประถมศึกษาปีที่หก หรือมัธยมศึกษาชั้นม.3 นั้นมีน้อยมาก เนื่องจากปัญหาในด้านค่าใช้จ่ายในการศึกษา ที่พัก ตลอดจนอาหารที่รับประทานในช่วงที่อยู่ระหว่างการศึกษาล่าเรียนกรณีที่ไปอาศัยอยู่ต่างหมู่บ้าน หรือในตัวอำเภอ

เงื่อนไขเรื่องเพศมีลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดีของชุมชน โอกาสที่เด็กผู้ชายจะได้รับการศึกษามีมากกว่าเด็กผู้หญิง โดยเฉพาะถ้าหากเป็นกรณีของการศึกษาที่ต้องเรียนต่างหมู่บ้านแล้ว เด็กผู้หญิงจะมีโอกาสได้เรียนหนังสือน้อยมาก แต่เมื่อมีโรงเรียนภายในชุมชนหมู่บ้านของตนเองถือได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มเด็กผู้หญิงที่พ่อแม่ที่มีฐานะระดับปานกลางได้มีโอกาสเรียนหนังสือในระดับหนึ่งคือชั้นประถมศึกษาปีที่สี่

สำหรับกลุ่มคนที่มีอายุประมาณ 40 – 50 ปี ในกลุ่มผู้หญิงที่มีฐานะปานกลางนั้นมีน้อยคนที่มีความสามารถในการอ่านเขียนภาษาไทยได้เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้หญิงที่มีฐานะดีแต่กลุ่มคนดังกล่าวจะฟังหรือพูดภาษาไทยพื้นเมืองหรือติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มคนไทยพื้นเมืองได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะการมีความกล้าที่จะติดต่อสัมพันธ์มีมากกว่ากลุ่มผู้หญิงที่มีอายุน้อยกว่าตน เนื่องจากการศึกษาในช่วงเวลานี้มิได้ประกันว่าคนที่ได้มีโอกาสเรียนหนังสือในระบบโรงเรียนทุกคนสามารถมีทักษะภาษาไทยดี แต่สิ่งหนึ่งที่พวกเขาจะได้รับคือ ความกล้าในการสัมผัสกับคนกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มชาวกระเหรี่ยงด้วยกัน โดยเฉพาะกลุ่มข้าราชการ กลุ่มคนไทยพื้นราบ

ผลของการศึกษาในระบบโรงเรียนของรัฐในกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลางเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มคนในระดับดังกล่าวได้ขยายฐานของการศึกษาเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากในช่วงเวลาที่ผ่านมามีเฉพาะบุตรหลานของคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดีเท่านั้นที่มีโอกาสได้รับการศึกษา การเข้ามาจัดตั้งโรงเรียนในชุมชนหมู่บ้านทำให้คนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางได้รับโอกาสทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้น และทำให้ฐานของคนที่มีการศึกษาในชุมชนเพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกัน อีกทั้งทำให้กลุ่มผู้นำไม่ถูกจำกัดเฉพาะกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีเท่านั้น หรืออาจกล่าวได้ว่าฐานของการศึกษาได้ถูกเปิดกว้างให้คนกลุ่มอื่นบ้าง ซึ่งมากกว่าในอดีตไม่ใช่เป็นการผูกขาดความรู้เฉพาะกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีเท่านั้น

ในกรณีของผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีหรือมีฐานะค่อนข้างยากจน โอกาสทางการศึกษามืออยู่น้อยมากถึงแม้ว่ารัฐจะเปิดโอกาสให้กลุ่มคนดังกล่าวได้รับการศึกษาเช่นเดียวกับบุคคลกลุ่มอื่นๆ ในสังคมก็ตาม แต่เนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญในการดำรงชีวิตของพวกเขาค่อนข้างมาก ทำให้โอกาสดังกล่าวของพวกเขาแทบลง การให้ความสำคัญต่อการศึกษามีมีน้อยที่สุดในบรรดากลุ่มต่าง ๆ ทั้งนี้กลุ่มคนในกลุ่มดังกล่าวความแตกต่างของประเทศที่จะได้รับการศึกษานั้นไม่แตกต่างกัน โอกาสที่พ่อแม่ผู้ปกครองจะสนับสนุนให้มีการศึกษาจึงมีน้อยเช่นเดียวกัน

ในขณะที่มีการให้ความสำคัญต่อทัศนคติ โลกทัศน์ของพ่อแม่ผู้ปกครองแล้ว ความคิด โลกทัศน์ของเด็กเองก็มีความสำคัญไม่น้อยกว่าความคิดของผู้ปกครอง เด็กบางคนไม่มีความสนใจที่จะเรียนในขณะที่พ่อแม่ผู้ปกครองเองก็สนับสนุนให้เด็กมีการศึกษา จะพบว่า ในช่วงที่มีการเรียนในหมู่บ้านสหกรณ์นั้น เด็กชุมชนบ้านแพะจะเดินทางไปเรียนน้อยมาก เนื่องจากความยากลำบากในการคมนาคม และเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ชุมชนมักจะกล่าวคือ การไม่มีเพื่อนไปเรียนทำให้ไม่สามารถเดินทางไปเรียนได้ หรือการขาดเรียนบ่อย ๆ ของเด็กทำให้เด็กขาดความสนใจ ความกระตือรือร้นที่จะเรียน ดังนั้น ทัศนคติของเด็กเองก็มีส่วนสำคัญในการเปิดโอกาสของตนในการได้รับการศึกษา

นอกจากนั้น จำนวนประชากรภายในครัวเรือนก็มีส่วนสำคัญต่อการพิจารณาของผู้ปกครอง ว่าเด็กคนใดควรจะได้รับโอกาสเรียนหนังสือ เนื่องจากในช่วงเวลานี้ ชาวกะเหรี่ยงค่อนข้างนิยมมีบุตรมาก ระบบการคุมกำเนิด หรือบริการของรัฐในการให้การคุมกำเนิดเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึง และชาวกะเหรี่ยงเองก็ไม่นิยมการคุมกำเนิดทำให้จำนวนประชากรค่อนข้างมีมาก หรือมีสมาชิกเด็กภายในครัวเรือนมาก โอกาสที่เด็กจะได้รับการศึกษาทั่วถึงทุกคนก็เป็นไปได้ยาก จะพบว่า บุตรคนโตโดยส่วนใหญ่จะไม่มีโอกาสได้เรียนเมื่อเปรียบเทียบกับบุตรคนรองคนอื่น ๆ โดยเฉพาะถ้าหากบุตรคนโตเป็นเด็กผู้หญิง พ่อแม่จะคาดหวังให้เด็กช่วยงานบ้านและช่วยในการเลี้ยงน้อง เป็นต้น

ระดับการกลายเป็นไทยของกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ ในช่วงเวลา 30 ปีผ่านกระบวนการทางการศึกษาจะพบว่า ในช่วงคั่นนั้น กลุ่มคนที่ยอมรับหรือถือว่าการศึกษามีความสำคัญระดับหนึ่งคือ กลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี ซึ่งจะสนับสนุนให้บุตรหลานเข้าเรียนทั้งในระดับโรงเรียนภายในหมู่บ้าน ต่างหมู่บ้าน และในระดับอำเภอ ซึ่งมีการจบการศึกษาในระดับชั้นต่าง ๆ แล้วแต่ความสามารถในการสนับสนุนของผู้ปกครอง ความสามารถ ความสนใจของเด็กแต่ก็เป็นคนกลุ่มน้อยและมีอยู่จำนวนไม่กี่คน โดยส่วนใหญ่เป็นเพศชาย แต่เมื่อการศึกษาได้ขยับเข้ามาถึงชุมชนของคน โดยการจัดตั้งโรงเรียนภายในหมู่บ้านหรือใกล้หมู่บ้านของคนคือ โรงเรียนบ้านสหกรณ์ การให้ความสำคัญต่อการศึกษาก็ยังคงมีอยู่น้อยมาก พ่อแม่ผู้ปกครองเองก็ไม่นิยมส่งเสริมให้เด็กเข้าเรียน บุตรหลานเองก็ขาดความสนใจ ขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้าเรียน เนื่องจากการคมนาคมที่ยาก

ลำบาก การขาดเพื่อนไปเรียน แต่เมื่อมีการจัดตั้งโรงเรียนภายในชุมชนของตน การให้ความสำคัญต่อการศึกษาดังนั้นจะมีเพียงน้อยนิดแต่เป็นการขยับฐานจากความสนใจที่มีน้อยให้มากขึ้นอีกซึ่งดีกว่าที่ต้องไปเรียนต่างหมู่บ้าน พบว่า จำนวนนักเรียนในโรงเรียนภายในชุมชนเพิ่มขึ้นในปลายยุคโอกาสในการได้รับการศึกษาของคนแต่ละกลุ่มไม่เท่ากัน

ในแง่ของกระบวนการเข้าสู่ความเป็นไทยแล้วจะพบว่า บุคคลที่มีการศึกษา โดยเฉพาะกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะมีโอกาสเข้าสู่ความเป็นไทยในแง่ของการมีทักษะทางการใช้ภาษาไทย การติดต่อกับหน่วยงานของทางราชการหรือสังคมภายนอก การมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่หลากหลายมากกว่ากลุ่มคนที่ไม่มีการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจก็เป็นเงื่อนไขสำคัญของการได้รับการสนับสนุนด้านการศึกษา คนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยได้เร็วกว่ากลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า และความเข้มข้นในการกลายเป็นไทยก็มีความแตกต่างกันเช่นเดียวกัน คือ กลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ มีการศึกษาในระดับสูงมาก มีความรู้และทักษะในการใช้ภาษาไทยดีมาก เรียนรู้สังคมวัฒนธรรมไทยมากกว่า

ชาวกะเหรี่ยงโดยส่วนใหญ่เริ่มเห็นความสำคัญของการมีเอกสารในฐานะพลเมืองไทยและความสำคัญของการศึกษา เนื่องจากสิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้เปิดโอกาสให้กับคนในการดำเนินการได้รับสวัสดิการจากรัฐหรือได้รับสิทธิหลายประการตามที่กฎหมายรองรับ และสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เริ่มมีความสำคัญในชีวิตของคน การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยเป็นสิ่งที่ชาวกะเหรี่ยงเริ่มเห็นความสำคัญเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเป็นช่องทางในการได้รับโอกาสต่างๆ จากสังคม หากไม่เข้าสู่กระบวนการดังกล่าว

การดำรงอยู่ของกลุ่มคนโดยเฉพาะการเป็นชนกลุ่มน้อยในสังคมเป็นสิ่งที่ลำบากมาก แต่ชาวกะเหรี่ยงโดยเฉพาะกลุ่มผู้อาวุโสในชุมชนมีความหวาดระแวงกับการเข้ามาของรัฐทุกหน่วยงาน โดยเฉพาะหน่วยงานทางการศึกษาที่พยายามที่จะเข้ามาจัดตั้งในชุมชน และให้ลูกหลานของตนเรียนภาษาไทย เรียนรู้วัฒนธรรมไทย การปฏิเธรกระบวนการจัดการศึกษาเป็นรูปแบบหนึ่งสะท้อนให้เห็นถึง ความหวาดระแวงของกลุ่มผู้อาวุโสในสังคมกะเหรี่ยงที่จะต้องเผชิญหน้ากับกระบวนการกลายเป็นไทย แต่ทั้งนี้การที่ชาวกะเหรี่ยงรับการศึกษาที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐนั้น ในช่วงแรกก็มีได้คาดหวังว่าตนต้องเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยแต่ประการใด แต่หากจะกล่าวว่าชาวกะเหรี่ยงไม่มีสำนึกว่าตนและบุตรหลานของตนกำลังเข้าสู่กระบวนการนี้หรือเปล่า คาดว่าชาวกะเหรี่ยงที่มีอายุมาก มีอาวุโสพอสมควรเองก็มีความหวาดระแวงกับการเข้ามาของรัฐทุกหน่วยงาน โดยเฉพาะหน่วยงานทางการศึกษาที่พยายามที่จะเข้ามาจัดตั้งในชุมชน และให้ลูกหลานของตนเรียนหนังสือไทย เรียนรู้วัฒนธรรมไทย การปฏิเธรกระบวนการทางการศึกษาอาจจะ

รูปแบบหนึ่งของการสะท้อนให้เห็นความหวาดกลัวของคนกลุ่มอาวโสในสังคมกะเหรี่ยงที่จะต้องเผชิญหน้ากับกระบวนการกลายเป็นไทยก็อาจจะเป็นได้ ซึ่งเมื่อกลุ่มคนในสังคมกะเหรี่ยงได้รับการศึกษาผลที่ปรากฏออกมาในแต่ละช่วงเวลาก็มีความแตกต่างในแต่ละรุ่น และในแต่ละกลุ่มทางสังคม กล่าวคือในช่วงต้นของการเข้ามาของระบบการศึกษา การเข้าสู่ระบบการกลายเป็นไทยของคนที่มีโอกาสได้เรียนหนังสืออาจจะไม่แตกต่างกันมากนัก แต่เมื่อช่วงเวลาเปลี่ยนไปโดยเฉพาะเด็กในรุ่นต่อมาการเข้าสู่กระบวนการเข้าสู่ความเป็นไทยจะมีความเข้มข้นมากขึ้นตามลำดับ

นอกจากหน่วยงานทางการศึกษาแล้ว ยังมีหน่วยงานของรัฐในส่วนอื่นได้ทยอยเข้ามาเพื่อปฏิบัติงานในพื้นที่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่น หน่วยงานของกรมป่าไม้ หน่วยงานของกรมชลประทาน เป็นต้น ทั้งนี้การเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการต่าง ๆ นี้มีทั้งที่ชาวบ้านสามารถรองรับไม่ขอรับการปฏิบัติตามเงื่อนไขของหน่วยงานดังกล่าวไว้ ในบางหน่วยงานก็ยอมรับความคิดเห็นหรือการปฏิเสธการเข้ามาของคน เช่น กรณีของหน่วยงานของกรมชลประทาน กล่าวคือทางกรมชลประทานจะดำเนินการสร้างเขื่อนในลำห้วยกูด ซึ่งได้รับการปฏิเสธจากชาวบ้าน เมื่อชุมชนปฏิเสธการสร้างเขื่อนขนาดเล็กทางหน่วยงานดังกล่าวก็ได้ยุติไม่ดำเนินการก่อสร้าง เหตุผลที่ชาวบ้านได้อ้างกับหน่วยงานของทางราชการคือ ลำน้ำห้วยกูดเป็นลำห้วยสายสำคัญของหมู่บ้านทั้งทางด้านความเชื่อ และใช้ในการอุปโภคบริโภคภายในชุมชน ความสำคัญในการนำน้ำเพื่อมาใช้ในการเกษตรกรรมมีน้อยมาก เนื่องจากนาที่รับน้ำจากลำห้วยกูดมีจำนวนไม่มาก เป็นพื้นที่นาขนาดเล็กเมื่อเปรียบเทียบกับนาของคนในชุมชนที่รับน้ำจากแม่น้ำแม่หาร หรือน้ำจากแม่น้ำแม่ต๊อบ และน้ำจากแม่น้ำขุม ซึ่งน้ำที่นาดัง ๆ ใช้นั้นล้วนแต่มีระบบการจัดการน้ำในระบบเหมือนฝายหรือการชลประทานราษฎร การที่รัฐจะดำเนินการสร้างเขื่อนในลำห้วยที่ชาวบ้านโดยเฉพาะกลุ่มผู้นำชุมชนตามประเพณี กลุ่มผู้อาวุโสถือว่าเป็นแม่น้ำที่สำคัญตามความเชื่อและผูกพันกับการก่อตั้งชุมชนแล้วเป็นสิ่งที่กลุ่มคนในชุมชนยอมรับไม่ได้ ถ้าหากมองในแง่ของตัวของผู้นำตามประเพณีแล้วแม่น้ำสายดังกล่าวเป็นแม่น้ำที่เป็นที่มาของอำนาจของผู้นำหมู่บ้าน เป็นแม่น้ำที่ให้สิทธิธรรมแก่ผู้นำตามประเพณีในการจัดระเบียบชุมชน แต่ถ้าหากแม่น้ำสายดังกล่าวได้เปลี่ยนสภาพให้เป็นแม่น้ำที่คนนอกชุมชนเข้ามาจัดการ โดยเฉพาะหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจมากอยู่แล้วเข้ามาจัดการ ศักดิ์สิทธิ์ของแม่น้ำสายนี้ก็จะหายไป อำนาจของผู้นำตามประเพณีก็จะถูกบั่นทอนมากขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนั้นกลุ่มผู้นำชุมชนภายในหมู่บ้านเองก็มีความคิดเห็นว่าการดำเนินการสร้างเขื่อนในลำน้ำแห่งนี้ไม่คุ้มเพราะลำน้ำสายนี้เป็นลำน้ำสายต้น ๆ การสร้างเขื่อนอาจทำให้น้ำแห้งได้ เพราะการสร้างเขื่อน แม้ว่าจะเป็นเขื่อนขนาดเล็กก็ตามก็ต้องใช้พื้นที่มาก ต้องตัดต้นไม้บางส่วนทิ้ง(นายบุญเป็ง มงคลเจริญฤทธิ์ อดีตผู้ใหญ่บ้าน อายุ 42 ปี บ้านเลขที่ 10 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่ 12 สิงหาคม 2542)

หน่วยงานของทางรัฐเองก็ประสบปัญหาในงบประมาณและบุคลากร ไม่มีความขัดแย้งกับชาวบ้านและไม่เร่งรีบให้ชาวบ้านรับข้อเสนอดังกล่าวของหน่วยงานทางราชการ สิ่งหนึ่งที่ชาวบ้านไม่ต้องการหากมีการสร้างเขื่อนคือ การขุดลำคลองส่งน้ำซึ่งต้องตัดผ่านพื้นที่ภายในหมู่บ้านส่วนใดส่วนหนึ่งกล่าวคือ ลำน้ำห้วยกุดจะอยู่บริเวณทิศเหนือหมู่บ้าน แต่พื้นที่การเกษตรที่จะมีการขุดคลองเพื่อส่งน้ำอยู่ทางทิศใต้และทิศตะวันตกของหมู่บ้าน การสร้างคลองดังกล่าวเปรียบเสมือนการตัดหมู่บ้านให้ออกจากเป็นส่วนต่าง ๆ การขุดลำเหมืองหรือคลองส่งน้ำอาจก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่ชุมชนในกรณีที่อาจจะมีคนในชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มเด็กพลัดตกและเสียชีวิต ตลอดจนสัตว์เลี้ยงของคนในชุมชน เมื่อสามารถสร้างความเข้าใจระหว่างกันได้ ทางกลุ่มผู้นำตามประเพณีในช่วงนั้นคือ นายปะเชอ และกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้านได้มีความคิดเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับลำน้ำห้วยกุดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากได้มีชาวบ้านส่วนหนึ่งของชุมชนมีพื้นที่ทำไร่บริเวณห้วยกุดถูกทำลายไปบางส่วน ทางกลุ่มผู้นำจึงมีความเห็นว่า ถ้าให้มีการดำเนินการต่อไปโดยมีการอนุญาตให้ทำการเกษตรต่อไปเรื่อย ๆ อาจจะส่งผลกระทบต่อต้นน้ำของหมู่บ้านได้ โดยเฉพาะลำห้วยสายนี้เป็นลำห้วยที่มีความเสี่ยงกับการเข้ามาจัดการน้ำของชุมชนโดยผ่านหน่วยงานของรัฐ จึงได้ดำเนินการห้ามและขอร้องให้กลุ่มคนในชุมชนที่มีพื้นที่ทำไร่บริเวณดังกล่าวยุติการทำไร่ในบริเวณนั้นอย่างเด็ดขาด และใช้ “คันบอน” เป็นสัญลักษณ์สำคัญในการอนุรักษ์ลำน้ำสายดังกล่าว โดยให้เหตุผลว่า การที่คนในชุมชนไม่สบายบ่อยครั้ง หรือมีโรคระบาดในหมู่บ้านบ่อยครั้งนั้นเนื่องจากการที่คนในชุมชนและต่างชุมชนไปตัดคันบอนในลำห้วยสายดังกล่าว เมื่อมีการตัดใบบอนยางของคันบอนก็จะไหลลงสู่ลำห้วย เมื่อมีการนำน้ำไปใช้อุปโภคบริโภค พืชของคันบอนที่ละลายอยู่ในน้ำจะเป็นตัวแพร่โรคต่าง ๆ มายังคนในหมู่บ้านเช่น ไข้หวัด ไข้ที่มีอาการตัวร้อน เป็นต้น ซึ่งความคิดดังกล่าวในการอนุรักษ์คันบอนในลำห้วยกุดยังคงมีอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ และชาวบ้านเองก็มีความเชื่อว่าหากมีการตัดใบบอนแล้ว การเจ็บไข้ได้ป่วยจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอนและมีการลงโทษแก่ผู้ที่กระทำผิด อีกทั้งมีการกล่าวให้ผู้คนรุ่นหลังในชุมชนปฏิบัติตาม และโดยเฉพาะคนนอกชุมชนที่ไม่รู้ในเรื่องดังกล่าวซึ่งคนในชุมชนจะต้องห้ามและทำความเข้าใจให้กับคนนอกชุมชนทราบ ถ้าหากมองในอีกแง่หนึ่ง การที่ผู้นำชุมชนได้เลือกคันบอนซึ่งเป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งที่มักจะขึ้นตามลำน้ำและใช้เป็นสัญลักษณ์ในการอนุรักษ์ลำน้ำนั้นก็เนื่องมาจาก บอนนั้นเป็นต้นไม้ที่จะขึ้นในที่หรือพื้นที่ที่มีความชุ่มชื้น มีความเย็นหรือมีความอุดมสมบูรณ์ เราสังเกตได้ว่าคันบอนขึ้นบริเวณใดบริเวณนั้นจะต้องมีน้ำที่มีปริมาณมากพอ มีความชื้นมาก มีความอุดมสมบูรณ์บอนจึงเป็นตัวแทนของความร่มเย็น ความอุดมสมบูรณ์ของชุมชนด้วย

จะพบได้ว่าช่วงเวลา 30 ปีในยุคเผชิญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลายเป็นไทย พ.ศ. 2500 – 2530 ซึ่งเป็นยุคหัวเลี้ยวหัวต่อของชุมชน ช่วงต้นยุคและช่วงกลางยุคถือว่าเป็นช่วงเวลา

ที่ชุมชนต้องเผชิญหน้ากับการเข้ามาของหน่วยงานของรัฐ หรือส่วนราชการต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ชุมชนเองก็มีความหวาดกลัวและหวาดระแวงต่อการเข้ามาของหน่วยงานของรัฐเช่นเดียวกัน มีทั้งการต่อสู้ ต่อต้านในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนการยอมรับ หรือถูกทำให้ยอมรับ ซึ่งดูคล้ายกับว่า ชุมชนค่อนข้างจะอ่อนแอหรือถูกทำให้อ่อนแอเมื่อต้องต่อรองกับอำนาจรัฐ ซึ่งชุมชนค่อนข้างจะเสียเปรียบ ในขณะเดียวกัน ภายในชุมชนเองก็เริ่มมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้นำต่าง ๆ โดยเฉพาะเมื่อผู้นำตามประเพณี คือ นายปะเซอ ได้เสียชีวิตลง และบุตรชายได้สืบตำแหน่งแทน ในช่วงเวลานี้ชุมชนได้เสียผู้นำตามประเพณีที่มีความสามารถและเข้มแข็ง และกลุ่มผู้นำที่อาวุโสเริ่มเสียชีวิต กลุ่มวัยกลางคนเริ่มมีอายุเพิ่มมากขึ้น และผู้นำตามประเพณีค่อนข้างมีอายุน้อย ในขณะเดียวกันกลุ่มผู้นำทางการเมืองและกลุ่มคนที่มีการศึกษาผ่านหน่วยงานของรัฐก็ได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น ทำให้ชุมชนเริ่มขาดเอกภาพความคิดเห็นของผู้คนเริ่มมีความแตกต่างกันมากขึ้น ความขัดแย้งในการแย่งชิงอำนาจระหว่างสองชั่วอำนาจมีเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในแง่ของการจัดระเบียบชุมชน การตัดสินใจที่ปฏิบัติตัวอย่างไรกับหน่วยงานของรัฐ

เนื่องจากหมู่บ้านแพะมีลักษณะการตั้งหมู่บ้านเปรียบเสมือนหมู่บ้านหน้าด่านในบรรดาหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยงด้วยกันไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยงในตำบลบ้านกาต ตำบลเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ชุมชนบ้านแพะได้รับผลกระทบจากการเข้าของหน่วยงานต่าง ๆ ก่อนชุมชนอื่น ๆ นอกจากหน่วยงานของทางราชการที่ได้กล่าวถึงในข้างต้นแล้ว ก็ยังมีหน่วยงานอื่น ๆ และการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้ทะลักเข้าสู่หมู่บ้านอยู่ตลอดเวลา

ในช่วงปี พ.ศ. 2519 เป็นต้นมา ถนนลูกรังจากตัวอำเภอได้เข้ามาสู่ตัวหมู่บ้านและตัดผ่านตัวหมู่บ้านเพื่อไปยังหมู่บ้านแม่หาร ก่อนหน้าที่จะมีการตัดถนนลูกรังในหมู่บ้านก็มีถนนตัดผ่านซึ่งใช้เป็นเส้นทางลำเลียงไม้จากพื้นที่ที่ได้รับสัมประทานไม้ เป็นพื้นที่ทางด้านทิศเหนือของหมู่บ้านแพะ คือพื้นที่บริเวณหมู่บ้านแม่หารซึ่งมีพื้นที่ผืนป่าไม้สักขนาดใหญ่ ปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในเขตติดต่อกับอุทยานแห่งชาติป่าสาละวิน ในการตัดถนนผ่านมายังหมู่บ้านแพะสามารถกล่าวได้ว่าถนนดังกล่าวไม่ได้มีจุดประสงค์ที่จะต้องทำแค่เนื่องจากติดตามเส้นทางเดิมโดยการจัดสร้างถนนเส้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อความมั่นคงปลอดภัยทางหรือเป้าหมายหลักของถนนเส้นนี้ก็เพื่อเชื่อมโยงกับหมู่บ้านแม่หาร ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่เป็นฐานสำคัญของกลุ่มนักศึกษา และเป็นหมู่บ้านในเขตป่า ห่างไกลจากตัวอำเภอค่อนข้างมาก นอกจากนั้น หมู่บ้านแม่หารเองก็เป็นชุมชนใหญ่และเก่าแก่กว่าชุมชนบ้านแพะมาก โรงเรียนมีมาก่อนชุมชนบ้านแพะ ปริมาณของนักเรียนที่จบการศึกษามีมากกว่าด้วย คนที่สามารถอ่านออกเขียนได้มีมากกว่า ซึ่งก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่รัฐจำเป็นต้องเข้าไปเชื่อม

โยงติดต่อกับหมู่บ้านแม่หาร ดังนั้น ถนนที่ตัดผ่านหมู่บ้านแพะจึงเป็นเพียงผลพลอยได้ แต่ทั้งนี้ ถนนดังกล่าวที่ตัดผ่านหมู่บ้านได้ก่อให้เกิดผลกระทบหลายประการจากการเข้ามายังชุมชนหมู่บ้าน

ประการแรก เนื่องจากการเข้ามาของถนน ถึงแม้ว่าจะเป็นถนนลูกรังก็ตาม ถนนเปรียบเสมือนสะพานที่ทำให้หรือทำหน้าที่เชื่อมต่อหมู่บ้านกับส่วนอื่นของสังคมภายนอกที่ง่ายขึ้น กล่าวได้ว่าการคมนาคมสะดวกมากขึ้นกว่าแต่เดิมมาก การเชื่อมโยงชุมชนกับส่วนอื่น ๆ มีทั้งส่วนที่ปัจจัยภายนอก สิ่งแปลกปลอมจากภายนอกได้ทะลักเข้ามายังชุมชนหมู่บ้าน และมีสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนได้ไหลออกไปเช่นเดียวกัน ปัจจัยภายนอกที่เข้าพร้อมกับถนนอาจจะเรียกว่าเป็นการพัฒนาหรือความเจริญในด้านต่าง ๆ ตลอดจนสินค้าอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ได้เข้ามายังชุมชนมากขึ้น เนื่องจากการคมนาคมขนส่งที่สะดวก เป็นต้น นอกจากนั้น ปัจจัยที่นอกจากชุมชนออกไปมีทั้งกลุ่มคนภายในชุมชนเองก็ได้ออกไปสัมผัสกับสังคมภายนอกหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น มีการออกไปรับจ้างของคนในหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้นมีการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับคนกลุ่มอื่นเพิ่มมากขึ้น จึงกล่าวได้ว่า ถนนเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่ชุมชนได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับชุมชนรอบข้างสะดวกมากขึ้นกว่าเดิม

ประการที่สอง การเข้ามาของถนนอันเนื่องมาจากปัญหาที่มีอยู่ทั้งนี้ในแง่ของความมั่นคงปลอดภัยของชาติอันเนื่องมาจากปัญหายกยคอมมิวนิสต์ ทำให้ชุมชนบ้านแพะตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าวเช่นกัน ชุมชนตกอยู่ภายใต้การคั่งมวลชนของคนสองกลุ่มคือ รัฐ และกลุ่มองค์กรนักศึกษา รัฐจำเป็นต้องใช้ฐานของหมู่บ้านแพะเป็นฐานในการเปิดเข้าสู่หมู่บ้านอื่นที่อยู่ลึกเข้าไป พบว่าในช่วงนั้นฝ่ายปกครองของรัฐเองก็ได้พยายามที่จะเข้ามาจัดการดูแลชุมชนเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม เช่น กรณีการนำกลุ่มผู้นำทางการและกลุ่มคนที่มีแนวความคิดใหม่เป็นกลุ่มผู้นำของชุมชนไปร่วมอบรมอาสาสมัครพัฒนาและป้องกันตนเอง หลังจากนั้นก็ได้ดำเนินการอบรมสมาชิกภายในชุมชนและจัดตั้งหมู่บ้านดังกล่าวให้เป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมในการปลูกจิตสำนึกของมวลชนในการรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปลูกฝังจิตสำนึกในการเป็นคนไทย รักแผ่นดินเกิดของตนเอง กิจกรรมดังกล่าวนี้เป็นการป้องกันไม่ให้คนในหมู่บ้านเข้าไปมีส่วนร่วมกับการขบวนการของกลุ่มนักศึกษา ดังนั้นหมู่บ้านแพะจึงถูกวางไว้เป็นปราการและในการป้องกันไม่ให้เกิดการเคลื่อนไหวของกลุ่มนักศึกษามีฐานเขยิบเข้ามาใกล้ตัวอำเภอมาก ในขณะที่เดียวกันก็เปรียบเสมือนประตูหมู่บ้านในการเปิดเข้าสู่หมู่บ้านอื่นที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันกับชุมชนบ้านแพะ

หากมองในแง่มุมมองของกลุ่มนักศึกษาแล้ว ชุมชนบ้านแพะเองก็ไม่ใช่วิถีชีวิตที่สำคัญของกลุ่มองค์กรนักศึกษา เนื่องจากค่อนข้างอยู่ไกลกับตัวอำเภอเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนกะเหรี่ยงอื่น ๆ ที่

ค่อนข้างอยู่ในป่าลึก การคมนาคมค่อนข้างจะลำบาก หน่วยงานของรัฐก็เข้าไปไม่ถึง แต่พบว่า มีสมาชิกบางคนในชุมชนบ้านแพะเองก็มีส่วนร่วมับขบวนการดังกล่าว โดยการเข้าไปอยู่ในป่าเช่น เข้าไปอยู่ที่บ้านแม่หาร กิจกรรมของกลุ่มนักศึกษาที่ร่วมทำที่หมู่บ้านแพะ เช่น การชี้แจง อภิปราย ถึงการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานทางราชการต่าง ๆ มีผลเสียต่อชุมชนให้คนในชุมชนได้รับรู้ โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ในสังคมค่อนข้างเห็นด้วยกับแนวความคิดดังกล่าว แต่ทั้งนี้ สำหรับกลุ่มคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะกลุ่มวัยกลางคนที่มีการศึกษาบ้างค่อนข้างให้ความสนใจเนื่องจากมีความเห็นว่าเป็นสิ่งที่นักศึกษาได้มาพูดให้ฟังนี้ เป็นการเปิดโลกทัศน์ของคนในชุมชน ให้เห็นถึงความเลวร้ายของรัฐที่กระทำต่อประชาชนของประเทศ แต่ในขณะเดียวกัน กลุ่มผู้นำรุ่นใหม่ของชุมชนเหล่านี้ก็มีความกลัวว่า การสัมพันธ์กับกลุ่มนักศึกษาเพิ่มมากขึ้นของคนในชุมชนอาจจะส่งผลให้หน่วยงานของทางราชการเข้ามามีการจัดการกับชุมชนของตนมากขึ้น หรือทางราชการอาจจะไม่วางใจในการกระทำของคนในชุมชนก็เป็นได้ ซึ่งอาจจะทำให้ชุมชนโดยส่วนใหญ่ได้รับความเสียหาย แต่สำหรับกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้าน กลุ่มผู้นำทางการเดิม และกลุ่มผู้นำตามประเพณีค่อนข้างไม่เห็นด้วยกับการเข้าของกลุ่มนักศึกษา เนื่องจากมีความคิดเห็นว่า กลุ่มคนดังกล่าวจะนำความยุ่งยากให้กับชุมชนของตน กลุ่มคนดังกล่าวต้องการให้ชุมชนไม่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับกลุ่มนักศึกษา และรัฐเองก็ไม่ควรเข้ามามีการจัดการหรือยุ่งเกี่ยวกับชุมชนมากนัก พวกเขาต้องการให้ชุมชนอยู่อย่างสงบ ไม่เข้ากับคนกลุ่มใดทั้งสิ้น กรณีที่สมาชิกภายในหมู่บ้านคนใดมีแนวความคิดร่วมกับกลุ่มนักศึกษาก็ให้ออกนอกหมู่บ้าน ไปร่วมกิจกรรมในหมู่บ้านอื่น และไม่ต้องกลับมาทำกิจกรรมในหมู่บ้านของตนเอง และเป็นการป้องกันไม่ให้หน่วยงานของทางราชการใช้เป็นข้ออ้างในการเข้าปฏิบัติงานในพื้นที่ชุมชน

พบว่า ถึงแม้ว่าชุมชนหมู่บ้านแพะจะอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญ โดยเฉพาะในยุคการเผชิญหน้ากับการพัฒนาและกระบวนการกลายเป็นไทยในช่วงเวลา 30 ปี ของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งถือว่าเป็นช่วงของการเพาะพันธุ์เมล็ดของการกลายเป็นไทย และการขยับใกล้เข้าเส้นความเป็นไทยมากขึ้น โดยเฉพาะผ่านปัจจัยภายนอกชุมชน ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของหน่วย การพัฒนาจากหน่วยงานต่าง ๆ การเข้ามาของถนนหนทางและการเข้ามาของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ซึ่งได้เปิดโลกทัศน์ของคนในชุมชนมากขึ้นกว่าแต่เดิมมาก ชุมชนมีโอกาสรเรียนรู้ถึงการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยในลักษณะต่าง ๆ อีกทั้งเรียนรู้ถึงการเข้าเป็นไทยในลักษณะใดที่จะส่งหรือให้ประโยชน์ต่อตัวเขาในลักษณะใดบ้าง หรือการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยควรรักษาระดับ หรือความถี่ขนาดใด หรือการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยจำเป็นที่จะต้องสูญเสียอะไรบ้าง ทั้งนี้การเลือกจะเป็นอย่างไร เมื่อไร ขนาดไหน และโอกาสของแต่ละกลุ่มคนถือว่ามีความสำคัญค่อนข้างมาก เนื่องจากโอกาสหรือข้อจำกัด ความได้เปรียบของแต่ละกลุ่มคนมีความแตกต่างกันกล่าวคือ กระบวนการกลายเป็น

ไทยผ่านกระบวนการทางการศึกษา กลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีของชุมชนจะเป็นคนกลุ่มแรกที่ได้รับโอกาสดังกล่าว และโอกาสดังกล่าวนี้นี้สามารถให้ประโยชน์แก่สมาชิกของสายตระกูลดังกล่าวในการได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้นำชุมชน กลุ่มคนกลุ่มใหม่ที่จะเป็นกำลังสำคัญในการตัดสินใจเลือกทางเดินของชุมชน หรือการศึกษาจะให้ผลพลอยได้ในลักษณะอื่น ๆ เช่น การได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐก่อนคนอื่น ๆ การได้รับเลือกให้ทำหน้าที่ต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมายจากทางราชการ การได้รับโอกาสรับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จากหน่วยงานของราชการก่อนคนกลุ่มอื่น ๆ เป็นต้น แต่ละช่วงเวลาผ่านกระบวนการศึกษาเข้าสู่ความเป็นไทยก็มีความเป็นไทยก็มีความแตกต่าง เช่นเดียวกัน ช่วงเวลาดั้งยุค การศึกษาที่สมาชิกในชุมชนได้รับ ไม่ได้มีความสำคัญมากนัก

แต่ในช่วงกลางยุคและปลายยุค คนที่ได้รับการศึกษาจะกลายเป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญในระดับชุมชนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากชุมชนจำเป็นต้องสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้นการศึกษาได้เปลี่ยนวิธีคิด โลกทัศน์ของชาวกะเหรี่ยงในการให้ความสำคัญต่อการศึกษามากทีเดียว จากเดิมที่ไม่ส่งเสริมให้บุตรหลานได้เล่าเรียน แต่เมื่อมีโลกทัศน์ที่เปลี่ยนไปความคิดของคนกลุ่มผู้ปกครองได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาเพิ่มขึ้นตามลำดับด้วย

สำหรับในด้านการเมืองการปกครอง โดยผ่านกระบวนการทำทะเบียนบ้าน การทำบัตรประชาชน การลงสัญชาติไทย ซึ่งแต่เดิมชาวบ้านมีความเห็นว่า เป็นสิ่งที่ยุ่งยาก และวิตรอนความเป็นส่วนตัว ต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองและการจัดการของรัฐทำให้พวกตนไม่สามารถอยู่อย่างเดิม หรืออยู่อย่างสงบสุขได้อีกต่อไป เพราะรัฐได้บันทึกชื่อ ที่อยู่ ตลอดจนสมาชิกภายในครอบครัวของตนหมดแล้ว จึงเปรียบเสมือนการสูญเสียอิสรภาพของพวกตน แต่ชาวบ้านเองก็ยอมทำตามเงื่อนไขของรัฐ แต่การเข้าสู่ความเป็นไทยในลักษณะของการได้รับสิทธิในฐานะพลเมืองของชาติเป็นสิ่งที่ชาวบ้านไม่ได้เห็นความสำคัญในช่วงแรก แต่ในช่วงหลังนั้น การได้รับสิทธิดังกล่าวก่อให้เกิดสิทธิอื่น ๆ อีกหลายประการ โดยเฉพาะในกลุ่มของคนรุ่นใหม่ กลุ่มที่ได้รับการศึกษา กลุ่มที่ต้องออกไปสัมพันธ์กับหน่วยงานของทางราชการ หรือสัมพันธ์กับสังคมภายนอกเพิ่มมากขึ้น และระดับการเข้าสู่ความเป็นไทยผ่านกระบวนการดังกล่าวนี้ของคนกลุ่มต่าง ๆ ก็ไม่เท่าเทียมกัน เช่นเดียวกัน การได้รับการปฏิบัติจากหน่วยงานของทางราชการ จากกลุ่มผู้นำทางการเมืองในบ้านกับคนในชุมชนเป็นไปอย่างไม่เสมอภาคกัน ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของครัวเรือนนั้น ๆ กับผู้มีอำนาจในการจัดการข้อมูลดังกล่าว ฐานะทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ส่วนตัว ความสัมพันธ์ในกลุ่มเครือญาติ ล้วนแต่เป็นเงื่อนไขสำคัญในการเข้าสู่กระบวนการดังกล่าว เช่น การจัดทำนามสกุล ซึ่งนามสกุลในช่วงต้นยุคไม่ใช่สิ่งที่จำเป็นสำหรับคนในชุมชนเลย มีเพียงครัวเรือนของผู้นำทางการเมืองเท่านั้นที่มีนามสกุล และชุมชนเองก็ไม่มีวาทะหรือรื้อฟื้นที่จะต้องขอให้ทางราชการจัดทำนามสกุลให้แต่อย่างใด แต่ประมาณช่วงกลางและปลายยุค นามสกุลกลับกลายเป็นสิ่งที่มีความจำ

เป็นสำหรับคนในชุมชนเป็นอย่างมาก ทุกครัวเรือนพยายามค้นร่นที่จะมีนามสกุลของตนเอง ซึ่งมีวิธีการหลากหลายทั้งการขีมนามสกุลในกลุ่มเครือญาติเดียวกัน การซื้อ - ขาย การร้องขอให้ทางราชการดำเนินการจัดทำนามสกุลให้ เนื่องจากนามสกุลได้กลายเป็นสิ่งที่บ่งชี้ให้เห็นถึงความเป็นไทยมากกว่าคนที่ไม่มีนามสกุลในการติดต่อสัมพันธ์กับหน่วยงานของทางราชการทุกแห่ง ไม่ว่าหน่วยงานทางฝ่ายปกครอง หน่วยงานทางสาธารณสุข หน่วยงานทางการศึกษา เป็นต้น

ในกรณีของการใช้ชื่อเป็นภาษาใดนั้นมีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างมากกล่าวคือ ในช่วงแรกที่มีการจัดทำเอกสารสำรวจชื่อ ทำประวัติบุคคลภายในครอบครัวนั้น ทุกคนล้วนบอกชื่อของตนเองเป็นภาษากะเหรี่ยง ซึ่งชุมชนเองก็ไม่มีความรู้สักอย่างใด และในส่วนของทางราชการเองก็ยอมรับที่จะลงชื่อของกลุ่มคนดังกล่าวเป็นภาษากะเหรี่ยง แต่เมื่อระบบการศึกษาได้ผ่านเข้ามายังชุมชนหมู่บ้าน การเปลี่ยนชื่อเป็นชื่อภาษาไทยโดยเฉพาะกลุ่มเด็กที่มีโอกาสได้รับการศึกษาเริ่มมีชื่อไทย หรือใช้ชื่อไทยอาจจะผ่านโดยการแจ้งเกิดแล้วข้าราชการที่ได้รับแจ้งได้ตั้งชื่อไทยให้เด็กเพื่อให้เด็กกลุ่มดังกล่าวมีโอกาสได้ใช้ชื่อไทยแทนชื่อภาษากะเหรี่ยง หรือเมื่อถึงอายุเข้าเรียนในโรงเรียนครูอาจารย์ที่โรงเรียนจะมีส่วนสำคัญในการตั้งชื่อให้เด็กเป็นชื่อภาษาไทย พบว่า คนในชุมชนที่มีอายุหรือเป็นคนวัยกลางคนจะมีชื่อไทยมากพอ ๆ กับกลุ่มที่ยังใช้ชื่อภาษากะเหรี่ยง การใช้ชื่อไทยหรือชื่อภาษากะเหรี่ยงนั้นให้ผลที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงระยะเวลาด้วยเช่นกัน ในยุคต้นนั้นชื่อภาษากะเหรี่ยงเป็นชื่อที่ทางการยอมรับและการไม่มีนามสกุลก็เป็นสิ่งที่รัฐยอมรับและรับรู้เนื่องจากทางราชการก็ยังไม่มีความพร้อมที่จะจัดทำให้ครบทุกครัวเรือน

ในช่วงกลางยุคตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา ชื่อเป็นสิ่งที่ถ้าหากตั้งเปลี่ยนได้ก็เป็นสิ่งที่ควรทำ แต่ถ้าหากใช้ชื่อภาษากะเหรี่ยงยังไม่ได้รับผลกระทบมากเท่าใด แต่การมีชื่อภาษาไทยเป็นสิ่งที่คิดว่า กลุ่มคนที่มีชื่อเป็นภาษาไทยในช่วงเวลานี้ก็มักจะเป็นกลุ่มคนที่ได้รับการศึกษา หรือเคยใช้ชื่อภาษากะเหรี่ยงมาก่อนแต่ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นชื่อไทย สำหรับการมีชื่อไทยในช่วงเวลานี้ ความรู้สึกแตกต่างกับคนที่ยังใช้ชื่อภาษากะเหรี่ยงกล่าวคือ การใช้ชื่อไทยได้ให้ความรู้สึกว่าเป็นไทยมากกว่าคนที่ยังใช้ชื่อภาษากะเหรี่ยง แต่สำหรับคนในชุมชนแล้ว ความสับสนในการใช้ชื่อไทย ชื่อกะเหรี่ยงยังมีอยู่มาก แม้กระทั่งกับเจ้าของชื่อเอง คือ ในบางครั้งจำชื่อไทยของตัวเองไม่ได้ หรือคนในหมู่บ้านไม่รู้จักชื่อไทยของคนดังกล่าวหากมีคนมาสอบถาม หรือติดต่อก็จะไม่เป็นที่รู้จักของชาวบ้าน เนื่องจากการใช้ชื่อภาษากะเหรี่ยงที่พ่อแม่ตั้งไว้ให้ยังคงมีความสำคัญและใช้เป็นประจำในการติดต่อสัมพันธ์ในหมู่บ้าน หรือในกลุ่มกะเหรี่ยงด้วยกันเอง แต่ชื่อไทยจะใช้เฉพาะในการติดต่อกับหน่วยงานของทางราชการเท่านั้น แต่สำหรับในช่วงปลายยุคที่สองนี้ ชาวกะเหรี่ยงโดยส่วนใหญ่จะใช้ชื่อภาษาไทยในการติดต่อกับหน่วยงานทางราชการ และในเอกสารสำคัญของรัฐ ชื่อกะเหรี่ยงก็ยังคงมีความสำคัญในการใช้ในหมู่บ้าน หรือบางทีมีการใช้ชื่อภาษาไทยทับชื่อ ไปเลย คือมีเพียง

ชื่อภาษาไทยแต่สำเนียงเรียกจะเป็นภาษากะเหรี่ยง ซึ่งเวลาฟังแล้วชื่อเดียวกันแต่สำเนียงมีความแตกต่างกันอยู่ ในขณะที่ชื่อไทยเริ่มมีการใช้เพิ่มมากขึ้นในกลุ่มของชาวกะเหรี่ยง ปัญหาที่สำคัญคือ การจำชื่อภาษาไทยของตัวเองไม่ได้ เช่นเดียวกับนามสกุล ซึ่งนามสกุลที่มีการตั้งใหม่มักจะเป็นนามสกุลที่มีหลายพยางค์ กลุ่มคนที่มีอายุมากและกลุ่มวัยกลางคนโดยส่วนใหญ่ทั้งหญิงและชาย โดยเฉพาะเพศหญิงมักจะไม่รู้จักนามสกุลของตนเอง เรียกไม่ได้ หรือเรียกไม่ชัด จำเป็นต้องยื่นบัตรประชาชนหรือทะเบียนบ้านทุกครั้งเนื่องจากเรียกไม่ได้ ถ้าหากมีการถามก็มักจะตอบว่า มีนามสกุลแต่เรียกไม่ได้

การรับเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทย เลือกเพราะเห็นผลประโยชน์ที่จะได้รับ หรือในบางกรณีการจำเป็นต้องเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นแล้วค่อยเห็นผลว่าตนเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยในช่วงเวลาในอนาคต เช่น ในด้านของกฎหมาย การเป็นพลเมืองของรัฐ แต่ในบางลักษณะชาวบ้านในชุมชนก็ไม่ได้รับ หรือรับมาอย่างปกปิด เช่น ข้อมูลข่าวสาร การเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมไทย หน่วยงานของรัฐผ่านขบวนการของนักศึกษา ชุมชนเองยอมรับสิ่งที่นักศึกษากล่าวถึง โดยเฉพาะปัญหาความเลวร้ายในการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐและ รัฐบาล แต่ชุมชนเองก็มีความไม่ไว้วางใจคนแปลกหน้าทุกกลุ่ม การเลือกไม่สัมพันธ์ หรือเลือกสัมพันธ์อย่างลับ ๆ เฉพาะกลุ่มอาจจะเป็นสิ่งที่ดีกว่าการเปิดรับอย่างโจ่งแจ้งซึ่งจะกระทบกระเทือนกับความสัมพันธ์กับหน่วยงานของทางราชการ ซึ่งจะทำให้ชุมชนตกที่นั่งลำบาก และสิ่งหนึ่งที่เราจะพบคือ ในบางเรื่องบางสถานการณ์ ชาวบ้านมีความแตกต่างกันในการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยในบางลักษณะ เช่น การไม่ยอมรับการเข้ามาของโรงเรียน ซึ่งมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันหลายกลุ่ม แต่ในบางเรื่องชาวบ้านโดยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่ตรงกัน เช่น การไม่นำชุมชนเข้าร่วมกับกระบวนการของนักศึกษาหรือเข้าร่วมในระดับที่ไม่เข้มข้นเลย เมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้านอื่นของชาวกะเหรี่ยงในละแวกเดียวกัน ซึ่งชาวบ้านโดยกลุ่มผู้นำทางการได้ให้ความเห็นเมื่อช่วงเวลาเลยผ่านมาว่า การที่ชุมชนบ้านแพะเลือกที่จะไม่สัมพันธ์กับหน่วยงานขององค์กรนักศึกษาในช่วงเวลานั้น ทำให้หมู่บ้านมีระดับการพัฒนา มีโครงการพัฒนาต่าง ๆ ผ่านมายังหมู่บ้านมากกว่าหมู่บ้านที่เคยถูกเป็นฐานของกลุ่มนักศึกษา และไม่ถูกมองว่าเป็นหมู่บ้านที่มีประวัติเป็นหมู่บ้านสีชมพูมาก่อน หมู่บ้านค่อนข้างได้รับการยอมรับจากหน่วยงานของทางราชการ และทางราชการค่อนข้างให้ความไว้วางใจ ซึ่งชาวบ้านมองว่าสิ่งดังกล่าวนี้ค่อนข้างเห็นอย่างชัดเจนว่ารัฐมองหมู่บ้านที่เคยมีประวัติอย่างไรในการจัดทำโครงการในชุมชนนั้น ๆ (นายปรีชา เปรมเจริญจิต อายุ 43 ปี บ้านเลขที่ 49 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่ตะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่ 7 กรกฎาคม 2541)

เศรษฐกิจยุคเผชิญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลายเป็นไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2500 – 2530

ในช่วงต้นยุคของการเผชิญหน้ากับการพัฒนาและกระบวนการกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยงชุมชนบ้านแพะในช่วงปี พ.ศ. 2500 – 2530 ชาวบ้านในชุมชนบ้านแพะยังคงมีวิถีการผลิต เช่นเดิมคือ การทำไร่ข้าว เนื่องจากในช่วงเวลานี้ชุมชนได้เพิ่มขนาดของจำนวนสมาชิกภายในชุมชนเพิ่มมากขึ้น จากเดิมมีเพียง 10 กว่าหลังคาเรือน ในช่วงยุคดังกล่าวนี้ ขนาดของชุมชนได้เพิ่มมากขึ้นทำให้พื้นที่สำหรับการทำไร่ข้าวได้ขยายเพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกัน ชุมชนบ้านแพะได้ประสบกับปัญหาพื้นที่ภายในหมู่บ้านสำหรับการทำไร่ไม่เพียงพอโดยเฉพาะพื้นที่ที่เคยเป็นไร่เก่าของตัวเองที่อยู่ใกล้กับหมู่บ้าน คนในชุมชนจะต้องออกไปหาพื้นที่ทำไร่ไกลกว่าเดิมคือ มีการหาพื้นที่การเกษตรใกล้กับพื้นที่หมู่บ้านของชุมชนบ้านแม่ต๊อบได้ มีการทำการเกษตรใกล้กับชุมชนบ้านแม่หาร ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึง จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นภายในชุมชนซึ่งจำเป็นที่จะต้องขยายพื้นที่ไร่ของตนเองให้เพียงพอสำหรับการบริโภคภายในรอบปีการผลิต ทั้งนี้ในช่วงต้นยุคการทำไร่ข้าวก็มีจุดประสงค์หลักเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ จึงกล่าวได้ว่าในช่วงเวลานี้ ชุมชนยังให้ความสำคัญกับระบบการทำไร่ข้าวซึ่งเป็นระบบการทำไร่หมุนเวียน การทำไร่ข้าวดังกล่าวยังเป็นหลักประกันที่สำคัญในชีวิตของชาวกะเหรี่ยงในขณะเดียวกัน การบุกเบิกพื้นที่นาเป็นสิ่งที่ชาวบ้านภายในชุมชนมีความพยายามที่จะดำเนินการให้มีพื้นที่นาของตนเอง

จะพบว่า ชุมชนได้พยายามที่จะทำบุกเบิกพื้นที่นา และมีการดำเนินมาตลอด การบุกเบิกพื้นที่นามีทั้งระบบการจ้างและการใช้แรงงานภายในครัวเรือน นาเป็นสิ่งที่ชุมชนให้ความสำคัญในแง่ของการเป็นหลักประกันในการได้ผลผลิตที่เต็มเม็ดเต็มหน่วย มีความเสี่ยงน้อยกว่าการทำไร่ข้าว เนื่องจากถ้าหากที่นาดังกล่าวมีน้ำเพียงพอ ผลผลิตทางการเกษตรก็จะดีตามไปด้วย แต่การทำไร่ข้าว นั้น จะต้องรอน้ำจากน้ำฝน ซึ่งมีความเสี่ยงว่าหากปีใดมีน้ำฝนน้อย ผลผลิตข้าวอาจจะไม่ดี หรือปีใดมีฝนตกมากเกินไปมีการชะล้างของหน้าดินมากก็อาจจะได้รับผลกระทบทำให้ต้นข้าวได้รับความเสียหาย แต่ในแง่ของพิธีกรรมแล้ว นาก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ความสำคัญในแง่ นั้น นอกจากบางครัวเรือนที่ไม่ทำไร่ข้าวทำแต่นาเพียงอย่างเดียว พิธีกรรมจึงกลับมาทำที่นาทั้งหมด ในช่วงเวลานี้พบว่า ชุมชนบ้านแพะนั้นคนโดยส่วนใหญ่จะมีนาเนื่องจากเป็นนาที่มีการบุกเบิกใหม่ และนาที่มีการซื้อจากชุมชนอื่น หรือนาที่มีการซื้อขายภายในชุมชน นาจึงถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินที่สำคัญที่สามารถแสดงฐานะทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนได้ เนื่องจากผลผลิตต่อไร่ของที่นาค่อนข้างจะสูงกว่า ผลผลิตต่อไร่ของไร่ข้าวในระบบไร่หมุนเวียน ยกเว้นในบางพื้นที่ที่พื้นที่ไร่ค่อนข้างมีความอุดมสมบูรณ์ ผลผลิตในไร่ข้าวอาจจะมากกว่าผลผลิตต่อไร่ในที่นาจึงอาจจะเป็นได้

นอกจากการทำไร่ข้าวในระบบไร่หมุนเวียน การปลูกข้าวในระบบการทำนาทั้งนาที่มีระบบเหมืองฝาย และนาकिनน้ำฝน ซึ่งเป็นการผลิตข้าวสำหรับการใช้บริโภคภายในครัวเรือนเป็นหลักแล้ว การทำไร่อ้อยและอุตสาหกรรมการผลิตบ้ำอ้อยซึ่งเป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อมภายในครัวเรือนก็ยังคงมีการดำเนินมาจนถึงต้นยุคดังกล่าวนี้ด้วย ซึ่งการดำเนินการผลิตทั้งข้าวที่เก็บเอาไว้บริโภค และงบบ้ำอ้อยที่เคี้ยวเสร็จก็สามารถนำไปจำหน่ายเป็นเงินสดเพื่อเพิ่มรายได้เป็นตัวเงินให้กับครอบครัว นอกจากนั้นก็ยังสามารถนำไปแลกเปลี่ยนกับสินค้าทางการเกษตรอื่น ๆ อีกทั้งสามารถนำมาเก็บไว้บริโภคเป็นของหวานให้กับลูกหลานในครัวเรือน ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการนำไปใช้เป็นส่วนประกอบสำคัญในการต้มเหล้า

สำหรับในช่วงกลางยุคของยุคดังกล่าวนี้ ประมาณปี พ.ศ. 2511 เป็นต้นมา พื้นที่สวนอ้อยที่สามารถบุกเบิกเป็นพื้นที่นาได้ ชาวบ้านได้เปลี่ยนพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่นาโดยส่วนใหญ่ แต่ยังคงมีพื้นที่ค่อนข้างส่วนที่เคยเป็นสวนอ้อย ชาวบ้านก็ยังคงใช้ในการปลูกอ้อยเช่นเดิม พบว่าในช่วงเวลานี้ หน่วยงานรัฐที่สำคัญหน่วยงานหนึ่งคือ หน่วยงานของกรมป่าไม้ ได้เข้ามายังพื้นที่ดังกล่าว และได้ห้ามชาวบ้านไม่ให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อแผ้วถางเป็นพื้นที่ทำไร่ข้าว โดยเฉพาะพื้นที่ที่เป็นต้นน้ำ หรือพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง ถึงแม้จะมีการห้ามปราม คนในชุมชนเองก็ยังลักลอบทำไร่ข้าวโดยเฉพาะกลุ่มที่ไม่มีนา หรือมีนาที่มีขนาดเล็กและไร่ข้าวยังมีความสำคัญต่อการผลิตในวิถีชีวิตของคน ถึงแม้ว่าจะมีการดำเนินการจับกุมชาวบ้านที่ดำเนินการแผ้วถางป่าเพื่อทำการเกษตรกรรมก็ตาม โดยเฉพาะพื้นที่ดังกล่าวนั้นล้วนแต่เป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านเคยใช้ทำการเกษตรมาก่อนแล้วมีการพักพื้นที่ตามวิธีการเกษตรในระบบไร่หมุนเวียน ปัญหาการดำเนินการจับกุมผู้ที่แผ้วถางพื้นที่ไร่เดิมของคนของเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่คนในชุมชนมีความหวาดกลัวมากพอสมควร กล่าวคือ ถึงแม้ว่าชาวบ้านบางคนที่มีที่นามากแต่ก็ดำเนินการทำไร่ข้าวเช่นเดียวกับชาวบ้านคนอื่น ๆ เนื่องจากระบบไร่ข้าวของชาวกะเหรี่ยงไม่ใช่การปลูกข้าวเพียงอย่างเดียวหรือการปลูกพืชเดียวเพียงอย่างเดียวเช่นการทำนา แต่เป็นระบบการทำการเกษตรผสมผสานที่มีพืชหลายตระกูลปลูกรวมอยู่ในพื้นที่บริเวณเดียวกัน แต่คนกลุ่มนี้ก็ประสบกับความลำบากอันสืบเนื่องจากนโยบายดังกล่าวน้อยกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ เนื่องจากยังมีพื้นที่นาเป็นพื้นที่รองรับการปลูกข้าวของคน แต่สำหรับกลุ่มคนที่มีนาแต่ไม่มีขนาดกว้างมากหรือการทำนาเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอตลอดปีการผลิตจะเป็นกลุ่มคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ประสบความลำบากเช่นเดียวกับกลุ่มที่ไม่มีที่นาเลย แต่ความหนักเบาที่แตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามถือว่าเป็นกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบอย่างมาก หากไม่มีการทำไร่ข้าว คือ คนที่ไม่มีพื้นที่นาหรือกลุ่มคนที่มีฐานะยากจน การดำเนินการจับกุมกลุ่มคนที่มีการแผ้วถางพื้นที่ในบริเวณนี้เนื่องจากรัฐได้อ้างว่า พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติแม่ขามฝั่งขวา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ห้ามไม่ให้มีการบุกเบิกบุกรุกเพื่อทำการเกษตร การจับกุมและการปรับค่อนข้างแพง

สำหรับชาวบ้านในช่วงเวลานั้น กล่าวคือ ค่าปรับต่อครั้งประมาณ 3,000 – 4,000 บาท พร้อมยึดอุปกรณ์การเกษตรทุกชิ้น (เมื่อมีการประกันตัวและจ่ายค่าปรับต่าง ๆ แล้ว ชาวบ้านก็กลับไปดำเนินการปลูกพืชผักหรือดำเนินการทำการเกษตรเช่นเดิม)

ในช่วงเวลาประมาณปี พ.ศ. 2511 – 2515 เป็นช่วงเวลาที่รัฐ โดยกรมป่าไม้ได้ดำเนินการจัดทำโครงการให้สิทธิทำกิน (สทก) ในพื้นที่ทำกินให้กับชาวบ้านในพื้นที่บริเวณดังกล่าวรวมทั้งในพื้นที่บ้านแพะด้วย โดยรัฐได้ประกาศให้ชุมชนที่อยู่ในบริเวณดังกล่าวจัดการแผ้วถางและให้จับจองพื้นที่ที่ตนเคยทำการเกษตรมาก่อนเพื่อให้หน่วยงานของทางราชการมาจัดทำการรังวัดพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นพื้นที่ทำกินด้วยสมบูรณ์และถูกต้องตามกฎหมาย อีกทั้งเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการที่คนในชุมชนต่าง ๆ ดำเนินการบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ การออกสิทธิดังกล่าวอาจจะเป็นการแก้ไขปัญหาให้กับหน่วยงานของรัฐและตัวของคนในชุมชนเองด้วยเช่นเดียวกัน ในช่วงเวลานี้ทางป่าไม้อำเภอได้ดำเนินการเรียกประชุมผู้ใหญ่ในพื้นที่ที่จะมีการแจกเอกสารสิทธิพื้นที่ทำกินดังกล่าว สำหรับชุมชนบ้านแพะผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำทางการคือ นายบุญส่ง วุฒิเจริญ (เป็นเขยของตระกูล “ฟือโร” เป็นชาวกะเหรี่ยงจากชุมชนบ้านแม่ต๋อบเหนือ)

จากการดำเนินการที่หน่วยงานของกรมป่าไม้โดยป่าไม้อำเภอได้จัดทำโครงการดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดปัญหาความแตกแยกในชุมชนค่อนข้างมากระหว่างกลุ่มผู้นำทางการและเครือญาติตลอดจนกลุ่มพันธมิตรของผู้นำทางการกับชาวบ้านโดยส่วนใหญ่ในหมู่บ้านและโดยเฉพาะกับกลุ่มผู้นำตามประเพณีและกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้านกล่าวคือ จากการที่กลุ่มผู้นำทางการเป็นกลุ่มที่ถือว่ากุมทรัพยากรของหน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะในแง่ของข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่ได้เปรียบกว่าชาวบ้านค่อนข้างมากในแง่ดังกล่าว และสามารถครอบงำผลประโยชน์เข้ากลุ่มของตนเองและกลุ่มของตัวเองได้มากที่สุด โดยมีการดำเนินการบุกเบิกพื้นที่จับจองพื้นที่ก่อนคนกลุ่มอื่น ๆ เนื่องจากคนกลุ่มนี้นอกจากจะกุมทรัพยากรข้อมูลต่าง ๆ ของส่วนราชการแล้ว กลุ่มคนดังกล่าวก็ถือว่าเป็นกลุ่มที่มีอำนาจในหมู่บ้านโดยเฉพาะในช่วงของการที่ผู้นำทางการเริ่มมีอำนาจเพิ่มมากขึ้นจากการที่ตนเป็นตัวแทนของชุมชนในการสัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐ ถือว่าในช่วงเวลาดังกล่าวการทำทนายอำนาจระหว่างกลุ่มผู้นำตามประเพณีและกลุ่มผู้นำทางการเริ่มมีมากขึ้น ในขณะที่ฝ่ายหนึ่งพยายามรักษาอำนาจของตน และอีกฝ่ายหนึ่งได้เรียกร้องอำนาจของตนในฐานะที่ตนเป็นตัวแทนของชุมชนในการสัมพันธ์กับรัฐ และการได้รับแต่งตั้งจากหน่วยงานของรัฐซึ่งมีสิทธิตามกฎหมายในการควบคุม ดูแล และทำการปกครองชุมชนของคนจากกรณีการแจกเอกสารสิทธิพื้นที่ทำกินดังกล่าวนี้ กลุ่มผู้นำทางการได้ทำการร่วมจับจองแผ้วถางพื้นที่ป่าซึ่งแต่เดิมเป็นพื้นที่ป่าที่ไม่มีการทำการเกษตรและเป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชน นอกจากนั้นมีการจับจองพื้นที่เลี้ยงสัตว์ของชุมชน ในการกระทำความดังกล่าวยังจะร่วมรับรู้ภายในกลุ่มประมาณ 5 – 6 ครอบครัวของกลุ่มผู้นำทางการ

สำหรับครัวเรือนใดที่ได้รับรู้หรือทราบเรื่องดังกล่าวก็ถูกระงับไม่ให้ทำการแผ้วถาง หรือไม่ดำเนินการให้รัฐทำการรังวัดให้ แต่สิ่งที่สร้างความไม่พอใจให้ชาวบ้านในชุมชนอย่างมากคือ การจับจองแผ้วถางพื้นที่ต่าง ๆ นั้น กลุ่มคนดังกล่าวจะดำเนินการจับจองแผ้วถางพื้นที่ที่ดีมีความอุดมสมบูรณ์ ใกล้เคียงน้ำ เป็นที่ราบ ใกล้ถนนโดยจะไม่สนใจว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่ไร่เก่าของใคร ซึ่งทำให้เจ้าของที่ดินที่เป็นชาวบ้านโดยเฉพาะกลุ่มที่มีฐานะยากจนและมีฐานะปานกลางไม่สามารถจะเรียกร้องอะไรได้ ซึ่งชาวบ้านในชุมชนได้ให้ข้อมูลดังกล่าวนี้ การกระทำของกลุ่มผู้นำดังกล่าว มีการปกปิดชาวบ้านปิดข่าวจะรู้กันเฉพาะในกลุ่มของตน แต่เมื่อกลุ่มคนดังกล่าวจะดำเนินการการแผ้วถางพื้นที่บริเวณห้วยกุด ซึ่งผู้นำตามประเพณี และกลุ่มผู้อาวุโสตลอดจนชาวบ้านได้รับรู้ว่าพื้นที่ดังกล่าวถูกห้ามไม่ให้ทำไร่ หรือทำการเกษตรใด ๆ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านให้ความสำคัญในแง่ของการเป็นแหล่งต้นน้ำที่คนในชุมชนใช้อุปโภคบริโภค ตลอดจนการใช้ดินบอนเป็นสัญลักษณ์ในการอนุรักษ์ลำน้ำสาขานี้ อีกทั้งชาวบ้านถือว่าลำน้ำดังกล่าวเป็นลำน้ำที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน เป็นลำน้ำที่ช่วยให้ชุมชนชุ่มเย็น คลายความร้อนจากผิวดินทำให้ชุมชนสามารถตั้งบ้านเรือนและอยู่ได้อย่างสงบสุข การที่กลุ่มคนดังกล่าวจะเข้าไปจับจองพื้นที่และให้หน่วยงานของรัฐออกเอกสารสิทธิ ซึ่งเดิมชาวบ้านเองก็ไม่พอใจที่กลุ่มคนดังกล่าวจับจองพื้นที่บริเวณอื่นก่อนหน้านั้นแล้ว การที่จะดำเนินการจับจองพื้นที่บริเวณน้ำห้วยกุดเป็นสิ่งที่ชาวบ้านในชุมชนและกลุ่มผู้นำตามประเพณีไม่ยอมรับอีกต่อไป

นอกจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่ค่อนข้างอ่อนไหวในความรู้สึกของชาวบ้านแล้ว ยังมีพื้นที่อีกแห่งหนึ่งที่เป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชนที่ชาวบ้านยอมรับไม่ได้คือ พื้นที่ที่ชาวบ้านหรือชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “โล ปู” พื้นที่ดังกล่าวนี้ ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า มนุษย์แต่ละคนบนโลกนี้มีสิ่งที่เราเรียกว่า ขวัญ ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “กะ ลา” การใช้คำว่าขวัญอาจจะไม่ตรงกับความหมายในภาษาไทยเท่าใดนัก โดยคำว่า “กะ ลา” ตามความหมายของชาวกะเหรี่ยงมีลักษณะคล้ายกับวิญญาณหรือเจ้าของอวัยวะส่วนต่าง ๆ ในร่างกายของมนุษย์ โดยชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า อวัยวะสำคัญ ๆ ต่าง ๆ ในร่างกายของคนเรานั้นล้วนมีเจ้าของแทบทั้งสิ้น โดยชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า คนเรามี “กะ ลา” 37 อย่าง “กะ ลา” แต่ละอย่างของชาวกะเหรี่ยงจะมีสัตว์ชนิดต่าง ๆ เป็นสัญลักษณ์ เช่น นก หนู เขียด เสือ หมี ฯลฯ ทั้งนี้ ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่าในบรรดา “กะ ลา” 37 อย่างนั้น 30 “กะ ลา” เป็น “กะ ลา” ร้ายมักจะนำความเดือดร้อนมาให้ตัวของบุคคลดังกล่าว เช่น การเจ็บไข้ได้ป่วยอยู่เสมอ ส่วนอีก 7 “กะ ลา” นั้นถือว่าเป็น “กะ ลา” ที่ดี และในบรรดา “กะ ลา” ทั้งหมดนั้น “กะ ลา ใจ่ ทิ” เป็น “กะ ลา” ที่สำคัญต่อมนุษย์โดย “กะ ลา ใจ่ ทิ” จะทำหน้าที่ควบคุม “กะ ลา” อื่นทั้งหมดและเป็นใหญ่ที่สุดในบรรดา “กะ ลา” ทั้งหมด จะอยู่บริเวณหน้าผากของมนุษย์ เมื่อมนุษย์เสียชีวิต สถานที่ที่ “กะ ลา ใจ่ ทิ” และ “กะ ลา” อื่น ๆ ที่เป็น “กะ ลา” ก็จะไปอยู่ยังสถานที่ที่

มีความร่มเย็นและสงบสุข ญาติของผู้ตายจะจัดเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ตลอดจนอาหารการกิน ทุกอย่างด้วยเช่นกัน สถานที่แห่งนี้ชาวบ้านมีความเชื่อว่า ห้ามไปรบกวนสถานที่ดังกล่าวไม่ว่าจะทางใดทางหนึ่ง เช่น การประกอบอาชีพ ดำเนินการทำการเกษตร หรือหาเห็ดหาของป่า ต่าง ๆ ตลอดจนจะต้องดูแลรักษาพื้นที่ดินดังกล่าวไม่ให้มีการบุกรุกแล้วถางหรือถูกไฟไหม้เนื่องจากไฟป่าหรือการหาของป่าแล้วจำเป็นที่จะต้องเผาป่า โดยส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านกะเหรี่ยงจะไม่เข้าไปหรือทำกิจกรรมในพื้นที่ดังกล่าวเนื่องจากมีความเชื่อว่าเป็นการรบกวนวิญญาณของผู้ตาย และ “กะลา” ต่างๆ (นายพะกอ ฤดีไพรวัลย์ อายุ 65 ปี บ้านเลขที่ 45 ม.3 ค.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่ 10 กรกฎาคม 2541)

ชาวกะเหรี่ยงได้แบ่งพื้นที่สำหรับการตายเอาไว้ด้วยกันสองแห่งคือ “โล ปู” เป็นสถานที่ที่ผู้ตาย และ “กะ ลา” ที่ดีไปอยู่ และสถานที่อีกแห่งหนึ่งคือ “คำ ชั่ว โข” เป็นสถานที่ที่ที่น่ารังของผู้ตายไปเผาหรือฝัง รวมทั้งเป็นที่อยู่ของ “กะ ลา” ที่ไม่คิจำนวน 30 อย่าง สถานที่ทั้งสองแห่งนี้จะเป็นคนละพื้นที่ มีระยะห่างจากกันพอสมควร หรืออยู่คนละทิศ โดยสุสานหรือที่เผา ฝังศพจะอยู่ใกล้ชุมชน ส่วน “โล ปู” มักจะอยู่ไกลและเป็นพื้นที่ป่าที่ยังมีความสมบูรณ์

การออกมาปฏิบัติภารกิจกระทำของผู้นำทางการและพรรคพวก โดยชาวบ้านทั้งชุมชน เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวเข้าไปจับจองพื้นที่สาธารณะของชุมชน โดยเฉพาะพื้นที่ตามความเชื่อของคนในชุมชน ไม่ว่าพื้นที่ดินน้ำลำน้ำห้วยกุด พื้นที่ “โล ปู” และ “คำ ชั่ว โข” อีกทั้งเข้าไปจับจองพื้นที่สำหรับการทำสวน โดยพื้นที่ดังกล่าวมีต้นไม้ที่ชาวกะเหรี่ยงนำรกของเด็กไปผูกติดไว้ ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “เต้ เค ปอ” และชาวบ้านมีทัศนคติต่อกลุ่มคนดังกล่าวอีกประการหนึ่งคือ การกระทำของกลุ่มคนดังกล่าวนี้มีวัตถุประสงค์จับจองเพื่อขายที่ดินให้กับคนในตัวอำเภอ

พบว่า พื้นที่ที่ชุมชนได้รับการจัดสรรโดยการจับฉลาก ชาวบ้านที่ได้รับสิทธิ์ในพื้นที่ต้องห้ามตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงไม่ยอมทำการเพาะปลูกในพื้นที่ดังกล่าว ได้มีการขายพื้นที่ให้กับคนพื้นราบ เนื่องจากมีความกลัวว่า หากการทำใด ๆ ในพื้นที่ดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อชีวิตและสมาชิกภายในครอบครัวของตน พื้นที่รอบ ๆ หมู่บ้านโดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ดินของชาวพื้นราบทั้งจากตัวอำเภอ และชาวพื้นราบในหมู่บ้านใกล้เคียง

การได้รับพื้นที่ทำการเพาะปลูกโดยรัฐเป็นเงื่อนไขผูกมัดที่คนในชุมชนจะต้องหยุดทำไร่บนพื้นที่สูง ทางออกที่สำคัญสำหรับคนในชุมชนเมื่อไม่ได้รับอนุญาตให้ทำไร่ข้าวคือ การถดถอยทำให้พื้นที่ห่างไกลจากตัวชุมชน การหาซื้อพื้นที่นา การบุกเบิกเพิ่มพื้นที่หว่านาให้มีพื้นที่นาเพิ่มขึ้น หากสามารถกระทำได้ การทำสวนปลูกพืชพาณิชย์ เช่น ถั่วเหลือง ถั่วลิสง งาม ในพื้นที่ดอน การเข้ามาของหน่วยงานดังกล่าวค่อนข้างมีผลกระทบต่อวิถีการผลิตของคนในชุมชนทั้งในส่วนของ

ปลูกข้าว และการปลูกอ้อย พบว่า ประมาณปี พ.ศ 2515 ชาวบ้านได้เริ่มทยอยเลิกทำสวนอ้อย เนื่องจากปัญหาหลายประการด้วยกันคือ

ประการแรก ปัญหาการขาดแคลนพื้นที่ จากเดิมที่ชุมชนมีพื้นที่ป่ารอบหมู่บ้านซึ่งเป็นพื้นที่ป่าใช้สำหรับการเลี้ยงสัตว์ หางของป่า และพื้นที่ เมื่อมีการจับจองแล้ววางให้เป็นพื้นที่โล่งเตียนทำให้ไม่มีต้นไม้สำหรับใช้ทำฟืนในระยะยาว ในช่วงแรกที่ต้นไม้ถูกโค่นสามารถนำมาใช้ทำฟืนแต่เมื่อใช้หมดการหาฟืนเป็นสิ่งที่ยากลำบาก และต้องหาในพื้นที่ที่ห่างไกลมากขึ้นโดยเฉพาะการใช้ฟืนจำนวนมากสำหรับการเคี้ยวบ่น้ำอ้อย

ประการที่สอง ปัญหาการขโมยตัดอ้อย เนื่องจากพื้นที่สวนโดยส่วนใหญ่อยู่ติดกับถนนทำให้การขโมยตัดอ้อยเป็นไปได้ง่าย สิ่งที่ชาวบ้านมีความกลัวมากคือ การขโมยตัดอ้อย และทำการปล้นชิงทรัพย์ ทำร้ายและฆ่าเจ้าของสวนที่นอนค้างเพื่อเฝ้าสวนอ้อย

ประการที่สาม การเข้ามาของพืชพาณิชย์ใหม่ ได้แก่ ข้าวหอมมะลิ ถั่วเหลือง ถั่วลิสง กระเทียม ซึ่งเป็นพืชที่ขายได้ราคาดี ขั้นตอนในการเพาะปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวง่าย ตลอดจนสามารถขายเป็นวัตถุดิบไม่ต้องนำมาแปรรูปเช่นในกรณีของการทำบ่น้ำอ้อย และการเข้ามาของพืชพาณิชย์ : ข้าวหอมมะลิ ถั่วเหลือง กระเทียม ทำให้ต้องสัมพันธ์กับตลาด “ไทย” ต่างกับบ่น้ำอ้อยที่ขายให้ขายให้กับชาวเขาและชาวพื้นราบในพื้นที่ละแวกใกล้เคียง

ประการสุดท้าย การเข้ามาของน้ำตาลทรายมีผลต่อปริมาณความต้องการของบ่น้ำอ้อยลดจำนวนลง

นอกจากอาชีพในภาคเกษตรกรรมที่เป็นทางออกให้กับคนในชุมชนในขณะที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ในการทำเกษตรปลูก การทำไม้เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของคนในชุมชน ทั้งในกลุ่มครัวเรือนที่มีช้าง โดยการรับจ้างลากซุงให้พ่อค้าไม้ในป่า และกลุ่มที่ไม่มีช้างก็รับจ้างเป็นควาญช้าง เป็นต้น เนื่องจากในช่วงกลางยุคนี้ รัฐบาลได้เปิดสัมปทานป่าไม้ในเขตพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน การทำไม้มีส่วนสำคัญอย่างมากในการอพยพแรงงานจากภาคเกษตรกรรมโดยเฉพาะแรงงานเพศชาย

การทำไม้เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของกลุ่มคนที่มีฐานะคืออยู่แล้วในชุมชน และก่อให้เกิดการสะสมเงินทุน การทำไม้และการมีโอกาสดำรงชีพกับสังคมภายนอกชุมชนมีส่วนอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ เช่น ทักษะเกี่ยวกับการสร้างบ้าน และการแสดงฐานะทางเศรษฐกิจในรูปแบบต่าง ๆ ที่แตกต่างไปจากเดิม การนิยมสร้างบ้านด้วยไม้สักหรือแผ่นไม้กระดานแทนการสร้างบ้านด้วยไม้ไผ่เป็นการลอกเลียนแบบวัฒนธรรม ค่านิยมในการสร้างบ้านจากสังคมภายนอกหมู่บ้าน ตลอดจนการซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกเพื่อแสดงฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน เช่น รถจักรยานยนต์ การทำกิจการโรงสีข้าวขนาดเล็ก

ในช่วงปลายยุค การปรับตัวของคนในชุมชนในด้านการเพาะปลูกโดยเฉพาะกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี และกลุ่มที่มีฐานะปานกลางคือ การสร้างโรงสีเพื่อรับสีข้าวให้กับคนในชุมชน และชุมชนอื่น ๆ ตลอดจนการจำหน่ายข้าวสาร รำข้าว การบุกเบิกพื้นที่นาเพิ่ม ชาวบ้านในชุมชนบ้านแพะ ได้เลือกที่จะปลูกข้าวหอมมะลิมากกว่าพันธุ์ข้าวอื่น ๆ เนื่องจากเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในรูปของข้าวเปลือก และข้าวสาร ทั้งการจำหน่ายให้กับโรงสีภายในชุมชน กลุ่มพ่อค้าคนกลาง และผู้บริโภคคนสุดท้าย สำหรับพันธุ์ข้าวดั้งเดิมในชุมชนนั้นมีการปลูกในพื้นที่ไร่ที่ห่างไกล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบริโภคภายในครัวเรือน

การปรับตัวทางเศรษฐกิจโดยการทำกิจการ โรงสีขนาดเล็กของคนในชุมชนบ้านแพะมีจำนวนทั้งหมด เจ็ด โรง การปรับตัวของกลุ่มคนดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีของคนในชุมชน เป็นการปรับตัวเองจากการทำไม้ แต่เมื่อหมดสัมประทานป่า เงินที่เคยสะสมได้นำมาลงทุนกับการทำกิจการโรงสีข้าว พบว่า ช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจนเพิ่มมากขึ้น การเช่านา และการรับจ้างของคนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากปัญหาหลายประการด้วยกันคือ การขาดแคลนพื้นที่ในการเกษตร ปัญหาดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ปัญหาน้ำท่วมและฝนแล้ง ปัญหาผลผลิตข้าวไม่ดีเนื่องจากศัตรูพืชและโรคพืชชนิดต่างๆ การรับจ้างของคนในชุมชนจะมีทั้งในภาคเกษตรกรรมและภาคบริการซึ่งอยู่นอกชุมชน

การเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตของคนในชุมชนมีส่วนสัมพันธ์กับคนในชุมชนที่จะต้องเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทย เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอาชีพและวิธีการดำเนินการผลิตย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบคิดและวิธีการจัดการกับสิ่งที่เกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสิทธิในที่ดิน อันก่อให้เกิดสิทธิในพื้นที่ด้านหนึ่งและรื้อถอนสิทธิการใช้พื้นที่ดินอีกแห่งหนึ่ง อันมีผลต่อการปรับตัวของคนในชุมชน การที่ชุมชนถูกห้ามไม่ให้ดำเนินการผลิตข้าวในระบบไร่หมุนเวียนเป็นด้วยการในการผลักดันชุมชนเข้าสู่การผลิตเชิงพาณิชย์เพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าการผลิตข้าวในที่นาเพื่อการจำหน่าย การปลูกพืชพาณิชย์ชนิดอื่น ๆ

ชุมชนจะต้องพึ่งพิงปัจจัยภายนอกชุมชนมากกว่าการพึ่งตนเองและผูกพันกับตนเองกับปัจจัยภายนอก เช่น กลไกตลาด การเลือกที่จะผลิตอะไร ระบบข้อมูลต่าง ๆ องค์ความรู้ในการผลิตก็เป็นองค์ประกอบภายนอกชุมชน(พืชพาณิชย์) แสดงให้เห็นว่า ชุมชนจะต้องสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอกอยู่ตลอดเวลา มากกว่าการพึ่งพิงองค์ความรู้ซึ่งเป็นทุนทางสังคมของกลุ่มคนดังกล่าว ความสัมพันธ์กับกลุ่มทุนและตลาด ชาวบ้านขาดอำนาจในการต่อรองกล่าวคือ ชาวบ้านผู้ปลูกไม่สามารถกำหนดราคาหรือปริมาณผลผลิตได้ ทั้งหมดต้องพึ่งพิงกลไกตลาดภายนอก เมื่อมีลักษณะเช่นนี้การต่อรองราคาอยู่เหนือการกำหนดของชุมชน หากพืชผลราคาดีชาวบ้านก็จะมีรายได้มากแต่หากพืชผลราคาคต่ำชาวบ้านอาจจะได้ทุนคืน หรือขาดทุน

การเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตของคนในชุมชน ชุมชนจำเป็นจะต้องพึ่งพาผูกพันตัวเองกับระบบตลาด กลไกทางการค้า และเครือข่ายความสัมพันธ์ทางการค้าในด้านต่าง ๆ ต้องปลูกพืชชนิดเดียว และเป็นการปลูกตามความต้องการของตลาด นำรายได้จากการขายผลผลิตมาซื้อข้าว แต่เดิมชุมชนมีการพึ่งตนเองในระดับสูง การพึ่งพาตลาดหรือชุมชนข้างนอกค่อนข้างน้อย นอกจากสินค้าที่ชุมชนไม่สามารถผลิตได้เอง เช่น เกลือ น้ำมันก๊าด ไม้ขีดไฟ เป็นต้น เมื่อมีการเปลี่ยนวิธีการผลิตชุมชนจะต้องพึ่งปัจจัยภายนอกค่อนข้างมาก โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงมาปลูกพืชพาณิชย์มีส่วนสำคัญทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้น้อยลง เช่น ชุมชนจะต้องซื้อเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง สารเคมีต่าง ๆ ตลอดจนเครื่องจักรกลต่าง ๆ เพื่อใช้ในการเพาะปลูก เช่น ควายเหล็ก เครื่องสูบน้ำ เครื่องไม่ถั่ว เครื่องไม่ข้าว เป็นต้น พืชต่าง ๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดต้นทุนในการผลิตสูง การกู้หนี้ยืมสิน

การปลูกพืชพาณิชย์ได้ส่งผลกระทบต่อระบบความสัมพันธ์ในด้านการกระจายแรงงานในขั้นตอนของการผลิต ระบบการผลิตข้าวไร่หรือการทำนาที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนจะมีการแลกเปลี่ยนแรงงานในขั้นตอนต่าง ๆ ของการผลิต แต่การปลูกพืชพาณิชย์นั้นการใช้แรงงานในระบบเดิมไม่ได้ผล เนื่องจากระบบการแลกเปลี่ยนแรงงานแบบเดิมเป็นระบบการเอามือเอารัน ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “คำ มา เคาะ มา กะ” การแลกเปลี่ยนแรงงานมีอยู่ในทุกขั้นตอนของการผลิตเป็นการช่วยเหลือกันกันในด้านแรงงานภายในชุมชน ซึ่งเป็นงานที่ไม่เร่งรีบ การทำงานไม่พร้อมกันรอได้ ยกตัวอย่างเช่น การปลูกข้าวไร่ แต่ละครัวเรือนจะมีการปลูกพืชต่างสายพันธุ์ ซึ่งทำให้ช่วงเวลาในการเก็บเกี่ยวไม่พร้อมกัน การแลกเปลี่ยนแรงงานสามารถช่วยเหลือกันได้ แต่ในกรณีการปลูกข้าวเพื่อการจำหน่าย ทุกครัวเรือนจะปลูกข้าวตามความต้องการของตลาดเริ่มจากการเตรียมพื้นที่จนถึงการเก็บเกี่ยวเป็นช่วงเวลาเดียวกัน การช่วยเหลือแลกเปลี่ยนแรงงานมีน้อยลง มีระบบการจ้างในกรณีรายวัน และเหมาจ่าย

การปรับตัวของคนแต่ละกลุ่มกับการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตของคนในชุมชน กลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีและกลุ่มผู้นำทางการจะเป็นกลุ่มคนที่มีการปรับตัวได้ค่อนข้างดีกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และใช้โอกาสของความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแสวงหาผลประโยชน์กับตนเอง กลุ่มคนดังกล่าวจะมีฐานในส่วนของทุน แรงงาน ที่ดิน ทรัพยากรที่สำคัญของกลุ่มนี้ก็คือ เงิน และที่นา ตลอดจนการทำกิจกรรมโรงสีขนาดเล็ก โดยจะทำหน้าที่เป็นผู้ผลิต(ทำนาเอง) พ่อค้าคนกลาง(ซื้อข้าวเปลือกขาย และซื้อมาแปรรูปในโรงสีของตนเองเพื่อจำหน่าย) และผู้ขายให้กับผู้บริโภคคนสุดท้าย

สำหรับผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในการผลิต เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ค่อนข้างได้รับผลกระทบ กลุ่มคนดังกล่าวมีฐานการผลิตอยู่ที่การทำ

นาในเนื้อที่ขนาดเล็ก และทำสวนปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดต่าง ๆ ตลอดจนการรับจ้างทั่วไปทั้งในภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม

ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจนเป็นกลุ่มที่ได้รับความลำบากในกรณีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว คนกลุ่มนี้มีฐานการผลิตอยู่ที่การทำไร่ข้าว และการรับจ้าง แต่เมื่อการจัดสรรที่ดินก็ไม่ได้ทำให้ชีวิตของพวกเขาดีขึ้น กลุ่มคนดังกล่าวมีการปรับตัวสองลักษณะด้วยกันคือ การปรับตัวบนฐานของการเกษตร คือ การถอยร่นทำไร่ข้าวในพื้นที่ห่างไกล การทำสวนในพื้นที่ที่ได้รับการจัดสรร การเช่าที่นาจากคนในชุมชนและภายนอกชุมชน และการปรับตัวที่ไม่อยู่ในฐานของการเกษตรแบบเดิมของชุมชนคือ การรับจ้างนอกภาคเกษตรกรรมและนอกชุมชน สำหรับกลุ่มคนที่ยังยึดฐานการทำการเกษตรกรรม หรือการรับจ้างในภาคเกษตรมักจะเป็นกลุ่มคนที่มีครอบครัว ไม่มีความสามารถในการประกอบอาชีพในด้านอื่น ๆ ไม่มีการศึกษา การรับจ้างในภาคการผลิตเป็นไปได้ยาก สำหรับกลุ่มคนที่ไม่ใช้ฐานทางด้านการเกษตร มักจะเป็นกลุ่มหนุ่มสาว มีการศึกษาในระดับพื้นฐาน มีความชำนาญในบางด้าน เช่น การรับจ้างในงานก่อสร้าง การทำงานตามโรงงาน ร้านอาหาร ร้านน้ำดื่ม ปั่นน้ำมัน เป็นต้น

การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยมีความสำคัญอย่างมากเนื่องจากกระบวนการดังกล่าวเปรียบเสมือนเครื่องมือที่ช่วยในการปรับตัวของคนในชุมชนที่กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในด้านการผลิตกล่าวคือ ในขณะที่กลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคมกำลังเผชิญหน้ากับการเข้ามาของรัฐ เศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ เช่น การปรับเปลี่ยนอาชีพที่ไม่ได้อยู่บนฐานของการเกษตร การได้รับความช่วยเหลือ หรือการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยผ่านหน่วยงานต่าง ๆ ในด้านการพัฒนา

สังคมและวัฒนธรรมยุคเผชิญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลายเป็นไทย ปี พ.ศ 2500 – 2530

สังคมวัฒนธรรมในช่วงการเผชิญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลายเป็นไทย ปี พ.ศ 2500 – 2530 เป็นช่วงระยะเวลา 30 ปีที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการ และประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงของสังคมหมู่บ้าน การไหลบ่าเข้ามาของวัฒนธรรมอื่นที่มีอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะวัฒนธรรมไทยที่อาศัยช่องทางมากมาย เช่น ผ่านระบบการศึกษาของรัฐ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม สื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ ไม่ว่า โทรทัศน์ วิทยุ สิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ ข้อมูลข่าวสารจากรัฐผ่านผู้นำทางการ ตลอดจนหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน การเข้ามาหรือการมีอยู่ของวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่คนในชุมชนได้เรียนรู้ อันนำไปสู่การเปรียบเทียบความเหมือนหรือความต่าง การเปลี่ยนแปลงวิธีคิด โลกทัศน์ และการรับมาปฏิบัติในท้ายที่สุด การเปลี่ยนแปลงในด้านสังคมวัฒนธรรมเป็นกระบวนการหนึ่งของการกลายเป็นไทยอย่างอื่นที่ไม่ใช่ความเป็นกะเทยแบบที่เคยดำรงอยู่

พิธีกรรมในช่วงเปลี่ยนผ่าน

พิธีกรรมที่สำคัญในวงจรชีวิตไม่ว่าการเกิด การแต่งงาน และการเสียชีวิต ได้เกิดความเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกับการเมืองการปกครอง วิธีการผลิต อันสืบเนื่องมาจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน การเปลี่ยนแปลงในที่นี้หมายถึง การเปลี่ยนแปลงรูปแบบ และการสร้างคำอธิบายใหม่กำกับเพื่อให้เหมาะสมกับเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การเกิดมีการให้ความสำคัญกับต้นไม้ที่นำสายสะดือของเด็กไปผูก แต่เมื่อต้นไม้ดังกล่าวถูกทำลายเนื่องจากเจ้าของพื้นที่ได้ตัดต้นไม้เพื่อทำสวน ความเชื่อดังกล่าวยังคงมีอยู่ แต่มีการเปลี่ยนรูปแบบให้เกิดความเหมาะสม โดยการนำสายสะดือของเด็กไปฝังบริเวณใต้บันไดบ้าน ซึ่งชุมชนได้ให้ความเห็นไว้ว่า วิธีการดังกล่าวมีการใช้มาโดยตลอดแต่ไม่นิยมเท่ากับนำสายรอกมาผูกติดที่ต้นไม้ใหญ่ แต่ในสภาพปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลง การนำรอกฝังไว้ใต้บันไดบ้านจะมีความปลอดภัยมากกว่าการผูกติดกับต้นไม้ซึ่งเสี่ยงต่อการที่ต้นไม้ต้นดังกล่าวจะถูกตัด เนื่องจากความเชื่อดังกล่าวของคนในชุมชนในแง่ของการให้ความสำคัญได้เปลี่ยนแปลง

ในช่วงเวลา 30 ปี ค่านิยมในการแต่งงานมีความเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน ความเปลี่ยนแปลงค่านิยมในการเลือกคู่ครองของหญิงสาวจะเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเวลาที่ผ่านมาและกับเพศชาย หญิงสาวที่ได้รับโอกาสศึกษาในระดับพื้นฐานมีโอกาสไปทำงานภายนอกชุมชนเพิ่มมากขึ้น และมักนิยมสมรสกับชายต่างชาติพันธุ์ การแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่ พบว่า การแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์มีมานานแล้วในประวัติการตั้งหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นชาวลัวะที่เดินทางมาค้าขาย ชาวพื้นราบในพื้นที่ใกล้เคียง ชาวมอญ และไทยใหญ่

การแต่งงานของหญิงสาวจะเพิ่มขึ้นในยุคการตั้งถิ่นฐานจนถึงช่วงกลางยุคดังกล่าวนี้ดูเหมือนว่าหญิงกลุ่มดังกล่าวจะมีหลักประกันในชีวิตครอบครัวมากกว่าหญิงที่แต่งงานในช่วงเวลาถัดมา เนื่องจากการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ในช่วงแรก ถึงแม้ชุมชน สายตระกูล ครีวเรือนจะพยายามกีดกันไม่ให้หญิงสาวในหมู่บ้านแต่งงานกับชายต่างชาติพันธุ์ แต่ชายกลุ่มดังกล่าวมักจะได้รับควาไว้วางใจจากคนในชุมชน สายตระกูล และครอบครัวของฝ่ายหญิงมักจะเป็นชายที่เข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป็นเวลานาน เช่น กรณีของผู้นำกึ่งทางการคนที่สองของชุมชน นายหาสุปาเป็นชาวพื้นราบจากจังหวัดลำพูนได้เข้ามารับจ้างในหมู่บ้านเป็นระยะเวลาไม่นาน ช่วงเวลาที่เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนได้มีโอกาสเรียนรู้สังคมวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชาวลัวะจนเป็นที่ยอมรับจากคนในชุมชนรับเป็น

สมาชิกคนหนึ่งของชุมชน ชายต่างชาติพันธุ์ที่สมรสกับหญิงสาวชาวกะเหรี่ยงจะล้มชีวิต และเรียนรู้ภาษา ทำให้ไม่มีอุปสรรคในการมีครอบครัว เนื่องจากหญิงสาวชาวกะเหรี่ยงโดยส่วนใหญ่ไม่สามารถพูดภาษาพื้นเมือง หรือภาษาของกลุ่มแต่งงานได้ และกลุ่มคนดังกล่าวจะปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมกะเหรี่ยงมากกว่าที่จะให้ฝ่ายหญิงปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมของตน เนื่องจากคู่สมรสโดยส่วนใหญ่คู่สมรสฝ่ายชายมักจะเข้ามาอยู่ในครัวเรือนของฝ่ายหญิง บุตรจะเรียนรู้และใช้ชีวิตในชุมชนของฝ่ายมารดา บุตรจะมีโอกาสเรียนรู้วัฒนธรรมของบิดาน้อยมาก โดยส่วนใหญ่ไม่สามารถพูดภาษาของบิดาได้

จากการที่ได้กล่าวเอาไว้ข้างต้น สตรีที่แต่งงานกับกลุ่มชาติพันธุ์ก่อนปลายยุคนี้ มีความมั่นคงในชีวิตครอบครัวมากกว่า เนื่องจากสตรีดังกล่าวยังคงอาศัยอยู่ในชุมชนและครอบครัวเดิมของตน ซึ่งเป็นปรากฏการณ์สำคัญไม่ให้อาชีพหญิงประสบปัญหาโดยลำพัง โดยที่ทางครอบครัวไม่รับรู้ปัญหาที่กลุ่มคนดังกล่าวประสบอยู่ ปัญหาในที่นี้หมายถึง ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ปัญหาความแตกแยกภายในครอบครัว และปัญหาการหย่าร้างต่าง ๆ

คุณสมบัติของหญิงสาวชาวกะเหรี่ยงกับการเลือกคู่ครองก่อนปลายยุคการเผชิญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลายเป็นไทยและหลังจากนั้นคือ กลุ่มผู้หญิงปลายยุคการเผชิญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลายเป็นไทยจะเป็นกลุ่มคนที่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานคือ ชั้นประถมศึกษาปีที่สี่ มีความสามารถในการใช้ภาษา ทั้งภาษาไทยและภาษาพื้นเมือง ภาษาถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากจะเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเข้าถึงความรู้ ความเข้าใจ และการปรับตัวของบุคคลทั้งสองเพื่อสามารถครองชีวิตคู่ด้วยกันได้ ตรงกันข้ามเพศชายที่ตัดสินใจแต่งงานกับหญิงสาวกะเหรี่ยงไม่จำเป็นต้องเรียนรู้สังคม ประเพณีวัฒนธรรมภาษาของกลุ่มสมรสก่อนที่จะมีการแต่งงาน ในบางกรณีฝ่ายชายเป็นกลุ่มคนที่มาจากภาคอื่นของประเทศ เช่น ภาคกลาง ภาคอีสาน จะไม่รู้จักสังคมกะเหรี่ยงแต่มาทราบเมื่อเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนของภรรยาแล้ว

อัตราการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ระหว่างสองช่วงเวลา ได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น ช่วงเวลา ก่อนปลายยุคมีการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์จำนวน 10 ราย แต่ในปลายยุคดังกล่าวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นถึง 25 ราย ซึ่งใช้ระยะเวลาเพียง 10 ปี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปในกลุ่มหญิงสาวชาวกะเหรี่ยงเกี่ยวกับการเลือกคู่ครอง

ทัศนคติและค่านิยมบางประการของหญิงสาวชาวกะเหรี่ยงกับการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์คือ ความคาดหวังว่าการแต่งงานดังกล่าวจะเป็นทางเลือกที่ดีสำหรับชีวิตของตนและคนในครอบครัว โดยการแต่งงานกับชายชาติพันธุ์เดียวกันไม่ทำให้ชีวิตของตนดีขึ้น ยังจะต้องทำงานหนักในภาคเกษตรกรรม และถูกคาดหวังในแง่ของการเป็นสะใภ้ตามทัศนะของชาวกะเหรี่ยง เช่น

ความขยัน การวางตัวกับญาติของฝ่ายชาย เป็นต้น การทำงานนอกชุมชนมีส่วนอย่างมากในการเลือกคู่ครอง เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวมักจะอพยพแรงงานนอกหมู่บ้าน โอกาสในการพบกับกลุ่มคนต่าง ๆ มีค่อนข้างหลากหลาย การตัดสินใจเลือกคู่ครองเป็นการตัดสินใจโดยส่วนตัว และให้ทางครอบครัวรับทราบ(นางอนงค์ ขาวผ่อง อายุ 29 ปี บ้านเลขที่ 8 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2542)

พิธีกรรมสำคัญในรอบปี

พิธีกรรมปีใหม่กับการเปลี่ยนแปลงในสังคมหมู่บ้าน การออกนอกชุมชนเป็นระยะเวลานาน เช่น การรับจ้างในพื้นที่ต่างจังหวัด การทำไม้ การศึกษา มีส่วนสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนมีการอพยพแรงงาน ปัญหาในการกำหนดวันและความพร้อมเพรียงของสมาชิกภายในชุมชนเริ่มมีมากขึ้น เทศกาลปีใหม่ไม่ตรงกับวันหยุดสากล การกลับมาร่วมเฉลิมฉลองมักมีส่วนกระทบต่อการทำงาน การเรียน การให้ความสำคัญกับเทศกาลปีใหม่น้อยลง การปรับตัวของคนในชุมชนเพื่อรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและเป็นการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมดังกล่าว การปรับเปลี่ยนเพื่อให้พิธีกรรมดังกล่าวสามารถดำรงอยู่ได้ในสภาพที่มีความเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ โดยการให้ครัวเรือนของผู้นำตามประเพณีทำพิธีผูกข้อมือล่วงหน้าไปก่อนเมื่อถึงช่วงเวลาของเทศกาลปีใหม่ ครัวเรือนของสมาชิกภายในชุมชนครัวเรือนใดพร้อมก็สามารถประกอบพิธีกรรมพร้อมกับครัวเรือนของผู้นำตามประเพณี หากครัวเรือนใดที่ยังไม่มีความพร้อมก็ผูกข้อมือเมื่อพร้อม แต่ต้องไม่เกินกำหนดการเฉลิมฉลองปีใหม่อีกครั้งหนึ่งในรอบปี

สำหรับพิธีกรรมการเลี้ยงผีหมู่บ้านยังคงเป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญตามความเชื่อของคนในชุมชน การประกอบพิธีกรรมดังกล่าวก็เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความร่วมมือของคนในชุมชนจะมีส่วนสำคัญในการอยู่รอดของชุมชนเห็นได้จากความพร้อมเพรียงในการประกอบพิธีกรรม และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน โดยเฉพาะปัญหาที่ชุมชนมีความเห็นว่าเกิดจากการกระทำของสิ่งเหนือธรรมชาติ

พิธีกรรมตามโอกาส

พิธีกรรมตามโอกาส ในกรณีของพิธีกรรมการเลี้ยงผีเรือน พบว่า ความเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนมีส่วนกระทบต่อความเชื่อ วิถีคิด โลกทัศน์ของคนในชุมชนเช่นเดียว พิธีกรรมการเลี้ยงผีเรือนก็ได้รับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ การตัดผีเรือน โดยการไม่สืบทอดการเลี้ยงผีเรือนของแต่ละครัวเรือน แต่ความเชื่อและพิธีกรรมในการเลี้ยงผีอื่นๆ ยังมีการดำเนินการ เหตุผลที่บางครัวเรือนได้ตัดพิธีกรรมดังกล่าวเนื่องมาจากปัจจัยหลายประการด้วยกันคือ

ประการแรก ปัญหาการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายคือ ใกล้เคียง และสุกรสองตัว การสิ้นเปลืองในที่นี้หมายถึง พิธีกรรมดังกล่าวไม่มีการกำหนดระยะเวลา จะกระทำก็ต่อเมื่อครัวเรือนดังกล่าวมีปัญหา เช่น การเจ็บไข้ได้ป่วยของสมาชิกภายในครอบครัว ซึ่งการรักษาโรคโดยการประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีเรือนอาจจะต้องกระทำหลายครั้งติดต่อกันซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก

ประการที่สอง ความเคร่งครัดและรายละเอียดในการประกอบพิธีกรรม ชุมชนมีความเชื่อว่า พิธีกรรมในการเลี้ยงผีเรือนเป็นพิธีกรรมที่มีรายละเอียดมาก ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด หากประกอบพิธีกรรมผิดพลาดอาจทำให้ผลร้ายมากกว่าผลดี เช่น การเสียชีวิต การเป็นบ้า อัมพาต หรือการไม่มีบุตร ฯลฯ

ประการสุดท้าย การเข้ามาของความเชื่ออื่นได้ส่งผลให้มีการตัดสินใจตัดผีเรือน ความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีบรรพบุรุษเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยง เป็นฐานคิดและโลกทัศน์ของคนในชุมชน การตัดความเชื่อเรื่องผีอย่างเด็ดขาดทำให้ผู้คนไร้ราก หรือไม่มีฐาน เนื่องจากความเชื่อเกี่ยวกับผี หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นรากฐานที่สำคัญของชาวกะเหรี่ยง สำหรับการตัดผีเรือนเป็นการปรับตัวของคนในชุมชนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในชีวิต การเข้ามาของศาสนาอื่นในชุมชนมีส่วนในการตัดพิธีกรรมดังกล่าว สำหรับศาสนาคริสต์ พิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อผีทุกอย่างจะต้องตัดทิ้ง เนื่องจากขัดต่อความเชื่อของศาสนา แต่สำหรับพุทธศาสนา ทุกครัวเรือนสามารถนับถือศาสนาพุทธพร้อมกับประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชุมชน สำหรับครัวเรือนใดต้องการตัดพิธีกรรมการเลี้ยงผีเรือน พระสงฆ์ที่มีความสามารถในการตัดผีก็สามารถประกอบพิธีกรรมดังกล่าวได้

นอกจากการตัดพิธีกรรมการเลี้ยงผีเรือนโดยการจะไม่ประกอบพิธีกรรมดังกล่าวอีกกับการปฏิบัติแต่ลดทอนรายละเอียดของพิธีกรรม จำนวนของเครื่องเซ่นไหว้ จำนวนวันในการ

ประกอบพิธีกรรม จำนวนสมาชิกที่จะเข้าในพิธีกรรม เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่คนในชุมชนนิยมปฏิบัติ เนื่องจากการตัดสินใจนั้นอาจทำให้ได้รับผลกระทบจากการกระทำดังกล่าว

นอกจากการปรับตัวในส่วนของพิธีกรรมดังที่ได้กล่าวข้างต้น พบว่า ลักษณะการสร้างบ้านมีการปรับเปลี่ยนเช่นเดียวกัน เนื่องจากความเชื่อการนับถือผีเรือนฝ่ายแม่ บ้านจะเป็นทรัพย์สินประการหนึ่งของฝ่ายหญิง ตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยง ผู้หญิงมีฐานะเป็นเจ้าของบ้าน ในขณะที่ฝ่ายชายเปรียบเสมือนผู้อาศัย ชาวกะเหรี่ยงมักนิยมปลูกบ้านด้วยไม้ไผ่ ในอดีตบ้านไม่ใช่เครื่องแสดงฐานะทางเศรษฐกิจ ความแตกต่างระหว่างผู้ที่มีฐานะดีกับกลุ่มคนยากจนคือ ที่นา สัตว์เลี้ยง เครื่องประดับ และข้าว แต่ค่านิยมในการใช้บ้านเป็นสิ่งที่แสดงถึงความมั่งคั่งของเจ้าของ เริ่มต้นจากการเลียนแบบการสร้างบ้านของชาวพื้นราบที่นิยมสร้างบ้านด้วยไม้กระดาน โดยช่วงประมาณปี พ.ศ 2510 – 2520 มีบ้านที่ทำจากไม้กระดานในส่วนของโครงสร้างบ้าน และปูพื้นมีเพียง ตามหลังเท่านั้น ในช่วงเวลานั้นชาวกะเหรี่ยงต้องจ้างให้ชาวพื้นราบเลื่อยไม้กระดานให้ เนื่องจากคนในชุมชนไม่มีความรู้ในการเลื่อยไม้ สำหรับปลายยุคการสร้างบ้านด้วยไม้กระดานทั้งหลังมีมากขึ้นเรื่อย ๆ

ค่านิยมในการสร้างบ้านเปลี่ยนแปลงมีการนิยมสร้างบ้านด้วยไม้และวัสดุที่คงทนถาวร การรื้อบ้านตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงที่ว่า บ้านเป็นสมบัติของฝ่ายหญิง เมื่อบุคคลดังกล่าวเสียชีวิตจะต้องรื้อบ้านหลังนั้นทิ้งแล้วสร้างใหม่ ห้ามสร้างทับที่ตั้งเดิม แต่การสร้างบ้านอย่างถาวร การรื้อทิ้งและทิ้งวัสดุทุกชิ้นเป็นสิ่งที่สร้างความลำบากใจให้กับเจ้าของบ้านที่ยังมีชีวิตอยู่ เนื่องจากการสร้างบ้านสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายสูง ในสถานะที่ไม่เริ่มหาขาย ราคาแพงความเชื่อดังกล่าวนี้ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคม ชุมชนได้ปรับความเชื่อดังกล่าวโดยการสร้างบ้านด้วยไม้ไผ่เพิ่มอีกหลังหนึ่ง เป็นบ้านสำหรับการประกอบพิธีกรรมโดยเฉพาะพิธีกรรมการเลี้ยงผีเรือน ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “เคอะ หมือ ค่า เชล่อ”

การประกอบพิธีกรรมการขอขมาอันเนื่องมาจากการกระทำผิดทางเพศ ชุมชนยังคงเห็นความสำคัญของพิธีกรรมดังกล่าว เนื่องจากเป็นการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อทุกคนในชุมชน หากไม่มีการแก้ไขหรือขอขมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์อาจจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ทรัพย์สิน สัตว์เลี้ยงของคนในชุมชน เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงมีความเปลี่ยนแปลงชายหนุ่มหญิงสาวโดยส่วนใหญ่มักจะออกไปเรียน ทำงานต่างชุมชนทำให้ไม่สามารถทราบถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มคนดังกล่าวยกเว้นในกรณีที่มีการตั้งครรภ์ และมีการตั้งครรภ์ในช่วงระยะเวลาดังนั้นแต่ไม่ใช่การคลอดก่อนกำหนด

คนกลุ่มต่าง ๆ กับการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยในแต่ละช่วงเวลายาได้เงื่อนไขที่แตกต่างกัน พบว่า การเปลี่ยนแปลงในปี พ.ศ 2500 - 2530 เป็นระยะเวลาที่คนในชุมชนได้เริ่มเข้าสู่

กระบวนการกลายเป็นไทยผ่านการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ เช่น การจัดทำเอกสาร เกี่ยวกับการเป็นพลเมืองของรัฐ การศึกษา การอพยพย้ายถิ่นเพื่อเป็นแรงงานในตัวเมือง การแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น

กลุ่มผู้นำตามประเพณีและกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้านเป็นกลุ่มที่เข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยช้ากว่ากลุ่มผู้นำทางการและกลุ่มวัยกลางคนของชุมชน อันเนื่องมาจากกลุ่มผู้นำตามประเพณีมีอำนาจที่อยู่บนพื้นฐานของความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน และกลุ่มคนดังกล่าวไม่มีคุณสมบัติการเป็นผู้นำตามที่รัฐต้องการ ในขณะที่กลุ่มผู้นำทางการและกลุ่มวัยกลางมีฐานของการศึกษา ความสามารถในการใช้ภาษาทำให้ง่ายต่อการติดต่อสัมพันธ์กับรัฐ มีเครือข่ายความสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมนอกหมู่บ้าน การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยของคนกลุ่มจะเร็วกว่า ทั้งนี้กลุ่มคนทั้งสองกลุ่มยังคงรักษาและเห็นความสำคัญของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ให้มีการดำรงเอาไว้

ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญเกี่ยวกับความช้า - เร็ว ระดับความเข้มข้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น การดำรงสถานะทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองของคนกลุ่มดังกล่าว เพศ ช่วงอายุ และการมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับส่วนต่าง ๆ ของสังคม

นอกจากการเข้ามาของหน่วยงานของรัฐและการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตซึ่งส่งผลให้ชาวกะเหรี่ยงชุมชนบ้านแพะต้องเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยแล้ว การเข้าของความเชื่อหรือศาสนาอื่นมีส่วนอย่างมากต่อการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยของคนในชุมชน ศาสนาอื่นในที่นี้หมายถึง ศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์

พุทธศาสนาเป็นความเชื่อหนึ่งที่เข้ามาและส่งผลให้คนในชุมชนเปลี่ยนแปลงความคิด โลกทัศน์ ค่านิยม ความเชื่อ พุทธศาสนาได้เข้ามาเผยแพร่ในชุมชนก่อนปี พ.ศ 2500 โดยเริ่มต้นนั้นชุมชนบ้านแพะ ไม่มีวัดในหมู่บ้าน หากถึงเทศกาลหรือวันสำคัญทางศาสนา คนในชุมชนจะไปร่วมทำงานที่วัดบ้านแม่หาร พบว่า ไม่เฉพาะแต่ชุมชนบ้านแพะเท่านั้นที่ไม่มีวัด แม้แต่ชาวกะเหรี่ยงจากหมู่บ้านแม่ด็อบเหนือ บ้านแม่จ่อม บ้านป่าหมาก และหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยงในละแวกใกล้เคียงก็ได้ไปทำบุญที่นั่นด้วยเช่นเดียวกัน หมู่บ้านแม่หารถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางทางศาสนาของชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่ดังกล่าว พุทธศาสนาในช่วงยุคการตั้งก่อตั้งหมู่บ้านจนถึงปลายยุคที่สอง เป็นพุทธศาสนาที่ได้รับอิทธิพลจากพม่าหรือไทยใหญ่ อิทธิพลที่เป็นหลักฐานหลงเหลือได้แก่ ศิลปกรรมในการสร้างวัด เจดีย์ในชุมชนบ้านแม่หาร หรือตำนานการสร้างวัด เจดีย์ต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นโดยชาวไทยใหญ่ ตลอดจนรายชื่อพระสงฆ์ที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสมักเป็นพระชาวพม่าหรือพระชาวไทยใหญ่ บทสวดมนต์ที่เป็นภาษาพม่า นอกจากนั้น ชื่อหรือการนิยมนำพระชาวพม่าตั้งชื่อเป็นภาษาพม่า และบันทึกไว้บนแผ่นไม้ไผ่เกี่ยวกับวันเดือนปีเกิดของเด็ก ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “แซ หริ” ซึ่งเป็นภาษาพม่าและชาวกะเหรี่ยงเรียกทับศัพท์ดังกล่าว

พบว่า ถึงแม้ชาวกะเหรี่ยงชุมชนบ้านแพะจะยอมรับพุทธศาสนาเข้ามาเป็นความเชื่อหนึ่งของคนในชุมชน แต่การจะสร้างวัดภายในชุมชนเป็นสิ่งที่หลายกลุ่มไม่ยอมรับถึงแม้จะนับถือพุทธศาสนามานานแล้วก็ตาม ได้มีความพยายามที่จะสร้างวัดภายในชุมชนหมู่บ้านแต่กลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้านและกลุ่มผู้นำตามประเพณีไปปฏิเสธไม่กล้าอนุญาตให้มีการสร้าง เนื่องจากมีความหวาดกลัวว่าการตัดสินใจของตนจะส่งผลกระทบต่อความเป็นไปของชุมชน โดยได้อ้างเหตุผลเกี่ยวกับการปฏิเสธการเข้ามาของสถานการศึกษาในชุมชนหมู่บ้านคือ แผ่นดินร้อนไม่สมควรสร้างวัดในชุมชนหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามได้มีการสร้างวัดหลังแรกเกิดขึ้นในปี พ.ศ 2518 และในปี พ.ศ 2521 ศาลาวัดถูกไฟไหม้ และมีการสร้างใหม่ซึ่งเป็นหลังปัจจุบันในปี พ.ศ 2532

การที่คนในชุมชนส่วนหนึ่งได้เรียกร้องให้มีการสร้างวัดเนื่องจากมีความเห็นหลายประการด้วยกันคือ ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่ นับถือพุทธศาสนา มีการทำบุญ ฟังเทศน์ในวันสำคัญทางศาสนา แต่ต้องเดินทางไปทำบุญในหมู่บ้านอื่น และการคมนาคมค่อนข้างลำบาก และระยะทางไกล ทำให้เป็นอุปสรรคสำคัญในการเข้าร่วมพิธีกรรมในวันสำคัญหรือเทศกาลต่าง ๆ ตามความเชื่อของพุทธศาสนา อีกทั้งชุมชนเองมีความเห็นว่า ตามกำลังความสามารถของคนในชุมชนไม่ว่า แรงงานปัจจัยต่าง ๆ สามารถดำเนินการสร้างวัดได้ อีกทั้งมีแหล่งเงินทุนที่จะสนับสนุนในการก่อสร้าง เช่น การได้รับความช่วยเหลือในการสร้างวัดจากศรัทธาวัดอื่น ๆ ตลอดจนพระสงฆ์รูปต่าง ๆ ที่เข้าไปจำพรรษาในหมู่บ้าน ตลอดจนเจ้าคณะอำเภอ วัดตามความเห็นของคนในชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นสัญลักษณ์ของการนับถือพุทธศาสนาแล้ว ยังเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งชี้ให้เห็นถึง ความเป็นผู้เจริญ และศักยภาพของชุมชน ความร่วมมือ หรือความสามัคคีต่าง ๆ ของคนในชุมชน

ความคิดเห็นที่แตกต่างเกี่ยวกับการสร้างวัดเป็นสิ่งที่คนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็นหลากหลายรูปแบบ ทั้งนี้เมื่อมีการเปลี่ยนผู้นำตามประเพณี คือ นายหม่อโพ ขึ้นดำรงตำแหน่งแทนบิดาที่เสียชีวิต ได้มีการสร้างวัดขึ้น โดยได้มีการสร้างวัดในพื้นที่นอกชุมชน โดยชุมชนได้ให้เหตุผลในการสร้างวัดในบริเวณดังกล่าวว่า พื้นที่ในชุมชนเป็นพื้นที่สกปรก วัดเป็นสถานที่สำคัญภายในหมู่บ้าน เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์จะต้องสร้างขึ้นในพื้นที่ที่มีความสะอาด นั่นก็คือ ต้องสร้างขึ้นนอกบริเวณที่ตั้งของชุมชน โดยความสกปรกในที่นี้หมายถึง ในหมู่บ้านเต็มไปด้วยขยะมูลฝอย มูลของสัตว์ชนิดต่าง ๆ เหตุผลดังกล่าวนี้สละสะท้อนให้เห็นถึงการกีดกันความเชื่ออื่นที่เข้ามาในชุมชนโดยกลุ่มผู้นำตามความเชื่อเดิมของชุมชน

ในขณะที่ชุมชนได้รับความเชื่อใหม่คือ ความเชื่อพุทธศาสนาเข้ามา มีการประกอบพิธีกรรม และปฏิบัติตามคำสอนต่าง ๆ เช่น สืบทอด หรือหลักคำสอนอื่น ๆ ของศาสนา แต่ชุมชนก็มีได้ทั้งความเชื่อ(ผี) หรือความดั้งเดิมของคนในชุมชน มีการผสมผสานความเชื่อเข้าด้วยกัน โดยได้ให้เหตุผลว่า การทำบุญหรือการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนานั้น เป็นเรื่องของทาง “ธรรม”

หรือทางของ “พระเจ้า” ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “ยวา” (ยวา ตามความเชื่อเดิมของชาวกะเหรี่ยง เป็นเทพพระเจ้าผู้สร้างโลก เป็นเพศชาย อีกทั้งเป็นเทพสูงสุดในบรรดาเทพต่าง ๆ ของชาวกะเหรี่ยง) ซึ่งเป็นการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับความดี ความถูกต้อง ศีลธรรม โดยชาวกะเหรี่ยงที่นับถือพุทธศาสนาถือว่า พระพุทธเจ้าเป็น “ยวา” หรือพระเจ้าตามความเชื่อเดิมของชาวกะเหรี่ยง ในขณะที่ความเชื่อดั้งเดิม(ผี) เป็นการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับ “อธรรม” หรือ “มาร” โดยชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “หมื่อ กอ ลี” (หมื่อ กอ ลี” ตามความเชื่อเดิมของชาวกะเหรี่ยง เป็นเทพองค์หนึ่งซึ่งเป็นเทพผู้หญิง โดยเป็นผู้รักของ “ยวา” โดยชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่าพิธีกรรมเกือบทั้งหมดตามความเชื่อได้ถูกกำหนดรูปแบบจากเทพองค์ดังกล่าว เช่น พิธีกรรม “ออ แฆ” เป็นพิธีกรรมที่เลี้ยงเซ่นไหว้ให้กับเทพดังกล่าว และมีการสืบทอดทางฝ่ายผู้หญิง ในขณะที่ไม่มีพิธีกรรมใดที่บ่งบอกหรือชี้ชัดว่าเป็นการทำตามแบบแผน หรือการเซ่นไหว้ เทพเจ้า “ยวา” หรือในกรณีของพิธีกรรมศพ หรือการให้เหตุผลว่า เพราะเหตุใดจึงต้องมีความตาย เหตุผลของการที่คนเสียชีวิตแล้วไม่มีการฟื้นคืนมา โดยมีความเชื่อ ในอดีตนั้น เมื่อมีการเสียชีวิตได้ 3 วัน บุคคลดังกล่าวจะฟื้นขึ้นมา หรือ คนที่ยังมีชีวิตกับคนที่เสียชีวิตสามารถมองเห็น และพูดคุยกันได้ วันหนึ่ง “หมื่อ กอ ลี “ ได้เข้ามาอธิบายเกี่ยวกับขั้นตอนและกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดงานศพ โดยอธิบายว่า หากมีการเสียชีวิตให้มีการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมบางอย่าง เช่น วัสดุที่ใช้ห่อศพ เดิมมีการใช้ใบตองกล้วยห่อพันศพเอาไว้ แต่ต่อไปนี้ให้ใช้เสื่อแทน จากเดิมมีการใช้ใบไม้มาทำเชือกมัดศพให้เปลี่ยนมาใช้ด้ายแทน และเมื่อนำศพไปฝังให้ใช้ก้อนหินวางทับบริเวณหลุมฝังศพแทนใบไม้แห้ง กิ่งไม้แห้งต่าง ๆ ซึ่งวิธีการปฏิบัติดังกล่าวนี้ถูกนำมาใช้ในกลุ่มคนชนชาวกะเหรี่ยง ชุมชนได้อธิบายว่า จากเดิมคนที่ตายจะฟื้นขึ้นมาภายในสามวัน เนื่องจากใบตองที่พันศพแห้งกรอบแล้ว และเชือกที่ทำจากใบไม้ก็ผุกร่อน อีกทั้งใบไม้แห้ง กิ่งไม้ต่าง ๆ แห้ง มีน้ำหนักเบา คนตายสามารถรับรู้ได้ว่าเมื่อใบไม้เหลืองกรอบ เชือกหลุดเพราะผุกร่อนและใบไม้ต่างๆ สามารถเอาออกจึงฟื้นขึ้นมาได้ แต่เมื่อมีการใช้เสื่อ ผู้ตายไม่สามารถทราบได้ถึงเวลาที่ตนจะฟื้นหรือยัง เพราะเสื่อยังไม่เหลือง ด้ายที่ยังมัดตัวเองเอาไว้ยังไม่ผุกร่อน และก้อนหินที่ทับร่างของคนหนักเกินกว่าที่ผู้ตายจะเอาออกได้)

ชาวกะเหรี่ยงชุมชนบ้านแพะนิยมที่จะไปร่วมพิธีกรรมทางศาสนาที่จัดกิจกิดวงศซึ่งเป็นวัดของเจ้าคณะอำเภอแม่สะเรียง ปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์เป็นพระครู และดำรงตำแหน่งเป็นรองเจ้าคณะจังหวัดแม่ฮ่องสอน ความเชื่อพุทธศาสนาที่ผ่านมาในระยะหลัง อาจกล่าวได้ว่าเป็นพุทธศาสนาแบบรัฐชาติ โดยผ่านเข้ามากับการมีความสัมพันธ์กับพระผู้ใหญ่ในระดับอำเภอ การที่ชาวกะเหรี่ยงนิยมที่จะไปทำบุญร่วมกับศรัทธาวัคอื่น ๆ โดยเฉพาะวัดของเจ้าคณะอำเภอ เนื่องจากเหตุผลหลายประการด้วยกันคือ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกับพระผู้ใหญ่รูปดังกล่าว โดยเฉพาะการให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษาแก่เด็กในชุมชนบ้านแพะ เช่น การบวชเรียนในโรงเรียนพระ

ปรีชาธรรมที่สอนในวัดกิตติวงศ์ หรือการให้ความช่วยเหลือในด้านที่พัก อาหาร และปัจจัยแก่เด็กบ้านแพะที่ศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาในตัวอำเภอแม่สะเรียง นอกจากนั้น การเข้าไปทำบุญหรือร่วมในกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาในวัดของเจ้าคณะอำเภอเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับวัดในหมู่บ้านของตนเอง และคนในชุมชนในฐานะของการเป็นหนึ่งในศรัทธาของวัดดังกล่าว และการไปร่วมกิจกรรมบ่อยครั้งก็จะทำให้พระผู้ใหญ่ได้เห็นความสำคัญของวัดและชุมชนชาวกะเหรี่ยงซึ่งนำมาเกี่ยวกับผลประโยชน์ในการพัฒนาวัด และพัฒนาชุมชนต่อไป และประการสำคัญเป็นการแสดงตนว่าเป็นกลุ่มคนที่นับถือพุทธศาสนาเช่นเดียวกันคนกลุ่มใหญ่ในสังคม ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจ หรือความรู้สึกทางด้านจิตใจ หรือกล่าวได้ว่า การนับถือพุทธศาสนาแบบรัฐชาติมีความเป็นไทยมากกว่าการนับถือพุทธศาสนาตามแบบเดิมของคนในชุมชน ได้รับการยอมรับในฐานะเป็นคนไทย หรือไม่มีความรู้สึกในการเหยียดในการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างไปจากคนกลุ่มใหญ่ในสังคม

พบว่า การที่ชาวกะเหรี่ยงนิยมที่จะนับถือพุทธศาสนาเช่นในกรณีของชุมชนบ้านแพะเนื่องจากมีความเห็นบางประการคือ การนับถือพุทธศาสนามีส่วนช่วยให้ตัวคนหรืออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนดำรงไว้ได้ และพุทธศาสนาแบบเดิมก็มีได้ร้งเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนต่าง ๆ จะผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมของคนกับความเชื่อใหม่เข้าด้วยกัน และในทางตรงกันข้าม พระสงฆ์บางรูปได้สนับสนุนหรือเห็นความสำคัญของการที่ชุมชนจะดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอาไว้ เช่น การแต่งกาย ภาษา เพลงพื้นบ้าน หรือนิทานพื้นบ้าน เป็นต้น

ความเชื่อคริสต์ศาสนาได้เข้ามาเผยแพร่ในชุมชนก่อนปี พ.ศ 2500 เช่นเดียวกัน สมาชิกภายในชุมชนบ้านแพะที่นับถือคริสต์ศาสนาเป็นสมาชิกส่วนน้อยภายในชุมชนหมู่บ้าน โดยแบ่งเป็นคริสต์ศาสนานิกายแบปติสต์ และนิกายโรมันคาทอลิก พบว่า กลุ่มที่นับถือคริสต์ศาสนาภายในชุมชนมักจะเป็นกลุ่มที่มีฐานะค่อนข้างยากจน ไม่มีพื้นที่นา โดยส่วนใหญ่มีการทำไร่ข้าว รับจ้าง และเช่านาของคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านและต่างหมู่บ้าน โบสถ์ของคริสต์ศาสนาจะอยู่หัวและท้ายหมู่บ้าน เช่นเดียวกับวัดของพุทธศาสนาที่อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นพื้นที่อยู่ไกลจากชุมชน เป็นชายขอบของหมู่บ้าน

การนับถือความเชื่อคริสต์ศาสนามีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ความคิด โลกทัศน์ของกลุ่มคนที่นับถือความเชื่อดังกล่าว พบว่า ความเชื่อหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อดั้งเดิม หรือความเชื่อผีทุกอย่างถูกยกเลิก พิธีกรรมและความเชื่อคริสต์ศาสนาจะเข้าแทนที่ความเชื่อผี ไม่เฉพาะความเชื่อที่หรือพิธีกรรมเท่านั้นที่ถูกยกเลิก หรือห้ามไม่ให้ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อเดิม ประเพณี หรือเทศกาลที่สำคัญของชาวกะเหรี่ยงหลายอย่างได้ถูกปรับเปลี่ยนและสร้างคำอธิบายใหม่บนฐานของความเชื่อคริสต์ศาสนา และตามความเชื่อหรือวัตถุประสงค์เดิมของ

ประเพณีดังกล่าว เช่น ประเพณีปีใหม่ ได้มีการยกเลิกการดื่มเหล้า การผูกข้อมืออวยพร แต่ถูกแทนที่ การนมัสการพระเจ้า หรือการกำหนดวันขอบคุณพระเจ้าร่วมกันหลังจากที่เสร็จสิ้นการผลิต หรือก่อนที่จะลงมือการผลิตในฤดูกาลต่อมา หรือเทศกาลผลแรก ที่มีการเฉลิมฉลองผลผลิตแรกของเทศกาลดังกล่าวมาขอบคุณพระเจ้า กล่าวได้ว่า คริสต์ศาสนาได้ใช้พื้นฐานหรือความเชื่อเดิมของคนในชุมชนมาปรับเปลี่ยนรูปแบบให้สอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนา ในขณะที่พุทธศาสนาจะไม่เข้าไปปรับเปลี่ยน หรือคิดแปลงความเชื่อเดิมของคนในชุมชน ถึงแม้ว่ามองว่าความเชื่อเดิมไม่มีเหตุผลหรือไม่ใช้วิทยาศาสตร์ก็ตาม แต่จะให้คนในชุมชนเลือกหรือผสมผสานความเชื่อทั้งสองรูปแบบเข้าด้วยกัน หรือแยกออกจากกัน โดยไม่มีความสัมพันธ์กัน

บทบาทของคริสต์ศาสนากับการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยของคนในชุมชน พบว่าองค์กรทางศาสนาได้มีส่วนสนับสนุนการศึกษาแก่คนในชุมชน โดยเฉพาะการสนับสนุนด้านการศึกษาแก่เด็กนักเรียนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในตัวอำเภอแม่สะเรียง พบว่า ในปลายยุคนี้ ได้มีเด็กจากชุมชนบ้านแพะเข้าเรียนหนังสือในอำเภอ และพักอยู่ในหอพักขององค์กรทางคริสต์ศาสนา โดยได้สนับสนุนทุนการศึกษา อาหารและที่พักให้กับกลุ่มเด็กดังกล่าว บทบาทสำคัญของการสนับสนุนการศึกษาของกลุ่มองค์กรทางคริสต์ศาสนา ในขณะที่สนับสนุนให้ชุมชนมีการศึกษาแผนใหม่ที่จัดขึ้นโดยรัฐ ในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมสนับสนุนให้ชาวกะเหรี่ยงในชุมชนต่าง ๆ เรียนรู้การเขียน การอ่านภาษากะเหรี่ยงด้วยเช่นกัน การส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาดังกล่าวมีส่วนอย่างมากต่อการที่ชุมชนจะดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เอาไว้ โดยเฉพาะการบันทึกความรู้ ภูมิปัญญาของคนในชุมชน ภาษาจะมีส่วนอย่างมากในการสร้างความรู้สึผูกพันกับกลุ่มชาติพันธุ์ของคน หรือภาษาจะเป็นเครื่องช่วยในการจินตนาความเป็นหนึ่งเดียวกันของกลุ่มคนต่าง ๆ ถึงแม้ว่าวัฒนธรรมการเขียนอ่านไม่อยู่ในวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง แต่การสร้างวัฒนธรรมให้คนนิยมเขียนและอ่านจะมีส่วนอย่างมากในการเผยแพร่ความรู้ ภูมิปัญญา ความทรงจำหรือประวัติศาสตร์คำบอกเล่าต่าง ๆ ฯลฯ และการสนับสนุนให้คนในชุมชนเรียนรู้เกี่ยวกับการศึกษาแผนใหม่ซึ่งอิงอยู่บนหลักการของเหตุผล หรือวิทยาศาสตร์ ไม่มองายต่อความเชื่อแบบเดิม การศึกษาจะมีส่วนช่วยให้กลุ่มคนดังกล่าวเห็นว่า ความเชื่อเดิมของชุมชนเป็นเรื่องที่ไม่น่าเชื่อถือ และคริสต์ศาสนาเป็นศาสนาที่มีเหตุผลควรแก่การนับถือมากกว่าการดำรงความเชื่อเดิมของคน

หากเปรียบเทียบการเข้ามาของศาสนาอื่นภายในสังคมกะเหรี่ยงชุมชนบ้านแพะ พบว่า พุทธศาสนาจะเป็นความเชื่อที่ผสมผสานกับความเชื่อเดิมของคนในสังคมโดยคนในชุมชนสามารถมีความเชื่อพร้อมกันสองอย่างได้ในเวลาเดียวกัน พิธีกรรมแบบพุทธมีลักษณะของพิธีกรรมที่ให้ความสำคัญต่อการร่วมมือของกลุ่มคนในระดับชุมชน หรือเป็นพิธีกรรมที่มีการจัดทำเป็นสากลในสังคมไทย เช่น เทศกาลปีใหม่ สงกรานต์ และวันสำคัญต่าง ๆ ของพุทธศาสนา แต่สำหรับความเชื่อ

ดั้งเดิมจะให้ความสำคัญต่อพิธีกรรมที่มีความเชื่อกำกับอยู่ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล เช่น พิธีกรรมในการรักษาโรคด้วยพิธีกรรมรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ พิธีกรรม “ແຕ່ ດ່າ” พิธีกรรม “ທູ ທີ” พิธีกรรม “ວິ ດ່າ” พิธีกรรม “ເຄີ ດ່າ” เป็นต้น พิธีกรรมทั้งหมดนี้เป็นพิธีกรรมที่ทำการขมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประเภทต่าง ๆ ให้ภัยหรือไม่ลงโทษ และให้หายจากการเจ็บไข้ได้ป่วย เช่น พิธีกรรม “ທູ ທີ” เป็นพิธีกรรมขอขมาต่อผีน้ำที่ลงโทษให้บุคคลเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นต้น สำหรับพิธีกรรมในระดับกลุ่มเครือญาติ เช่น พิธีกรรม “ອອ ແພ” และพิธีกรรมในระดับชุมชน ได้แก่ พิธีกรรมเลี้ยงผีหมู่บ้าน พิธีกรรมเลี้ยงผีน้ำห้วยภูค กล่าวได้ว่า ความเชื่อใหม่ที่เข้ามายังชุมชนหมู่บ้านมีส่วนอย่างมากต่อการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยง โดยกระบวนการกลายเป็นไทยผ่านพุทธศาสนาจะมีผ่านกระบวนการทางการศึกษา และการเข้าร่วมในลักษณะของวัฒนธรรมไทย เช่น การเป็นศรัทธาวัตถุที่สำคัญในศรัทธาภพ ส่วนคริสตศาสนาจะให้ความสำคัญผ่านกระบวนการศึกษาแผนใหม่ของคนในชุมชน และการปรับเปลี่ยนความคิด ความเชื่อ โลกทัศน์โดยให้กลุ่มคนปรับเปลี่ยนความคิดที่วางอยู่หลักการและเหตุผลไม่หลงมงายกับความเชื่อเดิม โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องผี

บทที่ 4

ยุคความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วกับกระบวนการกลายเป็นไทย ปี พ.ศ 2531 – 2543

การเมืองการปกครอง การตั้งถิ่นฐาน และกลุ่มคนในชุมชนในยุคความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วกับกระบวนการกลายเป็นไทย ปี พ.ศ 2531 - 2543

ยุคความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วกับกระบวนการกลายเป็นไทย ปี พ.ศ 2531 – 2543 เป็นช่วงเวลาที่สำคัญอีกช่วงหนึ่งของประวัติศาสตร์หมู่บ้านแพะ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้านในช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่านได้เร่งให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่มากขึ้นในยุคนี้พบว่า จำนวนประชากรได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว จำนวนครัวเรือนภายในชุมชนมีจำนวน 194 ครัวเรือน ซึ่งเป็นจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรได้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในชุมชนโดยเฉพาะพื้นที่ในการสร้างบ้านลดน้อยลงมีการสร้างบ้านตามพื้นที่ที่เป็นเชิงเขาใกล้หมู่บ้าน ซึ่งช่วงเวลาที่ผ่านมามีบริเวณนี้จะเป็นพื้นที่ป่า

ในปี พ.ศ 2532 กรมที่ดินได้เข้ามารังวัดพื้นที่ที่ชาวบ้านได้เคยจับจองพื้นที่สร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยโดยการออกโฉนดหลักแจ้งให้กับคนในชุมชน โฉนดหลักแจ้งหมายถึง เอกสารสิทธิที่ทางราชการออกให้แก่คนในชุมชน โดยที่ดินดังกล่าวไม่สามารถซื้อขาย หรือโอนกรรมสิทธิ์ใด ๆ ให้กับผู้อื่นได้ ภายในระยะเวลา 10 ปี เอกสารสิทธิเหล่านี้ได้ยกระดับความสำคัญของพื้นที่ดินภายในชุมชนเพิ่มมากขึ้นทำให้ที่ดินกลายเป็นทรัพย์สินที่มีค่าเพราะหลังจากสิบปีที่ดินเหล่านี้จะสามารถทำการซื้อขาย โอนกรรมสิทธิ์กันได้

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในที่นี้หมายถึง ความเปลี่ยนแปลงของชุมชนในด้านการเมืองการปกครองของชุมชน การมีอำนาจเพิ่มขึ้นของผู้นำทางการ และการรักษาฐานอำนาจเดิมของคนในกลุ่มผู้นำตามประเพณีและผู้อาวุโสหมู่บ้าน การให้ความสำคัญต่อตำแหน่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน การมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นของกลุ่มวัยกลางคนซึ่งเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ของสังคม ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและวิถีการผลิต ปัญหาความยากจน ปัญหาช่องว่างของรายได้ของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมมีเพิ่มมากขึ้น การออกทำงานรับจ้างนอกชุมชนเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะกลุ่มแรงงานวัยรุ่นและวัยกลางคนที่มีการศึกษาระดับพื้นฐานและสูงกว่านั้น อันเป็นการผลักดันออกนอกชุมชนไม่ต้องพึ่งพิงฐานการผลิตทางการเกษตร

ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ถือว่าเป็นความเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะที่เด่นมากในช่วงเวลานี้ ถือว่าเป็นวิธีการหรือเครื่องมือที่สำคัญในการแสดงออกซึ่งความเป็นไทยของกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม โดยมองผ่านพิธีกรรมที่มีอยู่ในสังคม

กลุ่มผู้นำชุมชนและทักษะต่อการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยของคนกลุ่มต่างๆ ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ผู้คนในชุมชนได้เปลี่ยนแปลงทักษะ ความคิด โลกทัศน์เพิ่มมากขึ้น ซึ่งกลุ่มคนมีความเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วนี้ไม่สามารถหยุดยั้งเหล่านั้นได้ โดยเฉพาะการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทย ตามทักษะของกลุ่มคนดังกล่าว การเข้าสู่พื้นที่ของความเป็นไทยเป็นสิ่งที่ดีหากสิ่งนั้นทำให้กลุ่มคนดังกล่าวมีโอกาสได้ต่อสู้ เรียนรู้ และเอาตัวรอดในสังคม เพราะชุมชนหมู่บ้านในปัจจุบันได้ถูกกระแสสังคมข้างนอกกระทบอย่างมาก และสมาชิกภายในชุมชนในปัจจุบันจำเป็นต้องออกนอกชุมชน เนื่องจากการศึกษาและการหารายได้จากการประกอบอาชีพอื่น ๆ กลุ่มคนดังกล่าวไม่ได้อาศัยอยู่ในสังคมหมู่บ้านเช่นในอดีตที่ผ่านมา การเข้าสู่กระบวนการเป็นไทยนั้นจำเป็นต้องเข้าไปหาพื้นที่ในสังคมไทย และในขณะที่กลุ่มคนต่าง ๆ ที่ยังอาศัยอยู่ในหมู่บ้านได้ประสบกับปัญหาความเป็นตัวตนของตน ในขณะที่อยู่ในชุมชนกลุ่มคนก็จะต้องปรับตัวเข้าสู่ความเป็นไทยบางด้านในบางสถานการณ์ เช่น การเป็นพลเมืองของชาติ แต่เมื่อกลุ่มคนดังกล่าวออกทำงานนอกชุมชนไปสู่สังคมที่กว้างขึ้น ความเป็นไทยจะถูกนำขึ้นมาใช้หลายประการ และในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน เช่น ภาษา การแต่งกาย การได้รับการศึกษา และสัญลักษณ์อื่น ๆ ที่บ่งบอกถึงความเป็นไทย

กลุ่มคนดังกล่าวมีความเห็นต่อการกลายเป็นไทยของตนเองว่า พวกคนเป็นไทยเฉพาะในส่วนของการเป็นพลเมืองของรัฐ แต่สำหรับวิถีชีวิตโดยทั่วไปพวกตนเห็นว่า กลุ่มของตนสามารถดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เอาไว้ได้ดีกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม เนื่องจากกลุ่มตนไม่มีความจำเป็นมากเท่าใดในการเข้าไปหาพื้นที่ในสังคมไทย และตนเคยชินกับวิถีชีวิตดังกล่าว การเปลี่ยนแปลงจะต้องเป็นลักษณะที่ละเล็กละน้อย ซึ่งอาศัยเวลาค่อนข้างมาก ซึ่งกลุ่มของตนก็ยอมรับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแต่ไม่ใช่ว่าการยอมรับทั้งหมดและหาคำอธิบายใหม่กับสิ่งที่เปลี่ยนแปลง เช่น กรณีของการแต่งกาย กลุ่มคนในสังคมกะเหรี่ยงนิยมใส่เสื้อผ้าชุดสากล เนื่องจากหาซื้อได้ง่าย ราคาถูก ใส่สบาย ซึ่งเป็นการสวมใส่ในชีวิตประจำวัน แต่ถ้าหากเป็นวันสำคัญ หรือมีการประกอบพิธีกรรม เครื่องแต่งกายกะเหรี่ยงจะถูกนำมาสวมใส่เพื่อประกอบพิธีกรรม เครื่องแต่งกายประจำชาติพันธุ์จะถูกใช้ในทุกกลุ่มศาสนาไม่ว่า พุทธศาสนา หรือคริสต์ศาสนา เมื่อมีประเพณี เทศกาลที่สำคัญภายในชุมชนของคน

กลุ่มผู้นำตามประเพณีและกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้านเป็นกลุ่มคนที่ใช้พิธีกรรมแบบกะเหรี่ยง โดยความเชื่อแบบกะเหรี่ยงกำกับพิธีกรรมดังกล่าว ซึ่งสามารถดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มคนในชุมชนเอาไว้โดยการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ความเชื่อแบบเดิมของคนในชุมชน โดยพิธีกรรมที่จัดขึ้นในระดับชุมชน เช่น พิธีกรรมเลี้ยงผีหมู่บ้าน พิธีกรรมการเลี้ยงผีน้ำห้วยกุด หรือหากเกิดเหตุการณ์ใดที่คนในชุมชนมีความเห็นร่วมกันว่าสิ่งดังกล่าวเกิดขึ้นในภาวะวิกฤต กลุ่มผู้นำดังกล่าวจะใช้โอกาสชี้ให้ชุมชนเห็นถึงความสำคัญของความเชื่อแบบเดิม หรือพลังของความเชื่อผีที่ยังคงมีอยู่ในชุมชนหมู่บ้าน เช่น ในกรณีการเกิดเหตุการณ์การตายของผู้คนในชุมชนจำนวนมากในเวลาไล่เรี่ยกัน เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อต้นปี พ.ศ 2541 มีจำนวนผู้เสียชีวิตทั้งหมด 10 ราย มีทั้งคนสูงอายุ วัยกลางคน และเด็ก ซึ่งใช้เวลาหนึ่งเดือน จากเหตุการณ์ดังกล่าวนำไปสู่การพูดคุยเพื่อหาสาเหตุของเหตุการณ์ดังกล่าวเพื่อไม่ให้ถูกลืมต่อไป ได้มีคำถามมากมายเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ว่า สาเหตุของปัญหา แนวโน้มของเหตุการณ์ดังกล่าว และวิธีการแก้ไขปัญหาเพื่อไม่ให้คนในชุมชนเสียชีวิตมากไปกว่านี้ การกล่าวถึงเหตุการณ์ในลักษณะเดียวกันที่เคยเกิดขึ้นกับชุมชนในช่วงเวลาที่ผ่าน และวิพากษ์วิจารณ์ถึงสาเหตุของเหตุการณ์ในทำนองเดียวกันที่เกิดขึ้นในอดีตเพื่อเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน มีการแสดงความคิดเห็นการวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ นานาในคนกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน เช่น กลุ่มผู้นำตามประเพณีและกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้านได้ใช้โอกาสดังกล่าวให้คนในชุมชนเห็นการที่ผู้คนในชุมชนละเลยความเชื่อแบบเดิมของชุมชนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของการลงโทษและก่อให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าว การกลับมายึดถือแนวทางเดิมของชุมชนอาจจะมีส่วนที่จะหยุดยั้งเหตุการณ์ดังกล่าว กลุ่มผู้อาวุโสบางกลุ่มให้ผู้นำตามประเพณีกลับมาทบทวนพิธีกรรมที่จัดขึ้นในระดับชุมชนมีข้อผิดพลาดประการใดหรือไม่ บางกลุ่มมีความเห็นว่าอาจจะเกิดจากการทำพิธีกรรมที่ผิดพลาดของผู้นำตามประเพณี และบางกลุ่มมีความเห็นว่า การเสียชีวิตของผู้คนในไม่ช้าเป็นการกระทำของสิ่งเหนือธรรมชาติแต่อย่างใด หากเป็นไปได้ตามวาระของกลุ่มบุคคลดังกล่าว การตายเป็นสิ่งที่ปกติต้องเกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคน มนุษย์เราไม่สามารถกำหนดวันเวลาเสียชีวิตได้ และข้อสรุปของเหตุการณ์ดังกล่าวตามความเห็นของชาวบ้านเมื่อเหตุการณ์ดังกล่าวใกล้สิ้นสุดลง ชุมชนมีความเห็นร่วมกันว่า เกิดจากการที่มีชาวพื้นราบบางคนได้ทำการขุดเหมืองฝายผ่านพื้นที่สุสานของหมู่บ้าน ซึ่งถือว่าเป็นการรบกวนต่อผู้ตาย ดังนั้นชุมชนโดยกลุ่มผู้นำตามประเพณีและกลุ่มผู้นำทางการได้ขอร้องให้กลุ่มบุคคลยกเลิกการดำเนินการดังกล่าว และชุมชนประกอบพิธีกรรมขอขมา ซึ่งปรากฏว่าเหตุการณ์ดังกล่าวได้ยุติลง ซึ่งเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้านและผู้นำตามประเพณีที่ยังคงดำรงความเชื่อแบบเดิมของคนในชุมชน และกระตุ้นให้ชุมชนเห็นความสำคัญและยอมรับต่อความเชื่อดังกล่าว จากเหตุการณ์ดัง

กล่าวนำมาสู่ข้อสรุปร่วมกันของคนในชุมชนคือ ห้ามดำเนินการหรือทำกิจกรรมใด ๆ ในพื้นที่
อุทยานของหมู่บ้าน

กลุ่มผู้นำดังกล่าวจะอ้างอิงความเป็นกะเหรี่ยงและความเป็นไทยขึ้นอยู่กับสถานการณ์
กล่าวคือ ในบางโอกาส กลุ่มผู้นำได้อ้างอิงความเป็นกะเหรี่ยงในช่วงระยะเวลาที่ชุมชนหมู่บ้านมี
ความเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก ทั้งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม วิธีการผลิต สังคมและ
วัฒนธรรม เนื่องจากฐานอำนาจและความเชื่อของกลุ่มคนดังกล่าวเกี่ยวกับความเชื่อดั้งเดิมของชุม
ชนมีความเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจาก การศึกษาแผนใหม่ ความเชื่อใหม่ที่เข้ามาในชุมชน การ
เปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตเนื่องจากการหยุดทำไร่ข้าว ทำให้ต้องมีการเลิกบางพิธีกรรมในขั้นตอน
ของการผลิต หรือนำพิธีกรรมที่เคยทำที่ไร่ข้าวมาทำที่ที่นาแทน กลุ่มคนดังกล่าวจะอ้างอิงความ
เป็นกะเหรี่ยงในชุมชน ในสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน และในสังคมใหญ่ โดยกลุ่มคนดังกล่าว
ไม่มีทัศนคติที่ว่า ความเป็นกะเหรี่ยงเป็นสิ่งที่น่าอับอายหรือความด้อยกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม
โดยได้ให้คำอธิบายว่า หากมองผ่านสื่อโทรทัศน์ หรือวิทยุจะรับทราบข่าวคราวความเป็นมาของ
สังคม และกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ ในบางครั้งเกิดความเปรียบเทียบกับ ความเป็นกะเหรี่ยงดีหรือน่าภูมิใจ
ใจกว่าความเป็นอย่างอื่นที่เลวร้ายกว่า ต้องประสบกับปัญหาต่างๆ มากกว่า อีกทั้งไม่ใช่เฉพาะคน
ในกลุ่มคนเท่านั้นที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่บ่งบอกถึงความเป็น
กลุ่มชาติพันธุ์ของตน หรือการที่เห็นบทบาทของชาวกะเหรี่ยงที่ออกมาต่อสู้เกี่ยวกับพื้นที่ป่า หรือ
ภูมิปัญญาของชาวกะเหรี่ยงที่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมและสื่อชนิดต่าง ๆ นำมาเผยแพร่
เป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจ และสร้างความสำนึกต่อความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เพิ่มมากขึ้น และกลุ่มคนดัง
กล่าวจะอ้างความเป็นไทยโดยเฉพาะแง่ของความเป็นพลเมืองของประเทศไทย ซึ่งความเป็นกะเหรี่ยงใน
ฐานะของพลเมืองของรัฐไม่ใช่สิ่งที่ขัดแย้งกัน

กลุ่มผู้นำทางการและกลุ่มวัยกลางคน เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการกลาย
เป็นไทยก่อนคนกลุ่มอื่น และมีฐานของการกลายไทยหลายด้าน เช่น การศึกษา การมีเครือข่าย
ความสัมพันธ์กับกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคมไทย วิธีการผลิตที่พึ่งพิงตลาด และการใช้สัญลักษณ์อื่น ๆ
ที่บ่งบอกถึงความเป็นไทยมากกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ กลุ่มคนดังกล่าวมีทัศนะบางประการกับการเข้าสู่
กระบวนการกลายไทยกล่าวคือ การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นเพื่อความอยู่
รอด แต่ทั้งนี้ต้องเป็นเข้าไปโดยมีสำนึกของความเป็นชาติพันธุ์ที่ติดตัวตนเองอยู่ ความจำเป็นที่นี้หมายถึง
ถึง ความเปลี่ยนแปลงที่กระทบกับหมู่บ้านและการที่ดำรงอยู่ในฐานะของคนชายขอบในสังคม
หากไม่มีเครื่องมือต่างๆซึ่งหมายถึงความเป็นไทย การเข้าถึงทรัพยากร และผลประโยชน์ต่าง ๆ ใน
สังคมนั้นเป็นไปไม่ได้ หรือโอกาสที่จะได้รับน้อยมาก การใช้เครื่องมือดังกล่าวจะต้องรู้จักใช้เพื่อ
ให้เกิดประสิทธิภาพให้มากที่สุด และการมีจิตสำนึกในการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งจะมีความสำคัญ

ในแง่ของการมีฐาน หรือพื้นที่ในชุมชนของคน ความเป็นชุมชนหรือความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนมีความสำคัญอย่างมากต่อกลุ่มคนที่อยู่ในกระแสของความเปลี่ยนแปลง อันหมายถึง การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยขึ้นอยู่กับโอกาส การช่วงชิงทรัพยากรนอกสังคม หากมีความผิดพลาดพลาดหวัง ตนเองยังมีฐานที่คอยรองรับความผิดพลาดดังกล่าว ดังนั้นชุมชนจึงเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญเช่นเดียวกับความเป็นไทยในสังคมไทย

ความสำคัญของการมีพื้นที่ในสังคมไทยในฐานะของคนชายขอบในสังคมก็คือ การมีโอกาสดำเนินชีวิตการดำรงตนต่าง ๆ จากรัฐ การมีโอกาสร่วมตัดสินใจในการบริหารงานในด้านต่าง ๆ หรือการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด ตลอดจนการบริหารงานในระดับประเทศ อันได้แก่การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการมีพื้นที่ทางสังคมในชุมชนเดิมของคนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน ตลอดจนกลุ่มเครือข่ายของคน เช่น ในกรณีของนายบุญเลิศ สว่างกุล อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นสมาชิกคนหนึ่งของชุมชนบ้านแพะ โดยมีศักดิ์เป็นเหลนของ “พ่อโร” พบว่า บุคคลดังกล่าวค่อนข้างประสบความสำเร็จในการเข้าสู่พื้นที่ในสังคมไทย โดยได้ผ่านกระบวนการศึกษา การมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับกลุ่มคนระดับต่าง ๆ ภายในอำเภอ จังหวัด และในระดับประเทศ

ในขณะเดียวกันพื้นที่ทางสังคมในระดับชุมชนก็มีความสำคัญต่อบุคคลดังกล่าว อย่างน้อยที่สุดก็มีเครือข่ายความสัมพันธ์ในฐานะที่เป็นสมาชิกของคนในชุมชนคนหนึ่ง และหมู่บ้านคือฐานคะแนนเสียงที่สำคัญในฐานะที่เป็นผู้สมัครหรือดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการเก็บรักษาอัตลักษณ์ทางชาติของตนเอาไว้จะมีส่วนสำคัญต่อคะแนนนิยมของกลุ่มคนที่เป็ชาติพันธุ์เดียวกันไม่จำกัดเฉพาะในชุมชนบ้านแพะ พื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยส่วนใหญ่เป็นชาวกระเหรี่ยง ดังนั้นการแสดงออกถึงอัตลักษณ์บางอย่างของชาติพันธุ์จะมีส่วนอย่างมากสำหรับคะแนนเสียงในกลุ่มดังกล่าว ในขณะเดียวกันการแสดงออกถึงความเป็นไทยจะเป็นประโยชน์อย่างมากในการติดต่อกับบุคลากรของหน่วยงานทางราชการ นักธุรกิจ ตลอดจนคนพื้นราบ อาจกล่าวได้ว่า บุคคลคนหนึ่งในขณะที่เป็นคนชายขอบในสังคมหนึ่ง แต่สามารถเป็นศูนย์กลางอีกในสังคมหนึ่งได้ เช่น ในกรณีของบุคคลที่ได้กล่าวถึงในข้างต้น กล่าวคือ การเป็นกลุ่มคนต่างชาติพันธุ์ หรือความเป็นกระเหรี่ยงถือได้ว่าเป็นคนชายขอบในสังคมไทย แต่ถ้าหากในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนความเป็นกระเหรี่ยงไม่ใช่ความเป็นชายขอบกลับกลายมาเป็นศูนย์กลางหรือคนส่วนใหญ่ในสังคม

สำหรับกลุ่มวัยกลางคนโดยทั่วไปภายในชุมชน การเก็บรักษาความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของคนเอาไว้ ได้แก่ ภาษา การแต่งกายในขณะประกอบพิธีกรรม ตลอดจนความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน ยังมีความสำคัญต่อระบบคิดของกลุ่มคนดังกล่าว

กลุ่มผู้นำทางการและกลุ่มวัยกลางคนเป็นกลุ่มคนที่จะอ้างอิงความเป็นไทยโดยเฉพาะในด้านการสัมพันธ์กับกลุ่มคนนอกชุมชน โดยการติดต่อซื้อขาย ในการติดต่อกับหน่วยงานราชการ ซึ่งหมายถึง ความเป็นไทยในแง่ของการเป็นพลเมืองของชาติ ความเป็นไทยในวิถีการผลิตซึ่งจะต้องติดต่อสัมพันธ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ทางการค้าและตลาด และในด้านสังคมวัฒนธรรม กลุ่มคนดังกล่าวจะมีบทบาทอย่างยิ่งในการผลักดันความเป็นกะเหรี่ยงเข้าไปในสังคมใหญ่ซึ่งเปิดรับความหลากหลายของวัฒนธรรมย่อยของสังคมไทย เช่น การประกอบพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยงในสังคมปัจจุบันที่มีคนไทยร่วมอยู่ในพิธีกรรม ได้แก่ งานศพ งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ จะมีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชาติพันธุ์ และเปิดโอกาสให้คนกลุ่มต่างๆ เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในพิธีกรรม กลุ่มคนดังกล่าวจะใช้ความเป็นไทยหลายลักษณะ เช่น การรับการศึกษา การแต่งกายในบางโอกาส การใช้ภาษาไทยในการติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม การยอมรับพิธีกรรมของคนพื้นราบเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมกะเหรี่ยง อันเป็นการผสมผสานความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมของสังคมภายนอกเข้าอยู่ในวัฒนธรรมแบบกะเหรี่ยง เช่น การไม่นิยมเผาหรือฝังศพในวันพุธ หรือการไม่ตัดผมในวันพุธ ซึ่งเป็นความเชื่อของคนพื้นราบ เป็นต้น

กลุ่มสตรีและกลุ่มหนุ่มสาวกับกระบวนการกลายเป็นไทย กลุ่มสตรีมีลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มวัยกลางคน ทั้งนี้ช่วงอายุมีความสำคัญ กลุ่มสตรีที่มีอายุมากกว่า 40 ปี และอาศัยอยู่ในชุมชน การเข้ากระบวนการกลายเป็นไทยของคนกลุ่มนี้มีน้อย เนื่องจากการเป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชน แต่มิได้หมายความว่า การอยู่ในชุมชนจะไม่มี การเข้าสู่ความเป็นไทย แต่เนื่องจากข้อจำกัดบางประการของกลุ่มสตรี คือ โอกาสในการพบปะกับกลุ่มคนภายนอกสังคมมีน้อย ความจำเป็นในการปรับตัวเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยก็น้อยตามไป แต่ความเป็นไทยบางด้านก็มีความสำคัญ เช่น การสามารถสื่อสารภาษาไทย เนื่องจากการสื่อสารไม่ว่าจะอยู่ในชุมชนหรือออกนอกชุมชนก็ต้องใช้ แต่สำหรับกลุ่มคนที่อายุน้อยกว่า 40 ปี มักจะลักษณะการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยเช่นเดียวกับกลุ่มฝ่ายกลางคนชายที่เข้าสู่ความเป็นไทยผ่านการศึกษา การรับจ้างนอกชุมชน และบางกลุ่มมีการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์

กลุ่มสตรีหรือกลุ่มแม่บ้านจะเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งที่เก็บรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เอาไว้และมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดให้กับสมาชิกคนอื่น ๆ ในครัวเรือน โดยเฉพาะสมาชิกรุ่นเยาว์ของครอบครัว การดำรงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ไม่ว่าจะเป็น วิถีชีวิต ความเชื่อ ภาษา ขนบธรรมเนียมและพิธีกรรมต่าง ๆ ตลอดจนสัญลักษณ์อื่น ๆ ที่สามารถรับรู้ได้คือความเป็นกะเหรี่ยงตามารถถ่ายทอดได้ดีจากมารดาสู่บุตร เนื่องจากบุคคลทั้งคู่มุ่งมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก และเป็นสื่อ

สำคัญในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ ในอดีตจะพบว่าสตรีที่แต่งงานกับต่างกลุ่มชาติพันธุ์ บุตรโดยส่วนใหญ่ยังมีความเป็นกะเหรี่ยงในแง่มุมต่าง ๆ มากกว่าการดำรงอัตลักษณ์ของฝ่ายบิดา ปัจจุบันมารดาจะมีภาระและประสบปัญหาในการดำรงรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์บางอย่าง เช่น ภาษา เครื่องแต่งงาน ตลอดจนค่านิยมใหม่ ๆ เนื่องจากโรงเรียน และสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ มีพลังอย่างมากต่อระบบความคิด ค่านิยม ความเชื่อแก่กลุ่มเด็กชายขอบเหล่านี้

สำหรับกลุ่มหนุ่มสาวการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทย มักจะผ่านกระบวนการเข้าสู่ระบบศึกษาอย่างเป็นทางการของรัฐ อันเป็นการผลักกลุ่มคนดังกล่าวเข้าสู่สังคมไทย โดยเฉพาะในตลาดแรงงาน กลุ่มคนดังกล่าวจะเข้าสู่ตลาดแรงงานที่หลากหลายอาชีพ ถือว่ากลุ่มคนดังกล่าวจะต้องเข้าไปสู่การช่วงชิงทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม การเป็นไทยจะมีส่วนช่วยให้คนกลุ่มนี้ประสบความสำเร็จ และในบางด้าน บางกรณี ความเป็นกะเหรี่ยงจะมีส่วนสร้างผลประโยชน์หรือก่อให้เกิดโอกาส และในทางตรงกันข้ามอันจะทำให้เสียผลประโยชน์เช่นเดียวกัน

กลุ่มหนุ่มสาวและกลุ่มเด็กในสังคมกะเหรี่ยงเป็นกลุ่มคนที่จะต้องเผชิญกับสองวัฒนธรรมอยู่ตลอดเวลา กล่าวได้ว่า กลุ่มคนดังกล่าวเป็นคนสองโลกสองวัฒนธรรม เป็นกลุ่มคนที่ผสมผสานความเป็นไทยและความเป็นกะเหรี่ยงได้ดีอีกกลุ่มหนึ่ง

กล่าวได้ว่า กลุ่มหนุ่มสาวและเด็กรุ่นใหม่ของชาวกะเหรี่ยงเป็นกลุ่มคนที่มีทรัพยากรในมือน้อยมาก ความเป็นคนชายขอบในด้านต่าง ๆ ของสังคมไทยมีส่วนอย่างมากที่ทำให้กลุ่มคนดังกล่าวไม่ได้รับโอกาสที่ดีเช่นเดียวกับคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมยกเว้นกลุ่มคนที่เป็นชายขอบเช่นเดียวกันในสังคม ไม่ว่าโอกาสในการศึกษา โอกาสในการประกอบอาชีพ และความก้าวหน้าในอาชีพ การงานหรือการขาดฐานทางการเงิน เครือข่ายความสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม(ไม่มีเส้นสาย) เป็นต้น

พบว่า ในขณะที่กลุ่มคนต่าง ๆ มีข้อด้อยในการเป็นไทย ในขณะเดียวกันความเป็นชนกลุ่มน้อยในฐานะที่เป็นชาวเขา หรือคนชายขอบในสังคมก็มีประโยชน์ในบางสถานการณ์บางโอกาสเช่นเดียวกัน ปัจจุบันหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงานที่ทำงานในพื้นที่ชุมชนกะเหรี่ยงหรือชนกลุ่มน้อยเผ่าต่าง ๆ ได้เปิดโอกาสให้คนกลุ่มน้อยทำงานในระดับต่าง ๆ เช่น หน่วยงานของกรมป่าไม้ต้องการลูกจ้างที่เป็นชนกลุ่มน้อยไว้สำหรับเป็นล่ามเกี่ยวกับการทำความเข้าใจให้กับชุมชน ทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ตลอดจนนโยบายต่างๆ ของหน่วยงานดังกล่าวหรือการทำหน้าที่สอดคล้องพฤติกรรม การหาข่าวเกี่ยวกับการตัดไม้ในกลุ่มคนดังกล่าว หรือกิจกรรมของกรมพัฒนาชุมชน เกี่ยวกับศูนย์เด็กเล็ก พบว่า พัฒนาการมักต้องการครูประจำศูนย์เด็กเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกับคนในชุมชนนั้น ๆ เพราะจะง่ายต่อการสื่อสารและการจัดการเรียนการสอนของเด็กเล็กในชุมชน อีกทั้งเป็นการสร้างงานให้เกิดขึ้นในชุมชนด้วย แม้แต่สถาบันการศึกษาของรัฐปัจจุบันได้เปิด

โอกาสให้เด็กชาวเขาในสังคมได้เรียนต่อในระดับอุดมศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เคยมีโครงการรับนักศึกษาชาวเขาเข้าเรียนในสถาบันดังกล่าว โดยเป็นความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา กับ กองชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ หรือในปัจจุบันนี้ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีโครงการพิเศษ คือ โควต้าชาวเขาสำหรับเด็กนักเรียนชาวเขาในพื้นที่ 18 จังหวัดภาคเหนือ โดยเป็นการสนับสนุนในด้านทุนการศึกษาในสาขาวิชาที่สำคัญต่อการพัฒนาชุมชนดังกล่าว เช่น สาขารัฐศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ เกษตรศาสตร์ เป็นต้น

เนื่องจากความเป็นไทยในด้านของความเป็นพลเมืองไม่ใช่สิ่งที่พอเพียงกับการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทย ดังนั้น การแสวงหาทางเลือกใหม่หรือวิธีการใหม่จึงเกิดขึ้น อีกทั้งการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์เพื่อความอยู่รอดจึงเกิดขึ้นอยู่เสมอเพื่อรับกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้น จึงมีการให้การจำกัดความที่มีมากกว่าความเป็นพลเมืองของชาติ พบว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าสู่ความเป็นไทย กล่าวคือ การศึกษาจะเป็นเครื่องมือในการปรับตัวในด้านความรู้ หรือกระบวนการหาความรู้ในด้านต่าง ๆ ของสังคม การศึกษาจะช่วยให้คนชายขอบมีพื้นที่ในสังคมใหม่ถือว่าเป็นความเท่าเทียมกับคนในส่วนใหญ่ของสังคม ปัจจุบันพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กในชุมชนบ้านแพะได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาเพิ่มมากขึ้น การสนับสนุนบุตรหลานให้เรียนต่อในระดับที่สูงกว่าการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ปัจจุบันสมาชิกในชุมชนที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และอยู่ในระหว่างการศึกษาในชั้นอุดมศึกษาเพิ่มมากขึ้น โดยเป้าหมายของการศึกษาดังกล่าวก็เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสให้คนกลุ่มต่าง ๆ มีทางเลือกที่มากขึ้นในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะการกลับไปทำการเกษตรเช่นเดียวกับบิดามารดานั้นประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่า ผลผลิตข้าวตกต่ำ ผลผลิตได้รับความเสียหาย ต้นทุนในการผลิตสูง และข้อจำกัดของพื้นที่ในการเกษตรที่มีจำนวนน้อย แต่มีจำนวนบุตรมากกว่าพื้นที่ทำการเกษตร

นอกจากการศึกษา และการเป็นพลเมืองของชาติแล้ว การเป็นไทยในด้านอื่นๆ จะมีส่วนสนับสนุนให้เข้าสู่ความเป็นไทยเพิ่มมากขึ้น เช่น การปรับตัวที่เห็นได้อย่างชัดเจนในด้านของเอกสารทางราชการต่าง ๆ ปัจจุบันสมาชิกของชุมชนใช้ชื่อไทยเป็นส่วนใหญ่ยกเว้นกลุ่มผู้สูงอายุ ที่ไม่ยอมเปลี่ยนชื่อ ปัญหาความสับสนเกี่ยวกับชื่อได้ลดน้อยลง เนื่องจากชาวบ้านเองมีหน้าที่ที่จะต้องจำชื่อของตนเองให้ได้ และการที่อำเภอโดยเฉพาะในส่วนของฝ่ายทะเบียนได้ออกหน่วยเคลื่อนที่บริการชุมชน จะมีการจัดกิจกรรมการออกหน่วยให้บริการการเปลี่ยนชื่อ - สกุล ดังนั้นสกุลใหม่ในกลุ่มที่ไม่มีนามสกุล การย้ายทะเบียนหรือเอกสารอื่น ๆ อันเกี่ยวเนื่องกับระบบราชการ

จากการเลือกที่จะเป็นไทยหรือเป็นกะเหรี่ยงในลักษณะใด สถานการณ์แบบไหนนั้นขึ้นอยู่กับทางเลือกใช้อัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มบุคคล เช่น ในกรณีของการห้ามการละเล่นเครื่องดนตรี การเล่นกีฬาประเภทต่าง ๆ ตลอดจนการแต่งกาย ในอดีตที่ผ่านมาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ถูกห้ามมาโดย

ตลอดจากกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้านและผู้ใหญ่ภายในครอบครัว แต่เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ถูกยอมรับในสังคมหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น เช่น การเล่นเกมกีฬาประเภทต่าง ๆ ไม่ว่า ตะกร้อ ฟุตบอล กลายเป็นกีฬาที่มีการจัดการเรียนในหลักสูตรวิชาพลศึกษา หรือการละเล่นเครื่องดนตรี ประเภทต่าง ๆ ก็ถูกบรรจุในหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาดนตรีศึกษา การสื่อวิทยุ โทรทัศน์เป็น สิ่งที่ไม่สามารถห้ามได้เนื่องจากสื่อดังกล่าวจะเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่สำคัญ ทั้งเป็นสื่อที่ผู้ที่ไม่มืทักษะเกี่ยวกับการอ่าน การเขียนสามารถรับทราบข้อมูลข่าวสารได้ง่ายขึ้น และมีความรวดเร็วทันเหตุการณ์ อันเป็นการเปิดโลกทัศน์ของคนในชุมชนให้พบเห็นความแตกต่างจากสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนของตน อีกทั้งละครโทรทัศน์เป็นสิ่งที่คนในชุมชนโดยส่วนใหญ่มีความสนใจอย่างมาก อันจะให้เห็นเกี่ยวกับสังคมใหญ่ หรือสังคมไทย ไม่ว่า วิถีชีวิตของผู้คน ความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรมของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมไทยที่มีความหลากหลายกลุ่ม ตลอดจนการเคลื่อนไหวทางด้านการเมือง

เศรษฐกิจในยุคความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วกับกระบวนการกลายเป็นไทย ช่วงปี พ.ศ 2530 - 2543

จากการเปลี่ยนแปลงในการผลิต หรือวิธีการผลิตของชุมชนในช่วงยุคที่ผ่านมาได้มีความต่อเนื่องมาจนถึงในยุคดังกล่าวนี้ การเกษตรยังพื้นฐานการผลิตที่สำคัญของคนในชุมชน โดยเฉพาะการปลูกเพื่อบริโภคและการจำหน่าย

ความเปลี่ยนแปลงในวิธีการผลิตมีส่วนอย่างมากต่อคนแต่ละกลุ่มในการอ้างอิงอัตลักษณ์ในด้านต่าง ๆ ของคนแต่ละกลุ่มในสังคม กลุ่มคนที่มีส่วนอย่างมากต่อการกลายเป็นไทยในด้านการเปลี่ยนแปลงในวิธีการผลิต กลุ่มผู้นำทางการและวัยกลางคนของชุมชนซึ่งอยู่ในฐานะของผู้นำครอบครัวมีส่วนอย่างมากต่อการตัดสินใจ หรือทิศทางในการผลิตของครอบครัว การเลือกพืชที่จะทำการเพาะปลูกเพื่อขายจะเป็นพืชที่ต้องสัมพันธ์กับตลาด โดยเฉพาะกลุ่มพ่อค้าที่อยู่ในตลาด ซึ่งเป็นคนกลางในการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ฯลฯ โดยกลุ่มคนดังกล่าวจะเป็นผู้ให้การกู้ยืมแก่ชาวบ้านในชุมชน ทั้งเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย และเวชภัณฑ์ต่าง ๆ และเมื่อมีการเก็บเกี่ยวผลผลิตก็สามารถนำเงินกู้มาคืน หรือนำผลผลิตมาจำหน่ายให้พ่อค้าดังกล่าว ซึ่งเป็นการผลิตแบบมีพันธสัญญา นอกจากการมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับคนพื้นราบแล้ว กลุ่มคนในชุมชนเองก็มีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับการวิธีการผลิตของชุมชน ความสัมพันธ์ในความเป็นกลุ่มเครือญาติ ความเป็นสมาชิกในชุมชนเดียวกัน ความสัมพันธ์เหล่านี้มีส่วนในการวางแผนการผลิต การเลือกที่จะผลิตอะไรร่วมกันในแง่ของการแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนความรู้ ทักษะเกี่ยวกับการผลิตพืช

ชนิดต่าง ๆ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การเรียนรู้ วิธีการแก้ปัญหา ประสิทธิภาพที่ผ่าน มาในการผลิต อันนำไปสู่การตัดสินใจเลือกที่จะผลิตอะไร นอกจากนั้น การกู้ยืม ทั้งเงิน เมล็ดพันธุ์ แรงงานก็ยังคงมีการช่วยเหลือในชุมชนเดียวกัน

ข้าวหอมมะลิเป็นพืชสำคัญต่อการผลิตของคนในชุมชน การผลิตข้าวพันธุ์พื้นเมืองได้ ลดจำนวนลงมาก เนื่องจากการทำไร่ที่ต้องอาศัยการลักลอบปลูก พื้นที่ห่างไกลยากต่อการขนส่ง ความเสี่ยงต่อการถูกจับกุมในฐานะบุกรุกป่า ผลผลิตข้าวต่ำ ต้นทุนการผลิตสูงเป็นผลให้การทำ ไร่ข้าวในชุมชนบ้านแพะลดน้อยลงมาก การรับจ้างหรือประกอบอาชีพอื่นเป็นทางเลือกหนึ่งของคน กลุ่มคนในชุมชน หรือสมาชิกบางคนในครัวเรือน ปัจจุบันกลุ่มคนในชุมชนที่ยังดำเนินการทำการ เพาะปลูกในส่วนของการทำนา นิยมปลูกข้าวหอมมะลิเพื่อการจำหน่ายและการบริโภค จากเดิมมี การปลูกพันธุ์ข้าวพื้นเมืองเพื่อการบริโภค ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจาก การปลูกข้าว หลายแปลงจำเป็นต้องอาศัยแรงงานทำการผลิตมาก แต่จำนวนแรงงานของครัวเรือนลดน้อยลง หรือแรงงานที่มีอยู่ไม่ได้เข้าสู่กระบวนการผลิตดังกล่าว ส่วนหนึ่งรับการศึกษา และส่วนหนึ่งเข้าสู่ การเป็นแรงงานรับจ้างนอกภาคเกษตรกรรมและนอกชุมชน

ปัจจุบันสมาชิกของชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มหนุ่มสาวที่มีการศึกษามักเป็นกลุ่มแรงงานที่ ออกนอกภาคเกษตรกรรม และนอกชุมชน กลุ่มคนดังกล่าวมีทัศนคติบางประการเกี่ยวกับการทำ การเกษตรแบบเดิมของชุมชนกล่าวคือ กลุ่มคนดังกล่าวไม่มีภูมิปัญญาในการทำเกษตรหรือการ เพาะปลูกเช่นเดียวกับบิดามารดา การกลับไปดำเนินการโดยไม่มีฐานของภูมิปัญญาเป็นอุปสรรค ของคนกลุ่มดังกล่าว อีกทั้ง ทัศนคติเกี่ยวกับการเลือกอาชีพของกลุ่มคนดังกล่าว คือ ไม่นิยมทำการ เกษตร วัตถุประสงค์ประการหนึ่งของการศึกษาก็เพื่อได้รับโอกาสการทำงานที่มีรายได้โดยเฉพาะ รายได้ที่เป็นรายเดือน หรือการรับราชการ ซึ่งจะเป็นเกียรติ ความมีศักดิ์ศรี ความภาคภูมิใจของ ครอบครัวและตนเอง

ในปัจจุบันนี้กลุ่มคนที่มีโอกาสรับจ้างนอกชุมชนมีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย เช่น การทำงานรับจ้างในตัวเมืองโดยเฉพาะในต่างจังหวัด ทั้งภาคเหนือและภาคกลางของประเทศ ได้ แก่ กรุงเทพฯ เชียงใหม่ นครปฐม สมุทรปราการ สมุทรสาคร และในบางส่วนทำงานในพื้นที่ใกล้ เคียงกับชุมชน หรือ การทำงานในตำแหน่งครูอัตราจ้าง ครูการศึกษาออกโรงเรียน หน่วยงานกรม ป่าไม้ พนักงานในองค์การบริหารส่วนตำบล ครูศูนย์เด็กเล็กประจำหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่องค์การ พัฒนาเอกชน เป็นต้น สำหรับกลุ่มคนที่ทำงานต่างจังหวัดไกลจากชุมชนมากมักจะเป็นกลุ่มอาชีพ ในธุรกิจบริการต่าง ๆ เช่น โรงงาน แม่บ้าน พนักงานขายของ ร้านอาหาร

กลุ่มคนที่มีโอกาสทำงานรับจ้างนอกชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจนจะเก็บรักษาความเป็นกะเหรี่ยงอันเป็นที่มาของการได้รับความช่วยเหลือในภาวะที่

ลำบากและอาศัยอยู่นอกชุมชน ความเป็นกะเหรี่ยงในที่นี้อาจหมายถึง ความสัมพันธ์ระบบเครือญาติ ความสัมพันธ์ในฐานะเป็นคนชุมชนเดียวกัน และความสัมพันธ์ในฐานะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน เช่น การกู้ยืมเงิน การให้ที่พัก อาหาร การหางานหรือการติดต่อแหล่งงาน ตลอดจนการแก้ไขปัญหาด่าง ๆ การเป็นที่ปรึกษา การเป็นเพื่อนรับฟังความคิดเห็น เป็นต้น กลุ่มที่มีฐานะค่อนข้างยากจนจะเป็นกลุ่มที่เก็บความเป็นกะเหรี่ยงเอาไว้ค่อนข้างมากกว่าคนกลุ่มอื่นในด้านการทำมาหากินหรือในการประกอบอาชีพ

พบว่า กลุ่มคนที่ทำงานนอกชุมชนเมื่อผ่านมาช่วงระยะเวลาหนึ่งคือ เมื่อมีครอบครัว หรือเมื่อเกิดความรู้สึกไม่ชอบทำงานในตัวเอง ซึ่งชุมชนมีความเห็นว่า การทำงานในเมืองเป็นงานที่ไม่มี ความมั่นคง ไม่ยั่งยืน การไปทำงานต่างชุมชนเป็นเพียงการทำงานเลี้ยงชีพในช่วงเวลาหนึ่ง เป็นการสะสมเงินเพื่อกลับมายังชุมชนเมื่อมีความพร้อม คนกลุ่มดังกล่าวก็มีความเห็นว่า เมืองไม่ใช่ฐานของตนเอง มีน้อยคนที่สามารถใช้ชีวิตในเมืองได้ตลอดโดยการไม่กลับมายังชุมชนของตน เนื่องจากการแต่งงานกับกลุ่มชาติพันธุ์และตั้งรกรากอยู่กับสามี แต่คนโดยส่วนใหญ่มักจะกลับมายังตั้งรกรากกลับมาอยู่ในชุมชนของตน การเกษตรก็ยังเป็นฐานการผลิตที่สำคัญของคนกลุ่มดังกล่าว โดยครอบครัวของตนยังทำการเกษตรอยู่ และคนมีส่วนเอื้อในการหารายได้ที่เป็นเงินสดมาจุนเจือครอบครัว เช่น การรับจ้างก่อสร้างในชุมชน หรือในครัวเรือนสำหรับฝ่ายชาย หรือการกลับมาทำการเกษตรตามคนในครอบครัว

สังคมวัฒนธรรมยุคความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วกับกระบวนการกลายเป็นไทย ในปี พ.ศ 2530 - 2543

สังคมวัฒนธรรมในยุคดังกล่าวถือได้ว่าเป็นความเปลี่ยนแปลงที่เป็นจุดเด่นของยุค พบว่า พิธีกรรมของชุมชนหลายพิธีกรรมได้เปลี่ยนแปลงไป ทั้งในด้านรูปแบบ การสร้างคำอธิบายใหม่ หรือความหมายใหม่ต่อพิธีกรรม การผลิตซ้ำทางด้านอุดมการณ์เพื่อคอกย้ำให้เห็นความสำคัญของพิธีกรรมอันเป็นสัญลักษณ์หนึ่งในการดำรงได้ซึ่งอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์

พิธีกรรมในช่วงเปลี่ยนผ่าน

พิธีกรรมการเกิดเป็นพิธีกรรมที่ชุมชนเคยให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก พบว่า ในช่วงยุคก่อนหน้านั้น ความนิยมในการนำรกหรือสะดือของเด็กไปผูกติดอยู่กับต้นไม้เป็นความเชื่อหรือความเชื่อที่สำคัญของคนในชุมชน แต่เมื่อต้นไม้หรือการให้ความสำคัญต่อความเชื่อเรื่อง "กะ ลา"

เรื่องเทพแห่งการเกิด "หมือ คา เขตอ" ลคน้อยลงอันเนื่องมาจาก ปัจจุบันการแพทย์แผนใหม่ที่มีส่วนอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล โดยเฉพาะกรณีแม่และเด็ก ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดน้อยลงมาก การศึกษามีส่วนช่วยอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อของคน เช่น วิชาสุขศึกษาจะเป็นวิชาให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพ เพศ หรือการให้ความรู้เกี่ยวกับการตั้งครรภ์ตามแนววิทยาศาสตร์ ได้แก่ วิชาวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับวิวัฒนาการของมนุษย์ ความรู้ดังกล่าวก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิด อีกทั้งการไม่มีการสืบทอดความรู้ การอธิบายการต่าง ๆ ให้กับสมาชิกในรุ่นต่อมาทำให้กลุ่มคนดังกล่าวไม่มีความรู้ ไม่ทราบความเป็นหรือคำอธิบายเกี่ยวกับความเกิดหรือการกำเนิดของมนุษย์ตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์

ปัจจุบันสตรีในชุมชนนิยมไปฝากท้องกับผดุงครรภ์ในสถานอนามัยใกล้หมู่บ้าน หรือโรงพยาบาล และนิยมที่จะไปคลอดบุตรที่โรงพยาบาล พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิดในส่วนของการหรือสะดือของเด็กก็จะหายไป แต่สำหรับกลุ่มคนที่ยังคลอดในชุมชนการนำรกไปฝังได้บันไดบ้านก็ยังเป็นความเชื่อที่มีการดำเนินการจนถึงปัจจุบัน

สำหรับการเลี้ยงดูทารกและการบริบาลทารกจะมีการผสมผสานระหว่างการดูแลเด็กตามวัฒนธรรม ความเชื่อของคนในชุมชน ผสมผสานกับการรับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่อนามัย หรือแพทย์ในโรงพยาบาล การเจ็บไข้ได้ป่วยของคนในครัวเรือนชาวบ้านจะดูแลผู้ป่วยตามภูมิปัญญาเดิมของคน เช่น การใช้ยาสมุนไพร การใช้คาถาอาคม การประกอบพิธีกรรม และการไปโรงพยาบาลเป็นการตัดสินใจเมื่อโรคดังกล่าวไม่หายขาด หรือเมื่อกลับโรงพยาบาลก็ยังไม่หายก็จะกลับมาประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์

การแต่งงานกับค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากค่านิยมหรือทัศนคติในการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ในส่วนของหญิงสาวชาวกะเหรี่ยงที่เพิ่มมากขึ้นมากกว่าในช่วงที่ผ่านมา พบว่าการแต่งงานข้ามเผ่าอันเกิดขึ้นเนื่องมาจากการใช้ชีวิตและการพบหรือรู้จักกันนอกชุมชนมีส่วนต่อการตัดสินใจแต่งงานอันให้ความสำคัญต่อความเหมาะสมกล่าวคือ กลุ่มหญิงสาวชาวกะเหรี่ยงมีความเห็นว่า การแต่งงานกับชายต่างวัฒนธรรม ต่างเชื้อชาติ แต่ไม่แตกต่างกันในด้านพื้นฐานในการศึกษา ความเหมาะสมในฐานะ การมีอาชีพที่มั่นคงมีส่วนอย่างมากในการเลือกเป็นคู่ครอง บุตรที่เกิดมาในครอบครัวในลักษณะดังกล่าวจะมีการผสมผสานวัฒนธรรมของฝ่ายแม่กับวัฒนธรรมของฝ่ายพ่อ โดยวัฒนธรรมของฝ่ายแม่บุตรจะได้รับเนื่องจากยังคงอยู่ในสังคมหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยง วัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงยังคงมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของกลุ่มคนดังกล่าว สำหรับวัฒนธรรมฝ่ายบิดากลุ่มเด็กจะได้รับจากบิดา และโรงเรียน ตลอดจนสิ่งแวดล้อมในด้านอื่น ๆ และสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะโทรทัศน์

นอกจากนั้น รูปแบบพิธีกรรมในการแต่งงานของชาวกะเหรี่ยงก็มีความเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ จากเดิมชาวกะเหรี่ยงจะมีการจัดพิธีกรรมแต่งงานโดยการให้ความสำคัญต่อพิธีกรรมการบอกกล่าวให้กับผีเรือนของฝ่ายหญิงเพื่อทราบสถานะใหม่ของหญิงดังกล่าว และเป็นการบอกกล่าวให้กับผีเรือนทราบเกี่ยวกับเขตที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกภายในครัวเรือน ตลอดจนเป็นการบอกกล่าวให้กับคนในสังคมทราบถึงสถานะของคนทั้งคู่ และการให้ความสำคัญต่อความเชื่อ ค่านิยมบางประการเกี่ยวกับการแต่งงาน เช่น การให้ความสำคัญต่อความเป็นผู้ใหญ่ของกลุ่มแต่งงาน การมีส่วนร่วมในพิธีกรรมดังกล่าวของคนในชุมชน ปัจจุบัน การแต่งงานของกลุ่มคนในชุมชนมักจะทำให้ความสำคัญต่อการดื่ม - กิน มากกว่าการคงความหมายของพิธีกรรมดังกล่าว

"ทอง" เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในพิธีกรรมแต่งงานของชาวกะเหรี่ยง แต่เดิมสินสอดตามวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง ได้แก่ เสื้อกับผ้าถุง กำไลและสร้อย(เงิน) มีดและจอบ ชาวกะเหรี่ยงไม่นิยมใช้ทองเพื่อสินสอดในการแต่งงาน และเครื่องประดับที่ชาวกะเหรี่ยงใช้มักจะเครื่องประดับที่ทำด้วยเงิน ทองเริ่มมีความสำคัญในช่วงเวลานี้ ทองเป็นสัญลักษณ์ของความมีหน้ามีตา มีศักดิ์ศรี และแสดงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ให้โดยส่วนผู้ใหญ่ทางฝ่ายชายที่จะมอบให้กับฝ่ายหญิง โดยเฉพาะมอบในพิธีกรรมเพื่อให้สังคมรับรู้

พิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย จากความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่เกี่ยวกับความตายในช่วงเวลาที่ผ่านมา พบว่า สิ่งหนึ่งที่มีความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับความตาย กล่าวคือ ในการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพ สถานะทางสังคม เศรษฐกิจมีส่วนสำคัญต่อการจัดรูปแบบของพิธีกรรมดังกล่าว

กลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ และมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม ทั้งข้าราชการ นักธุรกิจ นักการเมือง มักนิยมประกอบพิธีกรรมตามกลุ่มชาติพันธุ์และพิธีกรรมตามแบบไทย กล่าวคือ กลุ่มคนดังกล่าวมักจะผสมผสานวัฒนธรรมทั้งสองรูปแบบ โดยมีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ครบทุกประการ เช่นในกรณีการจัดงานศพของนางสาวของนายบุญเลิศ สว่างกุล และงานศพของพี่สาวนายบุญเลิศ สว่างกุล(มารดาของผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน) มีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงครบทุกขั้นตอนกล่าวคือ มีการไว้ศพที่บ้านจำนวนสามวัน ตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงนิยมเลขที่ คือ หนึ่ง สาม ห้า และเจ็ด แต่สำหรับงานศพมักจะเอาศพไว้จำนวนสามวันเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากญาติพี่น้องของผู้ตายได้มาถึงหมด และได้มีการประกอบพิธีกรรมครบทุกประการ

การประกอบพิธีกรรมศพของชาวกะเหรี่ยงในแง่ของการตกแต่งศพผู้ตาย พบว่า ชาวกะเหรี่ยงจะใช้เสื้อผ้าหรือเครื่องแต่งกายหลากหลายรูปแบบเป็นเครื่องประดับศพ เช่น เสื้อผู้ชาย ชาวกะเหรี่ยง เสื้อแม่บ้านชาวกะเหรี่ยง กางเกงผู้ชาย ผ้าซิ่น ผ้าพันศรีษะ ย่าม ผ้าห่ม เป็นต้น โดยจะมัดไว้เป็นกลุ่ม ๆ แล้วนำไปผูกไว้บนขอบบ้านเหนือศพผู้ตาย ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า "เต่ เกอ คือ"

หมายถึง ร่มเงา ตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยง สิ่งของเหล่านี้เปรียบเสมือนต้นไม้ที่ให้ร่มเงาแก่ผู้ตายในขณะที่เดินทางกลับไปยัง “คู เซอ วอ” หรือ “ชุมชน” ตามความหมายของชาวกะเหรี่ยง และในอีกด้านหนึ่ง สิ่งของเหล่านี้เป็นสิ่งที่แสดงถึงฐานะของผู้ตายตลอดจนลูกหลานกล่าวคือ ถ้าหากศพใดมีผ้าแขวนไว้หลายมัด หนึ่งมัดมีจำนวนผ้าชิ้นมากย่อมแสดงว่าบุคคลดังกล่าวมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดี เป็นที่รักใคร่ของคนในครอบครัวและกลุ่มเครือญาติ พบว่า นอกจากบุตรหลานของผู้ตายที่จะนำเสื้อผ้าใหม่เหล่านี้ออกมาเป็นเครื่องประดับ กลุ่มญาติ ตลอดจนชุมชนจะมีส่วนร่วมในการทำหรือนำผูกเสื้อผ้ามาร่วมในพิธีกรรมดังกล่าว เมื่อพิธีศพเสร็จสิ้นทุกคนก็นำเสื้อผ้ากลับไปที่บ้านได้

สำหรับพิธีกรรมที่จะจัดขึ้นในทุกคืน พบว่า กลุ่มชายหนุ่ม หญิงสาวภายในชุมชนและต่างหมู่บ้านจะมาร้องเพลงพื้นบ้านในงานศพทั้งกลางวันและกลางคืนในพิธีศพเพื่อเป็นการไว้อาลัยแก่ผู้ตาย อีกทั้งจะมีการละเล่นลักษณะคล้ายหมากรุกของไทย โดยชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “คำ ลือ เค เาะ ซอ” อันเป็นการต่อสู้ระหว่างไก่กับราชสีห์ โดยได้สมมุติว่า ไก่เปรียบเสมือนผู้ตายและราชสีห์เปรียบเสมือนเจ้าแห่งความตาย ในระหว่างการเดินทางผู้ตายจะเจอปัญหาและอุปสรรคมากมาย ไก่จำนวน 12 ตัวหากสามารถเอาชนะราชสีห์ที่มีอยู่เพียง 4 ตัวได้ก็จะชี้ให้เห็นว่าผู้ตายสามารถเอาตัวรอดปลอดภัยกลับไปถึงบ้านของตัวเองได้ และการร้องเพลงพื้นบ้านพร้อมกับการละเล่นอีกรูปแบบหนึ่ง คือ “ถ่อ เส่ ซา” หมายถึง การเก็บผลไม้ โดยการละเล่นแบบนี้จะมีการร้องเพลงพื้นบ้านประกอบ ร้องได้หนึ่งบทจะขยับขึ้นต้นไม้หนึ่งชั้น จะร้องจนกระทั่งขึ้นต้นไม้เก็บผลไม้ไม่ได้และนำลงมารับประทานบริเวณโคนต้นไม้ ซึ่งเป็นการสมมุติการที่ผู้ตายเก็บผลไม้รับประทานในขณะที่กำลังอยู่ในระหว่างการเดินทาง

ในวันสุดท้ายในการเสียชีวิต หากศพดังกล่าวเป็นศพของผู้สูงอายุจะมีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงครบทุกประการ โดยจะมีการเริ่มพิธีกรรมสำคัญในช่วงบ่ายประมาณ 16.00 น ได้แก่ พิธีกรรม “อุ มอ โพ” คือ พิธีกรรมที่ “นา โค” และ “ปา รา นา โค” เจ้าหน้าทีของโลกแห่งความตายมารับตัวของผู้ตายกลับไป พิธีกรรม “จี กลี” เป็นการละเล่นในลักษณะเช่นเดียวกัน การเล่นลาวกระตบไม้ แค่วัตถุที่ใช้แทนไม้ไผ่คือ สากขนาดใหญ่ที่ใช้ตำข้าวแทน โดยจะมีการวิ่งข้าม และการใช้ศรียะรอด การละเล่นดังกล่าวชาวกะเหรี่ยงให้ความเห็นว่าเป็นอุปสรรคสำคัญที่ผู้ตายจะต้องฟันฝ่าต่อสู้ให้พ้นจากอุปสรรคดังกล่าว และอุปสรรคดังกล่าวมีอันตรายอาจจะหมายถึง อันตรายที่ผู้ตายจะได้รับต่าง ๆ นานา อาจถึงขั้นบาดเจ็บและเสียชีวิต

นอกจากพิธีกรรมใหญ่ ๆ ที่กล่าวถึงแล้ว ความเชื่อปลุกย่อยที่ชาวกะเหรี่ยงให้ความสำคัญ ได้แก่ การฆ่าไก่ และเปิดโดยเขาเนื้อออกให้หมดให้เหลือเฉพาะผิวหนังและขนให้ดูว่ามีสภาพเหมือนไก่จริง โดยสัตว์เหล่านี้ตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงจะเป็นพาหนะที่สำคัญที่ผู้ตายจะใช้

เดินทางข้ามภาพ ใกล้เคียงพาดูที่บินได้ และเปิดผู้ตายจะเกาะไปเมื่อต้องข้ามน้ำ และความเชื่อ และพิธีกรรมที่สำคัญที่สุดสำหรับครัวเรือนที่ยังมีการเลี้ยงผีเรือนอยู่ คือ การทำพิธีกรรมทอด หรือ คั่ว(ทำให้สุก) เมล็ดข้าว ในกะทะหรือหม้อที่เคยใช้ประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีเรือน โดยผู้ที่ทำพิธีกรรมดังกล่าวจะเป็นชายหนุ่มสองท่านและหญิงสาวสองท่าน โดยกลุ่มคนดังกล่าวจะแบ่งหน้าที่กันทำ คือ กลุ่มผู้ชายจะเป็นผู้ก่อไฟ และเหลาไม้เพื่อร้อยข้าวดอก(เมล็ดข้าวที่คั่วเสร็จแล้ว) เมื่อเมล็ดข้าวแตกก็ต้องนำมาร้อยมีลักษณะเหมือนการร้อยดอกไม้ นอกจากการร้อยดอกไม้แล้วก็ต้องร้อยถ่านที่ได้จากการเผาไหม้ดังกล่าว และจะต้องนำดอกไม้ที่ทำจากข้าวดอกและถ่านไปไว้ใกล้ศพของผู้ตาย พบว่า ภาชนะทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นหม้อ ช้อน และพื้น ตลอดจนสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมดังกล่าวจะต้องถูกทำลายให้แตกหักแล้วนำไปทิ้ง และบ้านที่ประกอบพิธีกรรมดังกล่าวจะต้องมีการรื้อทิ้ง สำหรับข้าวดอกและถ่านนั้นหมายถึง การมีข้าวปลาอุดมสมบูรณ์ทั้งในภพนี้และภพหน้าของผู้ตาย โดยพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงจะสิ้นสุดประมาณ 19.00 น. เมื่อสิ้นสุดพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงก็จะมีการประกอบพิธีกรรมแบบพุทธ แบบคนพื้นราบ หรือแบบสากลด้วยเช่นเดียวกัน

การแสดงถึงการใช้ความเป็นไทยในพิธีศพของชาวกะเหรี่ยงได้แก่ การตกแต่งประดับศพด้วยดอกไม้ธูปเทียนพันธุ์ การวางพวงหรีด การสร้างบ้านให้กับผู้ตายแล้วนำไปถวายวัด(บ้านน้อย) รูปแบบการจัดข้าวดอกคั่วคั่วเช่นคนพื้นราบสำหรับพิธีกรรมทางพุทธศาสนา(มักจะเป็นกลุ่มแม่บ้านคนพื้นราบมาทำหรือเตรียมเอาไว้ให้กับญาติของผู้ตาย เนื่องจากกลุ่มแม่บ้านชาวกะเหรี่ยงไม่สามารถทำได้ เช่นเดียวกับการสร้างบ้านให้กับผู้ตาย ตลอดจนการเตรียมของในบ้านหลังนั้นมักจะเป็นคนพื้นราบจัดเตรียมไว้ให้) และพิธีกรรมที่สำคัญที่สุดคือ การสวดพระอภิธรรมศพ เมื่อทำพิธีกรรมแบบพุทธเสร็จสิ้น ก็จะกลับมาเริ่มพิธีกรรมการร้องเพลงพื้นบ้านแบบชาวกะเหรี่ยงจนกระทั่งถึงเวลาไปเผาศพ

ขั้นตอนสุดท้ายของพิธีกรรมการเผาศพ เมื่อนำศพมาถึงสุสานจะมีการประกอบพิธีกรรมตามแบบพุทธศาสนา คือ การถวายผ้าไตร ผ้าบังกุล หรือขันตอนต่าง ๆ ตามแบบพุทธศาสนา เมื่อพิธีกรรมแบบพุทธสิ้นสุดก็จะมีการเริ่มต้นพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยง คือ “การ อ้อ โล” หมายถึง การมอบของให้กับผู้ตาย การใช้ชีวิตร่วมกับผู้ตาย และรับประทานอาหารร่วมกับผู้ตาย โดยกลุ่มคนที่จะร่วมในพิธีกรรมดังกล่าวมักจะเป็นกลุ่มผู้อาวุโสและกลุ่มญาติพี่น้องของผู้ตาย การร่วมใช้ชีวิตและการรับประทานอาหารที่สุสานซึ่งเป็นอาหารที่เตรียมไว้ให้ผู้ตายถือว่าการพบกันครั้งสุดท้ายระหว่างผู้ตายกับญาติ โดยการรับประทานอาหารดังกล่าวกลุ่มคนดังกล่าวถือว่าได้พบเห็นพูดคุยกับผู้ตาย และมีโอกาสไปส่งผู้ตายยังโลกแห่งความตาย

เหตุผลที่กลุ่มคนดังกล่าวยังมีการประกอบพิธีกรรมตามแบบของชาวกะเหรี่ยง เนื่องจากกลุ่มดังกล่าวยังคงอยู่ในชุมชน ความเชื่อเกี่ยวกับโลกของความตาย หรือภพของโลกวินญาณยังมีความเชื่อหลัก ซึ่งแสดงว่ากลุ่มคนดังกล่าวยังต้องการพื้นที่ในสังคมของชุมชนตนเอง ในขณะเดียวกัน การผสมผสานวัฒนธรรมแบบไทยในพิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพเพื่อแสดงให้สังคมรับรู้ โดยเฉพาะกลุ่มคนข้างนอกชุมชน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเจริญ ความทันสมัย การเป็นส่วนหนึ่งของสังคมวัฒนธรรมไทย เป็นการเข้าไปมีส่วนอยู่ในพื้นที่ของสังคมไทย พบว่า กลุ่มคนที่เข้ามาในพิธีงานศพดังกล่าวมีหลากหลายกลุ่มกล่าวคือ ในขั้นตอนของการประกอบพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยง กลุ่มคนที่เข้าร่วมในพิธีกรรมดังกล่าวคือ ชาวกะเหรี่ยงภายในชุมชน และแขกชาวกะเหรี่ยงต่างหมู่บ้าน สำหรับพิธีกรรมตามแบบพุทธศาสนา จะมีทั้งกลุ่มคนชาวกะเหรี่ยงในชุมชนต่างหมู่บ้าน และชาวพื้นราบในระดับต่าง ๆ กลุ่มคนที่เข้าไปในพิธีกรรมศพนั้นขึ้นอยู่กับเครือข่ายความสัมพันธ์ของผู้ตายและญาติ เช่นในกรณีศพดังกล่าว จะมีกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการในอำเภอ กลุ่มพ่อค้า และชาวพื้นราบในอำเภอและในพื้นที่ใกล้เคียงมาร่วมในพิธีกรรม พระสงฆ์ที่มาร่วมประกอบพิธีกรรมมักเป็นพระชาวพื้นราบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะและความสัมพันธ์ของครัวเรือนดังกล่าวกับวัดใด เช่น การนิมนต์เจ้าคณะอำเภอมาสวดพระอภิธรรมศพ หรือประกอบพิธีกรรมในวันเผา รวมทั้งผู้ที่คอยทำหน้าที่รับบทสวดมักเป็นบุคคลที่เคยเป็นพระ(ทิด)ชาวพื้นราบ เนื่องจากจะมีชาวกะเหรี่ยงน้อยคนที่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้ดี

สำหรับกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับปานกลาง กลุ่มคนดังกล่าวมักนิยมที่ประกอบพิธีกรรมตามแบบของชาวกะเหรี่ยงให้ครบทุกขั้นตอน ครบทุกพิธีกรรม กลุ่มคนที่เข้าร่วมในพิธีกรรมศพก็มักจะเป็นชาวกะเหรี่ยงในชุมชนและต่างหมู่บ้าน ตลอดจนชาวพื้นราบในหมู่บ้านใกล้เคียงที่มีความสัมพันธ์กับผู้ตายหรือญาติของผู้ตาย พบว่า พิธีกรรมแบบกะเหรี่ยงจะเป็นพิธีกรรมที่โดดเด่นในกลุ่มคนดังกล่าว เนื่องจาก ความสัมพันธ์หรือเครือข่ายที่จำกัด ไม่จำเป็นที่จะต้องแสดงออกถึงความเป็นไทยเท่ากับกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และมีเครือข่ายกับกลุ่มคนในระดับต่าง ๆ ในสังคม การแสดงอัตลักษณ์ผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ สามารถแสดงออกมาได้อย่างเต็มที่ โดยไม่รู้สึกราวจะต้องแบ่งเวทีวัฒนธรรมให้กับวัฒนธรรมอื่น

สำหรับกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีหรือฐานะยากจน จะเป็นกลุ่มคนที่ไม่มีโอกาสเลือกที่จะประกอบพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยง ความง่ายในการจัดการ การใช้เวลาน้อย และไม่เสียค่าใช้จ่ายมากก็คือการเลือกประกอบพิธีกรรมแบบพุทธ บุคคลที่จะมีบทบาทสำคัญในการจัดการงานศพของกลุ่มคนที่มีฐานะยากจนคือ มาคาทายก หรือหัวหมวควัด เป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทสำคัญในการให้คำแนะนำแก่ญาติของผู้ตายในการจัดการศพ รูปแบบหรือพิธีกรรมที่เป็นไปได้ ให้ทำพิธีศพโดยเอาไว้หนึ่งคืน ทำบุญที่วัด ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศพ และกลุ่มคนที่เข้าร่วมในงานศพ

จะเป็นชาวกะเหรี่ยงโดยส่วนใหญ่และมีชาวพื้นราบบางส่วนที่รู้จักกับผู้ตายหรือญาติของผู้ตาย สำหรับพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยงจะถูกคัดทอนให้น้อยที่สุด จะคงเหลือเฉพาะการร้องเพลงพื้นบ้านซึ่งทางให้กับผู้ตายในช่วงเวลาสั้น ๆ การตกแต่งศพด้วยเสื้อผ้าที่พอหาได้ และบ้านขนาดเล็กซึ่งจะนำไปไว้ที่สุสาน จะต่างกับกลุ่มคนที่มีฐานะดีจะนำบ้านผู้ตายไปไว้ที่วัดเหมือนกับคนพื้นราบโดยทั่วไป และพิธีกรรมการควมเสียดข้าวเพื่อแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ ส่วนพิธีกรรมใหญ่ อื่น ๆ จะไม่มีการจัดขึ้น เนื่องจากต้องใช้เวลาหลายวันจึงสามารถดำเนินพิธีกรรมครบทุกขั้นตอน

พบว่า กลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะเป็นกลุ่มคนที่สามารถดำรงความเป็นกะเหรี่ยงพร้อมกับการกลายเป็นไทย และกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลางสามารถดำรงความเป็นกะเหรี่ยงได้ดี แต่กลุ่มคนที่มีฐานะยากจน การดำรงความเป็นกะเหรี่ยงเป็นได้ยาก และดำรงความเป็นไทยอย่างง่าย ๆ และในกรณีของการมีส่วนร่วมในพิธีกรรมชุมชนจะมีส่วนอย่างมากในการเข้าร่วม โดยเฉพาะหากเป็นพิธีกรรมของกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับปานกลางและยากจน

จากพิธีกรรมงานศพ พบว่า ความพยายามของชาวกะเหรี่ยงในการใช้พิธีกรรมอันเป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวกะเหรี่ยงในการนำเข้ามาสู่สังคมไทย ซึ่งความพยายามดังกล่าวไม่ใช่เกิดเฉพาะชาวกะเหรี่ยงเท่านั้น พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้พยายามที่จะนำเสนอรูปแบบพิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเข้าไปแบ่งพื้นที่ในสังคมใหญ่ โดยถือว่าพิธีกรรมดังกล่าวเป็นหนึ่งในพิธีกรรมของความหลากหลายในสังคมไทย ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มคนหลากหลายกลุ่ม และฐานะทางเศรษฐกิจมีส่วนร่วมอย่างมากต่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ พบว่า กลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจนจะเป็นกลุ่มที่รักษาอัตลักษณ์ของตนไว้มากที่สุด เช่น การเก็บระบบความสัมพันธ์ จะพบว่า พิธีศพของกลุ่มคนยากจน ชุมชนจะมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ไม่ว่า ในเรื่องของพิธีกรรม อาหาร สำหรับเลี้ยงแขก ตลอดจนเครื่องไทยทานต่าง ๆ แต่กลุ่มคนดังกล่าวจะมีการเลือกที่จะประกอบพิธีกรรมแบบพุทธแทนพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยง ที่ต้องใช้ระยะเวลาประกอบพิธีกรรมนาน สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก สำหรับกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีถือว่าเป็นกลุ่มคนที่มีพลังในการผลักดันพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยงเข้ามาสู่สังคมไทย โดยเลือกที่จะประกอบพิธีกรรมทั้งสองวัฒนธรรม โดยพิธีกรรมดังกล่าวไม่ได้ขัดกันเอง มีการแบ่งเวทีวัฒนธรรมออกเป็นสองบทบาทสองช่วงเวลาออกจากกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยงในสังคมไทย การมีเครือข่ายกับความสัมพันธ์กับคนนอกชุมชน และการประกอบพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยงเป็นการปฏิบัติตามความเชื่อ และการสร้างความสัมพันธ์ของครัวเรือนของคนกับชุมชน

พิธีกรรมสำคัญในรอบปี และพิธีกรรมตามโอกาส

พิธีกรรมสำคัญในรอบปีและพิธีกรรมตามโอกาส ชุมชนยังให้ความสำคัญในฐานะที่พิธีกรรมดังกล่าวมีส่วนอย่างมากต่อการดำรงอยู่ของชุมชน พิธีกรรมดังกล่าวจะถูกดำเนินการทุกปี ถึงแม้จะมีอุปสรรคในส่วนของความพร้อมเพรียงก็ตาม สำหรับพิธีกรรมตามโอกาสในการเลี้ยงผีเรือนนั้น ปัจจุบันมีเพียงครัวเรือนของผู้นำตามประเพณีเท่านั้นที่ยังประกอบพิธีกรรมดังกล่าว และพบว่า พิธีกรรมการเลี้ยงผีเรือน กลุ่มคนในสังคมจะมีการหยุดและเริ่มพิธีกรรมดังกล่าวโดยเฉพาะถ้าหากดำเนินการรักษาพยาบาลทุกวิธีแล้วไม่หายก็จะกลับมานับถือและทำพิธีกรรมการเลี้ยงผีเรือนทั้งกลุ่มที่นับถือความเชื่อพุทธ และกลุ่มที่นับถือคริสต์ศาสนา

ปรากฏการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านแพะไม่ว่ากลุ่มคนดังกล่าวจะนับถือศาสนาใดก็ตาม ในกรณีของกลุ่มคนที่เปลี่ยนมานับถือศาสนาใหม่ เช่น พุทธศาสนา และมีการประกอบพิธีกรรมการตัดผีเรือน จะมีพิธีกรรมหนึ่งคือ พิธีกรรม “แคว ตา คลิ” เป็นพิธีกรรมเลี้ยงผีเรือนด้วยเมล็ดพันธุ์ โดยได้อธิบายพิธีกรรมดังกล่าวว่า เป็นการเลี้ยงผีเรือนโดยการใส่เมล็ดพันธุ์โดยการทำให้สุกและอธิษฐานต่อผีเรือนว่า หากเมล็ดพันธุ์ดังกล่าวงอกผีเรือนสามารถที่จะขอเครื่องเซ่นไหว้อีกครั้งได้ แต่เมล็ดพันธุ์ที่สุกไม่สามารถงอกได้ก็แสดงว่าผีเรือนไม่ต้องมาขอเครื่องเซ่นไหว้อีก (เป็นวิธีการหลอกผี) และกลุ่มที่นับถือคริสต์ศาสนาการตัดผีเรือนเป็นไปอย่างเฉียดขาด แต่พบว่า มีหลายกรณีในชุมชนบ้านแพะ ทั้งกลุ่มที่นับถือพุทธศาสนาและทำพิธีกรรม “แคว ตา คลิ” และกลุ่มที่นับถือคริสต์ศาสนา เมื่อประสบกับปัญหาการเจ็บไข้ได้ป่วย มีบางกรณีที่กลับมานับถือผีเรือน แต่สำหรับการเจ็บไข้ได้ป่วยที่ไม่มาก หรือการเสี่ยงทาย คุชชะคาราตี หรือความเชื่อเล็ก ๆ น้อย การนับถือเคล็ดหรือโชคลางต่าง ๆ ตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงก็ยังคงมีอยู่

บทที่ 5

บทสรุป

การศึกษาทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับกระบวนการกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านแพะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยงในฐานะคนชายขอบของสังคม เป็นการเคลื่อนย้ายเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยที่ละเอียดละน้อย ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการเคลื่อนย้ายตัวเอง ในขณะที่มีความพยายามเข้ามาในพื้นที่ในสังคมไทย ชาวกะเหรี่ยงเองก็มีความพยายามที่จะรักษาพื้นที่ในสังคมหมู่บ้านของคนเช่นเดียวกัน

ชาวกะเหรี่ยงเป็นคนชายขอบในแง่ของชาติพันธุ์ การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนอยู่ในสถานภาพของ “การเป็นชาวเขา” ที่แสดงว่า เป็นกลุ่มคนที่มีความถ้อยแถลง ค้อยการศึกษา ฐานะยากจน แต่กลุ่มคนดังกล่าวมีขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูด และวิถีชีวิตการทำการเกษตรแบบไร่หมุนเวียน การมีจิตสำนึกและประวัติศาสตร์ร่วมในฐานะที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน

กระบวนการกลายเป็นไทยกับการปรับตัวเพื่อเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม ในยุคแรกของการตั้งหมู่บ้านหรือยุคการตั้งถิ่นฐานก่อนการกลายเป็นไทย ชุมชนพยายามดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อันเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการอยู่รอดของชุมชน เนื่องจากความเป็นกะเหรี่ยงในด้านต่าง ๆ คือวิถีชีวิตของชุมชน มีการปรับตัวเพื่อความเหมาะสมในการดำรงชีวิตแต่ทั้งนี้ตั้งอยู่บนฐานของโลกทัศน์ ความคิด ค่านิยม ความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งทางด้านโครงสร้างทางสังคม การเมืองการปกครอง วิธีการผลิต ประเพณีวัฒนธรรม พิธีกรรม เช่น การทำไร่ข้าวในระบบไร่หมุนเวียน เป็นระบบการผลิตที่เหมาะสมกับกลุ่มคนที่มีฐานการผลิตเพื่อการยังชีพ และจำนวนแรงงานในการทำการเกษตรที่จำกัด อีกทั้งระบบการผลิตดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อ โลกทัศน์ซึ่งสามารถเห็นได้จากพิธีกรรมเกี่ยวกับการผลิต

เมื่อชุมชนเข้าสู่ยุคการเผชิญหน้ากับพัฒนากับกระบวนการกลายเป็นไทย ปี พ.ศ 2500 – 2530 เป็นช่วงเวลาการเปลี่ยนผ่านทางสังคม อันเป็นช่วงเวลาที่มีความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และชุมชนได้ประสบกับปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาการขาดแคลนพื้นที่ทำการเกษตร อันสืบเนื่องมาจากการที่รัฐห้ามไม่ให้ชุมชนบุกเบิกพื้นที่ทำการเพาะปลูก ปัญหาความสับสนหรือความไม่รู้ต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการทำดีและการกระทำของรัฐต่อคนในชุมชน เช่น การเข้ามาดำเนิน

การสำรวจสำมะโนประชากรในชุมชน พร้อมทั้งการจัดทำเอกสารอันแสดงถึงความเป็นพลเมืองของชาติ การเข้ามาของหน่วยงานทางการศึกษา ป่าไม้ ชลประทาน การเข้ามาของหน่วยงานต่าง ๆ เหล่านี้สร้างความไม่แน่ใจต่อการดำรงอยู่ของคนในชุมชน ในช่วงเวลาที่ชุมชนได้อยู่ในช่วงของการเปลี่ยนผ่านทางสังคม ชุมชนได้เข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยหลากหลายรูปแบบ เช่น การรับการศึกษาจากหน่วยงานของรัฐ การเป็นส่วนหนึ่งของชาติโดยเฉพาะเอกสารที่ทางราชการเป็นผู้ดำเนินการออกให้อันแสดงถึงความเป็นพลเมืองไทย การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม การแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ของหญิงสาวชาวกะเหรี่ยงที่เพิ่มมากขึ้น การปรับเปลี่ยนและสร้างคำอธิบายใหม่กับพื้นที่สาธารณะของชุมชน โดยเฉพาะความเชื่อที่เกี่ยวกับสถานที่ในโลกวินญาณ เช่น บริเวณต้นน้ำ บริเวณ “โล ปู” และ “คำ ชั่ว โข” ที่ถูกทำลายอันเนื่องมาจากการจัดการกับพื้นที่ของชุมชน และความเปลี่ยนแปลงความคิด โลกทัศน์ของคนบางกลุ่มในชุมชน และปรากฏการณ์สำคัญที่รับรู้ว่าคุณชนมีสำนึกต่อความเป็นตัวคนอยู่ในสถานะของการต้องเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทย คือ การผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ ความเชื่อของชุมชน โดยเฉพาะการให้ความสำคัญต่อพิธีกรรมระดับชุมชน เช่น การประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีหมู่บ้านเพื่อให้เกิดความร่มเย็นในชุมชน หมู่บ้าน หรือการใช้สัญลักษณ์ต้นบอนเพื่อเป็นสื่อในการอนุรักษ์ต้นน้ำของชุมชน เป็นต้น

การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยมีระดับความเข้มข้นของคนกลุ่มต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ชาวบ้านเป็นบุคคลที่เลือกที่จะเป็นไทยหรืออ้างอิงความเป็นไทยในบางสถานการณ์ แต่ในบางสถานการณ์ ความเป็นกะเหรี่ยงถูกอ้างอิงทั้งในสังคมของชาวกะเหรี่ยงเอง และในสังคมไทย การที่จะเลือกอ้างอิงอัตลักษณ์ใดนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไขบริบทแวดล้อม เช่น ในกรณีของกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีติดต่อกับธนาคาร ซึ่งเจ้าหน้าที่เองก็ทราบว่าบุคคลดังกล่าวมีฐานะทางเศรษฐกิจดี และเป็นชาวกะเหรี่ยง ความเป็นกะเหรี่ยงสามารถนำมาใช้ในการติดต่องานได้ สามารถพูดภาษากะเหรี่ยงติดต่อกัน สามารถสวมเสื้อชาติพันธุ์ในการติดต่อทำธุระ ความเป็นกะเหรี่ยงอันแสดงออกถึงความเป็นชาติพันธุ์ไม่ใช่สิ่งที่ด้อยในสังคมใหญ่ สังคมไทยรับรู้ถึงความเป็นกะเหรี่ยงซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในสังคม

สำหรับกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีอ้างอิงความเป็นไทยในหลายลักษณะ เช่น การอ้างอิงความเป็นไทยผ่านการเป็นพลเมืองของรัฐ โดยเฉพาะเอกสารสำคัญที่ทางราชการเป็นผู้ออกให้ และการแสดงตนเป็นพลเมืองของรัฐเพื่อเรียกร้องสิทธิบางประการ เช่น การเรียกร้องให้หน่วยงานราชการดำเนินการบางอย่างให้ เช่น เมื่อไปที่ว่าการอำเภอ เนื่องจากการมีฐานะดี มีผู้คนรู้จักมาก หากได้รับการบริการที่ไม่ประทับใจ กลุ่มคนดังกล่าวจะกล้าพูด หรือกล้าได้แฉ อีกทั้งกลุ่มคนดังกล่าวจะอ้างความเป็นไทยโดยเฉพาะการได้รับการศึกษาอย่างเป็นทางการจากรัฐ ซึ่งจะต้องได้รับการบริการหรือการปฏิบัติเช่นเดียวกับคนพื้นราบในสังคม เป็นต้น

กลุ่มผู้นำตามประเพณีและกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้านเป็นกลุ่มที่เข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยค่อนข้างช้าเนื่องจากความหวาดระแวงและความไม่ไว้วางใจต่อบทบาทของรัฐที่กระทำต่อชุมชน และเห็นถึงผลอันจะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงภายในชุมชน ซึ่งอาจกระทบต่อสถานภาพและอำนาจของผู้นำ แต่ทั้งนี้ กลุ่มคนดังกล่าวก็ต้องเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยในบางลักษณะ เช่นเดียวกับคนกลุ่มอื่น ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มคนดังกล่าวเคยมีอำนาจในการจัดการกับความไม่สงบต่าง ๆ ของชุมชน แต่เมื่ออำนาจใหม่คือ อำนาจรัฐเข้ามาและดูเหมือนว่าเป็นอำนาจที่เหนือกว่าคน กลุ่มคนดังกล่าวจะได้รับความกระทบอย่างมาก โดยเฉพาะการเสียฐานอำนาจ และอำนาจของตนถูกท้าทายจากอำนาจที่เข้ามาใหม่ คนกลุ่มนี้จึงพยายามอ้างอิงความเป็นกะเหรี่ยงภายในชุมชนเพื่อรักษาอำนาจของตนเอาไว้ เช่น การให้ชุมชนดำรงความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน การให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรม และหากเกิดเหตุการณ์ใดก็ใช้ความเชื่อดั้งเดิมเป็นกรอบในการแสดงความเห็นต่อเหตุการณ์ดังกล่าว

กลุ่มผู้นำทางการและกลุ่มวัยกลางคนในชุมชนกับการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทย กลุ่มคนดังกล่าวโดยส่วนใหญ่ได้รับโอกาสในการเรียนหนังสือในระดับพื้นฐานถือว่าเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ในชุมชน จะเป็นกลุ่มที่ใช้อัตลักษณ์ความเป็นไทย และความเป็นกะเหรี่ยงในการเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในทุกสังคม กลุ่มคนดังกล่าวจะเป็นกลุ่มคนที่เข้าสู่กระบวนการกลายเป็นเร็วกว่าคนกลุ่มอื่น และหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การรับการศึกษา การเป็นพลเมืองของราชอาณาจักร การดำรงตำแหน่งผู้นำของชุมชน การเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิต

กลุ่มสตรีและกลุ่มหนุ่มสาวของชุมชน กลุ่มสตรีเป็นกลุ่มคนที่เข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยแตกต่างตามช่วงอายุ กลุ่มสตรีที่มีอายุน้อย การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยที่สำคัญคือ การมีเอกสารอันแสดงถึงความเป็นพลเมืองไทย บางคนมีโอกาสเรียนในระดับพื้นฐาน แต่การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยค่อนข้างช้า ส่วนกลุ่มสตรีที่มีอายุน้อย มักเป็นกลุ่มที่เข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยได้เร็วกว่า ทั้งการรับการศึกษาจากหน่วยงานของรัฐ การแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ การมีโอกาสดำรงงานนอกชุมชน สำหรับกลุ่มหนุ่มสาวของชุมชนโดยส่วนใหญ่ผ่านกระบวนการกลายเป็นไทยในด้านการเป็นพลเมืองไทย และการศึกษา ตลอดจนการมีโอกาสดำรงงานนอกชุมชน กลุ่มคนดังกล่าวจะเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยได้เร็ว เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวมีพื้นฐานที่ดีเกี่ยวกับสังคมไทย

พบว่า การทำงานรับจ้างนอกชุมชนนำมาซึ่งการรักษาความสัมพันธ์แบบเดิมของชาวกะเหรี่ยง กลุ่มคนที่ออกนอกชุมชนทำงานรับจ้างในพื้นที่ต่าง ๆ มีทั้งกลุ่มคนที่มีฐานะปานกลางและฐานะค่อนข้างยากจน กลุ่มคนเหล่านี้จะใช้ในความสัมพันธ์ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในขณะที่อาศัยอยู่ในต่างชุมชน เช่น การกู้ยืมเงินซึ่งกันและกัน การปรึกษาหารือในเวลาที่มิมีปัญหา การติดต่อ

หางานใหม่ให้กับกลุ่มเพื่อนที่ออกมาทำงานด้วยกันและเพื่อนที่ยังอยู่ในหมู่บ้าน ตลอดจนการช่วยเหลือในลักษณะอื่น ๆ เช่น ให้ที่พักขณะที่ยังหางานไม่ได้ เป็นต้น ดังนั้น กลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจนจะใช้หรือเก็บรักษาระบบความสัมพันธ์แบบกะเหรี่ยง เพื่อผลประโยชน์ของตนเองในยามที่มีปัญหา ในขณะที่กลุ่มคนที่มีฐานะในระดับปานกลางจะใช้ความสัมพันธ์ดังกล่าวน้อยกว่ากลุ่มแรก

เมื่อชุมชนหมู่เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองเอาไว้ไม่เป็นประโยชน์อีกต่อไปหากต้องการมีพื้นที่ในสังคมไทย การปรับตัวเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยจะให้ประโยชน์มากกว่าต่อการอยู่รอดของพวกเขา และจะต้องดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอาไว้ โดยพิจารณาว่า สถานการณ์ใดควรแสดงอัตลักษณ์ใด เช่น ในการติดต่อราชการ ความเป็นไทยบางอย่างที่คนชายขอบจะต้องปรับตัวเอง เช่น การใช้ภาษาไทยในการติดต่อสื่อสาร การแต่งกายแบบสากล การมีชื่อไทย การมีนามสกุล การระบุนาฬิกา ซึ่งการเข้าสู่ความเป็นไทยดังกล่าวจะเป็นการง่ายต่อการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการ หรือในบางสถานการณ์ ความเป็นคนชายขอบของสังคมก็เป็นที่มาของผลประโยชน์ต่าง ๆ เช่น การได้รับการสนับสนุน การพัฒนาในด้านต่าง ๆ หรือความสะดวกในบางด้าน กล่าวได้ว่า อัตลักษณ์ใดอัตลักษณ์หนึ่งจะให้ประโยชน์แก่บุคคลทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของเวลา และสถานที่

ดังนั้น คำว่าที่ว่า “คนชายขอบ” ในบางสถานการณ์เป็นชายขอบ แต่ในบางสถานการณ์ก็กลายเป็นศูนย์กลางแทน และกระบวนการกลายเป็นไทยมิได้มีทิศทางเดียวแต่มีความหลากหลาย ความแตกต่าง หรือบางกรณีก็มีการผสมผสานความเป็นไทยกับความเป็นกะเหรี่ยงเข้าด้วยกันโดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์เป็นสำคัญ หรือเหตุผลของการอ้างอิงว่าจะเป็นอย่างนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของเวลา สถานที่ วัตถุประสงค์ และกลุ่มคนที่คนมีความสัมพันธ์ด้วย

การดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอาไว้เป็นการรักษา หรือการคงไว้ซึ่งพื้นที่ทางสังคมภายในชุมชนของตน ความเป็นตัวตนของเขาจะมีส่วนช่วยให้เขาสามารถอยู่รอดได้ในสังคม เนื่องจากทุกสังคมล้วนมีทรัพยากรที่กลุ่มบุคคลต่าง ๆ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ การผสมผสานความเป็นเรา และความเป็นอื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นวิธีการปรับตัวอีกวิธีหนึ่ง บางครั้งก็อาจเลือกเป็นไทย แต่บางครั้งก็กลับไปอ้างอิงความเป็นกะเหรี่ยง จึงทำให้เป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงย้อนกลับไป – กลับมา มิใช่เปลี่ยนไปในทิศทางเดียว ดังคำเปรียบของชาวกะเหรี่ยงที่ว่า “ ขณะที่เราเดินหาขุมทองที่อยู่ข้างหน้าของเรา ซึ่งเป็นขุมทองแห่งใหม่ เราก็ขำขันงอนใจ จะต้องหันหลังกลับมาอยู่ขุมทองที่อยู่ข้างหลังเราอีกแห่งหนึ่ง” หากเปรียบกับการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทย ขณะที่เราใช้ประโยชน์และเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยเราไม่ควรลืมสังคมของเราเองเพราะมันคือตัวตนของเรา

กล่าวได้ว่า ในขณะที่ชาวกะเหรี่ยงพยายามที่จะเป็นไทยในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือหลากหลายรูปแบบเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์นานัปการ ในขณะที่เดียวกันตำนานในความเป็นกะเหรี่ยง หรือการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ก็มีมากขึ้นเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในปัจจุบัน เราจะพบ ภาพลักษณ์ที่ชาวกะเหรี่ยงต้องการให้สังคมไทยบริโภค เช่น ภาพลักษณ์ของการเป็นกลุ่มคนที่มีภูมิปัญญาและศักยภาพในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ถือว่าเป็นการนำเอาความเป็นอัตลักษณ์เข้าสู่สังคมใหญ่ ซึ่งเปิดกว้างสำหรับกลุ่มคนต่างวัฒนธรรมเข้ามาร่วมเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมใหญ่มากขึ้นหรือยอมรับความหลากหลายมากขึ้นนั่นเอง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กฤษณา รังสิยานันท์. การขยายตัวขององค์กรคริสเตียนและผลที่มีต่อสังคมไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ 2371 - 2500. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525
- กระจำน พันธุมานาวิน แปล. " การทำไร่เลื่อนลอย - ปัญหาและอนาคต" จากบทความ Shifting Cultivation - Threats and Prospects by Douglas Miles, สังคมและวัฒนธรรมล้านนาไทย รวมผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ในภาคเหนือของประเทศไทย. สุเทพ สุนทรภักซ์ บรรณาธิการ, พิมพ์ครั้งที่ 1, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2513, หน้า 93 - 99
- กระทรวงศึกษาธิการ. แบบรายงานการศึกษาส่วนภูมิภาค ภาคสถิติ(รศ.ภ) ปีการศึกษา 2540 อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เขตการศึกษา 8.
- กาญจนาคพันธุ์. "ภาพกะเหรี่ยง" ภูมิศาสตร์วัดโพธิ์. เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 1. พระนคร : ห้างหุ้นส่วนพิมพ์รวมสาส์น, 2516
- เกริกศักดิ์ บุญญานุพงศ์. ความคาดหวังของนักเรียนชาวเขาเกี่ยวกับการยอมรับทางสังคมจากคนพื้นราบ. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2530
- เกษม บุรกลีการ แปล. "ประชากรชาวเขากับชาวพื้นราบในภาคตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศไทย" จากบทความ "Hill and Valley Population in Northwestern Thailand, by Peter Kunstadter", สังคม และวัฒนธรรมล้านนาไทย รวมผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ในภาคเหนือของประเทศไทย. สุเทพ สุนทรภักซ์ บรรณาธิการ, พิมพ์ครั้งที่ 1, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2513, หน้า 69 - 84
- เกษียร เตชะพีระ. แลลอคลายมังกร : รวมข้อเขียนว่าด้วยความเป็นจีนในสยาม. พระนคร : โครงการคบไฟ, 2527
- ขจักษ์ บุรุษพัฒน์. ชนกลุ่มน้อยในไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, 2528
- ขวัญชีวัน บัวแดง. "ขบวนการครุฑขาวปี : ขบวนการดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนชาติพื้นเมืองในล้านนา" เอกสารงานวิจัย : เอกลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสังคมไทยในกระแสวัฒนธรรมโลก, การประชุมทางวิชาการการวิจัยในมิติวัฒนธรรม

ธรรมแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2536 , หน้า 1 –

18

คณะทำงานเฉพาะกิจเกี่ยวกับชาวเขา. รายงานการศึกษาเกี่ยวกับชาวเขาภาคเหนือในประเทศไทย.

สำนักงานโครงการพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการ, 2530

จารุวรรณ พรหมวัง. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมบางประการของชาวไทยลื้อ. วิทยานิพนธ์ศิลป-
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา มหาวชิราวุธวิทยาลัย, 2536

จิตร ภูมิศักดิ์. ความเป็นมาของคำว่า สยาม ไทย ลาว และขอม, และลักษณะทางสังคมของชื่อชน
ชาติ. กรุงเทพฯ : ดวงกมล, 2519

เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี. ถิ่นธรรมชาตินิยมต่าง ๆ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ ว่าด้วยชาวป่าชาติต่าง ๆ .
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2504

ชูพินิจ เกษมณี. "จากปัญหาสิทธิเหนือที่ดินสู่โรคเอดส์". สถาบันวิจัยชาวเขา เชียงใหม่, เอกสารอัด
สำเนา, 2539

ชูสิทธิ์ ชูชาติ. พ่อค้าวัวต่าง : ผู้บุกเบิกการค้าขายในหมู่บ้านภาคเหนือของประเทศไทย(พ.ศ 2498 –
2503) รายงานการวิจัยได้รับทุนอุดหนุนจากกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ, 2524

ศุลวัตร พานิชเจริญ. การกล่อมเกลாத่างสังคมในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชาวเขาเผ่า
กะเหรี่ยง. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่, 2536

ทวิช จตุรพฤกษ์. พิธีกรรมเพื่อสืบทอดความเป็นชาติพันธุ์ของชาวเขายากจน : การศึกษาการปรับ
ตัวทาง วัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าลีซอในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2538

ทวิช จตุรพฤกษ์ และคณะ. จากยอดคอกสู่สลัม : การปรับตัวของชาวเขายากจน. สถาบันวิจัยชาว
เขา เชียงใหม่, 2540

ธงชัย วินิจจะกุล. "ประวัติศาสตร์การสร้างตัวตน" อยู่เมืองไทย รวมบทความทางสังคมศาสตร์.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530

นเรศ สงเคราะห์สุข. รายงานการวิจัยเรื่อง "การเปลี่ยนแปลงของชุมชนชาวเขา เผ่าปกาเกอะยอ ใน
ด้านระบบการผลิต ระบบคุณค่า และระบบความสัมพันธ์ในมิติของความสัมพันธ์ระหว่าง
เพศ. ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สนับสนุนโดยมูลนิธิฟอร์ด.
2538

นิวัฒน์ คามี่. การเข้าถึงโอกาสในการได้รับการบริการทางการศึกษาของประชาชนชาวเขา. วิทยา
นิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2539

นิธิ เอียวศรีวงศ์. หมายเหตุวัฒนธรรมร่วมสมัย. กรุงเทพฯ : แพร่สำนักพิมพ์, 2537

นิธิ เอียวศรีวงศ์. ชาดไทย เมืองไทย แบบเรียนและอนุสาวรีย์ ว่าด้วยวัฒนธรรม รัฐ และรูปการจิต
สำนึก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2538

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. 30 ชาดในเชิงราย, 2496, หน้า 311 – 349

บุญสวาท พุทธกานนท์ และคณะ. รายงานการวิจัยในด้านเศรษฐกิจ และการตลาดระหว่างชาวเขา
กับชาวพื้นราบในเขตภาคเหนือของประเทศไทย. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
2530

เบญจวรรณ ทองศิริ. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะเจริญพันธุ์และการอพยพของชาวเขา ศึกษาเฉพาะ
กรณีหมู่บ้านชาวเขาในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหา
วิทยาลัยเชียงใหม่, 2537

ประจวบ คำบุญรัตน์ และคณะ. แนวโน้มด้านสังคมเกี่ยวกับชุมชนบนพื้นที่สูงในทศวรรษหน้า.
สำนักงานกิจการพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการร่วมกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2539

ประพันธ์ สุวิวงศ์. ทศนคติทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง :
ศึกษากรณีจังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปก
ครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2536

ปลายอ้อ ชนะนนท์. บทบาทนายทุนพ่อค้าที่มีต่อการก่อตัวและขยายตัวของทุนนิยมภาคเหนือของ
ประเทศไทย พ.ศ 2464 – 2523. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหา
วิทยาลัย, 2529

เปรมพร ชันติแก้ว. “ผู้นำชุมชนกะเหรี่ยง กรณีศึกษา : หมู่บ้านแม่ชะปูลหวง ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.
เชียงใหม่” วารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 , 2538, หน้า 41 – 50

เปรมพร ชันติแก้ว. “ โครงสร้างทางสังคมและกลุ่มผู้นำในสังคมกะเหรี่ยง” รายงานการศึกษา
กระบวนวิชา 004795ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2539

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. องค์ความรู้นิเวศน์วิทยาของชุมชนเกษตรกรรมในเขตป่า ศึกษากรณีชุมชน
กะเหรี่ยงในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร. วิทยานิพนธ์มนุษยวิทยามหาบัณฑิต
สาขามนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534

พรรณี ฉัตรพลรัตน์ และคณะ แปล. สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์.
กรุงเทพฯ : มุลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2529

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระราชนิพนธ์เสด็จประพาสไทรโยค. กรุงเทพฯ : องค์
การค้าสุรสภา, 2504

รัตนพร เศรษฐกุล. “เอกภาพในความหลากหลาย : สังคมหลายชาติพันธุ์ในล้านนา” ไม่ระบุปี, หน้า 1 – 24, เอกสารอัดสำเนา

วีระ อัมพันธ์สุข. ความเป็นไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2524

ส ศิวรักษ์. “อุดมคติในการดำรงชีวิตตามแนวคิดของวัฒนธรรมจีน” รักเมืองไทย รวมบทความวิชาการทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. สมบัติ จันทรวงศ์, รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ บรรณาธิการ. ภาคครอบครัว การศึกษา และอุดมคติ. พิมพ์ครั้งแรก โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2519, หน้า 77 - 107

สมบัติ บุญคำเมือง. ปัญหาการนิยามความหมายของป่า และการอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ : กรณีชาวลานู. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541

สรินยา กิจประยูร. การรับคริสต์ศาสนากับการปรับตัวทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนอาข่า ในอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541

สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ประวัตินครไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดแม่ฮ่องสอน, สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2528

อมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรม ศาสนา ชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมแนวมุขยวิทยา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537

อุไรวรรณ ดันกิมยง. เสาบะยะของสู สูบะยะของเฮ : ความเข้มแข็งของวัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคเหนือ. โครงการจัดการทรัพยากรและการพัฒนา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2532

ภาษาอังกฤษ

Charles F, Keyes. Ethnic adaptation and identity : the karen on the frontier with Burma. Institutue Of Human Issues, Philadelphia, 1979

Kunstadter, Peter. " The Lua (Lawa) and Skaw Karen of Maehongson province, Northeastern Thailand" In Southeast Asian Tribes, Minorities and Nation ,Vol 2, Princeton privector University press, 1967

Renard D, Ronald. Kariang : History of Karen - Tai relation from the beinning to 1823. Thesis for Ph.D of History University of Hawill, 1980

เอกสารภาษากะเหรี่ยง

Saw Aung Hla. The Karen History, 1937 ไม่ระบุสถานที่พิมพ์
 Pi Emma. The Karen People, ไม่ระบุปีที่พิมพ์ และสถานที่พิมพ์
 Thra Hlooo Hla E. The Golden book , 1955 ไม่ระบุสถานที่พิมพ์

การสัมภาษณ์

นางกานดา นันทบริสุทธิ. อายุ 41 ปี บ้านเลขที่ 3/1 ม.3 ค.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.
 แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 14 กรกฎาคม 2541

นายคำ ธรรมชาติศดใส. อายุ 40 ปี บ้านเลขที่ 58/1 ม.3 ค.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน,
 วันที่สัมภาษณ์ 14 กันยายน 2541

นายจะนิ ไม้ฝักศักดิ์. อายุ 74 ปี บ้านเลขที่ 61 ม.3 ค.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วัน
 ที่สัมภาษณ์ 16 กรกฎาคม 2541

นางจะโพ สว่างกุล. อายุ 65 ปี บ้านเลขที่ 13 ม.3 ค.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วัน
 ที่สัมภาษณ์ 12 กันยายน 2541

นางจันทร์รา ราษฎร์เจริญ. อายุ 25 ปี บ้านเลขที่ 24/1 ม.3 ค.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน,
 . วันที่สัมภาษณ์ 13 สิงหาคม 2542

นางจันทร์ดีบ นำน้อมจิต. อายุ 68 ปี บ้านเลขที่ 30/1 ม.3 ค.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน,
 วันที่สัมภาษณ์ 15 สิงหาคม 2541

นายขอเจ๊ะ - . อายุ 76 ปี บ้านเลขที่ 55 ม.3 ค.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่
 สัมภาษณ์ 5 สิงหาคม 2541

นางเชอเปอ - . อายุ 76 ปี บ้านเลขที่ 21/4 ม.3 ค.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่
 สัมภาษณ์ 16 กรกฎาคม 2541

นายถาวร ราษฎร์เจริญ. อายุ 31 ปี บ้านเลขที่ 24/1 ค.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน วันที่
 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2542

นายบุญเป็ง มงคลเจริญฤทธิ์ (อดีต) ผู้ใหญ่บ้าน อายุ 42 ปี บ้านเลขที่ 10 ม.3 ค.บ้านกาศ อ.แม่สะ
 เรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 30 มกราคม 2540

- นายปรีชา เปรมเจริญจิต. อายุ 43 ปี บ้านเลขที่ 49 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน,
วันที่สัมภาษณ์ 30 ตุลาคม 2542
- พระสเก สมจิตโต. (เจ้าอาวาสวัดบ้านแพะ) อายุ 51 ปี วัดบ้านแพะ ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง
จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2542
- นายพะกอ ฤดีไพรวัลย์. อายุ 65 ปี บ้านเลข 76 ปี ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน,
วันที่สัมภาษณ์ 10 กันยายน 2542
- นายพะกิลลา เดชอุดมผล. อายุ 42 ปี บ้านเลขที่ 59 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน,
วันที่สัมภาษณ์ 12 สิงหาคม 2541
- นายพะลือเจ๊ะ ชมากมลเงิน. อายุ 74 ปี บ้านเลขที่ 28 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.
แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 13 กรกฎาคม 2542
- นายพะลุยบือ ปฏิวิริยะภา (มรรคทายกวัดบ้านแพะ) อายุ 74 ปี บ้านเลขที่ 63 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.
แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2540
- นายโพแค อาภาจันทร์. อายุ 56 ปี บ้านเลขที่ 61/3 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน,
วันที่สัมภาษณ์ 9 ธันวาคม 2542
- นายมานิตย์ มงคลชัยกุล (อดีต) ผู้ใหญ่บ้าน อายุ 45 ปี บ้านเลขที่ 49/2 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะ
เรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 5 เมษายน 2540
- นางเลขา - . อายุ 70 ปี บ้านเลขที่ 55 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์
1 มีนาคม 2542
- นายวาปี ขมาจิตรุ่งโรจน์. อายุ 82 ปี บ้านเลขที่ 33 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน,
วันที่สัมภาษณ์ 5 เมษายน 2542
- นางสุดา วุฒิเจริญ อายุ 70 ปี บ้านเลขที่ 8 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่
สัมภาษณ์ 2 มิถุนายน 2540
- นายสุพอ เจริญพิศพรชัย. อายุ 65 ปี บ้านเลขที่ 45 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน,
วันที่สัมภาษณ์ 10 พฤศจิกายน 2541
- นายหงอแป่ สว่างกุล (อดีต) ผู้ใหญ่บ้าน อายุ 76 ปี บ้านเลขที่ 38 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง
จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 15 ธันวาคม 2542
- นายหม่อโพ น่าน้อมจิต ผู้นำตามประเพณี อายุ 76 ปี บ้านเลขที่ 30/1 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะ
เรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 30 มีนาคม 2542
- นางหมื่อทุ สว่างกุล. อายุ 60 ปี บ้านเลขที่ 60 ปี ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน,
วันที่สัมภาษณ์ 8 พฤศจิกายน 2541

นายหล่อเกษมมี้อ สว่างกุล. อายุ 56 ปี บ้านเลขที่ 59/1 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง
จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 7 มิถุนายน 2542

นางอนงค์ ขาวผ่อง. อายุ 29 ปี บ้านเลขที่ 8 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วัน
ที่สัมภาษณ์ 3 สิงหาคม 2542

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวเปรมพร ชันติแก้ว
วัน เดือน ปี เกิด	14 กุมภาพันธ์ 2516
ประวัติการศึกษา	สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแม่สะเรียง “บริพัตรศึกษา” ปีการศึกษา 2533 สำเร็จการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2537
ทุนการศึกษา	ได้รับทุนการศึกษาสำหรับนักศึกษาปริญญาโท ประจำปีการศึกษา 2540 กองทุนราชกรีฑาสโมสร ได้รับทุนอุดหนุนการศึกษา โครงการวิจัยเครือข่ายปริญญาโทด้านไทยศึกษา ประเด็น “สังคมและวัฒนธรรมของคนชายขอบ” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)